MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE

ELENA MAZILU - IONESCU VALENTINA JERCEA

Limba Română

Manual pentru clasa a VI-a

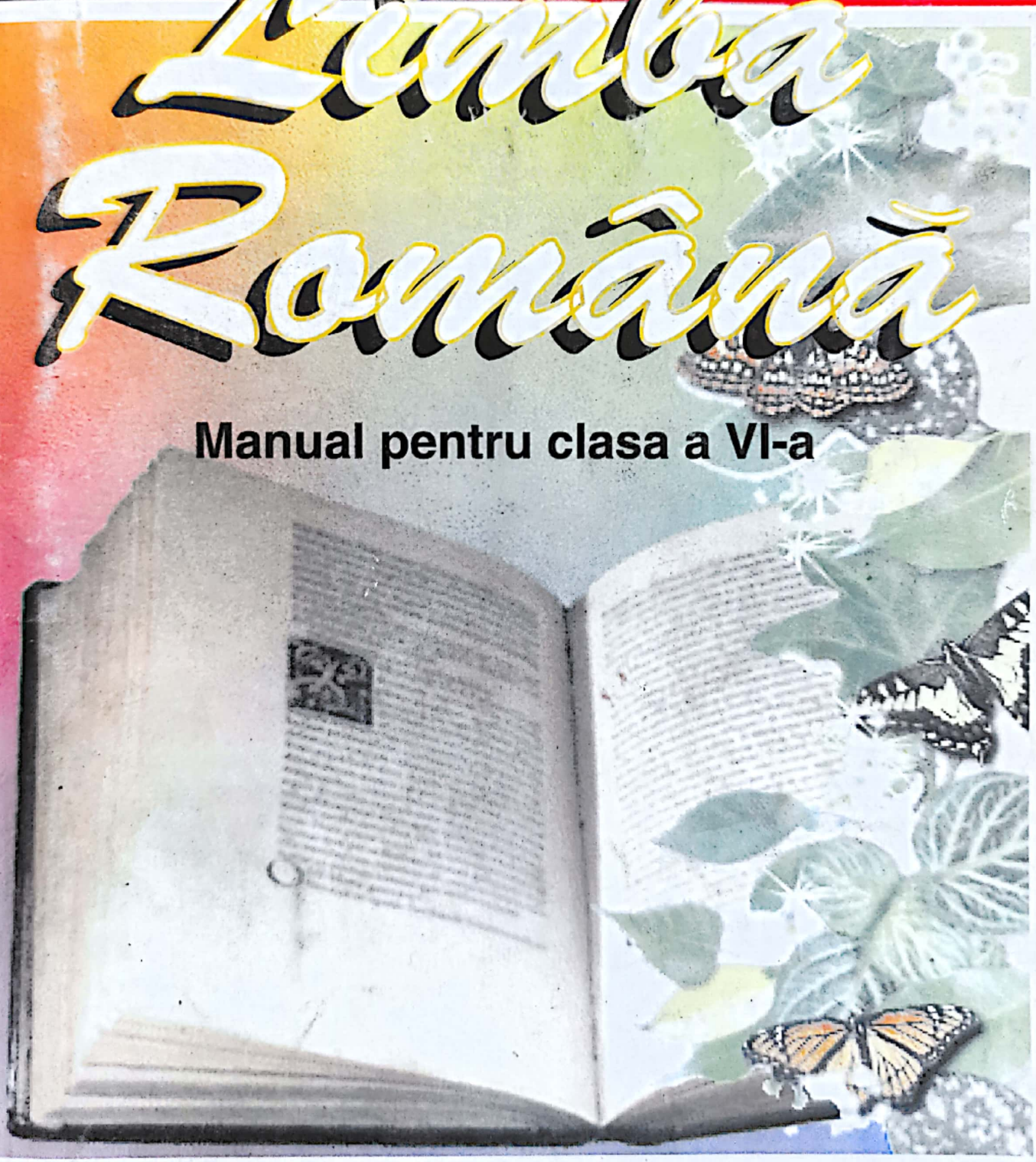

EDITURA DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ - BUCUREŞTI

Manualul a fost aprobat de Consiliul Național pentru Aprobarea Manualelor, în urma licitației organizate de către Unitatea de Coordonare a Proiectului Reformei Învățământului Preuniversitar. Manualul este realizat în conformitate cu programa analitică aprobată de Ministerul Educației Naționale prin Ordinul nr. 4258 / 2.07.1996 şi distribuit gratuit elevilor.

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale*.

Inspectoratul şcolar al județului/municipiului .....

.....

Şcoala/Liceul .....

Manualul nr. .....

Anul	Numele elevului care a primit manualul	Anul în care s-a folosit	Starea manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

- Profesorii trebuie să controleze dacă numele elevului este corect scris.
- Elevii cărora le este destinat manualul nu trebuie să facă nici un fel de notații pe pagini. Rugăm ca manualele să fie păstrate cât mai îngrijit.
- Starea manualului (la primire şi la returnare) se va înscrie folosind termenii: nouă, bună, îngrijită, nesatisfăcătoare, proastă.

*) Se completează numai pentru exemplarele distribuite gratuit.

Scanned with OKEN Scanner

MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE

ELENA MAZILU – IONESCU VALENTINA JERCEA

Limba Română

Manual pentru clasa a VI-a

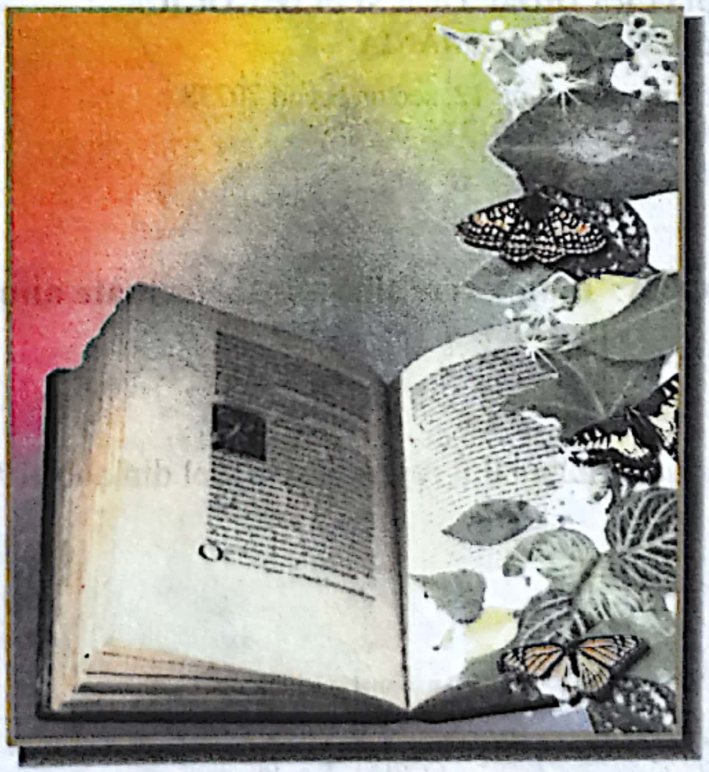

EDITURA DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ – BUCUREŞTI

Scanned with OKEN Scanner

Redactor: prof. **VALENTINA JERCEA**
Tehnoredactare computerizată: **GABRIELA DRĂGHIA**
Ilustrația și coperta: **ELENA DRĂGULELEI-DUMITRU**
Corector: **GHEORGHIȚA ILIOIU**
Tehnoredactor: **ELENA STAN**

ISBN 973-30-2276-4

© 1998 E.D.P.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Didactice și Pedagogice – București
Orice preluare parțială sau integrală a textului sau a materialului grafic din această lucrare se face numai cu acordul scris al editurii.

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, BUCUREȘTI - ROMÂNIA

Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 70738
Telefon: 315.38.20, 315. 00.43

NOTĂ: Toate exercițiile vor fi efectuate numai pe caiet.

Actualul manual îl reproduce pe cel din anul 1999.

Tiparul executat sub comanda nr. 186

Compania Națională a Imprimeriilor
„CORESI" S.A. București
ROMÂNIA

Scanned with OKEN Scanner

Cartea

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Ce este biblioteca?
2. Care sunt părţile componente ale unei cărţi?
3. Explicaţi următoarele enunţuri:
   – Cartea este un mijloc de a păstra şi transmite, prin timp, creaţiile spiritului uman.
   – Prin lectură ne îmbogăţim atât mintea cât şi sufletul.

Observaţi ilustraţiile de mai jos. Prezentaţi oral conţinutul fiecăreia.

În Mesopotamia se scria pe tăbliţe de argilă.

Pergamentul era rulat în jurul unui beţişor. Romanii numeau aceste suluri ***volumen.***

Aşa a apărut ***CARTEA.***

În Evul Mediu mănăstirile erau centre de cultură.

În 1440 la Mainz, în Germania, Johann Gutenberg a inventat tiparul.

Cartea a devenit mijloc de informare accesibil tuturor.

Scanned with OKEN Scanner

Să răspundem!

1. Cum se numeşte cel mai vechi tip de scriere din lume şi unde a apărut acesta ?
2. Ce material de scriere foloseau egiptenii? Cum se numea scrierea lor?
3. Unde a apărut primul alfabet?
4. Ce este pergamentul?
5. De unde provine cuvântul *volum* ?
6. Cine este inventatorul tiparului?
7. Ce importanţă a avut apariţia tiparului?

Ştiaţi că...

◆ În cazul textelor importante, sulul de pergament era protejat de un toc de piele – strămoşul copertelor de astăzi.

◆ Treptat, tot pentru a fi protejat textul, au apărut mai multe inovaţii: coperta (care era alcătuită din plăcuţe de lemn învelite în piele, în aur sau în argint), numerotarea filelor, notarea titlului la început.

◆ În evul mediu, pe lângă obiect de cultură, cartea devenise şi obiect de lux: filele aveau ornamente, majusculele erau împodobite migălos, coperta era confecţionată din metale rare, fin cizelate, şi era împodobită cu pietre preţioase.

◆ În secolul al XII-lea, apare în Europa un nou material ca suport pentru scriere: hârtia; de fapt, hârtia fusese inventată de chinezi cu aproximativ o mie de ani înainte.

◆ Gutenberg a folosit litere mobile, confecţionate din metal; literele care formau textul se ungeau cu cerneală, se aşeza hârtia deasupra şi o presă permitea imprimarea lor; foile se tipăreau numai pe o singură parte.

Să completăm!

Completaţi rebusul selecţionând cuvintele potrivite:.

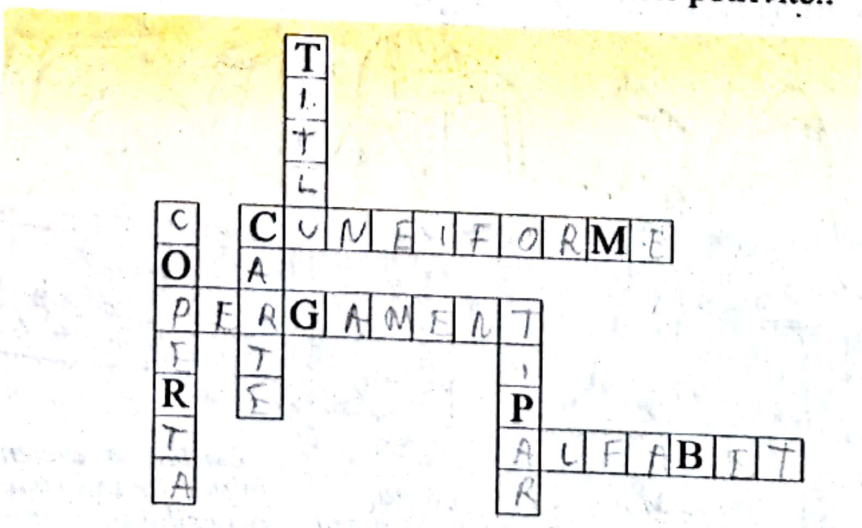

tipar
copertă
papirus
titlu
file
carte
pergament
hieroglife
hârtie
alfabet
cuneiforme
scriere
volum

Să reţinem!

◆ La scurt timp după ce fusese inventat, tiparul este introdus – în 1507 – în ţara noastră de către călugărul Macarie. El a tipărit la Târgovişte cărţi bisericeşti, Ţara Românească fiind, astfel, prima ţară din această parte a Europei în care au apărut cărţi tipărite.

◆ Cea mai vestită bibliotecă antică a fost Biblioteca din Alexandria (Egipt). În anul 300 î.Hr. acolo existau aproape 1 milion de volume (papirusuri).

◆ Biblioteca Congresului din Washington (S.U.A.) are cel mai mare fond de carte din lume.

◆ Biblioteca Academiei Române a fost înfiinţată în 1867 şi numără în prezent peste 8 milioane de volume, fiind una dintre cele mai importante biblioteci din ţară.

◆ Astăzi, marile biblioteci sunt computerizate şi se poate citi orice volum din fondul lor de carte pe reţeaua Internet.

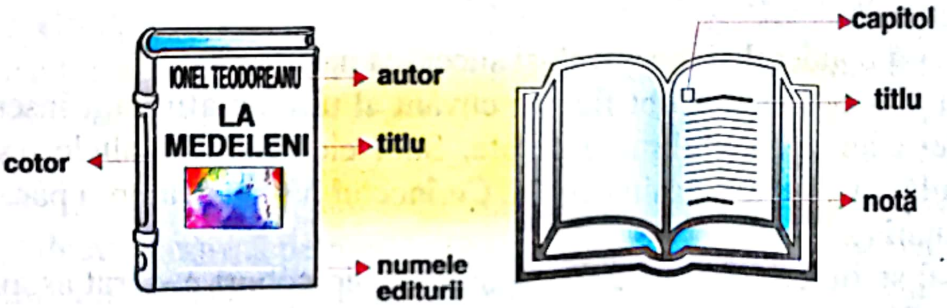

Dicţionar

- **Cuprins** – listă cu titlurile diferitelor părţi ale unei lucrări enumerate în ordine; poate sta la începutul sau la sfârşitul cărţii.
- **Erată** – listă în care sunt indicate şi corectate greşelile dintr-o lucrare; erata conţine pagina, rândul, textul greşit, textul corectat; se aşază la sfârşitul lucrării.
- **Index** – enumerare, de obicei alfabetică, de autori, de titluri, de subiecte, plasată la sfârşitul unei cărţi (sau la sfârşitul ultimului volum).
- **Notă** – scurtă lămurire în legătură cu textul, situată de obicei în josul paginii, scrisă cu litere mai mici decât literele textului de bază.
- **Postfaţă** – text sau comentariu explicativ adresat cititorilor şi plasat la sfârşitul unei cărţi.
- **Prefaţă** – text cu caracter explicativ, aşezat la începutul unei opere literare în care este expus planul lucrării şi se fac aprecieri referitoare la conţinutul acesteia.
- **Tabel biobibliografic** – tabel care conţine biografia unui autor şi titlurile lucrărilor lui.

Temă pentru acasă

Împrumutaţi de la bibliotecă romanul *La Medeleni* de I. Teodoreanu. Faceţi o scurtă prezentare a ediţiei, urmărind termenii din Dicţionar.

Scanned with OKEN Scanner

La Medeleni

de *Ionel Teodoreanu*

(...) Olguţa luă cu degetele din gură ultima bomboană de mintă şi o aşează pe sugătoare. Apoi botează între buze noua peniţă „Aluminium" cu gust de aguridă, o cufundă umezită în cerneală, scutură condeiul pe sugătoare, şi scrise titlul pedepsei: „Olguţa are dreptate".

Sublinie titlul cu-atâta energie, încât linia, la început plină, se prefăcu la sfârşit în două şine subţiri, ca şi cum expresul care le umpluse ar fi deraiat. Olguţa le contemplă cu satisfacţie ... Mai muie o dată condeiul în cerneală şi începu să caligrafieze afirmaţia ... Virajurile roşii ale limbii, din ce în ce mai răsărită între buze, însoţeau virajurile negre ale peniţei, din ce în ce mai repezi ... După a zecea afirmaţie, Olguţa se încruntă, contrazisă de cele două sute de negaţii care-şi aşteptau rândul în ciubăraşul negru al călimării de cristal ... Mirosea a cerneală.

Olguţa lăsă condeiul şi începu să-şi sucească nasul.

Luă din nou condeiul. Subt fiecare cuvânt al ultimei afirmaţii însemnă cu vârful peniţei câte două ghilimete drepte. Subt ele altele, şi altele, şi altele. Mişcarea îi plăcea. Parcă scărpina coala. Cu încetul hârtia se umplu până jos de un joc de ţânţari (...).

Condeiul se ridică în aer, orizontal, şi de-acolo coborî inspirat asupra unei coli intacte: „Olguţa nare dreptate de două sute de ori".

Olguţa privi cu milă pe reprezentanta celor două sute de negaţii. Făcuse într-adins o greşeală de ortografie, scriind „nare" într-un cuvânt.

„Olguţa are dreptate de o sută de ori."

Privi cu mândrie sinteza bine caligrafiată şi corect scrisă a celor o sută de afirmaţii. Subt ele trase o linie, scăzu şi scrise: „Olguţa n-are dreptate de o sută de ori".

Vra să zică nimicise o sută de negaţii. Bun!

Dar tot mai rămâneau o sută ... Bine! dacă-i aşa.

„Olguţa n-are dreptate de o sută de ori, însă Buftea n-are dreptate deloc."

Olguţa respiră, privind *epitaful*[1] pedepsei ... Uşa se deschise încetişor ... Monica intră în odaie, privind podelele, cu mâna la gură.

– Monica, ia uită-te ce-am scris! (...)

– Cum? ai şi scris?!

– Uită-te!

– Aa! Numai atâta ai scris! se linişti Monica.

– Ce? Nu-ţi place?

– Nu zic că nu! ... Da' scriu eu pentru tine.

– Da' nu vreau! ... Aşa am vrut să scriu!

[1] *epitaf*, s.n. = inscripţie funerară; (aici) concluzie

Scanned with OKEN Scanner

– Tante Alice a văzut?

– Aşa vreau eu! se împotrivi Olguţa.

– Olguţa, fă-mi şi mie o plăcere ... Eu ţi-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine.

– Şi eu ce să fac? începu să consimtă Olguţa.

– Tu uită-te!

– Asta nu!

– Atunci pune sugătoarea!

– Ţţ!

– Fă şi tu ceva! Hai, Olguţa, lasă-mă să-ncep.

– Ştii ce?

– ... ?

– Scriu şi eu cu tine!

– Nu vreau.

– Da' vreau eu!

– De ce, Olguţa?

– Fiindcă n-am ce face! ... Tu scrii „Olguţa n-are dreptate" de două sute de ori şi eu scriu că am dreptate.

– Hai să-ncepem.

– Monica, n-am condei! se tângui Olguţa, lăsând-o pe Monica să-i ia condeiul.

– Vezi, Olguţa! lasă-mă pe mine!

– Fă cum vrei! oftă Olguţa. Eu te-aştept!

Începu să cutreiere odaia în lung şi-n lat, din ce în ce mai repede. Poposi lângă sobă, deschise portiţa, acordă o scurtă audienţă *gavanoaselor*[1], închise portiţa la loc.

– Ascultă, Monica, tu pui numere la-nceput?

– Nu pun.

– Atunci cum ştii cât ai scris?

– Ţin minte.

– Aha!

– Vrei să pun?

– Nu ... să-mi spui când îi ajunge la douăzeci.

– De ce?

– Ai să vezi!

Se aplecă peste umărul Monicăi controlând ...

– Aşa! Douăzeci?

– Da.

– Scrie la-nceput numărul cincizeci.

– Vai, Olguţa!

– Fă cum spun !

[1] *gavanos*, s.n. = borcan pentru dulceaţă

– Şi tante Alice?

– Nu controlează ... Scrie mare de tot „cincizeci" ... Aşa. Mai ai de scris douăzeci de rânduri, şi s-a făcut suta *mea*. (...)

– Isprăveşte, Monica, *se impacientă*[1] Olguţa.

– Lasă, că nu mai am mult.

Olguţa *măsluise*[2] şi negaţiunile, silind-o pe Monica să numeroteze cu câte un „cincizeci" *persuaziv*[3] fiecare rând al cincisprezecelea.

– Ascultă, Monica, începu Olguţa agitată, după oarecare codeală jenată, îţi dau ţie păpuşa mea.

– Pentru că ţi-am scris asta? dispreţui Monica colile acoperite de parada amăgitoare a literelor. Eu am două păpuşi! ... Tu ce-ai să faci fără păpuşă?

– Nu! ... Da' mie nu-mi trebuie păpuşă. Ai isprăvit?

– Am isprăvit ... Asta nu-i frumos, Olguţa! Ce-are să spună tante Alice!

– Lasă ... Caută-mi o panglică.

Olguţa făcu sul colile.

– Ai găsit?

– Da.

– Acum fă o fundă frumoasă; ştii, cum mi-ai făcut pentru premii.

– De ce, Olguţa? întrebă Monica, înflorind din vârful degetelor funda sulului cu pedeapsa.

– Mama are să vadă că funda-i bine făcută şi-are să fie mulţumită.

– ... ?

– Fiindcă eu nu ştiu să fac funde ... şi-atunci are să uite să mai controleze!

– Vai, Olguţa, tare eşti şireată! (...)

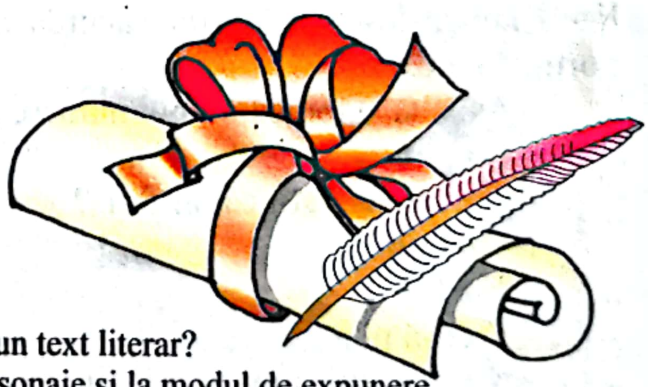

Să discutăm despre text

1. Consideraţi că fragmentul de mai sus este un text literar? Motivaţi răspunsul, referindu-vă la autor, la personaje şi la modul de expunere.
2. Povestiţi pe scurt cum a fost pedepsită Olguţa.
3. Selectaţi pasajele referitoare la vorbele şi la comportamentul Olguţei. Ce trăsături ale personajului desprindeţi din aceste pasaje?
4. De ce refuză Monica păpuşa? Ce trăsătură de caracter sugerează gestul?
5. Care este modul folosit de autor pentru a prezenta cele două personaje? Faceţi o scurtă caracterizare orală a acestora.
6. Cu care dintre cele două fetiţe aţi vrea să staţi în bancă? De ce?

[1] *a se impacienta*, vb. = a-şi pierde răbdarea
[2] *a măslui*, vb. = a falsifica
[3] *persuaziv*, adj. (înv.) = persuasiv, convingător

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ **Dialogul** este un mod de expunere care constă într-o serie de replici rostite de cel puţin două personaje.

◆ Într-o operă literară, dialogul permite caracterizarea personajelor. El este însoţit uneori de referiri ale naratorului la personaje sau la acţiunea înfăptuită de acestea.

Să folosim ce am reţinut

1. Recitiţi dialogul şi selectaţi referirile naratorului la personaje. Ce rol au aceste referiri?
2. Ce titlu i-aţi pune dialogului dintre Olguţa şi Monica?
3. Daţi exemple de opere literare citite de voi în care aţi întâlnit dialogul.

Colţul cuvintelor

1. Consultând dicţionarul, alcătuiţi enunţuri cu următoarele cuvinte: *a contempla*, *intacte*, *indiferenţă*, *paradă*.
2. Cu ce cuvinte puteţi înlocui *nimicise*, *corect*, *tăgădui*, *isprăvi*, astfel încât sensul textului să nu se schimbe?
3. Ce sens au, în text, termenii *audienţă* şi *parada literelor*?
4. Găsiţi două expresii cu cuvântul *dreptate* şi alcătuiţi enunţuri.

Temă pentru acasă

Prezentaţi într-o compunere de maximum o pagină trăsăturile celor două personaje, pornind de la dialogul dintre ele.

Comunicarea prin dialog

Care va fi răspunsul uriaşului la întrebarea pusă de copil dacă :

– uriaşul nu îl aude;
– uriaşul vorbeşte o altă limbă;
– uriaşul aude şi înţelege corect întrebarea.

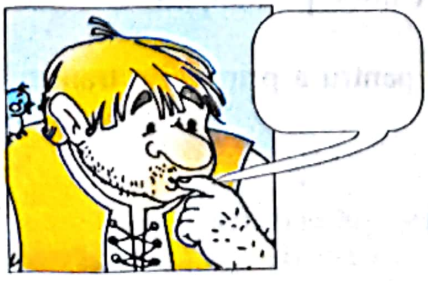

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

- **Dialogul** ca formă de comunicare necesită:
  – un emiţător şi un receptor (interlocutori);
  – un mesaj (informaţiile comunicate).
- Într-un dialog, comunicarea este posibilă numai atunci când interlocutorii:
  – folosesc un cod comun;
  – îşi transmit informaţii — pe care le înţeleg; care îi interesează.

Să folosim ce am reţinut

1. Citiţi cu atenţie:

Între timp, Alisa, oarecum curioasă, privea peste umărul lui, să vadă ce face ceasul.

– Ce mai ceas nostim! zise. Arată ziua lunii şi nu arată ora!

– De ce-ar arăta ora? mormăi Pălărierul. Parcă ceasul dumitale arată anul?

– Bineînţeles că nu – răspunse Alisa, fără *să pregete*[1] – dar asta fiindcă stă aşa mult în acelaşi an.

– La fel şi-al meu – zise Pălărierul.

Alisa rămase foarte uluită.

Ce spusese Pălărierul părea să n-aibă nici o *noimă*[2] şi totuşi vorbise englezeşte, în limba ei.

(L. Carroll, *Peripeţiile Alisei în Ţara Minunilor*)

a) Explicaţi de ce textul de mai sus este un dialog.
b) Care sunt interlocutorii în textul dat?
c) În dialogul dat se realizează comunicarea între interlocutori? De ce?
d) Daţi exemplu de dialoguri în care nu se realizează comunicarea.

2. Recitiţi din textul *La Medeleni* fragmentul cuprins între replicile: *Ascultă, Monica, tu pui numere la-nceput?* [...] *şi s-a făcut suta* ***mea***.

a) În acest dialog se realizează comunicarea? Explicaţi de ce.
b) Observaţi ce semne de ortografie foloseşte autorul în textul scris. Recitiţi replicile în care sunt semnele ?, ! şi explicaţi cum se redau acestea când le pronunţăm.
c) De ce cuvântul *mea* este scris cu alte caractere? Cum îl pronunţăm?

3. Daţi exemple de situaţii în care folosiţi dialogul pentru a primi şi a transmite informaţii.

[1] *a pregeta*, vb. = a ezita, a sta pe gânduri, a şovăi
[2] *noimă*, s. f. = înţeles, sens

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Cărţile au suflet

de *Nicolae Manolescu*

(...) O bibliotecă nu e pur şi simplu un loc de depozitare a câtorva mii de volume, ci şi un lucru viu, cald şi familiar. (...) Nu te simţi niciodată singur printre cărţi. Nu există prezenţe mai prietenoase, lucruri mai în stare să-ţi ţină tovărăşie, şi nu un ceas de călătorie, ci o întreagă viaţă. Nu ne pretind în schimb decât să ne facem, la rândul nostru, timp pentru ele. Există încăperi care, deşi conţin numeroase cărţi, rămân neprimitoare. Intrând în ele, simţi o *ostilitate*[1] surdă. E limpede că nimeni n-a mai petrecut acolo o oră de *reculegere*[2]. Cârpa de praf a gospodinei şi-a făcut datoria, periodic, şi atât. Cotoarele colorate şi-au pierdut strălucirea. Cărţile au ochii stinşi. O bibliotecă frecventată zilnic este cu totul altceva. Fiecare volum pare treaz şi în aşteptare. Sunt, în rafturi, cărţi necitite de mult, dar care nu se plictisesc aşteptând, căci ştiu că o mână expertă le va adăposti într-un târziu, le va răsfoi sau le va muta pe noptieră. Răbdarea cărţilor e infinit mai mare decât a oamenilor. Ele s-au obişnuit să vadă chiar şi secolele scurgându-se unele după altele. Faţă de *longevitatea*[3] cărţilor, aceea a broaştei ţestoase sau a stejarului este *derizorie*[4].

1. Ce înseamnă *cărţile au ochii stinşi*?
2. Ce *aşteaptă* o carte din bibliotecă?
3. Explicaţi titlul tabloului.
4. *Cărţile au suflet* ar putea fi un titlu potrivit pentru tablou? De ce?

Giuseppe Arcimboldo (1530 – 1593), *Bibliotecarul*

[1] *ostilitate*, s.f. = atitudine duşmănoasă, plină de ură
[2] *reculegere*, s.f. = (aici) odihnă, meditaţie
[3] *longevitate*, s.f. = viaţă lungă
[4] *derizoriu*, adj. = neînsemnat, de nimic

Scanned with OKEN Scanner

FONETICĂ

SUNET. LITERĂ. SILABĂ

Fonetica este disciplina care studiază sunetele unei limbi.

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Completaţi următoarele enunţuri:
a) Sunetele limbii române sunt de trei feluri: ... .
b) Reprezentarea grafică a sunetului se numeşte ... .
c) Totalitatea literelor dintr-o limbă formează ... .
d) Grupul de sunete format dintr-o vocală şi o semivocală se numeşte ... .
e) Grupul de sunete format dintr-o vocală şi două semivocale se numeşte ... .
f) Grupul de sunete care conţine cel puţin o vocală şi care se pronunţă printr-o singură deschidere a gurii se numeşte ... .
g) Întâlnirea dintre două vocale alăturate aflate în silabe diferite se numeşte ... .

2. Completaţi următorul tabel, după modelul dat, folosind următoarele cuvinte: doarme, veghează, grai, tablou, lăcrămioară, păreau, pleosc.

cuvânt	vocale	semivocale	consoane	diftong	triftong
doarme	a, e	ϱ	d, r, m	ϱa	

3. Despărţiţi cuvintele date în silabe şi subliniaţi silaba accentuată:
aerian, cinste, lupoaică, podiş, sculptor, codru, aceea, capsă, alee, suplu, leoaică, pâine, vârstă, constructor, roua, soare, cupru, multe.

4. Daţi exemple de câte două cuvinte care să cuprindă :
– diftongii *ϱa, ϳe, aϳ, oϻ*;
– triftongii *ϱaϻ, ϳaϳ, ϳaϻ*.

5. a) Citiţi cuvintele date şi indicaţi vocalele în hiat:
real, a lăuda, zoologie, aviaţie, cais, geografie, hieroglifă, cuviincios, înfiinţa.
b) Alcătuiţi enunţuri cu cuvintele subliniate.

6. Scrieţi pe caiet cuvintele date şi citiţi-le corect. Subliniaţi literele care nu sunt specifice limbii române.
Bombay, Kuweit, New York, Quebec, Washington, Wroclaw, William Shakespeare, Jules Verne, Wolfgang Amadeus Mozart, Friedrich Schiller.

7. Scrieţi pe caiet următoarele cuvinte şi puneţi accentul. Citiţi-le.
bolnav, caracter, duminică, fenomen, ianuarie, regizor, actor, şervet, verigă, prevedere.

8. Despărţiţi în silabe cuvintele din textul de mai jos.

Scanned with OKEN Scanner

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă
Fulgii zbor, plutesc prin aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheaţă pe ai ţării umeri dalbi. (V. Alecsandri, *Iarna*)

9. Alegeţi cuvintele corecte şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

eşire / ieşire	desfiinţa / desfinţa
sfârşască / sfârşească	creia / crea
eu / ieu	social / sociial
respectuos / respectos	aspectos / aspectuos
alcool / alcol	orăşean / orăşan

Accentul

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

Copiaţi următoarele versuri. Puneţi accentul în fiecare cuvânt. Grupaţi cuvintele în funcţie de silaba accentuată (prima, ultima, penultima etc.).

Văzui prin văi al verii dulce vânt,
Ştrengar frumos cum toţi pribegii sunt,
Târa mantaua-n urmă-i pe pământ. (G. Coşbuc, *Ştrengarul văilor*)

Să reţinem!

- În limba română locul accentului nu este fix.
- Cuvintele pot avea accentul:
  - pe ultima silabă: basmá, măseá, castán etc.;
  - pe penultima silabă: grădínă, sănătáte, românǎ etc.;
  - pe antepenultima silabă: instituţie, definíţie, anticámeră etc.;
  - pe prima silabă: oámenilor, dóctoriţă, véveriţă etc.
- Pentru a afla cum se pronunţă corect cuvintele este bine să consultăm dicţionarele şi îndreptarele ortografice şi ortoepice ale limbii române.
- În unele cazuri accentul are rolul de a deosebi între ele două forme gramaticale ale aceluiaşi cuvânt sau două cuvinte cu aceeaşi formă dar cu înţeles diferit:

véselă / vesélă
Ioana este veselă.
Vesela este în dulap.
cântă / cântắ
Ei cântă frumos.

Scanned with OKEN Scanner

După ce formaţia cântă şi ultima melodie, petrecerea se termină.

copíi / cópii

Vecinul nostru are trei copii.

A făcut două copii după fiecare act.

adúnă / adună

Elevii se adună lângă uşa autocarului.

După ce adună un buchet de flori, fetiţa se întoarse acasă.

Să folosim ce am reţinut

1. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte şi puneţi accentul:
automobil, fenomen, caracter, academie, antic, avarie, constructor, corector, diplomă, unic, industrie.

2. Completaţi următorul tabel cu câte cinci cuvinte pentru fiecare coloană:

Cuvinte accentuate			
pe prima silabă	pe antepenultima silabă	pe penultima silabă	pe ultima silabă

3. Alegeţi formele corect accentuate şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

début / debút	símbol / simból
mórcov / morcóv	mólcom / molcóm
mátur / matúr	bólnav / bolnáv
séver / sevér	dúşman / duşmán

4. Se dau următoarele perechi de cuvinte, în care accentul deosebeşte înţelesul cuvintelor. Alcătuiţi câte un enunţ cu fiecare cuvânt.

ácele / acéle	uréchea / urecheá
imóbil / imobíl	vói / voí

Atenţie!

- Unele nume proprii se pronunţă greşit din cauza accentului pus necorespunzător:
  Iálomiţa şi nu Ialomíţa
  Napoleón şi nu Napóleon
- Unele nume proprii româneşti se pot accentua în două feluri, ambele forme fiind corecte:

Ştefán / Ştéfan	Míron / Mirón
Médiaş / Mediáş	Lúgoj / Lugój

- Numele proprii străine se scriu de obicei cu ortografia limbii respective (dacă aceasta foloseşte tot alfabetul latin) sau se redau în transcrierea oficială cu litere latine (în cazul limbilor care folosesc un alt fel de alfabet decât cel latin).
  Bordeaux, München, Wall-Street, Tolstoi, Beijing, Okinawa
- Numele proprii străine se pronunţă ca în limba din care provin.

5. Indicaţi silaba accentuată în cazul următoarelor nume proprii. Verificaţi corectitudinea consultând Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române.
Armand, Ucraina, Monaco, Medgidia, Luduş, Braşov.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

LEXIC

Vocabularul limbii române

Să observăm

Rolul principal al limbii este acela de mijloc de comunicare între oameni. Ceea ce se urmăreşte în primul rând este să se înţeleagă clar ce se comunică, fără să se piardă prea multă vreme şi energie. (Al. Graur, *Tratat de lingvistică generală*)

– Care dintre cuvintele subliniate sunt cunoscute şi folosite de către toţi vorbitorii?

– Găsiţi în text alte trei cuvinte pe care le cunoaşteţi şi le folosiţi frecvent.

Să reţinem!

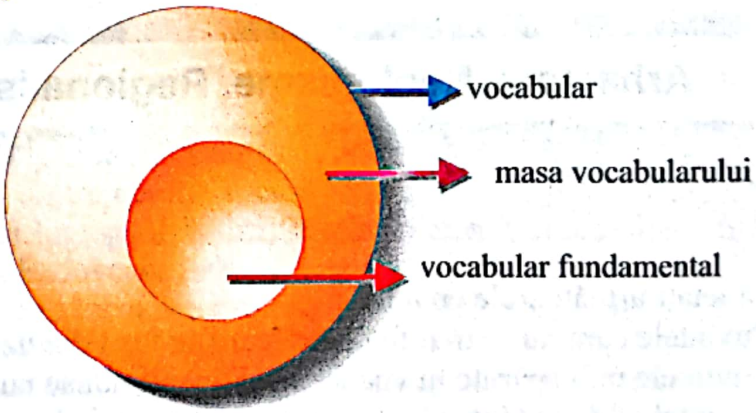

- Vocabularul limbii române este alcătuit din peste 120 000 de cuvinte.
- **Vocabularul fundamental** este alcătuit din cuvintele cunoscute şi folosite de către absolut toţi vorbitorii: casă, masă, scaun, a fi, a avea, a face, apă, lapte, pâine, carne, mână, picior, câine, pisică, măr, păr, alb, roşu, negru, albastru, tată, mamă, frate, soră etc.
- Vocabularul fundamental cuprinde un număr de aproximativ 1500 de cuvinte.
- **Masa vocabularului** cuprinde un număr foarte mare de cuvinte dar, spre deosebire de cuvintele din vocabularul fundamental, acestea sunt mai puţin cunoscute şi mai puţin folosite de marea majoritate a vorbitorilor: butan, hidrocarbură, complezenţă, ipotenuză, efemer etc.
- Între vocabularul fundamental şi masa vocabularului există o legătură permanentă. De-a lungul timpului, în funcţie de anumite condiţii istorice, sociale şi

economice, cuvintele au trecut din vocabularul fundamental în masa vocabularului şi invers.

exemplu: La începutul secolului nostru cuvântul *telefon* făcea parte din masa vocabularului. Acum, *telefon* a intrat în vocabularul fundamental, devenind un obiect cunoscut şi folosit de aproape toată lumea.

În secolul al XIX-lea cuvântul *opincă* făcea parte din vocabularul fundamental. În zilele noastre acest cuvânt tinde să iasă din vocabularul fundamental, întrucât obiectul pe care-l denumeşte a dispărut aproape în întregime din uz.

Să folosim ce am reţinut

1. Grupaţi cuvintele de mai jos în funcţie de apartenenţa lor la masa vocabularului sau la vocabularul fundamental.

masă, a percepe, lapte, dulap, contemplaţie, metaforă, inerţie, floare, copac, crepuscul, translaţie, covor, a epuiza, lingură, pasăre, ideogramă, coordonate, hârtie, pâine, vector, creion, lingvistică, arbitrar, carte, cratiţă.

2. a) Găsiţi în textul *La Medeleni* 15 cuvinte care fac parte din vocabularul fundamental.

b) Găsiţi în textul *Cărţile au suflet* 10 cuvinte care fac parte din masa vocabularului.

Arhaisme. Neologisme. Regionalisme

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Completaţi următoarele enunţuri:

a) Cuvintele care nu se mai folosesc (care au ieşit din uz) se numesc ...

b) Cuvintele nou apărute în vocabularul unei limbi se numesc ...

c) Cuvintele folosite într-una sau în câteva regiuni ale ţării se numesc ...

d) ... sunt folosite de scriitori pentru a descrie viaţa oamenilor din trecut.

e) ... contribuie la îmbogăţirea şi modernizarea vocabularului.

2. Grupaţi cuvintele subliniate din următoarele enunţuri pe trei coloane: regionalisme, neologisme şi arhaisme.

a) Scopul recensământului este de a obţine date statistice asupra numărului şi structurii populaţiei după diferite caracteristici demografice, social-culturale, economice şi profesionale.

b) Şi ţiindu-l Ciubăr – Vodă în mare cinste, i-au dat în samă multe hrisoave şi urice şi ispisoace vechi, să le dezlege cu rânduială şi s-aleagă dentre acele cum au fost cursul anilor şi viaţa domnilor trecuţi... (G. Topîrceanu, *Domnia lui Ciubăr – Vodă*)

c) – Ştiţi voi ce-i crida ?(...)

S-au uitat unii la alţii, prepuielnici, şi s-au pornit o foşgăială în bănci (...).

Scanned with OKEN Scanner

– Ştiu eu, a ghicit băiatul domnului Căpitan de jandarmi, care era îmbrăcat în tunică de postav militărească, cusută cu bumbi galbeni. (I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)

Să reţinem!

◆ Există mai multe tipuri de arhaisme, în funcţie de modificările suferite de limbă de-a lungul timpului.

a) Arhaisme care denumesc obiecte dispărute din uz: *giubea, işlic, logofăt, arnăut* etc.

b) Arhaisme care au fost înlocuite cu alte cuvinte (sinonime) păstrându-se înţelesul: *herb* (stemă), *spiţerie* (farmacie), *pizmă* (invidie) etc.

c) Forme arhaice ale unor cuvinte actuale: *hodinit* (odihnit), *cătră* (către), *pre* (pe) etc.

◆ Regionalismele sunt diferite din punctul de vedere al formei:

a) Regionalisme care au formă total diferită de cuvintele cu acelaşi înţeles din limba literară: *perje* (prune), *cucuruz* (porumb), *apotecă* (farmacie) etc.

b) Forme regionale ale unor cuvinte din limba literară: *chicioare* (picioare), *pi* (pe), *oauă* (ouă), *pă* (pe) etc.

Să folosim ce am reţinut

3. Găsiţi arhaismele din următoarele texte. Căutaţi în dicţionar înţelesul lor. Explicaţi rolul lor în text. Precizaţi tipul fiecărui arhaism.

a) Purta, ca şi părintele său, brocart de Veneţia, giugiuman de samur şi marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoţeau pe stăpân, adică portarul Sucevii, Bodea, Toma logofătul şi Iuga postelnicul, îşi lăsară caii în mâna slujitorilor şi grăbiră la trecătoarea pârâului. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

b) – La vreme de război, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-şi trimite averile lor, răspunse Potoţki. (C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

c) Târziu după miezul nopţii, când s-a întors istovit acasă, toate erau trecute şi în iatacul luminat de o candelă se făcuse linişte adâncă. (I. Slavici, *Mara*)

4. Subliniaţi regionalismele din următoarele texte. Căutaţi în dicţionar înţelesul fiecăruia. Indicaţi pentru fiecare forma echivalentă din limba literară.

a) Irinuţa ducea vaca la imaş, iar eu săream pârleazul la moş Sava. Acesta sta la cobâlă şi lucra cu tesla şi cu cuţitoaia, meşterind ciolane de roate. (M. Sadoveanu, *Hultanul*)

b) – Dar cine sărăcie, doamne iartă-mă, o spart poarta, că azi-dimineaţă n-avea nici un bai? (T. Popovici, *Setea*)

c) – A cui eşti tu ?
– A lui Ştefan şi a Domnicăi.
– Câţi ani ai ?
– Şăpti. (...)
– Ce-s aiestea ?
– Literile alfabetului. Buchile, adăugase el. (I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Găsiţi pentru fiecare dintre regionalismele date mai jos echivalentul din limba literară.
cucuruz, perje, ţinterim, ţurloaie, bălan, cocon, oloi, barabulă, ai, lubeniţă.

6. Grupaţi următoarele neologisme pe domeniile în care sunt folosite: medicină, tehnică, geografie, matematică.
seringă, arctic, ipoteză, boreal, ecuaţie, continental, cerebral, epidemie, hexagon, istm, luxaţie, demonstraţie, bormaşină, diesel, chirurgie, terapeutic, torent, zecimală, buldozer, excavator.

Să reţinem!

◆ Cele mai multe neologisme au intrat în limba română prin împrumuturi din limbi de circulaţie internaţională (franceză, italiană, engleză, germană):
exemple: **réchaud** (fr.) – **reşou** (rom.); **cake** (engl.) – **chec** (rom.); **spaghetti** (it.)– **spaghete** (rom.); **Krenwürstchen** (germ.) – **crenvurşt** (rom.)
◆ În general, neologismele se adaptează la specificul limbii române.

Să folosim ce am reţinut

7. Găsiţi neologismele din textul dat. Căutaţi în dicţionar şi precizaţi pentru fiecare caz din ce limbă este împrumutat:
Cabina se prăbuşea pe panta mult înclinată a toboganului. Imaginea ei răsfrântă în lacul artificial îi venea fulgerător în întâmpinare. Matei se crampona de speteaza scaunului din faţă. Acum!... Imaginea se sfărâmă şi pieri. Continuând să lunece pe şinele de metal, cabina despica straturile cu botul său ascuţit. Aşezaţi pe stâncile de pe fund, îndrăgostiţii făceau semne prieteneşti cosmonauţilor, surâzând în spatele măştilor globulare. Mai departe, într-un loc rezervat lor, copiii se jucau de-a prinselea, încălecaţi pe mici velomotoare subacvatice... (I. Hobana, *Oameni şi stele*)

8. Scrieţi forma corectă a următoarelor cuvinte, redate mai jos aşa cum se pronunţă: *geaz, şou, blugins, bos, aut, scherţo, orvoar, randevu, cornăr, uestern*. Alcătuiţi enunţuri cu patru dintre aceste cuvinte.

9. Scrieţi pe caiet cuvintele date. Citiţi-le corect şi precizaţi, cu ajutorul unui dicţionar, înţelesul fiecărui cuvânt.
camping, design, marketing, blues, fair-play, week-end, hamburger, hot-dog, computer.
Ce fel de cuvinte sunt cele de mai sus?

10. Se dau neologismele *a aborda, a afişa, a califica, a data, a descifra, a codifica, a memora, a recupera*. Cu ajutorul sufixului *-bil* transformaţi cuvintele date în adjective şi explicaţi pe scurt înţelesul lor.
exemplu: aborda + -bil = abordabil (care se poate aborda)

Scanned with OKEN Scanner

STRUCTURA CUVINTELOR

prefix + rădăcină → cuvânt derivat
des- face desface

rădăcină + sufix → cuvânt derivat
nor -işor norişor

prefix + rădăcină + sufix → cuvânt derivat
în- tiner -(i)re întinerire

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Completaţi următoarele enunţuri:
   a) Toate cuvintele dintr-o limbă alcătuiesc ...
   b) Unitatea de bază a vocabularului este ...
   c) ... serveşte ca punct de plecare în formarea altor cuvinte.
   d) Cuvintele obţinute prin adăugarea sufixelor sau prefixelor se numesc ...
   e) Elementul comun tuturor cuvintelor derivate care formează o familie lexicală se numeşte ...
   f) Prefixele se adaugă ... cuvântului de bază, iar sufixele ... acestuia.

2. Alcătuiţi cât mai multe cuvinte derivate folosind elementele din tabel:

Cuvinte de bază	Sufixe	Prefixe
tânăr, prieten, a cerceta, a învăţa, a trece, margine, pagubă, gând, galben, bătrân, pestriţ, blând, cetăţean, frate, a deschide, a începe, a vedea, a simţi, vinovat, fiinţă.	- tor, -toare -aş, -esc, -ească	în- (îm-) des- (dez-) re- pre- con-

3. Descompuneţi următoarele cuvinte şi completaţi tabelul după modelul dat:

Cuvânt derivat	Cuvânt de bază	Rădăcină	Sufixe	Prefixe
aluniş	alun	alun	-iş	

vânzător, clujean, tinereţe, bătrânel, revenire, dezrădăcinat, înflorit, preşcolar.

Scanned with OKEN Scanner

4. Grupaţi cuvintele de mai jos în familii lexicale. Indicaţi pentru fiecare familie lexicală cuvântul de bază şi rădăcina:
trecătoare, pas, vânt, a umple, trecător, sunet, stea, a avânta, a trece, sunător, vântoasă, umplutură, a răsuna, trecere, trecut, a suna, steluţă, a petrece, răsunător, avânt, petrecere, a întrece, stelat, petrecanie, întrecere, răsunet, petrecăreţ, a depăşi, a păşi, umplere.

5. Alcătuiţi familiile lexicale ale următoarelor cuvinte de bază: *piatră, pădure, număr*.

Mijloace interne de îmbogăţire a vocabularului

Să observăm

I.

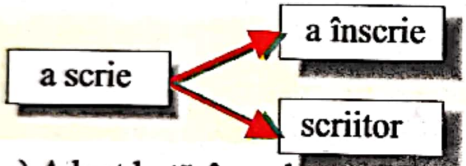

a) A luat hotărârea de a scrie tuturor cunoştinţelor.
b) L-a cunoscut pe acest scriitor în nişte împrejurări deosebite.
c) A-l înscrie şi pe el pe lista excursioniştilor a fost uşor.

II.

a) Uneori pisica încurcă ghemele bunicii.
b) Era multă lume adunată acolo.
c) El este un încurcă-lume.

III.

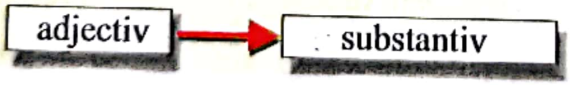

a) Ioana scrie cu un creion roşu. (adjectiv)
b) Din penar lipsea roşul. (substantiv)

Să reţinem!

- Vocabularul limbii române se îmbogăţeşte continuu.
- Procedeele prin care se obţin **cuvinte noi** pornind de la cuvinte existente deja în limbă constituie **mijloacele interne de îmbogăţire a vocabularului.**

Scanned with OKEN Scanner

Denumirea procedeului	Definiţie	Exemple
I. Derivarea	Constă în *adăugarea* de *sufixe* sau/şi *prefixe* la un *cuvânt de bază*.	tânăr → tineresc pădure → a împăduri face → a desface
II. Compunerea	Constă în *alăturarea* a două sau mai multe cuvinte existente în limbă pentru a obţine un *cuvânt cu un înţeles nou* faţă de înţelesul cuvintelor componente.	ciuboţică + cuc → ciuboţica-cucului inginer + şef → inginer-şef
III. Schimbarea valorii gramaticale	În *contexte* diferite acelaşi cuvânt poate avea *valori gramaticale* diferite (adjectiv, adverb, substantiv).	copil obraznic (adjectiv) răspunde obraznic (adverb) obraznicul stătea pe scaun (substantiv)

I. Derivarea

1. Formaţi, cu ajutorul fiecărui sufix şi prefix dat, câte două cuvinte:
   -ist, -oi, -tor,
   pre-, ne-, re-.

2. Se dau următoarele cuvinte:
sunet, dezlega, descântec, legătură, a cânta, a răsuna, dezlegare, cântec, nelegat, sunător, răsunător, a suna, legător, cântăreţ, a lega, răsunet.
   a) Grupaţi cuvintele în funcţie de familiile lexicale pe care le alcătuiesc;
   b) Pentru fiecare familie lexicală găsiţi cuvântul de bază şi rădăcina;
   c) Alcătuiţi o listă cu prefixele şi sufixele folosite la formarea cuvintelor date.

3. Citiţi textele:
   a) Că mama te-a legăna
   În leagăn de sălcioară
   Să mi te faci mărişoară (*Folclor*)
   b) Ş-apoi afară de aceasta omul acela era ceva de spăriet: avea nişte urechi clăpăuge şi nişte buzoaie groase şi dăbălăzate. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
   – Arătaţi cum s-au format cuvintele subliniate;
   – Arătaţi ce legătură există între înţelesul cuvântului de bază şi înţelesul cuvântului derivat.

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ **Diminutivele** sunt **cuvinte derivate** cu **sufixe diminutivale** care arată că obiectul denumit de ele este mai mic decât cel denumit de cuvântul de bază, pare astfel sau aşa îl consideră vorbitorul.

inimă + -ioară ⟶ inimioară
bătrân + -el ⟶ bătrânel
cheie + -iţă ⟶ cheiţă
om + -uleţ ⟶ omuleţ
balon + -aş ⟶ balonaş
lapte + -ic ⟶ lăptic

◆ **Augmentativele** sunt **cuvinte derivate** cu **sufixe augmentative** care arată că obiectul denumit de ele e mai mare decât cel denumit de cuvântul de bază, pare astfel sau aşa îl consideră vorbitorul.

-oaie ⟶ buzoaie
-andru ⟶ căţelandru
-oi ⟶ măturoi
-an ⟶ băietan

◆ **Diminutivele** şi **augmentativele** exprimă adesea sentimentele sau atitudinea vorbitorilor faţă de obiectul respectiv: simpatie, duioşie, ironie, dispreţ.

Dragul mamei copilaş ... Este un puştan obraznic.

Să folosim ce am reţinut

4. a) Scrieţi diminutivele cuvintelor date. Subliniaţi sufixele diminutivale.
bine, departe, târziu, cal, pădure, trandafir, subţire, vânt, singur.
b) Alcătuiţi enunţuri cu diminutivele obţinute de la două adjective şi adverbe.

5. a) Scrieţi augmentativele cuvintelor date. Subliniaţi sufixele augmentative.
piatră, cană, lung, băiat, ladă, copil, casă, lingură, cuţit, carte.
b) Alcătuiţi enunţuri cu augmentativele obţinute de la patru dintre cuvintele date.

6. Găsiţi diminutivele şi augmentativele din textele de mai jos. Indicaţi sufixele diminutivale şi pe cele augmentative.

a) Mustăcioara lui, Perişorul lui,
Spicul grâului, Pana corbului. (*Mioriţa*)

b) Şi odată se duce Ivan răpede cu cele două carboave el ştie unde şi cumpără unelte de teslărie, două *lătunoaie*[1] groase, patru balamale, câteva piroane, două belciuge şi un lăcătoi zdravăn, şi se aruncă de-şi face el singur o drăguţă de raclă să poată şede şi împăratul într-însa. (I. Creangă, *Ivan Turbincă*)

Să reţinem!

◆ Unele prefixe au propriul lor înţeles. Adăugate la un cuvânt de bază îi transmit acest înţeles.

ne- – indică negaţia, lipsa ⟶ neaccentuat – fără accent
re- – exprimă ideea de repetiţie ⟶ a reciti – a citi încă o dată

[1] *lătunoaie*, s. f. = scândură plană pe o parte şi convexă pe cealaltă (din latură + suf. -oaie)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

7. Alcătuiţi cuvinte derivate folosind elementele date mai jos:
cuvinte de bază: aer, a derapa, braţ, a data, autor, asociat, sensibil, tensiune, alpin, Siberia, scurt, sunet.
prefixe: anti- (împotrivă), ante- (înainte de), co- (împreună cu), hiper- (peste măsură), hipo- (sub măsură), trans- (peste), ultra- (dincolo de o anumită măsură).

Atenţie!

◆Nu confundaţi prefixele *anti-* şi *ante-*.

anti- (gr.) = împotrivă — antiinfecţios, antiepidemic, antinaţional
ante- (lat.) = înainte de — antepenultim, antediluvian, antebelic

◆Excepţie de la cele arătate mai sus face substantivul *anticameră* (cameră de aşteptare situată înaintea unei alte camere, a unui birou), care a fost împrumutat cu acest prefix (anti-) din limba italiană şi s-a fixat în limba română în această formă.
exemple: În *anticameră* se aflau trei persoane.
Secretara îl rugă să aştepte în *anticameră*.

8. Grupaţi cuvintele date în funcţie de sufixul cu care s-au format. Observaţi grupele pe care le-aţi obţinut şi stabiliţi ce denumeşte fiecare grupă.
pietrar, copilăreşte, nebuneşte, cerboaică, dovlecel, furcoi, buboi, scăunel, lupoaică, vitejeşte, brutar, portar, omeneşte, ursoaică, mijlocel, pietroi, şoricel, păhăroi, leoaică, borcănel, tălpoi, iepuroaică, copăcel, şcolăreşte, plăcintar, frăţeşte, blănar, orăşel, cuţitoi.

Atenţie!

◆ Cuvintele derivate se despart în silabe ţinându-se seama de elementele lor componente:
instabil in – sta – bil — descifrabil des – ci – fra – bil
◆ Unele prefixe sunt formate din două silabe, fapt care trebuie respectat la despărţirea în silabe:
antisocial an – ti – so – ci – al — contraindicat con – tra – in – di – cat

9. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte derivate:
transformare, coexistenţă, subordonat, neîncrezător, dezordonat, antevorbitor, supraîncălzit, antiaerian, subapreciat, internaţional.

II. Compunerea

Să observăm

a) Ioana are o rochiţă frumoasă.
Rândunica şi-a făcut cuibul sub streaşina casei.
Cununiţa din flori de rochiţa-rândunicii i-a plăcut foarte mult mamei.
b) Cum veţi proceda în acest caz?
Aşa se cade să vă purtaţi.
Vecinul nostru este un om cumsecade.
c) Fratele lui lucrează la Televiziunea Română.
În oraş filmează o echipă de la TVR.
d) Prietenul meu locuieşte într-un sat mare.
Satu-Mare este un oraş frumos.

Să reţinem!

◆ Compunerea se realizează prin:
– *sudarea elementelor componente*: bineînţeles, bunăvoinţă, cumsecade, răuvoitor, unsprezece.
– *alăturarea elementelor componente*: ciuboţica-cucului, bloc-turn, Calea Victoriei, Delta Dunării, douăzeci şi şase.
– *abrevierea denumirii elementelor componente*: R.A.T.B., RENEL.

◆ Abrevierea se realizează prin izolarea primelor litere sau a unor fragmente din cuvinte:
Ministerul Educaţiei Naţionale – M. E. N. Plante Farmaceutice – Plafar

◆ Substantivele proprii alcătuite din iniţialele unor cuvinte se scriu, de regulă, cu majuscule, urmate sau nu de un punct după fiecare iniţială:
ONU sau O. N. U. CEC sau C. E. C.

◆ În cazul cuvintelor abreviate prin alăturarea unor fragmente separarea literelor prin puncte este greşită:
ASIROM, BRAICONF, ROMPRES.

Să folosim ce am reţinut

1. Se dau următoarele cuvinte compuse:
binevoitor, binefacere, economico-social, dreptunghi, vagon-restaurant, Calea Moşilor, Câmpulung, şaptezeci, electromotor, telejurnal, untdelemn, propriu-zis, după-masă, Poiana Ţapului, SNCFR, SANEPID, CEC.

Scanned with OKEN Scanner

a) Completaţi tabelul folosind cuvintele date.

Cuvinte compuse prin sudare	Cuvinte compuse prin alăturare		Cuvinte compuse prin abreviere
	cu liniuţă	fără liniuţă	
binevoitor			

b) Precizaţi, oral, pentru fiecare cuvânt compus, elementele componente, valoarea gramaticală a acestora şi a cuvântului compus rezultat.

c) Alegeţi câte un termen din fiecare coloană a tabelului şi alcătuiţi enunţuri.

2. Indicaţi cum se abreviază, cum se scriu şi cum se rostesc denumirile: Societatea Naţională a Căilor Ferate Române, Banca Naţională a României, Banca Română de Dezvoltare, Dicţionarul explicativ al limbii române, Biblioteca Centrală Universitară, Ministerul Apărării Naţionale, Obiecte Zburătoare Neidentificate.

3. Găsiţi câte patru cuvinte compuse care denumesc:
a) localităţi; b) funcţii; c) plante; d) instituţii.

4. Completaţi spaţiile punctate cu unul dintre cuvintele: *bineînţeles, bine înţeles, într-una, întruna*. Explicaţi folosirea lor.
a) ... că va fi punctual.
b) Vom merge la film ... din zile.
c) S-a bucurat că a fost ... .
d) Telefonul a sunat ... , toată ziua.

Să reţinem!

◆ În diferite domenii ştiinţifice se folosesc cuvinte compuse cu ajutorul **elementelor de compunere savantă**, de origine greacă sau latină.

element de compunere	originea	înţelesul	cuvânt compus
bi-	latină	de două ori	bianual
di-	greacă	de două ori	dioxid
macro-	greacă	mare	macrofloră
micro-	greacă	mic	microtipar
poli-	greacă	mai mulţi, multiplu	polisportiv
pseudo-	greacă	fals	pseudoartist

Să folosim ce am reţinut

5. Grupaţi cuvintele date pe două coloane:
a) cuvinte formate cu ajutorul elementelor de compunere;
b) cuvinte care nu sunt compuse.

autor, autoritate, automulţumire, bici, bidon, bimotor, bilateral, bijuterie, microbuz, microbist, macroelement, poliţie, politeţe, polisportiv, pseudoştiinţific.

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Cuvintele compuse se despart în silabe ţinându-se cont de elementele componente: rău – vo – i – tor bu – nă – vo – in – ţă Del – ta Du – nă – rii

6. a) Combinaţi elementele date pentru a obţine cuvinte compuse:

elemente de compunere	cuvinte
auto-	gară, cisternă
bi-	color, metal, lunar
macro-	sistem, stabilitate, structură
micro-	organism, recital, particulă
pseudo-	democraţie, literatură, patriot

b) Alcătuiţi enunţuri cu câte un cuvânt ales din fiecare rând.
c) Despărţiţi în silabe cuvintele obţinute.

7. Găsiţi câte patru exemple de cuvinte compuse care să aparţină următoarelor părţi de vorbire: substantiv, adjectiv, numeral, verb, adverb.

III. Schimbarea valorii gramaticale

Dan a primit un cadou <u>frumos.</u>

Sorina cântă <u>frumos.</u>

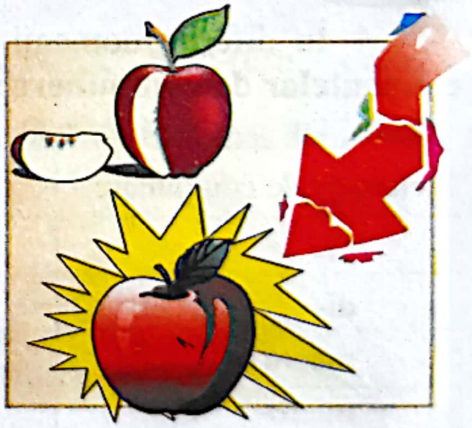

<u>Frumosul</u> este aici.

– Ce valoare morfologică are cuvântul <u>frumos</u> în fiecare propoziţie ?

Să reţinem!

◆ În limba română există cuvinte care, în funcţie de contextul în care se află, au valori gramaticale (morfologice) diferite: substantiv, adjectiv, adverb.

◆ **Adjectivele** pot dobândi valoare de **substantiv** dacă sunt articulate cu articol hotărât sau nehotărât.

<u>Verdele</u> din tablou îi plăcea. <u>Un mincinos</u> nu e crezut niciodată.

Scanned with OKEN Scanner

◆ **Adjectivele** pot căpăta valoare de **adverb** atunci când determină un verb.
Mihaela *se uită* ciudat la mine. El *a pronunţat* clar fiecare cuvânt.

◆ Unele **substantive** pot avea valoare de **adverb.**
Seara se lăsa încet peste case. (fenomen al naturii, substantiv)
Seara mergem la spectacol. (arată timpul acţiunii, adverb)

◆ Prin articulare cu articol hotărât sau nehotărât, unele **numerale** pot dobândi valoare de **substantiv.**
A scris un trei mare şi clar. Zecele din lucrare a fost o surpriză plăcută.

Să folosim ce am reţinut

1. Alcătuiţi enunţuri în care cuvintele date să aibă valoarea gramaticală indicată:
a) atent – *adjectiv, adverb, substantiv*;
b) dimineaţă – *substantiv, adverb*;
c) scump – *adjectiv, adverb, substantiv*;
d) şapte – *numeral, substantiv*.

2. Identificaţi în proverbele de mai jos cuvintele care îşi pot schimba valoarea gramaticală. Arătaţi ce valoare morfologică au în contextele respective.

Binele cu bine se răsplăteşte. | Un nebun întreabă şi zece înţelepţi nu-i pot răspunde.
Face albul negru şi negrul alb. | Zgârcitul se bucură luând, iar darnicul se mângâie dând.

3. Se dau următoarele cuvinte:
a face, prefăcut, facere, prefacere, binefacere, binefăcător, răufăcător.
a) Arătaţi care este cuvântul de bază şi cum s-au format celelalte cuvinte.
b) Alcătuiţi enunţuri în care *binefăcător* să aibă, pe rând, valoare de substantiv, adjectiv şi adverb.
c) Găsiţi patru cuvinte compuse cu ajutorul termenilor *rău* şi *bine*.

Atenţie!

◆ Toate cuvintele formate de la acelaşi cuvânt de bază prin derivare, compunere şi schimbarea valorii gramaticale alcătuiesc **familia lexicală** a cuvântului respectiv.

4. a) Grupaţi următoarele cuvinte în familii lexicale:
grădinar, orăşean, mama-mare, mamaie, orăşel, grădiniţă, orăşeneşte, oraş-grădină, mămucă, tânăr, întineri, grădinărit, reîntineri, tinereţe, tineret, grădinărie.
b) Notaţi sufixele şi prefixele identificate în structura cuvintelor derivate.

SENSUL CUVINTELOR

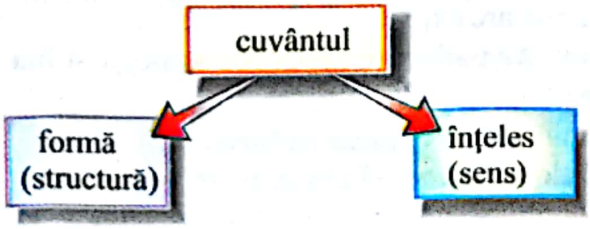

După sens sau/şi formă se deosebesc într-o limbă următoarele categorii de cuvinte: **sinonime, antonime, omonime, paronime.**

Scanned with OKEN Scanner

Sinonime. Antonime

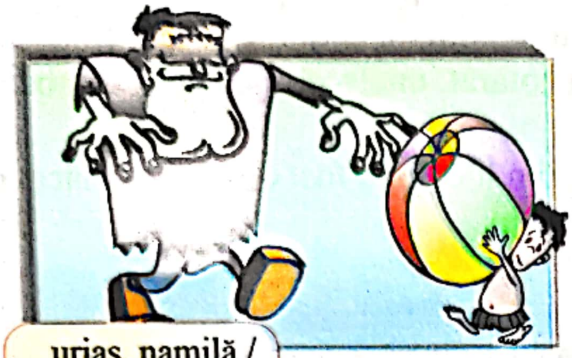

uriaş, namilă / pitic, prichindel

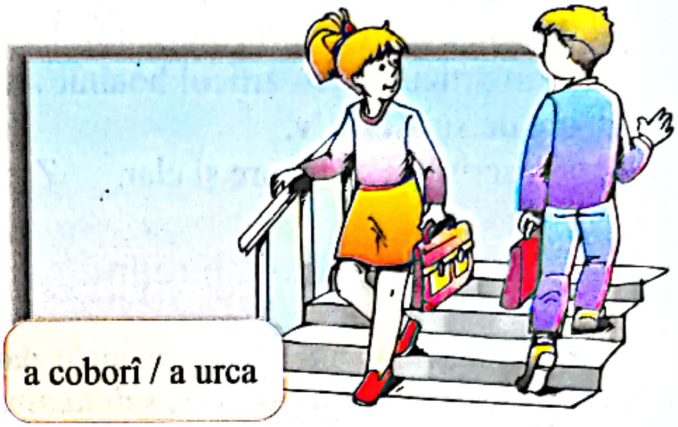

a coborî / a urca

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Completaţi enunţurile date:

a) Sinonimele sunt cuvinte cu formă... .
b) Sinonimele sunt cuvinte cu înţeles... .
c) Antonimele sunt cuvinte cu formă... .
d) Antonimele sunt cuvinte cu înţeles ... .

2. Înlocuiţi spaţiile punctate cu sinonimele potrivite, date mai jos:
clar, limpede, transparent, praf, colb.

a) Răzeşul şi-a scuturat straiele de ... .
b) Avea grijă să şteargă ... de pe mobilă.
c) Întotdeauna se exprima ..., pe înţelesul tuturor.
d) Apa ... a izvorului i-a atras pe toţi.
e) Prin geamul ... se desluşeau ... titlurile volumelor.

3. Se dau textele:

a) Cinstea şi ocara nu pot fi împreună.
b) Un nebun aruncă o piatră în baltă şi zece înţelepţi se chinuie să o scoată.
c) Cine făgăduieşte mult, împlineşte puţin.
d) Lesne făgăduim, anevoie împlinim.
e) Viitorul şi trecutul
Sunt a filei două feţe
Vede-n capăt începutul
Cine ştie să le-nveţe. (M. Eminescu, *Glossă*)

– Scrieţi perechile de antonime din fiecare text şi arătaţi căror părţi de vorbire le aparţin.
– Găsiţi câte două sinonime pentru fiecare termen al perechilor de antonime de la textele a) şi b).

4. a) Găsiţi câte un sinonim (un cuvânt) pentru fiecare expresie:
a spăla putina, cetate de scaun, a tăia frunză la câini, a-şi aduce aminte, a lua foc, a-şi lua picioarele la spinare, a-şi da seama, a face cu ou şi cu oţet.

b) Găsiţi alte expresii sinonime cu cele date.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Există mai multe feluri de sinonime:

– *cuvinte sinonime cu alte cuvinte*: zăpadă = omăt, nea
– *cuvinte sinonime cu expresii*: a exagera = a face din ţânţar armăsar
– *expresii sinonime cu alte expresii*: a-şi da arama pe faţă = a se da în vileag

5. a) Găsiţi sinonime (cuvinte sau alte expresii) pentru următoarele expresii:
a pune pe cineva la încercare, îi suflă vântul în traistă, a face zile fripte cuiva, a se da pe brazdă, a lua în consideraţie.

b) Alcătuiţi câte un enunţ cu fiecare expresie dată.

6. a) Grupaţi următoarele cuvinte în perechi de antonime:
uşurinţă, interes, plăcere, reuşită, greutate, neplăcere, eşec, indiferenţă.

b) Completaţi spaţiile punctate cu antonimele de mai sus:
memora cu ..., a reuşit cu ..., manifestă ..., uită cu ..., s-a bucurat de ..., urmărea cu ..., i-a întristat ..., privea cu ... .

c) Alegeţi trei din îmbinările de cuvinte obţinute la punctul b) şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

7. Găsiţi câte un sinonim pentru fiecare expresie şi apoi găsiţi câte un antonim:
exemplu: fără capăt – nemărginit / îngrădit.
copt la minte, mână de fier, a da din gură, a fi numai ochi şi urechi, a fi cu ochii în patru, cât ai zice peşte, tare ca fierul, a turna gaz pe foc.

8. Găsiţi antonimele următoarelor cuvinte, prin procedeul adăugării de prefixe:
exemplu: a face – a <u>des</u>face activ – <u>in</u>activ
egal, ordine, politeţe, real, stabil, hotărât, milos, fericit, vindecabil, vinovat, a plăcea, complet, fericit, matur.

9. Completaţi tabelul după modelul dat (încă opt exemple):

substantive	verbe	adjective	adverbe
copil – adult	a vorbi – a tăcea	puternic – slab	aici - acolo

10. Citiţi şi alegeţi varianta corectă. Explicaţi alegerea făcută.
a urca în sus / a urca spre vârf
a coborî în jos / a coborî spre poiană
a-şi aduce aportul / a-şi aduce contribuţia
a avansa înainte / a avansa

Atenţie!

◆ Alăturarea într-o singură construcţie a doi termeni cu acelaşi sens sau cu sens foarte apropiat reprezintă o greşeală de exprimare numită **pleonasm.**

11. Găsiţi şi corectaţi pleonasmele din enunţurile de mai jos.
a) Înfăptuirile realizate în acest timp au fost considerabile.
b) Membrii echipei au conlucrat împreună şi au câştigat.
c) S-au întors înapoi după pachetul uitat.

Omonime. Paronime

Broasca face parte
din familia batracienilor.

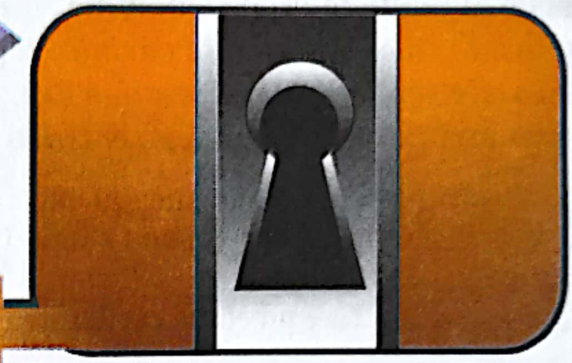

Am instalat o broască nouă
la uşa de la intrare.

Am găsit fişa cărţii.

Mai am nevoie de o fişă.

Să reţinem!

◆ **Omonimele** sunt cuvinte care se scriu şi se pronunţă la fel, dar au sensuri diferite.

exemple: A dat uşa cu *lac*. / Pe *lac* pluteau multe bărci.

◆ Omonime sunt şi formele identice ale unor părţi de vorbire diferite.

exemple: *Noi* mergem acolo. / Ghetele *noi* îi plac mult.

◆ **Paronimele** sunt cuvinte care diferă ca formă (de obicei printr-un singur sunet), şi care au sensuri diferite.

exemple: A analizat un *complement*. / I-a făcut un *compliment*.

Să folosim ce am reţinut

1. Alcătuiţi enunţuri în care omonimele date să aibă sensurile indicate:

aluniţă – alună mică
– semn pe corp

bilă – globuleţ
– fiere

vin – băutură
– formă a verbului

2. Completaţi spaţiile libere cu paronimul cerut de context:

originar – original, familiar – familial, literar – literal.

Scanned with OKEN Scanner

Familia lui este ... din Banat.
A găsit o rezolvare ... a problemei.
Locul acela îi era ... .

Îmi plac mult emisiunile ... .
A făcut o transcriere ... a textului.
Îi plăceau mult sărbătorile ... .

Să reţinem!

◆ Cuvintele care se pronunţă la fel dar se scriu diferit se numesc **omofone.**
exemplu: Ne-am dus la film. / Răzeşul se trăgea dintr-un neam vechi.

◆ Cuvintele care se scriu la fel dar se pronunţă diferit (au accentul pe silabe diferite)se numesc **omografe.**
exemple: Era un obiect cu fórmă cilindrică. / Cu ajutorul lor formă un cerc.

◆ Omonimele sunt omofone şi omografe în acelaşi timp.

Să folosim ce am reţinut

3. Găsiţi în enunţurile de mai jos omofonele, omografele şi omonimele.

a) Când citesc, ei sar peste pasajele descriptive.
S-ar cuveni să-i mulţumim.
Fiii săi îl aşteaptă cu nerăbdare.

b) Vrea să ceară ajutor.
A scos multă ceară din stup.

c) Purta o haină nouă.
Era o fiinţă haină pe care n-o iubea nimeni.

d) Acesta este un dar frumos.
E grăbit dar mai stă un minut.

4. Alcătuiţi propoziţii din care să reiasă înţelesurile următoarelor omonime: vie, sare, baie, cer, noi.

5. Completaţi următoarele enunţuri cu omonimele corespunzătoare:

a) Bunica ţese la ... .
Acest ... a făcut multe victime.

b) În vacanţă mergem la ... .
Pentru că a ştiut a primit o notă ... .

c) Fratele meu a câştigat o ... de studii.
Valoarea acţiunilor este stabilită de ... .

d) ... de la Cernavodă a fost consolidat.
La vară bunicul va repara ... casei.

6. Alcătuiţi enunţuri cu următoarele paronime: iluzie – aluzie, a preveni – a proveni, oroare – eroare, alineat – aliniat, oral – orar.

7. Identificaţi omonimele din următorul text şi explicaţi înţelesul lor:

Munţii noştri aur poartă,
Noi cerşim din poartă-n poartă. (*Folclor*)

Atenţie!

◆Datorită faptului că pot să genereze situaţii *echivoce*[1], omonimele sunt folosite în jocuri de cuvinte (calambururi) sau epigrame.

8. Încercaţi să alcătuiţi şi voi un calambur.

[1] *echivoc*, adj. = care se poate interpreta în mai multe feluri

Scanned with OKEN Scanner

Câmpuri lexicale

1. Citiţi grupele de cuvinte, găsiţi elementul comun ca înţeles (ideea care le uneşte) şi daţi câte un nume fiecărei grupe.
– tată, mamă, fiu, fiică, nepot, bunic, străbunic, mătuşă, unchi, văr, soră, frate;
– alb, negru, verde, albastru, roşu, galben, auriu, violet, mov, roz, brumăriu;
– casă, colibă, bloc, apartament, vilă, imobil, locuinţă, palat, domiciliu.

Atenţie!

◆ **Câmpul lexical** cuprinde toate cuvintele subordonate, ca înţeles, unei idei comune.
exemplu: câmpul lexical al numelor de rudenie – ideea comună este denumirea relaţiilor de rudenie

◆ Toate elementele câmpului lexical fac parte din aceeaşi clasă morfologică.
exemplu: câmpul lexical al numelor de rudenie este alcătuit din substantive
câmpul lexical al numelor de culori este alcătuit din adjective

◆ În componenţa câmpului lexical intră:
– cuvintele de bază (casă, apartament);
– cuvintele derivate (căscioară, vilişoară);
– sinonimele (apartament – locuinţă – casă).

2. Alcătuiţi următoarele câmpuri lexicale:
– denumirea obiectelor de îmbrăcăminte;
– denumirea mijloacelor de transport;
– denumirea sporturilor.

3. Grupaţi într-un câmp lexical (ideea comună – deplasare, mişcare) sinonimele verbului *a merge* din enunţurile de mai jos.
a) Repede mă arunc într-o birje şi alerg la Ionescu (...).
b) – Dragă Costică, viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi.
c) Şi ies ca din puşcă, sar în birjă şi alerg acasă.
d) Fuga la d-ra Popescu.
e) – Du-te d-ta la madam Preotescu.
f) Şi dau fuga-napoi la Ionescu.
g) – Iar? ... eşti cu birja ... hai de mă du degrabă la Georgescu.
h) Ajungem.
Adăugaţi şi alte verbe sau expresii care sunt subordonate ideii de deplasare.

Scanned with OKEN Scanner

Corespondenţa (I)

Telegrama. Cartea poştală

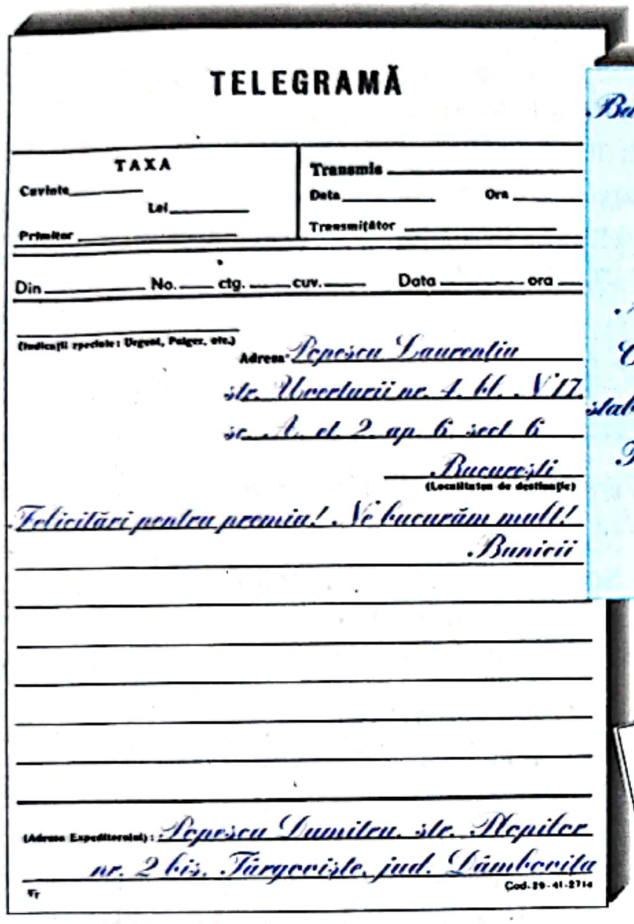

TELEGRAMĂ

TAXA

Cuvinte _____ Lei _____

Primitor _____

Transmis _____

Data _____ Ora _____

Transmiţător _____

Din _____ No. ____ ctg. ____ cuv. ____ Data _____ ora _____

(Indicaţii speciale: Urgent, Pulger, etc.)

Adresa: Popescu Laurenţiu str. Uverturii nr. 4, bl. N 17, sc. A, et. 2, ap. 6, sect. 6

Bucureşti
(Localitatea de destinaţie)

Felicitări pentru premiu! Ne bucurăm mult!

Bunicii

(Adresa Expeditorului): Popescu Dumitru, str. Plopilor nr. 2 bis, Târgovişte, jud. Dâmboviţa

Cod. 29-41-2714

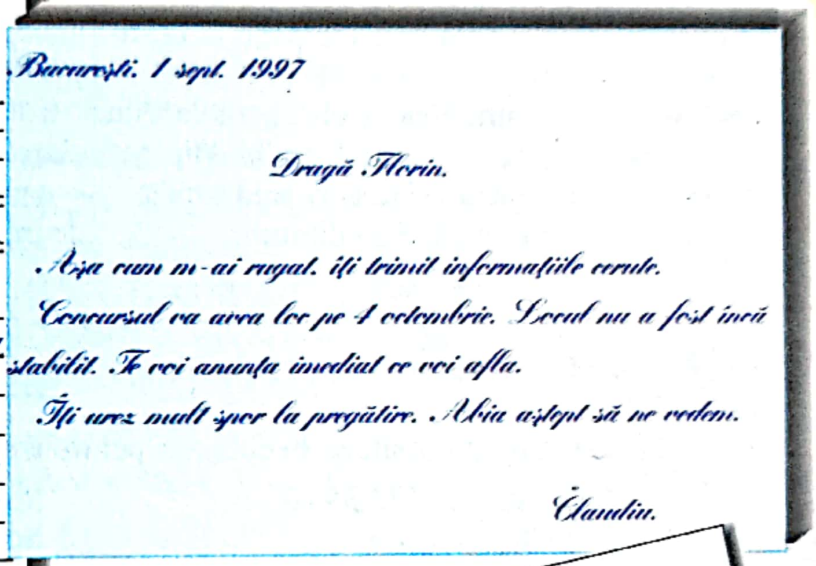

Bucureşti, 1 sept. 1997

Dragă Florin,

Aşa cum m-ai rugat, îţi trimit informaţiile cerute.

Concursul va avea loc pe 4 octombrie. Locul nu a fost încă stabilit. Te voi anunţa imediat ce voi afla.

Îţi urez mult spor la pregătire. Abia aştept să ne vedem.

Claudiu.

ROMANIA 200 L

Carte poştală

Destinatar: Costache Florin str. Lungă, nr. 24 Braşov, jud. Braşov

Expeditor: Ionescu Claudiu str. Florilor, nr. 5, bl. M2, sc. B, et. 3, ap. 10, sect. 2, Bucureşti

– Care sunt elementele comune celor două tipuri de corespondenţă?

– În ce caz apelăm la fiecare tip de corespondenţă?

Să reţinem!

◆ Pentru a alcătui texte corecte, trebuie să respectăm următoarele reguli:

– să alegem cuvintele care comunică exact informaţia dorită;

– să ordonăm cuvintele în aşa fel încât să alcătuiască un mesaj clar;

– să utilizăm corect semnele de punctuaţie: . , ? !

Scanned with OKEN Scanner

Telegrama	Cartea poştală
– comunicare foarte scurtă transmisă prin mijloace rapide (telefon, telegraf). Textul: – conţine ştiri urgente sau urări, felicitări ce trebuie să ajungă foarte repede la destinatar; – este foarte scurt, concis, clar, scris într-un stil caracteristic, stilul telegrafic (lipsesc cuvintele de legătură şi uneori predicatul); – se specifică numele expeditorului.	– mijloc de comunicare scrisă. Textul: – conţine informaţii considerate importante fără a avea un caracter strict personal şi fără a fi foarte urgente; – este alcătuit din câteva enunţuri scurte şi clare; – conţine data, o formulă de adresare, una de încheiere şi semnătura.

Să folosim ce am reţinut

1. Combinaţi următoarele enunţuri pentru a obţine texte de telegramă:

Noul număr: 682 33 45	Sosim vineri.
Bunica sănătoasă	Schimbat numărul de telefon
Plecare amânată	Aşteptăm noutăţi
Problema rezolvată	Comunicaţi titlurile

2. (I)Transformaţi următoarele texte în texte de telegramă:

a) După multe căutări am reuşit să găsim canari. Sunt exact cum i-aţi dorit. Ar fi bine să veniţi să-i luaţi la sfârşitul săptămânii.

b) Am ajuns fără probleme în tabără. Suntem într-o clădire foarte frumoasă. Peisajul este minunat. Transmiteţi bunicilor că-i îmbrăţişez. Vă voi trimite şi o scrisoare.

c) Am luat bilet la acceleratul 7081 pentru data de 5 noiembrie. Trenul soseşte la Braşov la 15^{45}. Vă rugăm să ne aşteptaţi la gară deoarece avem multe bagaje.

(II) Găsiţi câte o formulă de adresare şi respectiv de încheiere pentru fiecare text dat. Ce veţi obţine ?

3. Faceţi modificările necesare astfel încât textele următoare să fie corecte din punct de vedere al ortografiei şi al punctuaţiei. Precizaţi felul fiecărui text obţinut.

a) – excursia minunată întoarcerea pe 25
– felicitări felicitări felicitări bucurie mare în familie

b) mă bucur să-ţi dau veşti bune părinţii mei sunt de acord să vii la noi în vacanţa de iarnă te rog să mă anunţi din timp când soseşti ca să te aştept la gară sunt nerăbdător să ne vedem sunt convins că vom petrece o vacanţă minunată mihai

4. Găsiţi formule de adresare şi formule de încheiere pentru cărţi poştale ilustrate pe care doriţi să le trimiteţi: părinţilor, celui mai bun prieten, unui coleg, bunicii, unui profesor, unchiului.

5. Alcătuiţi câte un text de telegramă pentru următoarele situaţii:
– transmiteţi o informaţie urgentă;
– transmiteţi urări cu prilejul unei sărbători;
– transmiteţi felicitări cu ocazia câştigării unui concurs.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie

de *Ion Creangă*

Nu trece mult după asta, şi-ntr-o zi, prin luna lui maiu, aproape de Moşi, îndeamnă păcatul pe bădiţa Vasile tântul, că mai bine nu i-oiu zice, să puie pe unul, Nic-a lui Costache, *să mă procitească*[1]. Nică, băiet mai mare şi înaintat în învăţătură până la genunchiul broaştei, era *sfădit*[2] cu mine din pricina Smărăndiţei popei, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o *bleandă*[3], pentru că nu-mi da pace să prind muşte... Şi Nică începe să mă asculte; şi mă ascultă el, şi mă ascultă, şi unde nu s-apucă de însemnat la greşele *cu ghiotura*[4] pe *o draniţă*[5]: una, două, trei, până la douăzeci şi nouă. "Măi !!! *s-a trecut de şagă*[6], zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, şi câte au să mai fie!" şi unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor şi a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. "Ce-i de făcut, măi Nică?" îmi zic eu în mine. Şi mă uitam pe furiş la uşa mântuirii şi tot scăpăram din picioare, aşteptând cu neastâmpăr să vie un *lainic*[7] de şcolar de afară, căci era poruncă să nu ieşim câte doi deodată; şi-mi

[1] *a prociti*, vb. (înv.) = a examina un elev
[2] *sfădit*, adj. = certat cu cineva
[3] *bleandă*, s. f. (reg.) = lovitură
[4] *cu ghiotura*, expr. = mult, în cantitate mare
[5] *draniţă*, s. f. = scândură subţire din lemn de brad
[6] *a se trece de şagă*, expr. = a începe să devină lucru serios
[7] *lainic*, adj. (reg.) = haimana, pierde-vară

Scanned with OKEN Scanner

crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Balan şi de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul sânt Nicolai se vede că a ştiut de ştirea mea, că numai iaca ce întră afurisitul de băiet în şcoală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre uşă, ies răpede şi nu mă mai încurc prinprejurul şcoalei, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Şi când mă uit înapoi, doi *hojmalăi*[1] se şi luase după mine; şi unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; şi trec pe lângă casa noastră, şi nu întru acasă, ci cotigesc în stânga şi întru în ograda unui megieş al nostru, şi din ogradă în ocol, şi din ocol în grădina cu păpuşoi, care era chiar atunci prăşiţi de-al doilea, şi băieţii după mine; şi, până să mă ajungă, eu, de frică, cine ştie cum, am izbutit de m-am îngropat în ţărnă la rădăcina unui păpuşoiu. Şi Nic-a lui Costache, duşmanul meu, şi cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; şi se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut *găbui*[2]. Şi de la o vreme, nemaiauzind nici o foşnitură de păpuşoi, nici o scurmătură de găină, am ţâşnit odată cu ţărna-n cap, şi *tiva*[3] la mama acasă, şi am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la şcoală, măcar să ştiu bine că m-or omorî!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înţeles cu tata, m-au luat ei cu binişorul şi m-au dus iar la şcoală. "Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învăţătură, zicea părintele; doar ai trecut de *bucheludeazla* şi *bucheriţazdra*[4]: eşti acum la *ceaslov*[5], şi mâne-poimâne ai să treci la *psaltire*[6], care este cheia tuturor învăţăturilor, şi, mai ştii cum vine vremea? poate să te faci şi popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată ş-oiu vede eu pe cine mi-oiu alege de ginere."

Hei, hei! când aud eu de popă şi de Smărăndiţa popei, las muştele-n pace şi-mi iau alte gânduri, alte măsuri; încep a mă da şi la scris, şi la făcut cadelniţa în biserică, şi *la ţinut isonul*[7], de parcă eram băiet. Şi părintele mă ie la dragoste, şi Smărăndiţa începe din când în când a mă fura cu ochiul, şi bădiţa Vasile mă pune să ascult pe alţii, şi altă făină se măcina acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răguşit, *balcâz*[8] şi răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

[1] *hojmalău*, s. m. (reg.) = om voinic, înalt (şi prost)
[2] *a găbui*, vb. (pop.) = a prinde pe cineva care a fugit, care s-a ascuns
[3] *tiva*, interj. (reg.) = hai!, fuga!, fugi!
[4] *bucheludeazla, bucheriţazdra* = numele primelor litere din alfabetul chirilic
[5] *ceaslov*, s. n. = carte bisericească cuprinzând anumite rugăciuni pentru diferite ceasuri ale zilei; se folosea cândva şi ca abecedar
[6] *psaltire*, s. f. = carte bisericească de ritual care cuprinde cei 151 de psalmi
[7] *a ţine isonul*, expr. = a acompania pe cel care cântă o melodie bisericească
[8] *balcâz*, adj. (reg.) = urât, slut, pocit

Scanned with OKEN Scanner

Să discutăm despre text

1. Acest fragment este o narațiune? Argumentați-vă răspunsul.
2. Povestiți pe scurt întâmplarea.
3. Identificați cuvintele și expresiile care marchează situația inițială, elementul care o modifică și situația finală.
4. Ce cuvinte și expresii sugerează desfășurarea rapidă a acțiunii?
5. La ce timp sunt povestite întâmplările din această narațiune? De ce a fost folosit acest timp?
6. Care sunt cuvintele și expresiile care indică reacțiile lui Nică în momentul ascultării?
7. Prin ce mijloace se realizează umorul?
8. La ce persoană este scris textul studiat?
9. Cine este naratorul? Dar autorul?

Să reținem!

- **Autorul** este persoana care creează o operă literară.
- **Naratorul** este povestitorul unei întâmplări.
- Totalitatea acțiunilor și evenimentelor prezentate într-o desfășurare gradată constituie o **narațiune**.
- Narațiunea, ca *mod de expunere*, se folosește pentru relatarea unor întâmplări.
- Când naratorul este și personaj, narațiunea este la *persoana I*.
- Când naratorul își exprimă ideile prin intermediul personajelor, narațiunea este la *persoana a III-a*.
- **Opera epică** este opera literară în care se exprimă idei și sentimente cu ajutorul personajelor și al acțiunii.
- Modul de expunere predominant în opera epică este narațiunea.

Să folosim ce am reținut

1. Închipuiți-vă că sunteți părintele Ion și îi povestiți tatălui lui Nică întâmplarea de la școală. Ce persoană veți folosi? Cine va fi naratorul?
2. Alcătuiți planul de idei al narațiunii studiate.
3. Dați exemple de opere epice studiate în clasa a V-a.

Colțul cuvintelor

1. Care este forma literară a cuvintelor: *băiet, răpede, nu întru, țărnă, lacrămi, dă, mâne-poimâne, școalei*? Dar a cuvintelor subliniate din expresiile: *nu-mi **da** pace, o **ieu** la sănătoasa, doi hojmalăi **se luase** după mine*?
2. Selectați din text patru regionalisme. Cu ce cuvinte din limba literară le-ați putea înlocui?

Scanned with OKEN Scanner

3. Găsiţi antonimele cuvintelor: *mânios, neastâmpăr, a se sfădi, înapoi, răutăcios*.

4. Explicaţi cum s-au format următorii termeni: *învăţătură, mântuire, mânios, furiş, binişor*.

5. Ce sens au următoarele expresii din text: *până la genunchiul broaştei, nu-mi da pace, a i se face (cuiva) negru înaintea ochilor, a o lua la sănătoasa, a-i scăpăra (cuiva) picioarele*.

Temă pentru acasă

Alcătuiţi o compunere cu titlul *Copilărie* pornind de la următorul citat: *Aşa eram eu la vârsta cea fericită şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul*. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Adaptarea la situaţia de comunicare

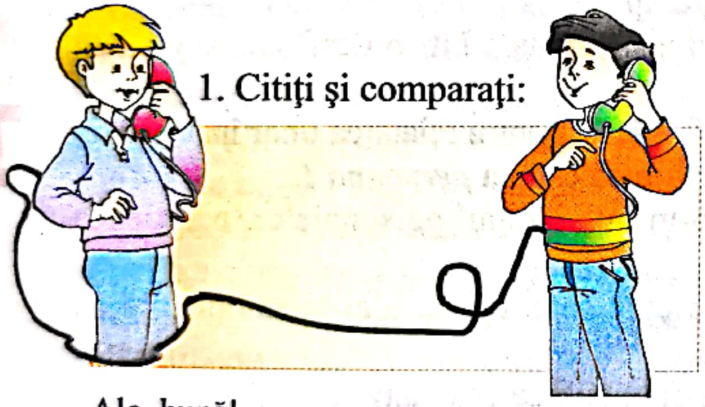

1. Citiţi şi comparaţi:

– Alo, bună!
– Bună, te-am recunoscut! Ce faci?
– Trebuie să merg la gară să-l aştept pe fratele meu. Vine de la Constanţa, dar nu ştiu la ce oră. Poţi să mă ajuţi?
– Da, stai să mă uit în „Mersul trenurilor". Cu ce tren vine?
– Cu acceleratul 823.
– Aha, l-am găsit: soseşte în Nord la 17,35!
– Mulţumesc mult!
– Cu plăcere! Grăbeşte-te, că e târziu! Pa!
– Pa!

– Alo, bună ziua!
– Bună ziua!
– Vă rog, la ce oră soseşte acceleratul 823 de Constanţa?
– Acceleratul 823: ora 17,35.
– Vă mulţumesc!

a) Care sunt interlocutorii în fiecare dialog?
b) Ce formule specifice dialogului găsim în fiecare text?
c) Care este scopul telefonului în cele două cazuri?
d) Daţi câte un nume interlocutorilor. Puneţi câte un titlu fiecărui dialog.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ Particularităţi de organizare a comunicării orale:
– reţinerea informaţiilor esenţiale din mesaj, pentru a putea răspunde imediat;
– folosirea repetiţiilor şi a reluărilor, pentru o mai bună transmitere a mesajului;
– folosirea unui vocabular expresiv;
– folosirea unei intonaţii adaptate la conţinutul mesajului.

◆ În aceeaşi situaţie de comunicare ne exprimăm în mod diferit, în funcţie de:
– interlocutor (vârstă, statut social);
– modalitatea de comunicare (directă/ mediată).

◆ Comunicarea prin dialog presupune folosirea unor formule specifice, adaptate situaţiei de comunicare.

a) formule de iniţiere a dialogului: *Bună ziua!, Salut!, Bună!, Alo!* etc.;

b) formule de menţinere a dialogului şi de verificare a atenţiei interlocutorului: *Foarte interesant!, Chiar aşa?!, Aha, îmi închipuiam eu!, Ce spui?, Ai înţeles?* ;

c) formule de încheiere a dialogului: *Mulţumesc!, Bună ziua!, La revedere!, Pa!* etc.

Să folosim ce am reţinut

2. Lui Dănuţ îi trebuie o carte. La cine va apela? Alcătuiţi două dialoguri cu două persoane diferite pe care el le roagă să-i împrumute cartea.

3. Eşti pe stradă cu vărul tău care locuieşte în alt oraş. Vă întâlniţi cu: prietenul tău însoţit de mama sa, dirigintele tău, o colegă.

a) Cum îl vei prezenta pe vărul tău fiecărei persoane întâlnite?
b) Ce formule de iniţiere a dialogului vei folosi în fiecare caz?
c) Cu ce formule vei încheia fiecare dialog?

4. Construiţi dialoguri pentru următoarele situaţii de comunicare. Folosiţi pentru fiecare caz formule specifice adaptate la situaţia dată.

a) Îl rugaţi pe fratele mai mic să meargă la poştă să trimită o scrisoare recomandată.

b) Discutaţi cu prietenii (cel puţin trei persoane) despre filmul pe care l-aţi văzut împreună.

5. Completaţi replicile care lipsesc, folosind acolo unde este cazul formulele specifice dialogului.

–	– .....
– Bună ziua!	– Poftiţi la mine, la stână, că se înserează!
–	– .....
– E departe.	– Am, cum să nu! Patru! Dar nu vă temeţi!
–	– .....
– Cam două-trei ore!	– Haideţi!

Text auxiliar

Viaţa ca o pradă

de *Marin Preda*

Aventura conştiinţei mele a început într-o zi de iarnă când o întâmplare m-a făcut să înţeleg deodată că exist. Era multă lume în casă, fiinţe mari, aşezate în cerc pe scaune mici şi care se uitau la mine cu priviri de recunoaştere (...). Atunci am auzit o voce: "Lăsaţi-l în pace!Na, mă, şi pe-asta!" Şi cel ce rostise aceste cuvinte a luat de undeva de pe sobă o pâine mare şi rotundă şi mi-a întins-o. Atunci mi-am dat seama că ţineam strâns ceva în braţe, tot o pâine, şi că asta era cauza privirilor rele îndreptate asupra mea. Pusesem mâna pe pâinea de pe masă care era a tuturor şi nu mai voiam să dau la nimeni din ea. Iar acel om, de care ascultau toţi, în loc să mi-o ia cu forţa, cum furioşi se pare că voiau ceilalţi, făcându-mă să scot răcnete, îmi mai dăduse una: "Ia-o, mă, şi pe-asta!" Parcă m-am trezit dintr-un somn. M-am uitat la toţi liniştit şi am pus cuminte pâinea din braţe pe masă. Nimeni nu m-a mai luat în seamă după aceea, au început să rupă din ea şi să mănânce (...).

1. Ce întâmplare este povestită în acest fragment?
2. Cine sunt personajele?
3. La ce persoană este scrisă naraţiunea?
4. Cine este naratorul? Dar autorul?

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

VERBUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia verbului.

I. a) Verbul este parte de propoziţie neflexibilă.
b) Verbul este parte de vorbire flexibilă.

II. a) Verbul se declină.
b) Verbul se conjugă.

III. a) Verbul arată denumirea unor obiecte.
b) Verbul exprimă o acţiune, starea sau existenţa.

2. Grupaţi verbele date pe trei coloane:

verbe care exprimă o acţiune	verbe care exprimă o stare	verbe care exprimă existenţa

a dormi, a alerga, a citi, a mânca, a fi, a scutura, a hotărî, a ciripi, a striga, a sta, a se odihni, a se gândi, a medita, a reflecta, a ploua, a deveni, a înota, a nota, a încălzi.

3. Completaţi tabelul de mai jos folosind termenii daţi:
indicativ, conjunctiv, imperativ, singular, plural, prezent, condiţional-optativ, perfect simplu, persoana I, mai mult ca perfect, participiu, supin, persoana a II-a, imperfect, persoana a III-a, viitor, infinitiv, gerunziu.

modurile verbului		numărul	persoana	timpul
personale	nepersonale			
indi				

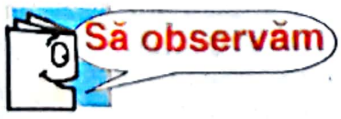

Citiţi propoziţiile următoare:

Tata *soseşte* cu rapidul 653.
Invitaţii *soseau* rând pe rând.
Ana trebuie *să sosească* mâine seară.
Voi *veţi sosi* înaintea noastră.

Să reţinem!

◆ Schimbarea formei verbului în funcţie de mod, timp, număr şi persoană se numeşte **conjugare.**

Să folosim ce am reţinut

4. Alcătuiţi propoziţii după modelele date:

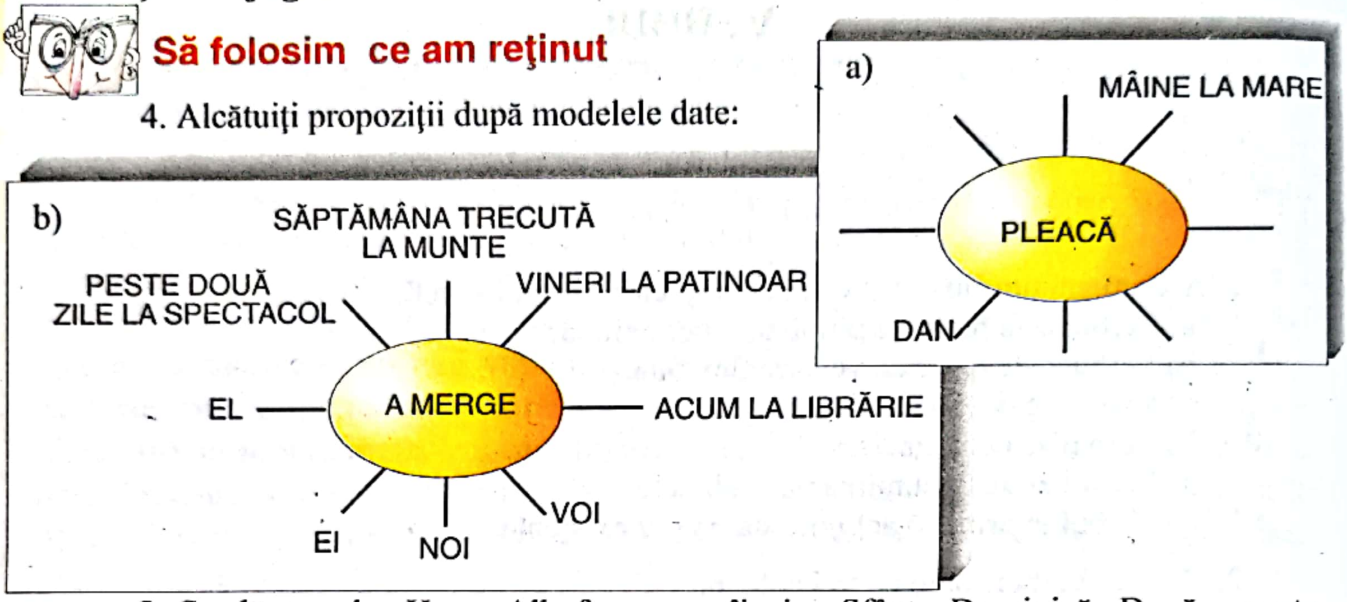

5. Se dă textul: „Harap-Alb face cum îi zice Sfânta Duminică. După aceasta, Harap-Alb mulţumi Sfintei Duminici pentru binele ce i-a făcut". (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Se cere: a) Identificaţi verbele şi subliniaţi-le.

b) Analizaţi fiecare verb arătând modul, timpul, numărul, persoana şi funcţia sintactică.

c) Alegeţi două verbe din text şi puneţi-le la persoana a II-a singular. Ce alte schimbări trebuie să mai faceţi? De ce?

6. Completaţi tabelele de mai jos:

Cine ?	Ce face ?	Când ?	Unde ?
El	citeşte m-am plimbat erai cântaserăm veţi sosi stătură	acum	în camera lui

Când ?	Cine ?	Ce face ?	Unde ?
Astăzi	Monica	stă	acasă
Mâine Uneori Ieri Câteodată			

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să observăm

1. Subliniaţi verbele şi spuneţi ce funcţie sintactică au.
   a) Unde mergeţi în seara asta?
   b) Mircea este pe stadion.
   c) Ioana este atentă la lecţie.
   d) Am cumpărat acest tablou.

Să reţinem!

◆ Verbul poate fi:

a) *predicativ*	b) *copulativ*	c) *auxiliar*
formează singur predicatul verbal (merge, desenează)	este parte a predicatului nominal; face legătura între subiect şi numele predicativ (a fi, a deveni)	ajută la formarea unor moduri şi timpuri (a fi, a avea, a vrea)

◆ Predicatul nominal

verb copulativ	nume predicativ
El este	talentat.
El a devenit	grafician.

Să folosim ce am reţinut

2. Completaţi propoziţiile cu nume predicative potrivite:
   Animalele din pădure sunt ...
   Acum câţiva ani el a devenit ..., iar acum este...
   Acum vremea este ..., dar în curând se va schimba.
   Zilele devin ... când vine iarna.
   Cu cât învaţă mai mult, ei devin ...
   Norii sunt ..., iar soarele a dispărut.

3. Grupaţi verbele din textele date pe trei coloane: verbe predicative, verbe copulative şi verbe auxiliare.

a) De unde nu este foc, nu iese fum.

b) Uncheşul şi pădurea mi-au devenit foarte dragi din aceste prime ceasuri. (M. Sadoveanu, *Focul*)

c) – ...eu, măcar că e aşa de întuneric, deosebesc tare bine firele de mac din cele de năsip, dar numai iuţeală şi gură de furnică ar trebui ca să poţi apuca, alege şi culege nişte flecuşteţe ca aceste în aşa scurtă vreme. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

4. Completaţi propoziţiile cu verbele auxiliare potrivite:
Ar fi fost bine dacă ei ar ..... văzut barca din timp.
Să se ..... grăbit, ar ... ajuns la timp.
Simona şi Daniela ..... câştigat premiul cel mare.
Noi ..... pleca, dar ei nu ne lasă.
Noi ... aştepta până..... veni cu toţii.
Voi ..... şti, dacă... citi această carte.

5. Subliniaţi cu o linie verbele predicative şi cu două linii verbele auxiliare:
a) Cu calul ce ai şi cu vitejia ta, crez că ai să izbuteşti. (P. Ispirescu, *Tinereţe fără bătrâneţe...*)
b) Şi de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile şi de m-ar fi izgonit de la casă ca pe un străin, tot n-aş fi rămas aşa de umilit în faţa ei, ca atunci când m-a luat cu binişorul. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
c) – Eu voi să merg la împăratul cel mare şi tare, vecinul nostru... Spune-mi pe care din boieri să aleg?
– Dacă vei merge cu mine – îi zise calul – ... nu-ţi trebuie nimeni. Te voi sluji cum am slujit şi pe tatăl tău. (P. Ispirescu, *Tinereţe fără bătrâneţe...*)

6. Alcătuiţi trei propoziţii în care verbul *a fi* să fie predicat verbal şi trei propoziţii în care acelaşi verb să fie verb copulativ.

Modurile verbului

Să observăm

Moduri personale	Exemple	Moduri nepersonale	Exemple
indicativ	Tu *ai desenat* asta?	infinitiv	*A desena* este plăcut.
imperativ	*Desenează* repede!	gerunziu	Se relaxează *desenând.*
conjunctiv	Tu *să desenezi* mai frumos.	participiu	Planşa *desenată* e pe birou.
condiţional-optativ	Tu *ai desena* mai bine?	supin	Aşa e mai greu *de desenat.*

Scanned with OKEN Scanner

Modul imperativ

Să observăm

Să reţinem!

◆ Verbul la modul **imperativ** exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat sau o rugăminte.

◆ Modul imperativ are forme numai pentru persoana a II-a singular şi plural.

Pleacă repede! (tu) Nu închide uşa ! (tu)

Strângeţi caietele! (voi) Nu mâncaţi repede! (voi)

◆ Verbele la modul imperativ pot avea:

– formă afirmativă: Grăbeşte-te!

– formă negativă: Nu te grăbi!

Să folosim ce am reţinut

1. Subliniaţi verbele la modul imperativ, spuneţi ce exprimă şi ce formă au:

a) – Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă... şi eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile şi stai lângă mămuca, de-i fă ţevi şi leagănă copilul. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) – Dănuţ, nu sorbi supa!

Iar!

– Dănuţ, de ce nu te-nveţi să mănânci frumos! Monica, arată-i, te rog, cum se mănâncă supa. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

2. Găsiţi replicile potrivite:

Scanned with OKEN Scanner

3. a) Alcătuiţi propoziţii în care să folosiţi următoarele verbe la modul imperativ: fă (pers. a II-a singular), faceţi (pers. a II-a plural), scrie (pers. a II-a singular), scrieţi (pers. a II-a plural), taci (pers. a II-a singular), tăceţi (pers. a II-a plural)

b) Puneţi verbele de mai sus la forma negativă şi alcătuiţi propoziţii cu acestea.

◆ Formele corecte ale verbului *a fi* pentru modul imperativ sunt:

persoana a II-a singular: Fii! Nu fi!
persoana a II-a plural: Fiţi! Nu fiţi!

4. Completaţi tabelul după modelul dat:

Verb	modul imperativ	
	pers. a II-a sing. urmată de pron. -ţi	pers. a II-a pl. fără pronume
a culege	culege-ţi	culegeţi
a alege		
a scrie		
a citi		
a face		
a coase		

5. Completaţi locurile libere cu forme ale verbului *a fi* la modul imperativ:

– Fă ca legea să fie tare; iar tu, măria ta, ca domn... bun, mai ales pentru aceia pentru care mai toţi domnii trecuţi au fost nepăsători şi răi, ... simplu, măria ta, ... bun, ... domn cetăţean! (M. Kogălniceanu, *Discurs la înscăunarea lui Al. I. Cuza*)

6. Subliniaţi forma corectă a verbului *a fi* în următoarele enunţuri:

Fi/fii gata de plecare în cinci minute!
Fi/fii mai ordonat!
Fi-ţi/fiţi amabili şi politicoşi.
Fi/fii atent la ce-ţi spun acum!
Fiţi/fi-ţi cuminţi!

7. a) Puneţi verbele la modul imperativ la forma negativă, după modelul dat:

Aşază-te! ⟶ Nu te aşeza! ⟶ Nu te *mai* aşeza!

odihneşte-te!, dă-mi!, stinge-l!, duceţi-l!, spuneţi-ne!, luaţi-i!.

b) Alegeţi două dintre verbele date şi alcătuiţi propoziţii cu formele obţinute. Fiţi atenţi la poziţia termenului *mai*!

◆ Verbele la modul imperativ îndeplinesc în propoziţie funcţia sintactică de **predicat**.

Scanned with OKEN Scanner

8. a) Construiţi două propoziţii în care verbele *a privi* şi *a ţipa* la modul imperativ să aibă funcţia sintactică de predicat verbal.

b) Construiţi două propoziţii în care verbul *a fi* la modul imperativ, însoţit de un nume predicativ, să aibă funcţia sintactică de predicat nominal.

Propoziţia imperativă

Citiţi propoziţiile. Ce exprimă ele? La ce mod sunt verbele care au funcţia sintactică de predicat?

Nu rupeţi florile!
Nu atingeţi obiectele expuse!
Nu te aşeza la masă cu mâinile murdare!
Spală-te!
Închide imediat fereastra!

◆ Propoziţia în care predicatul este exprimat printr-un verb la modul imperativ se numeşte **propoziţie imperativă.**

exemple: Dă-mi, te rog, sarea!
Vorbiţi mai încet!
Rămâneţi cu bine!

◆ Propoziţiile imperative pot exprima un îndemn, o poruncă, o urare, un sfat, o rugăminte.

◆ După propoziţiile imperative care exprimă un îndemn sau o poruncă se pune, de obicei, semnul exclamării.

exemple: Nu te grăbi!
Spală-te pe mâini!

1. Transformaţi următoarele propoziţii în propoziţii imperative, făcând modificările necesare:

Eu am cumpărat flori.
El opreşte televizorul.
Nu stau mult!
Nu oprim la următorul stop.
Noi căutăm cadoul potrivit.

2. Completaţi dialogul cu replicile care lipsesc, folosind propoziţii imperative, şi daţi-i un titlu.

Scanned with OKEN Scanner

– Poftim sarea.
– Acum ..... .
– Am adus.
– Te rog.....
– Gata! Acum ce fac?
– .....
– Nu avem scorţişoară!
– .....
– Am găsit-o!
– .....
– Am presărat-o.
– .....
– L-am pus.
– .....

3. Scrieţi un bilet pentru fratele vostru mai mic, care rămâne singur acasă. Folosiţi cel puţin şase propoziţii imperative.

Modul conjunctiv

Să observăm

Citiţi următoarele propoziţii:

Să mergem peste o oră să ne plimbăm în parc.
Acum, să privim aceste tablouri!
Trebuie să plecăm mai devreme.

Să reţinem!

- Acţiunea exprimată prin verbele subliniate este o acţiune posibilă, care se poate realiza imediat sau într-un viitor apropiat.
- Verbul la **modul conjunctiv** exprimă o acţiune posibilă, realizabilă.
  Să privească şi ei fotografiile de la serbare.
  Pentru serbarea de mâine să aduceţi şi baloane.
  Ea închide fereastra să nu intre praful.
- Modul conjunctiv se formează astfel:

să (conjuncţie)	+	verb de conjugat	→	verb la modul conjunctiv
să		mergem		să mergem

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Găsiţi în textul următor verbele la modul conjunctiv:

a) Mamiţica şi tanti Miţa au promis tânărului Goe să-l ducă-n Bucureşti. (I.L. Caragiale, *D-l Goe...*)

b) „Ce rău e să fii băiat mare", căscă Dănuţ răsturnându-se pe divan. Din pricina Olguţei şi a Monicăi trebuia să-ndure până la masă pedeapsa unei sonate de Beethoven. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

2. Completaţi enunţurile folosind verbe la modul conjunctiv:

I-am spus ... .
Sperau ... .
Ştiam că telefonul e deranjat şi am cerut ... .
... şi vom pleca.
Am înţeles că ei vor ... .

Să observăm

Să fi dat mii de mii de lei, nu găseai fir de mac printre năsip sau fir de năsip printre mac. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Să fi lucrat cu atenţie, n-ar fi greşit!

Să fi ascultat sfatul mamei, acum n-ar plânge!

Să reţinem!

- Verbele subliniate exprimă o acţiune anterioară momentului vorbirii.
- Modul conjunctiv are două timpuri — prezent, perfect

Trebuie să iau bilete de la agenţie.
Trebuia să fi luat bilete de la agenţie.

- Timpul perfect este un timp compus, format din:

să (conjuncţie)	+	verb auxiliar a fi (cu formă fixă)	+	verb de conjugat	→	mod conjunctiv timp perfect
să		fi		plecat		să fi plecat
să		fi		văzut		să fi văzut
să		fi		mers		să fi mers

- La timpul perfect verbul are aceeaşi formă pentru toate persoanele, la singular şi la plural:

eu să fi alergat
tu să fi alergat
el/ea să fi alergat
noi să fi alergat
voi să fi alergat
ei/ele să fi alergat

Să folosim ce am reţinut

3. Completaţi tabelul după modelul dat:

verb la modul infinitiv	pers. a II-a sing. modul conjunctiv	enunţ
a şti a fi a ţine a veni a deveni	să ştii	Trebuie să ştii lecţia.

Atenţie!

◆ Verbele *a şti, a fi, a ţine, a veni, a deveni* se scriu la persoana a II-a singular modul conjunctiv, timpul prezent, cu doi „i".

4. Completaţi enunţurile punând verbele din paranteză la modul conjunctiv, timpul perfect:

.... ajungeau la timp. (a se grăbi)
... ordonat, găsea repede cartea. (a fi)
Câştiga ... răspunsul. (a şti)
... mâncarea, ne aşezam la masă. (a încălzi)

5. Transformaţi propoziţiile afirmative în propoziţii negative după modelul:
Să mă anunţi din timp.
Să nu mă *mai* anunţi.
Să te duci la magazin.
Să ne punem genţile aici.
Să le ajutăm.
Să vă uitaţi la televizor.

6. Subliniaţi formele corecte ale verbului la modul conjunctiv:
Să scri/scrii un bilet pentru bunica!
S-a hotărât să creze/creeze un nou program pentru calculator.
Să fi/fii acolo la ora nouă!
Ne-a spus să scrim/scriem mai repede.
Ne roagă să creem/creăm un costum pentru rolul broscoiului.
Să reţi/reţii două bilete la spectacol!

7. Găsiţi verbele la modul conjunctiv şi spuneţi ce exprimă acestea. De ce s-a pus semnul exclamării la sfârşitul propoziţiilor?
Să-mi dai acum caietul!
Să suni imediat!
Să pleci de aici!

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Verbele la modul conjunctiv pot să exprime o poruncă, un îndemn. În scris, marcăm acest lucru prin semnul exclamării pus la sfârşitul propoziţiei, iar în vorbire – printr-o intonaţie adecvată.

8. Construiţi cinci enunţuri în care verbele la modul conjunctiv să exprime un îndemn, o poruncă.

9. Completaţi tabelul cu verbele din textele de mai jos:

verb la modul conjunctiv	timp	persoană	număr	funcţie sintactică

a) – Mâinile ţi-s curate? ... Ia să văd.... Dănuţ - Dănuţ! Pentru ce-s făcute periile de unghii?

„Pentru mata, mamă, ar fi răspuns Olguţa", gândi Dănuţ, roşindu-se.

– Să vii mâine dimineaţă să-ţi tai unghiile. Ai auzit? (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

b) Să fii gingaş ca o floare,
Luminos ca luna seara... (M. Eminescu, *Miron şi Frumoasa-fără-Corp*)

c) Noi, însă, am fi fost mult mai bucuroşi să ne fi întrebat cineva dacă nu ni-i foame. (C. Hogaş, *Pe drumuri de munte*)

Atenţie!

◆ În propoziţie, verbele la modul conjunctiv au funcţia sintactică de **predicat**.

10. Alegeţi forma corectă a verbului *a lua* la modul conjunctiv. Alcătuiţi enunţuri în care să folosiţi celelalte forme.

I-a spus să ia/i-a toate cărţile.
M-au rugat să iau/i-au pachetele de pe masă.
Să iei/ei mere din coş.
I-a îndemnat să ia/i-a cât mai multe bomboane.

11. Înlocuiţi verbele la modul conjunctiv din enunţurile de mai jos cu aceleaşi verbe la modul imperativ. Ce fel de propoziţii aţi obţinut?

Să nu întârzii!
Să nu te grăbeşti!
Să cumperi pâine!
Să nu stai mult la televizor!
Să-ţi scrii temele!

12. Subliniaţi verbele din următoarele enunţuri şi spuneţi la ce mod se află. Ce exprimă aceste verbe?

Fie aşa!
Meargă unde-o şti!
Ducă-se cât mai repede!
Facă ce-o vrea!

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Există unele situaţii când verbul la modul conjunctiv se foloseşte fără conjuncţia **să**. Aceste construcţii se întâlnesc mai ales în limba vorbită.

13. Găsiţi verbele la modul conjunctiv:

a) Şi frate-meu, după ce vorbi încet cu profesorul, îmi şopti:

– O să te asculte, să spui tare şi desluşit! (B. St. Delavrancea, *Domnul Vucea*)

b) – ...că n-am să spun la nimeni, formulă Olguţa mai departe, bătând tactul cu degetul arătător.

– .....că n-am să spun la nimeni.... repetă Monica, dând din cap.

– .....ceea ce are să-mi spuie Olguţa. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

Să reţinem!

◆ Trebuie să fim atenţi să nu confundăm modul conjunctiv cu timpul viitor popular al modului indicativ.

viitor popular	modul conjunctiv
– verbul auxiliar a avea sau particula o se află înaintea conjuncţiei să: are să vină o să plece – înţelesul de viitor: Ştie că o să vină. = Ştie că va veni.	– nu are verb auxiliar în faţa conjuncţiei să: să vină să plece – nu poate fi înlocuit cu forma de viitor: Ştie să vină aici. ≠ Ştie că va veni aici.

Să folosim ce am reţinut

14. Se dau verbele la modul conjunctiv şi la modul indicativ, timpul viitor popular: *să plece, să râdă, să cântăm, să scrieţi, o să plece, are să râdă, o să cântăm, aveţi să scrieţi*. Înlocuiţi punctele cu una din formele date:

Cred că ... când va auzi ce ... .
... dar să ne asculte.
Ştiu ce ... şi cred că este corect.
... şi noi rămânem singuri.
... acum, dar să nu întârzie prea mult.
Ne-a spus ... şi ei să ne asculte.
... cât mai repede câte o ilustrată.

15. Completaţi tabelul după modelul dat:

verb la modul infinitiv	pron. pers. forma accentuată	verb la mod. conj. + forma neacc. a pron.	enunţ
a da a privi a anunţa a spune a arăta	mie pe el pe noi ţie nouă	să-mi dea	Am rugat-o să-mi dea pixul.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Formele neaccentuate ale pronumelui personal, negaţia **nu** şi adverbele **mai** şi **tot** se intercalează între conjuncţia **să** şi verb.
exemplu: să nu mai vorbească să tot citească

Modul condiţional-optativ

Să observăm

El ar juca fotbal, dar îşi face temele.

Pisica ar mânca lapte, dar frigiderul e închis.

– Ce parte de vorbire sunt cuvintele subliniate? Ce exprimă ele?

Să reţinem!

◆ Verbul la **modul condiţional-optativ** exprimă o condiţie sau o dorinţă.
Elevul ar răspunde, dacă ar cunoaşte textul.
Eu aş merge la plimbare, dar plouă.

◆ Formele verbului la modul condiţional-optativ se obţin astfel:

verbul auxiliar a avea	+	verb de conjugat la modul infinitiv	→	verb la modul condiţional-optativ
aş		a merge		aş merge

◆ Verbul la modul condiţional-optativ are forme pentru toate persoanele, la singular şi plural:

eu aş merge	noi am merge
tu ai merge	voi aţi merge
el/ea ar merge	ei/ele ar merge

◆ Verbul la modul condiţional-optativ are funcţia sintactică de **predicat**.

Să folosim ce am reţinut

1. Completaţi enunţurile cu formele de condiţional-optativ ale verbelor potrivite:
Dacă ... la timp, am reuşi să culegem toate merele.
... dar mi-am uitat agenda acasă.
Monica ..., însă nu are timp.
Ştii că tu ... scrisoarea, dar eu n-am scris-o încă.

2. Completaţi tabelul după modelul dat:

verb la modul infinitiv	persoană şi număr	verb la modul condiţional-optativ	enunţ
a sări	I sg.	aş sări	Dacă aş sări, aş ajunge la măr.
a pleca	a II-a pl.		
a veni	a II-a sg.		
a mânca	I pl.		
a citi	a II-a pl.		
a lenevi	a III-a sg.		

3. Alcătuiţi răspunsuri în care să folosiţi verbe la modul condiţional-optativ:

– Dacă n-ar ploua, ce ai face?
– Aş merge la bal
– Dar dacă acum ar fi duminică?
– Aş învăţa
– Unde crezi că te-ai simţi cel mai bine?
– .....
– Cine te-ar ajuta cel mai mult?
– .....

4. Subliniaţi verbele la modul condiţional-optativ şi completaţi tabelul:

verb	persoană	timp	funcţie sintactică	ce exprimă

a) – Tată moşule, aş vrea să-mi crească şi mie aripi şi să zbor sus de tot! (B. St. Delavrancea, *Bunicul*)

b) Daleu! dragă primăvară
De-ai veni când aş vrea eu,
Să mai ies voinic prin ţară,
Să fiu iar în largul meu! (V. Alecsandri, *Cântec haiducesc*)

c) Dacă răzeşul ar fi lăsat să omoare pădurea, atunci izvoarele ar fi secat. (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

5. Alegeţi formele corecte ale verbelor la modul condiţional-optativ şi alcătuiţi propoziţii cu ele:
ai tăcea / ai tace, aş cădea / aş cade, ar apărea / ar apare, am vedea / am vede, mi-ar plăcea / mi-ar place.

Să reţinem!

◆ Modul condiţional-optativ are două timpuri: prezent / perfect

◆ Formele timpului perfect se obţin astfel:

verbul auxiliar a avea	+	verbul auxiliar a fi cu formă fixă	+	verbul de conjugat terminat în -t, -s	→	mod cond. -opt. timp perfect
am		fi		plecat		am fi plecat
ar		fi		scris		ar fi scris

Scanned with OKEN Scanner

◆ Timpul perfect al modului condiţional-optativ exprimă o acţiune care nu s-a realizat.

exemplu: Aş fi scris, dar nu aveam stiloul la mine. (Deci, nu am scris.)

Să folosim ce am reţinut

5. Înlocuiţi verbele la modul condiţional-optativ, timpul prezent, cu verbe la acelaşi mod, dar la timpul perfect; faceţi şi modificările necesare în enunţuri:

S-ar supăra, dacă ar întârzia.
Ar telefona, dar nu are fise.
Aş merge la bazin, dar nu ştiu să înot.
Ştiu că ai mânca îngheţată, dar eşti răcit.
Ne-ar plăcea să participăm la concurs, dar mâine plecăm în tabără.
Am crezut că aţi vrea această carte şi nu alta.

6. Subliniaţi forma corectă a verbelor la modul condiţional-optativ:

Prăjitura ar fi/fii bună, dacă ar avea frişcă.
Ar şti/ştii să ajungă la gară, dacă ar veni /venii pe jos.
Dacă m-ai ajuta, aş ţinea/ţine florile.
Aş făcea/aş face tema la desen, dar nu am culorile necesare.

7. Completaţi tabelul după modelul dat:

verb la modul infinitiv	pron. pers. formă accentuată	pron. pers. formă neacc. + verb la mod cond.-optativ	enunţ
a vorbi	lui	i-ar vorbi	I-ar vorbi, dar e prea supărată.
a înţelege	pe ea		
a ajuta	pe el		
a trimite	mie		
a vedea	pe voi		
a scrie	lui		
a face	nouă		

Atenţie!

◆ Formele verbelor la modul condiţional-optativ pot fi însoţite de formele neaccentuate ale pronumelui personal.

8. Subliniaţi verbele la modul condiţional-optativ şi analizaţi-le după modelul:

verb	timp	persoană	număr	formă	funcţie sintactică

a) – De-ar veni iarna, să te mai dau odată la şcoală undeva – zice mama. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Cine n-ar fi admirat cerul fără de nori? (B. St. Delavrancea, *Linişte*)

c) – Potrivit ar fi fost, mărite stăpâne, să nu ne pui alături de aceşti ţărani cu mâinile ciotoroase.

Scanned with OKEN Scanner

– Într-adevăr ciotoroase, a răspuns măria-sa, dar bine mânuiesc suliţa şi coasa, şi dacă n-ar fi ţara, n-ar fi nici boierii. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

Atenţie!

◆Uneori, forma de prezent a modului condiţional-optativ este inversată (de obicei în limba populară).

exemplu: Fecior de crai, *vedea-te-aş* împărat. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

9. Inversaţi următoarele construcţii cu verbe la modul condiţional-optativ: te-ai duce, s-ar alege, l-ai vedea, te-ar auzi, l-ar găsi.

Propoziţia optativă

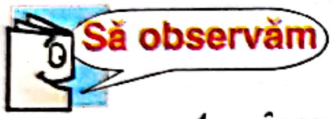

Să observăm

Aş mânca o portocală.
Ar pleca mâine.
Dacă aveai cartea, *ai fi rezolvat* problema.
Acum *v-aţi odihni*, după atât efort.
Să fi telefonat la timp, nu se mai încurcau toate treburile.

Să reţinem!

◆Propoziţia în care predicatul este exprimat printr-un verb la modul condiţional-optativ (sau la modul conjunctiv) şi exprimă o dorinţă se numeşte **propoziţie optativă.**

Să folosim ce am reţinut

1. Transformaţi enunţurile de mai jos în propoziţii optative folosind verbe la modul condiţional-optativ sau la modul conjunctiv:
Dacă pot, repar bicicleta.
Dacă află că eşti bolnav, vine să te vadă.
Lucrez până începe filmul.
Priveşte cu atenţie şi vei înţelege totul.
Terminăm de zugrăvit până se întorc ei de la mare.
Aştept până mâine.

2. Pentru fiecare situaţie dată alcătuiţi câte cinci enunţuri în care să folosiţi verbe la modul condiţional-optativ, timpurile prezent şi perfect:
a) Îi scrieţi prietenului vostru de la munte ce aţi vrea să faceţi când îl veţi vizita.
b) Îi spuneţi lui Moş Crăciun ce aţi vrea să vă aducă.
c) Îi povestiţi prietenului vostru ce aţi face dacă aţi fi singur pe o insulă pustie.

Scanned with OKEN Scanner

Modurile nepersonale (nepredicative)

Modurile ale căror forme nu se schimbă după persoană şi nu au în propoziţie funcţia sintactică de predicat se numesc moduri nepersonale (nepredicative).

În limba română există patru moduri nepersonale:
infinitiv, gerunziu, participiu, supin.

Modul infinitiv

Să observăm

a zâmbi

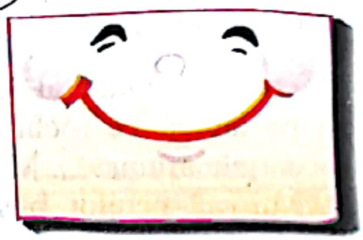

a scrie

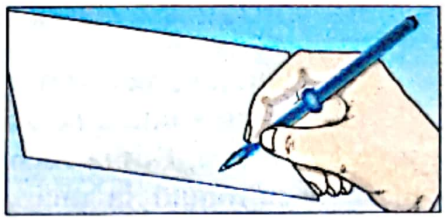

Să reţinem!

◆ Modul care denumeşte acţiunea sau starea exprimate de verb se numeşte **infinitiv.**

◆ Verbele la modul infinitiv au două forme:
– afirmativă: a pleca, a scrie;
– negativă: a nu pleca, a nu scrie.

Să folosim ce am reţinut

1. Găsiţi verbele la modul infinitiv şi treceţi-le în tabelul de mai jos:

verbe terminate în			
-a	-ea	-e	-i/-î

a) După aceea, Flămânzilă a început a striga şi a azvârli cu ciolane în oamenii împărăteşti. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb)*
b) E lesne bogatului a porunci, dar e greu săracului a împlini. (*Proverb*)
c) Am avut bucuria de a revedea locurile copilăriei.
d) Sfatul lui fusese de a nu întârzia la spectacol.
e) Rugămintea era de a nu deranja.

Să reţinem!

◆ Verbele la modul infinitiv se pot clasifica în funcţie de terminaţie. Grupele care se obţin astfel se numesc **conjugări.**

Scanned with OKEN Scanner

◆ În limba română există patru conjugări:

Conjugarea I	Cuprinde toate verbele care la infinitiv se termină în vocala **-a**: a asculta, a broda, a cita ...
Conjugarea a II-a	Cuprinde toate verbele care la infinitiv se termină în diftongul **-ea**: a avea, a bea, a plăcea ...
Conjugarea a III-a	Cuprinde toate verbele care la infinitiv se termină în vocala **-e**: a alege, a culege, a deschide ...
Conjugarea a IV-a	Cuprinde toate verbele care la infinitiv se termină în vocalele **-i** sau **-î**: a auzi, a plăti ... a coborî, a hotărî ...

◆ Terminaţia infinitivului (-a, -ea, -e, -i/-î) este numită *caracteristică a conjugării*.

Să folosim ce am reţinut

2. Subliniaţi verbele din textul următor şi completaţi tabelul după exemplul dat:

Olguţa şi Monica se strânseră alături pe laviţă. Pe rochiţa roşie şi pe rochiţa albastră, deopotrivă, Biblia veche îşi desfăcu scoarţele afumate... Moş Gheorghe se aşează pe un scăunel rotund la picioarele fetiţelor. Mirosul perelor busuioace plutea firesc deasupra Bibliei şi a tăcerii. Olguţa întoarse o foaie cu băgare de seamă. La începutul celei următoare, întâia slovă ardea roşie într-un chenar negru, ca o garoafă în pioasa ferăstruică a unei mănăstiri... (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

verb	modul infinitiv	conjugarea
se strânseră	a se strânge	a III-a

Să reţinem!

◆ Verbele la modul infinitiv pot îndeplini funcţia sintactică de: *subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement circumstanţial de mod şi de timp.*

3. Subliniaţi verbele la modul infinitiv şi completaţi tabelul:

verb la modul infinitiv	partea de vorbire determinată	conjugarea	funcţia sintactică

a) A câştiga este dorinţa lui cea mai mare.
b) Scopul experimentului este de a-i obişnui pe elevi cu lucrul în echipă.
c) Luase hotărârea de a-şi trimite nevasta ... la Ineu. (I. Slavici, *Moara cu Noroc*)
d) ... Încă mai mare i se făcu întristarea când ea începu a plânge că se usucă de dorul zmeului. (I. Slavici, *Poveşti*)
e) A dat lucrarea fără a verifica punctuaţia.
f) Înainte de a mânca, se spală pe mâini.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆Verbul la modul infinitiv **nu poate** îndeplini în propoziţie funcţia de **predicat**.

4. Completaţi următoarele enunţuri cu verbe la modul infinitiv:
   a) Bucuria de ... este mare.
   b) Priceperea lui de ... este lăudabilă.
   c) ... este nedrept.
   d) Recomandarea dirigintelui a fost de ... .
   e) Am venit pentru ... .
   f) Avea bunul obicei de a ... .

5. Alegeţi forma corectă a verbului la modul infinitiv:
   a) Hotărârea lui de a nu fi/fii prezent la meci a rămas neschimbată.
   b) A loa/lua medicamente fără a consulta medicul este o greşeală.
   c) Ideea de a nu scri/scrie biletul i-a venit în ultimul moment.
   d) Dorinţa de a creia/crea/creea ceva folositor a stat la baza acestei invenţii.
   e) A ploa/ploua este un verb de conjugarea I.

6. Completaţi tabelul după exemplul dat:

verb	pron. pers. formă accentuată	verb la mod inf. + pron. pers. formă neacc.	enunţ
înţelege	pe el	a-l înţelege	A-l înţelege este dificil.

spune (ţie), vede (pe ei), scrie (lui), explică (nouă), întâlneşte (pe voi), mulţumeşte (mie), comunică (ei).

Atenţie!

◆Modul infinitiv are şi o *formă lungă*, obţinută prin adăugarea sufixului *-re* la forma de infinitiv scurt.
exemple: (a) cere + -re = cerere
(a) vorbi + -re = vorbire
◆Forma lungă a infinitivului a devenit substantiv.
◆Infinitivul lung se foloseşte la construcţia formelor inverse ale modului condiţional-optativ, timpul prezent:
exemplu: Închinar-aş şi n-am cui. (*Toma Alimoş*)
◆Modul infinitiv are şi timpul perfect.
exemplu: Nu-i trecuse supărarea de *a fi pierdut* cheile.

7. Găsiţi forma de infinitiv scurt şi apoi pe cea de infinitiv lung a verbelor date:
cântam, privisem, veghea, crescuse, plecau, mângâia.

8. Puneţi verbele date la modul infinitiv, timpul perfect, forma negativă, după model, şi alcătuiţi propoziţii cu ele.
a spune ⟶ a nu fi spus ⟶ L-a supărat faptul de a nu fi spus adevărul.
a termina, a începe, a citi, a desena.

9. Completaţi enunţurile cu verbe la modul infinitiv. Spuneţi ce funcţie sintactică au aceste verbe în cazul fiecărei grupe şi de ce:

a) Hotărârea de ——— este corectă.

b) I-am scris fără ———

c) ——— este plăcut .

Modul gerunziu

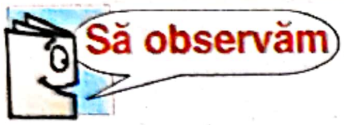

a) În timp ce scria
Scriind > i-a venit o idee.

b) Când citea
Citind > a înţeles unde a greşit.

c) Când a auzit vocea lui
Auzind vocea lui > s-a oprit.

d) În timp ce ajuta la culesul strugurilor
Ajutând la culesul strugurilor > s-a tăiat la deget

Să reţinem!

◆ Verbele subliniate exprimă acţiuni în curs de desfăşurare în momentul vorbirii:

în timp ce scria → scriind
în timp ce citea → citind
în timp ce ajuta → ajutând

◆ Modul la care verbul exprimă o acţiune în desfăşurare sau împrejurarea în care se petrece o altă acţiune se numeşte **gerunziu**.

◆ Verbele la modul gerunziu se recunosc uşor după terminaţia pe care o primesc:
-ind: fug**ind**, cit**ind**, alcătu**ind**, vorb**ind**;
-ând: mânc**ând**, spun**ând**, urc**ând**.

Să folosim ce am reţinut

1. Treceţi verbele la modul gerunziu din enunţurile date la modul indicativ, astfel încât sensul fiecărui enunţ să nu se modifice.

a) Auzind uşa de la intrare, se sperie foarte tare.
b) Uitându-se la ceas, îşi aminti de întâlnirea cu Maria.
c) Auzea copacii trosnind şi vedea fulgerele brăzdând cerul.

Scanned with OKEN Scanner

d) Din camera sa, Adrian o vedea pe Sorina jucându-se.
e) Fiind singur acasă s-a temut să lase poarta deschisă.

2. În locul construcţiilor subliniate puneţi verbul la modul gerunziu:
a) Când ieşeau pe uşă l-au văzut şi pe Dănuţ.
b) Mergea repede şi n-a văzut maşina lor.
c) Pe când trecea strada şi-a văzut colegii în autobuz.
d) Pentru că ştia lecţia a vrut să răspundă.
e) În vreme ce lucra la calculator, a auzit soneria.

Să reţinem!

◆Verbele la modul gerunziu pot fi însoţite de forme neaccentuate ale pronumelui personal. La terminaţia de gerunziu a verbului se adaugă vocala **-u-** de legătură, pentru a se uşura pronunţarea:

cerându-mi		cerând-o
apropiindu-ne	dar	apropiind-o
întâlnindu-se		întâlnind-o

◆Aspectul negativ al verbelor la modul gerunziu se formează cu ajutorul prefixului **ne-** . Acest prefix poate fi urmat de adverbul **mai**:

necitind		nemaicitind
nevăzând	sau	nemaivăzând
neascultând		nemaiascultând

Să folosim ce am reţinut

3. Completaţi tabelul după exemplul dat:

verb la infinitiv	pron. pers. formă accentuată	gerunziu + pron. pers. formă neaccentuată	enunţ
a auzi	pe el	auzindu-l	S-a bucurat auzindu-l.
a vedea			
a spune			
a citi			
a da			
a trimite			
a ajuta			

4. Folosindu-vă de model, transformaţi următoarele enunţuri cu verbe la modul gerunziu:

A câştigat putând să rezolve toate problemele.
Nu a câştigat, neputând să rezolve toate problemele.

a) A venit, ştiind că suntem acasă.
b) Lucrând toată ziua, a terminat reparaţia.
c) Grăbindu-se, a ajuns la timp.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ Verbele la modul gerunziu îndeplinesc funcţia sintactică de: *atribut, complement circumstanţial de mod şi complement circumstanţial de timp.*

Să folosim ce am reţinut

5. Subliniaţi verbele la modul gerunziu şi completaţi următorul tabel:

verb la modul gerunziu	cuvântul determinat	funcţia sintactică

a) Haina-i măturând pământul
Şi-o târăşte-abia, abia. (G. Coşbuc, *Iarna pe uliţă)*

b) Zâmbi, apucându-i mâna Tincuţei. (D. Zamfirescu, *Viaţa la ţară)*

c) Adierile uşoare de vânt intrau, rătăcind ca răsuflările umbrelor celor duşi. (M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

d) – (...) poate să-l slujesc pe măria sa Ştefan-Vodă, aducându-i într-un sac pe acel boier pribeag şi lepădându-i-l la picioare. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

e) Întâlnind cirezile de vite ale unor zmei, el spuse văcarilor ce să zică de îi va întreba cineva ale cui sunt cirezile. (I. Slavici, *Poveşti*)

Atenţie!

◆ Verbele la modul gerunziu **nu pot** avea în propoziţie funcţia sintactică de **predicat.**

6. Completaţi următoarele enunţuri cu verbe la modul gerunziu:

a) Mi-a dat cartea.....să am grijă de ea.
b) A văzut-o.....şi i-a făcut semn cu mâna.
c) .....că nu e acasă, n-a mai trecut pe acolo.
d) .....mingea nimeri chiar la picioarele lui.
e) .....am văzut mai bine tablourile.
f) Copacul se îndoi.....şi căzu ca retezat.

7. Alegeţi forma corectă a verbelor la modul gerunziu din următoarele enunţuri:

a) I-am văzut apropindu/apropiindu-se de şcoală.
b) Fiind/find în apropiere, m-am gândit să trec pe la ei.
c) Mi-a spus toate acestea scrind/scriind fără întrerupere.
d) Creind/creând un nou program pentru calculator, şi-a ajutat colegii.
e) A luat această hotărâre ştind/ştiind că nu greşeşte.
f) Plouând/ploind/ploând atâtea zile, apele râurilor au crescut.

8. Alcătuiți un text de maximum șase enunțuri, în care să folosiți verbe la modul gerunziu, pornind de la următoarea propoziție:

Ieși repede din casă uitându-se în jur.

Dați un titlu textului vostru.

9. Răspundeți la următoarele întrebări, după exemplul dat:

– *Cum traversăm strada?*
– *Privind mai întâi la culoarea semaforului.*
– Cum știm dacă prăjitura este bună?
– .....
– Cum primim nota maximă?
– .....
– Cum aflăm ce fel de vreme va fi?
– .....
– Cum anunță cățelul că a venit cineva?
– .....
– Cum putem afla cât mai multe lucruri interesante?
– .....
– Cum putem să ne odihnim mai bine?
– .....

Modul participiu

Să observăm

Mi-a adus fotografiile <u>pe care le-a făcut în tabără.</u>	Mi-a adus fotografiile <u>făcute</u> în tabără.
Tricoul <u>pe care l-am cumpărat</u> astăzi este frumos.	Tricoul <u>cumpărat</u> astăzi este frumos.
Cartea <u>pe care mi-ai adus</u>-o e foarte interesantă.	Cartea <u>adusă</u> e foarte interesantă.
Mărul <u>pe care l-am sădit</u> a rodit anul acesta.	Mărul <u>sădit</u> a rodit anul acesta.

Să reținem!

◆ Cuvintele subliniate sunt forme ale verbelor *a face*, *a cumpăra*, *a aduce*, *a sădi*.

◆ Fiecare din aceste forme verbale determină, în propoziție, un substantiv și arată că acel substantiv a suferit acțiunea exprimată de ele:

fotografiile - făcute	cartea - adusă
tricoul - cumpărat	mărul - sădit

Scanned with OKEN Scanner

◆ Modul la care verbul denumeşte acţiunea suferită sau îndeplinită de un obiect se numeşte **participiu**.

◆ Verbele la modul participiu au terminaţia **-t** sau **-s**.

exemple: lovit, mâncat, urcat, lăudat;
parcurs, ales, culeș, dus.

◆ Modul participiu se foloseşte şi în alcătuirea unor timpuri compuse:
– perfect compus: În vacanţă am citit multe cărţi
– conjunctiv perfect: Trebuia să fi citit mai mult.
– condiţional-optativ perfect: Dacă aveam timp aş fi citit mai mult.
– viitor anterior: Voi fi citit trei pagini până la plecarea lui.
– infinitiv perfect: Greşeala lui este de a nu fi citit totul.

◆ În propoziţie, verbele la modul participiu pot avea funcţia sintactică de:
– *atribut adjectival*: Bradul împodobit de noi le-a plăcut tuturor.
– *nume predicativ*: Poiana era scăldată în soare.

◆ Formele de participiu ale verbelor se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat.

exemple: Drumul ales a fost lung şi greu.
Cartea aleasă este interesantă.
Darurile alese i-au plăcut mult.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi verbele la modul participiu şi analizaţi-le după modelul dat:

Venirea copiilor în bucătărie schimbase înfăţişarea plitei. În locul meditativelor oale de toate mărimile – înghesuite acum în fund – izbucneau râsetele albe ale grăunţelor de păpuşoi preschimbate în cucoşei. Pe marginea plitei, trei mere domneşti se coceau, priveghiate de babă, ca o trinitate bosumflată de repetente, strunită de ochii profesoarei şi zeflemisită de colegele mărunte. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

verb la modul participiu	cuvânt determinat	număr, gen, caz
înghesuite	oale	pl., fem., G.

2. Completaţi tabelul:

substantiv	verb la infinitiv	subst. + verb la participiu
drumuri	a umbla	drumuri umblate
munţi	a împăduri	
lucrare	a aprecia	
pânză	a picta	
lumină	a stinge	
livezi	a înflori	
mireasmă	a plăcea	
mere	a coace	

Alegeţi din a treia coloană patru construcţii şi integraţi-le în enunţuri.

Scanned with OKEN Scanner

3. Completaţi enunţurile cu verbe la modul participiu:
a) Crengile.....de vânt se aplecau până jos.
b) Cu mâinile .....de cerneală Dănuţ se aşează la masă.
c) Articolul .....pe prima pagină a atras atenţia tuturor.
d) Ploaia.....din senin încetă repede.
e) Documentele.....în sertar erau foarte importante.
f) Jucăria.....de fratele mai mic zăcea.....într-un colţ.
g) Emisiunea.....ieri va fi .....şi pe programul doi.

Să reţinem!

◆ Verbele la modul participiu pot avea şi alte valori gramaticale:

valoare gramaticală	caracteristici	exemplu	funcţia sintactică
adjectiv	– determină un subst. – arată o însuşire a subst.	Avea o voce *liniştită*. Vocea lui este *liniştită*.	– atribut adjectival – nume predicativ
adverb	– determină un verb – arată o însuşire a acţiunii	Dormeau *liniştit*.	– complement circumstanţial de mod
substantiv	– se obţine prin articularea formei de participiu	*Cel liniştit* se aşezase pe scaun.	– subiect – poate îndeplini toate funcţiile sintactice ale subst.

Să folosim ce am reţinut

4. Găsiţi verbele la modul participiu, participiile cu valoare adjectivală, adverbele provenite din participiu şi substantivele provenite din participiu şi analizaţi-le morfologic şi sintactic:

a) Găsii dorul adormit
Pe-o pală de fân cosit. (*Folclor*)

b) Peste dealuri zgriburite,
Peste ţarini zdrenţuite,
A venit aşa, deodată,
Toamna cea întunecată. (G. Topîrceanu, *Balada unui greier mic)*

c) Şi zăngănitul argintiu al cheilor, şi scârţâitul muzical al şifonierelor deschise de o mână albă, când în oglinda lor răsare – o clipă numai – un ietac şi un copil cu buze umede şi ochi duioşi, fiindcă în şifonieră e şocolată. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

d) Şi din toate chipurile pe care şi le amintea nici unul nu-i răsărea lămurit; la urmă se amestecaseră compăniile...; ... şi într-un târziu îi adunase un maior care ... le striga întretăiat, ca şi cum se îneca: După mi-ne, băieţi, după mi-ne, băieţi. (Em. Gârleanu, *Santinela*)

Scanned with OKEN Scanner

5. Completaţi tabelul după modelul dat:

adjectiv	substantiv	verb la infinitiv	verb la participiu
murdar pustiu gol roşu domol curat alb	murdarul	a murdări	murdărit

6. Puneţi verbele din paranteză la modul participiu şi faceţi acordul cu cuvintele determinate.

a) Că subt coaja (a strânge) caier
Stă (a păstra) un pic de aer,
Ca (a trezi) din nesimţire,
Puiul mamii să respire. (T. Arghezi, *Bănuţul*)

b) Astăzi în sufragerie
Dormitau pe-o farfurie,
(a necăji) şi (a mânji),
Zece ouă (a înroşi). (G. Topîrceanu, *La Paşti*)

7. Completaţi tabelul după modelul dat:

verb la infinitiv	verb la participiu	prefixul ne + verb la participiu	prefix + adverb + verb la participiu
a auzi	auzit	neauzit	nemaiauzit

a vedea, a încerca, a pomeni, a umbla, a obişnui, a închipui.
Care dintre formele obţinute nu sunt folosite?

Atenţie!

◆ Verbele la modul participiu au şi o formă negativă, care se formează cu ajutorul prefixului **ne-**. Aceste participii se scriu totdeauna într-un singur cuvânt.

8. Alegeţi din tabelul de la exerciţiul anterior trei verbe din a treia coloană şi trei din coloana a patra şi alcătuiţi enunţuri.

9. Alegeţi formele corecte ale participiilor din următoarele enunţuri:
Versurile create/creiate l-au făcut nemuritor pe poet.
Am întins la soare hainele ploate/plouate şi ne-am odihnit.
Cireşele loate/luate de la bunici sunt foarte coapte.
În tabăra tixită/ticsită de copii era mare veselie.

Scanned with OKEN Scanner

Modul supin

Să observăm

Citiţi dialogul:

– Ce aveţi <u>de pregătit</u> la matematică?
– Avem <u>de rezolvat</u> două probleme.
– Dar la română?
– <u>De citit</u> un text din manual.
– <u>De scris</u> nu aveţi nimic?
– Ba da, <u>de copiat</u> o hartă la geografie.

a) Ce exprimă cuvintele subliniate?
b) Ce sunt ele ca parte de vorbire?

Să reţinem!

◆ Modul la care verbele exprimă o acţiune ce urmează a fi realizată se numeşte **supin**.

◆ Verbele la modul supin pot exprima:

a) numele acţiunii sau al stării: Este simplu <u>de spus</u>, dar greu <u>de realizat</u>.
b) scopul unei alte acţiuni: Au venit <u>pentru cărat</u> mobila.
c) destinaţia unui obiect: Cuţitul <u>de tăiat</u> pâine este în sertar.

◆ Modul supin se formează astfel:

prepoziţie (de, la, după, pentru)	+	verbul de conjugat formă de participiu invariabil	→	verb la modul supin
după		cules		după cules
de		făcut		de făcut
pentru		scris		pentru scris

Să folosim ce am reţinut

1. Subliniaţi verbele la modul supin şi pentru fiecare dintre ele spuneţi ce exprimă şi cum s-au format.

a) Avea de mers câteva ceasuri bune de la răsăritul soarelui. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

b) – Iaca, poate să aveţi nevoie de tăiet vreun lemn pentru foc ori pentru altceva. (C. Hogaş, *Pe drumuri de munte*)

c) – Tu, Harap-Alb, rămâi aici într-însa toată ziua şi iaca ce ai de făcut ... (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

d) Nu erau puţini aceia care având o fiică, o soră sau o altă rudă de măritat, ar fi primit cu bucurie s-o dea după dânsul. (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Nuvele*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Completaţi tabelul următor după exemplul dat. Folosiţi prepoziţii diferite pentru verbele la modul supin.

verb la infinitiv	formele de participiu	modul supin
a cânta a scrie a repara a ridica a împleti a toca a construi	cântat, cântată, cântaţi, cântate	de cântat, pentru cântat

Alegeţi un verb din tabel şi alcătuiţi enunţuri cu acesta, la fiecare dintre cele trei moduri.

3. Completaţi următoarele enunţuri:
a) Am avut mult ... până am găsit casa prietenului nostru.
b) Am cumpărat mai multe obiecte ... .
c) Terminase ... când a venit fratele lui.
d) Plecau ... plini de voie bună.
e) Întotdeauna le recunoşti ... .
f) În magazie se află uneltele ... .

4. Subliniaţi verbele la modul supin, spuneţi ce funcţie sintactică au în propoziţie şi care este cuvântul pe care îl determină fiecare formă verbală de supin.

Este util de ştiut o limbă străină.
A fost uşor de reţinut ideea.
Filmul este de văzut.
A cumpărat o maşină pentru tuns iarba.
I-am arătat un aparat pentru cusut nasturi.
Am de curăţat toţi pomii din grădină.
A plecat la cules de muşeţel.
S-au plictisit de privit la televizor.

Să reţinem!

◆ În propoziţie, verbele la modul supin îndeplinesc următoarele funcţii sintactice: *subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect, complement circumstanţial de loc.*

Atenţie!

◆ Verbele la modul supin **nu pot** să îndeplinească în propoziţie funcţia sintactică de **predicat.**

5. Construiţi câte o propoziţie în care verbele *a aduna, a zugrăvi, a fotografia, a scutura* la modul supin să aibă funcţiile sintactice învăţate.

Scanned with OKEN Scanner

6. Răspundeţi la următoarele întrebări, folosind verbe la modul supin:
Ce fel de maşină ai cumpărat?
Ţi-ar plăcea să mergi să te scalzi?
Acum te apuci să scuturi covoarele sau mai târziu?
Ce fel de aparat este acesta?

7. Înlocuiţi fragmentele subliniate din enunţurile date cu verbe la modul supin, după modelul:

A ajuns în faţa unei poteci care nu putea fi străbătută.
A ajuns în faţa unei poteci de nestrăbătut.

a) A făcut o greşeală care nu poate fi iertată.
b) Este o hotărâre care nu poate fi înţeleasă.
c) Peisajul era de o frumuseţe cum nu se poate închipui.
d) A găsit un rebus care nu se putea dezlega.
e) Am întâlnit piedici care nu se pot înlătura.
f) Aceasta este o realitate care nu se poate dezminţi.

Atenţie!

◆ Verbele la modul supin pot avea şi aspect negativ care se formează cu ajutorul prefixului **ne-**: de citit/ de necitit, de scris/ de nescris
Formele de supin astfel obţinute se scriu într-un singur cuvânt.

8. Completaţi enunţurile cu verbe la modul supin:
a) Am ... un telefon şi apoi te ajut.
b) Instrucţiunile ... aparatul sunt pe masă.
c) Atelierul ... aparate electrice este închis.
d) I-am cumpărat un foarfece ... iarba.
e) Hârtia ... este pe birou.
f) S-a stricat maşina ... automată.

9. Completaţi următorul tabel după modelul dat:

verb la modul infinitiv	verb la modul supin	aspect negativ	enunţ
a trece	de trecut	de netrecut	Râul este de netrecut.
a citi			
a spăla			
a curăţa			
a mânca			
a bea			
a întrece			

10. Alegeţi forma corectă a verbelor la modul supin. Ce părţi de vorbire sunt formele rămase? Alcătuiţi enunţuri cu acestea.
a) I-am spus că are descris / de scris.
b) A fost greu deformat / de format echipa de fotbal a liceului.
c) Cămara este un loc bun deţinut / de ţinut borcanele cu dulceaţă.
d) Este dificil delimitat / de limitat consumul de motorină.

Scanned with OKEN Scanner

Test grilă

Verbul

1. Verbele la modurile nepersonale au funcţia sintactică de:
   a) predicat verbal;
   b) predicat nominal;
   c) nu au funcţie de predicat.

2. Modul imperativ are forme pentru: a) toate persoanele;
   b) persoana a II-a singular;
   c) persoana a II-a singular şi plural.

3. Modul conjunctiv şi modul condiţional-optativ au forme pentru timpurile:
   a) prezent şi imperfect;
   b) perfect compus şi viitor;
   c) prezent şi perfect.

4. Verbele la modul infinitiv:
   a) îşi schimbă forma după număr şi persoană;
   b) îşi schimbă forma după timp şi gen;
   c) nu îşi schimbă forma.

5. În propoziţia Am cumpărat hârtie pentru scris. verbul subliniat este:
   a) la modul infinitiv;
   b) la modul supin;
   c) la modul imperativ.

şi are funcţia sintactică de: a) predicat;
   b) complement direct;
   c) atribut.

6. Aspectul negativ al verbului a avea la modul gerunziu este: a) ne având;
   b) nu a avut;
   c) neavând.

7. În propoziţia Noi am fotografiat castelul. verbul subliniat este:
   a) la modul participiu;
   b) la modul indicativ;
   c) la timpul perfect compus.

8. În propoziţia Au mâncat roşiile culese astăzi. cuvântul subliniat este:
   a) verb la participiu;
   b) verb la participiu cu valoare de substantiv;
   c) verb la participiu cu valoare de adverb.

9. În propoziţia O să vină în seara aceasta. cuvintele subliniate sunt:
   a) pronume personal + verb la modul conjunctiv;
   b) verb auxiliar + verb la modul imperativ;
   c) verbul *a veni* la timpul viitor popular.

10. În propoziţia Fiţi atenţi! cuvântul subliniat este: a) conjuncţie;
   b) verb la modul imperativ;
   c) verb auxiliar.

Scanned with OKEN Scanner

Sobieski şi românii

de *Costache Negruzzi*

Pe drumul ce duce către cetatea Neamţu, pe la sfârşitul lui septemvrie 1686, se vedea o oaste mergând. După un trup de lănceri ce deschidea *marşa*[1], urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofiţeri călări în fruntea cărora erau trei: unul în floarea vârstei, posomorât, gânditor, necăjit, şi doi mai bătrâni. Tustrei în haine poloneze. În sfârşit venea duiumul oştei: trăsuri, bagaje, pedestraşi, *şleahtă pospolită*[2], amestecaţi, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe faţă şi cu durerea în inimă. Nu se auzea nici surlă, nici dobă, numai tropotul cailor şi pasul oamenilor ce abia se mişcau, pentru că de zece zile caii n-au ros decât coaja copacilor, şi oamenii s-au hrănit numai cu poame.

Şi însă această oaste, în stare aşa ticăloasă, e acea ce *a îngiosit*[3] de atâtea ori trufia *Semilunii*[4], iar acei trei fruntaşi ofiţeri sunt *hatmanii*[5] Iablonovski şi Potoţki, şi cel din mijlocul lor însuşi Ion Sobieski, regele Poloniei.

Şi cum să nu fie supărat şi necăjit vestitul rege? el, Sobieski, fala leşilor, eroul creştinătăţii, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară *a da pas*[6] turcilor, a se trage dinaintea tatarilor şi a moldovenilor; a-şi privi oastea *ticăloşită*[7] de lipsa merindelor, horopsită de duşmanii carii îl urmează mişeleşte, fără a îndrăzni să-şi deie pept făţiş cu el, şi fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne pe urmă; a nu întâmpina în drumul său decât o fioroasă pustietate!

– Ce castel e acesta? întrebă Sobieski când, rădicând capul zări pe sprânceana dealului, înălţându-se trufaşă dinaintea lui, cetăţuia Neamţu. Cu bună seamă, vrun cuib al talharilor acestor de moldoveni!

– La vreme de război, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-şi trimite averile lor, răspunse Potoţki.

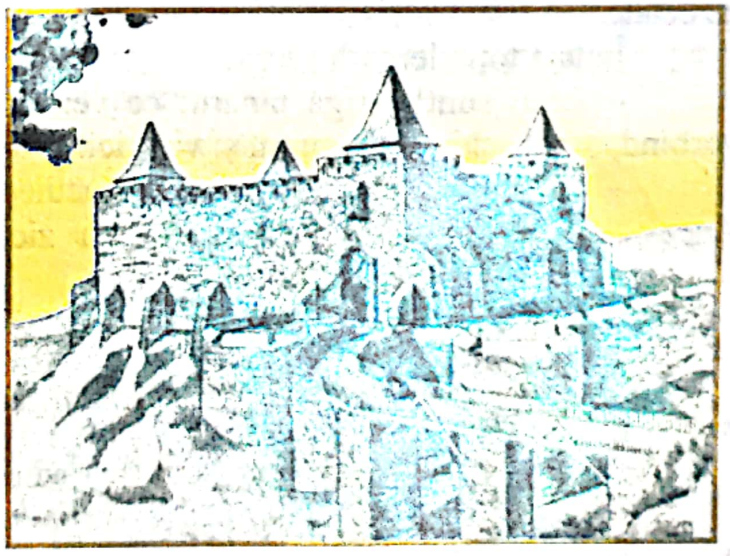

[1] *marşă*, s.f. = coloană de soldaţi în marş
[2] *şleahtă pospolită*, expr. = corp de armată format din nobili polonezi
[3] *a îngiosi*, vb. = a umili, a dezonora
[4] *Semilună*, s.f. = Imperiul Otoman
[5] *hatman*, s.m. = comandant de oaste
[6] *a da pas*, expr. = a ceda, a permite
[7] *ticăloşit*, adj. (înv.) = care se află într-o stare jalnică

Scanned with OKEN Scanner

– Aşa! Să mergem dar să-l luăm. Oh! voi să-mi răzbun pre Cantemir care mă înşălă şi mă făcu să perd atâţa viteji!

– Eu aş zice să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski, şi să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

– Ba, pre numele patronului meu! nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mâinile.

– Numele Măriei tale e destul tun, zise Potoţki.

Trufia polonului măgulindu-se de această groasă linguşire, faţa i se însenină la ideea unei izbânzi atât de lesnicioase şi îndată dete poruncă să se înşire oastea către cetate.

În cetăţuie se aflau optsprezece *plăieşi*[1], trimişi de *ispravnicul*[2] de Neamţ pentru străjuire, în lipsa garnizoanei, care era la Fălcii pe lângă domnul Cantemir, unde tăbărâse armia turcească. Cu câteva ceasuri mai nainte sosise încă un tânăr plăieş, al cărui cal asudat păştea înşelat troscotul ce creştea pe lângă ziduri.

– Mai bea o duşcă, băiete, zise un bătrân de care se videa că ascultă toţi, şi ne spune ce ai mai văzut la Iaşi?

– Eu – ştiţi că m-aţi trimis la Iaşi să văd ce mai este. După ce s-au dus leşii, m-am luat cât colea pe urma lor până la Cotnar... ş-apoi, după ce am văzut că duşmanii şi-au luat drumul spre ţara lor, am apucat de-a dreptul piste codri... Dar oare de ce buciumă străjerul?

– Fă-i semn să se coboare de pe zid şi să vie încoace.

Nu trecu mult şi plăieşul de strajă viind, spuse că o oaste mare se apropie de cetate.

Îndată toţi alergară pe ziduri.

– Leşii sunt! strigă tânărul ce venise de curând şi pre care l-am auzit vorbind; şi-au schimbat drumul şi vin aici...

– La porţi, flăcăi! zise bătrânul. Încuieţi-le şi grămădiţi bolovani pe ziduri. Aşezaţi-vă toţi pe la *metereze*[3]. Să nu zică leahul c-au intrat într-o cetate românească ca într-o ţarină pustie.

– Dar noi suntem numai nouăsprezece şi asta-i o oaste întreagă, observă unul; cum se...

– Taci, mucosule! îl curmă bătrânul. Te temi că-i peri? Mare pagubă! Un *mişel*[4] mai puţin.

Vânătorul astfel înfruntat se trase ruşinat şi se sui pe ziduri.

În vremea aceasta, oastea se apropiase. Regele trimise un ofiţer ca să vorbească cu cei din cetate.

[1] *plăieş*, s.m. = grănicer, străjer
[2] *ispravnic*, s.m. = persoană care conducea un ţinut sau un judeţ, ca reprezentant al domnitorului
[3] *meterez*, s.n. = întăritură militară din trecut; parapet, crenel
[4] *mişel*, s.m. (înv.) = om de rând, sărac, nevoiaş

Scanned with OKEN Scanner

Solul veni la poartă. Bătrânul îl salută de pe zid.

– Bine ai venit, domnule, ce pofteşti de la noi?

– Măria sa regele Poloniei, mare duce de Lituania ş.cl. (urmau titlurile), vă face cunoscut că să vă închinaţi şi să-i cuceriţi cetatea împreună cu toate averile şi merindele; atunci garnizoana va fi slobodă a ieşi cu arme şi bagaje, fără a i se face nimică, iar cutezând a se împotrivi, cetatea se va cotropi, şi garnizoana se va trece sub ascuţişul sabiei.

– Du răspuns Măriei sale, zise bătrânul, că laude şi îngroziri de aste am mai auzit noi, şi tot nu ne-am spăriet. Mai bine Măria sa şi-ar căuta de drum şi ar da pace unor oameni care nu i-au făcut nimică. Cetatea n-avem de gând să i-o dăm cu una, cu două, măcar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din puşce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru.

– Plecaţi-vă, zise trimisul, şi nu vă puneţi capul în primejdie.

– Nu purta de grijă capului nostru, domnule. Gândiţi mai bine la al vostru.

– Încă o dată vă întreb, vă închinaţi ori ba?

– Ba.

Parlamentarul[1] se duse.

Asaltul începu. Tunurile aşezate pe scaune de lemn băteau necontenit cetatea. Plăieşii răspundeau cu gloanţe care nu făceau greş. Fieştecare împuşcătură obora câte unul din vrăjmaşi şi mai ales din ofiţeri, asupra cărora erau ţintite flintele lor. Leşii pereau fără a face spor.

În ziua dintâi doi vânători periră. A doua zi şi a treia zi mai căzură cinci şi se răniră doi. A patra zi căzu însuşi comandantul artileriei leşeşti, dar mai periră trei moldoveni. Numărul bravilor scădea pe toată ziua. Seara, adunându-se pe lângă foc, văzură că au sfârşit şi muniţiile şi merindele.

– Ce este de făcut, tată? întrebă tânărul vânător pe bătrânul care, rănit la un picior, sta întins pe o laviţă.

– Câţi au perit d-ai noştri?

– Zece.

– Şi nu mai avem nici praf, nici merinde?

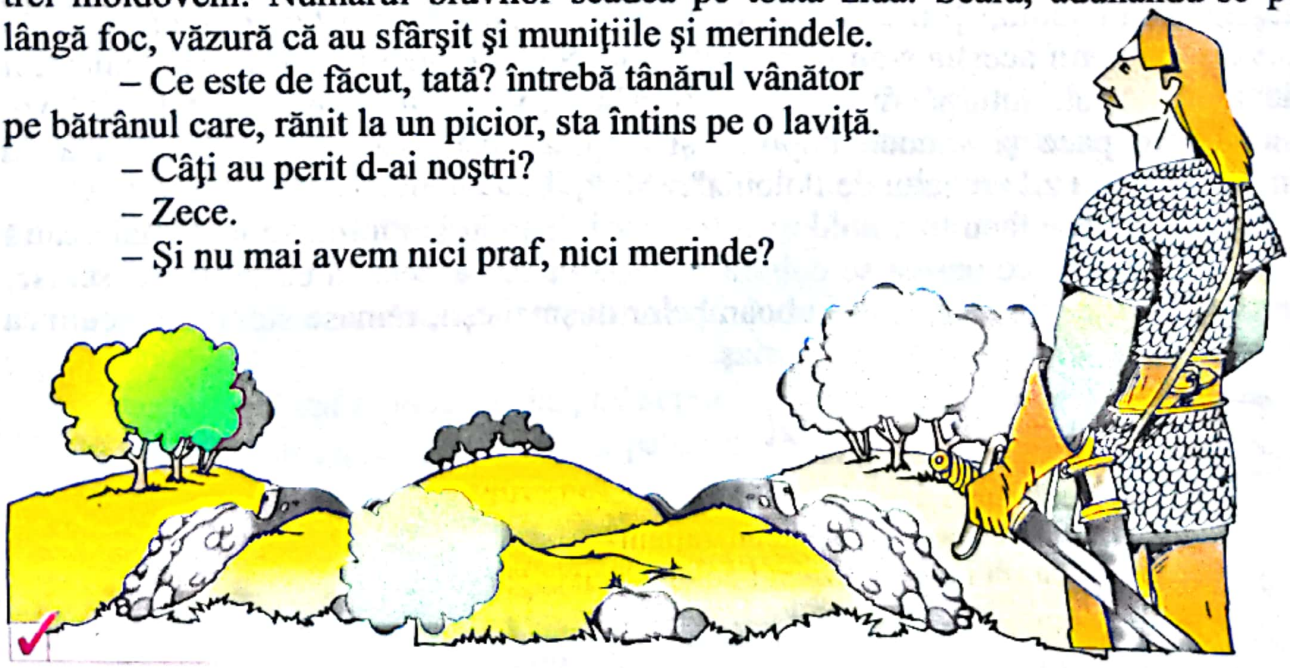

[1] *parlamentar*, s.m. = persoană delegată să ducă tratative

Scanned with OKEN Scanner

– Nu.

– Dacă-i aşa, apoi mâni dimineaţă urcă-te pe poartă şi leagă în vârful *săneţii*[1] un ştergar alb; spune că închinăm cetatea cu tocmală să ne lase slobozi să ieşim şi să ne ducem unde vom voi.

Aşa se urmă. Leşii primiră toate condiţiile cerute. Oastea se înşiră în două rânduri, lăsând prin mijlocul ei loc ca să treacă garnizoana, şi poarta se deschise.

Atunci, în loc de o strajă numeroasă, se văzură ieşind şase oameni, din care trei duceau pe umerele lor pe alţi trei ce erau răniţi.

– Ce este aceasta? strigă Sobieski răpezindu-se calare înaintea lor. Ce sunteţi voi?

– Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său.

– Cum! Atâţa sunteţi?

– Zece din noi au perit din mila Măriei tale.

– Voi aţi cutezat a vă împotrivi mie şi a-mi omorî atâţia viteji? zise regele. O, asta nu se va trece aşa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru cei asemine vouă şi pilda va fi groaznică şi vrednică de faptă. Nu meritaţi a muri de sabie, ci de ştreang. Spânzuraţi-i !

Pe loc ostaşii încungiurară pre plăieşi, carii, depunând jos răniţii, îşi făcură semnul crucii şi, răzămându-se pe săneţe, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor. Ofiţerii priveau cu înduioşare această scenă.

– Fie-mi iertat, sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de regele care şedea posomorât şi mânios, a arăta Măriei tale că aceşti viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda, şi că au avut norocirea a câştiga făgăduinţa marelui Sobieski că vor fi slobozi şi nesupăraţi.

– Îţi mulţămesc, vrednice al meu tovarăş de arme - zise Sobieski ca deşteptat din somn, îţi mulţămesc că m-ai oprit de a face o *faptă defăimată*[2]. Ai cuvânt; oamenii aceştia s-au purtat vitejeşte. Să li se deie fiecăruia câte cincizeci de zloţi. Apoi, înturnându-se către români: „Voinicilor, zise, sunteţi slobozi; mergeţi în pace şi spuneţi copiilor şi fraţilor voştri că aţi avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia".

Îndată se făcu loc moldovenilor, carii, luându-şi răniţii, se îndreptară către munţi, în vreme ce oastea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porţile deschise, purtând pe zidurile sale urmele boambelor duşmăneşti, rămase singură pe culmea înverzită, ca un mare schelet de uriaş.

Să discutăm despre text

1. Stabiliţi locul şi timpul acţiunii.
2. Care sunt personajele acestei naraţiuni?
3. Din ce cauză mergeau oştenii polonezi cu capul plecat?

[1] *sâneaţă*, s. f. = puşcă primitivă

[2] *faptă defăimată*, expr. = faptă de condamnat, urâtă

Scanned with OKEN Scanner

4. Recitiţi discuţia conducătorilor armatei polone. Ce trăsături de caracter are Potoţki? Dar Iablonovski?

5. Ce sentimente exprimă răspunsul dat solului de bătrânul plăieş?

6. Consideraţi că este condamnabilă capitularea moldovenilor? Argumentaţi-vă răspunsul.

7. Aceeaşi situaţie este privită de regele Sobieski şi de plăieşi într-un mod total diferit; despre ce împrejurare este vorba şi cum motivaţi reacţiile diferite ale personajelor?

8. Recitiţi ultimele cuvinte adresate de Sobieski plăieşilor; ce semnificaţie au?

9. Alcătuiţi planul simplu de idei al acestui text.

10. Argumentaţi că opera literară *Sobieski şi românii* este o naraţiune. La ce persoană este scrisă?

11. Ce moduri de expunere apar în această operă literară? Care mod predomină?

Să observăm

Folosindu-vă de datele din naraţiunea studiată, completaţi pe caiete după model:

expoziţia (situaţia iniţială) → **locul acţiunii:** "Pe drumul ce duce către cetatea Neamţu ..."
expoziţia (situaţia iniţială) → **timpul acţiunii:** "... pe la sfârşitul lui septemvrie 1686..."
expoziţia (situaţia iniţială) → **personajele** .....
intriga → **elementul care modifică situaţia iniţială** .....
desfăşurarea acţiunii → **succesiunea întâmplărilor** .....
punctul culminant → **momentul de maximă tensiune** .....
deznodământ → **situaţia finală** .....

Să reţinem!

◆ Succesiunea tuturor întâmplărilor şi acţiunilor, prin intermediul cărora sunt caracterizate personajele, constituie **subiectul operei literare.**

◆ **Momentele subiectului**

1) *Expoziţia* este partea de început a unei opere literare, în care se prezintă coordonatele principale ale acţiunii (timpul şi spaţiul) şi unele personaje.

2) *Intriga* este reprezentată de faptele care determină acţiunea.

3) *Desfăşurarea acţiunii* constituie partea cea mai amplă a operei literare şi conţine succesiunea faptelor determinate de intrigă.

4) *Punctul culminant* reprezintă momentul de maximă tensiune în desfăşurarea acţiunii.

5) *Deznodământul* reprezintă sfârşitul acţiunii şi al operei literare.

◆ În naraţiune, întâmplările se pot petrece:

într-un **timp** indicat → *direct* ("... pe la sfârşitul lui septemvrie 1686...")
într-un **timp** indicat → *indirect* (prin numele personajelor istorice, vestimentaţie, obiecte etc.)

într-un **spaţiu** → *localizat* ("Pe drumul ce duce către cetatea Neamţu...")
într-un **spaţiu** → *imaginar* (creat după modelul lumii reale)

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Care este punctul culminant al naraţiunii *Sobieski şi românii*? Dar deznodământul?
2. Stabiliţi momentele subiectului pentru o naraţiune studiată în clasa a V-a.
3. Extrageţi din textul studiat elementele care indică indirect timpul acţiunii.

Colţul cuvintelor

1. Care este forma literară actuală a cuvintelor: *septemvrie, tatari, horopsită, talhari, pre, nainte, puşce, nimică, dintăi, mânile, să perd, rădicând, oştei, se videa, au perit*?

2. Alegeţi din text cinci arhaisme. Alcătuiţi enunţuri cu acestea. De ce nu se mai folosesc decât în literatură?

3. Care este forma actuală a verbului subliniat? Cum îl accentuaţi?
Încuieţi-le şi grămădiţi bolovani pe ziduri.

4. Găsiţi câte două sinonime pentru cuvintele: *posomorât, slobodă, merinde, brav, pildă*.

5. Recitiţi primele patru alineate; selectaţi cuvintele care sugerează moralul scăzut al polonezilor. Grupaţi-le după înţeles. Ce observaţi?

6. Alcătuiţi familia lexicală a cuvântului *piatră* şi construiţi enunţuri cu trei dintre cuvintele componente găsite.

Temă pentru acasă

1. Alcătuiţi rezumatul naraţiunii *Sobieski şi românii* respectând succesiunea momentelor subiectului.

2. Imaginaţi un alt sfârşit al povestirii în cazul în care:
a) contele Iablonovski nu ar fi intervenit;
b) cetatea ar fi fost plină de merinde şi de comori.

Relatarea

1. Ordonaţi enunţurile de mai jos în aşa fel încât să obţineţi o *relatare*[1] corectă (logică) şi clară (coerentă).

a) Am acolo, în stânga scării (c-am făcut o scară pentru scăldat), o adâncitură, în care arunc în toate serile câte o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert nadă la peşte ...

b) Nici nu ştiu cum să-ţi spui ...

[1] *a relata* = a povesti ceva amănunţit, detaliat

Scanned with OKEN Scanner

c) Când n-am ce face dau cu undiţa la peşte.
d) Mi s-a întâmplat o ticăloşie ...
e) Ştii că prin fundul curţii mele trece iazul, iazul morii (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Privighetoarea*)

– Care au fost cuvintele ce v-au ajutat să puneţi enunţurile într-o ordine logică?
– La ce persoană se face relatarea de mai sus?
– Ce moment al întâmplării conţine acest fragment?
– Recitiţi enunţul de la punctul a) şi formulaţi ideea principală pe care acesta o conţine. Care sunt detaliile pe care le dă vorbitorul?

Să reţinem!

◆ *Monologul*[1] informativ este un mod de a prezenta (a relata) diverse informaţii referitoare la o întâmplare, la un eveniment.

exemple: – răspunsul detaliat la o întrebare (răspunsul la lecţia de istorie, de geografie etc.);
– relatarea modului în care s-a desfăşurat o întâmplare, un eveniment (o excursie, o vizită la un muzeu, un spectacol etc.).

◆ Relatarea trebuie să aibă următoarele trăsături:
– să fie clară şi corectă;
– să respecte legătura logică între faptele la care ne referim;
– să conţină aspectele esenţiale şi amănuntele semnificative ale întâmplării;
– să respecte normele şi regulile exprimării corecte.

◆ Relatarea se poate face la persoana I; persoana a III-a.

Să folosim ce am reţinut

2. a) La şcoala voastră au venit în vizită nişte elevi din alt oraş. Ai fost rugat să faci o prezentare a şcolii. Cum procedezi?
b) Prietenul cunoscut în tabără te întreabă despre şcoala ta. Povesţeşte-i!
c) Postul de radio local te-a invitat să vorbeşti despre şcoala ta. Ai zece minute la dispoziţie. Cum le vei folosi?

3. Relataţi:
a) o întâmplare interesantă petrecută în vacanţă;
b) vizita la o expoziţie;
c) cum aţi stricat un aparat casnic.
La ce persoană este mai potrivit să faceţi fiecare dintre relatările de mai sus?

[1] *monolog*, s. n. = vorbirea unei singure persoane

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

SUBSTANTIVUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia substantivului.

I. a) Substantivul este parte de propoziţie neflexibilă
b) Substantivul este parte de vorbire flexibilă.

II. a) Substantivul se conjugă.
b) Substantivul se declină.

III. a) Substantivul exprimă nume de obiecte.
b) Substantivul exprimă însuşiri ale obiectelor.

2. Identificaţi şi analizaţi substantivele din textele:

a) Asaltul începu. Tunurile aşezate pe scaune de lemn băteau necontenit cetatea. (C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

b) Cartea mea cu visuri, cu stele şi cu lilieci, cartea mea cu poveşti, cartea mea cu minciuni era un dicţionar greco-german, uitat, nu se mai ştie de cine, nici când, în bezna cămării părăsite. (O. Cazimir, *Cartea cu visuri*)

3. Grupaţi substantivele date pe trei coloane, în funcţie de gen. Arătaţi care este forma de plural a fiecărui substantiv.

berbec, ac, veste, cârlig, burete, coadă, vale, brad, ogor, mână, obraz, creastă, număr, şarpe, stea.

4. Identificaţi substantivele din textele de mai jos. Grupaţi-le pe trei coloane:

I. substantive articulate cu articol hotărât
II. substantive articulate cu articol nehotărât
III. substantive nearticulate

a) Şi doina o cântă alunii din crâng
Şi-o tremură-n murmur izvorul
Şi doina trezeşte şi turma din deal
Şi turma trezeşte păstorul. (O. Goga, *Dimineaţa*)

b) Într-o primăvară, o prepeliţă aproape moartă de oboseală s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar. (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Puiul*)

5. Faceţi acordul între substantivele şi adjectivele din textele de mai jos.

a) (Brobonită) de rouă, pământul doarme încă în lumina (umed şi nehotărât) a dimineţii. (A. Vlahuţă, *România pitorească*)

b) Se-ntorc iar (zi) noroase — Vin (dimineaţă) urâte
Cu (negură) somnoroase — Şi (noapte) posomorâte
Şi-(amurg) timpurii — Şi lungi şi negre şi pustii.
(St. O. Iosif, *Se-ntorc iar zilele noroase*)

Scanned with OKEN Scanner

6. Completaţi spaţiile punctate cu articolele posesive potrivite. Explicaţi cum se face acordul.

Aceste maluri ... râului. Un gând ... mamei. Aceşti prieteni ... Ioanei. Nişte cărţi ... bunicului. Nişte papuci ... bunicii. O prietenă ... fratelui ei.

Alegeţi trei dintre sintagmele de mai sus şi alcătuiţi enunţuri.

7. Transcrieţi enunţurile de mai jos alegând din paranteze varianta corectă. Ce fel de substantive sunt în paranteze ?

a) Am petrecut o vacanţă minunată la bunicii din (Ocna-şugatag / Ocna-Şugatag).

b) (Grădina botanică / Grădina Botanică) din Bucureşti are multe plante exotice.

c) Sora mea este studentă la (Facultatea de litere / Facultatea de Litere).

d) Volumul de versuri (Balade şi idile / Balade şi Idile) de G. Coşbuc a fost reeditat anul acesta.

8. Alcătuiţi propoziţii în care substantivele *răsărit* şi *nord* să fie folosite pe rând ca substantive comune şi ca substantive proprii.

Substantive defective de număr

Să observăm

Citiţi următoarele enunţuri:

Ionuţ urmăreşte cu interes meciul de fotbal.

Meciurile de fotbal din ultima săptămână au fost foarte interesante.

Bunătatea acestui om i-a impresionat pe toţi.

Despre bunătatea oamenilor din acel sat s-a auzit până departe.

– Arătaţi numărul sustantivelor subliniate.

Să reţinem!

◆ Unele substantive au forme numai pentru numărul singular (adică sunt *defective de numărul plural*):

– substantive proprii: Ion, Maria, Constantin, Constanţa, Olt, Dunăre;

– substantive comune care denumesc epoci istorice, religii: sclavagism, feudalism, creştinism, catolicism;

– substantive comune care denumesc calităţi, însuşiri, stări fiziologice: înţelepciune, curaj, dreptate, cinste, foame, sete;

– substantive comune care denumesc materii: aur, argint, fier, miere, mazăre, orez, grâu, secară;

– substantive comune care denumesc sporturi: fotbal, baschet, tenis, volei.

◆ Alte substantive au forme numai pentru numărul plural (adică sunt *defective de numărul singular*):

– substantive comune : câlţi, icre, tăiţei, mărunţaie, zori, şale, foale, iţari, ochelari;

Scanned with OKEN Scanner

– substantive proprii: Bucegi, Carpaţi, Alpi, Apenini.

◆ Unele substantive defective de numărul plural au totuşi o formă de plural, dar aceasta diferă ca înţeles de forma de singular.

exemple: frig – friguri (boală)
grâu – grâne (cereale)
fier – fiare (obiecte din fier)

◆ Unele substantive proprii, nume de localităţi, folosite în mod obişnuit cu formă de plural, pot avea şi formă de singular:

exemple: Am fost în excursie la Iaşi.
Iaşul este oraşul meu natal.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi în textele următoare substantivele defective de singular şi pe cele defective de plural.

a) În pântecele acestor munţi zac comorile minerale cele mai felurite din Europa: sarea, fierul, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul ... şi, în sfârşit, metalul cel mai îmbelşugat decât toate, aurul ... (N. Bălcescu, *Ardealul*)

b) Pe umeri pletele-i curg râu –
Mlădie ca un spic de grâu,
Cu şorţul negru prins în brâu,
O pierd din ochi de dragă. (G. Coşbuc, *Numai una*)

2. Grupaţi următoarele substantive pe două coloane:
– substantive defective de plural
– substantive defective de singular

Alegeţi câte două substantive din fiecare coloană şi integraţi-le în enunţuri.
înţelepciune, Vâlcele, şale, Constanţa, lapte, tăiţei, curaj, Alpi, secară, câlţi, dreptate, unt.

3. a) Găsiţi câte două adjective potrivite pentru următoarele substantive defective de număr: aur, unt, miere, zori, câlţi.

b) Alegeţi trei dintre combinaţiile obţinute şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

Atenţie!

◆ Există substantive care au mai multe forme de plural, fiecare formă având alt înţeles:

cap – capi (conducători)
– capete (parte a corpului omenesc)
– capuri (părţi ale uscatului care înaintează în mare)
corn – corni (arbori)
– coarne (la animale)
– cornuri (produse de patiserie)
cot – coţi (unitate de măsură)
– coate (articulaţie a braţului)
– coturi (cotituri ale unei ape curgătoare sau ale unui drum)

Scanned with OKEN Scanner

4. Completaţi spaţiile punctate cu unul dintre substantivele date:
a) (capi / capete) răscoalei au fost prinşi şi întemniţaţi.
b) Negustorul a măsurat patru (coţi / coate) de pânză albastră.
c) În (colţi / colţuri) se aflau vase mari cu flori.
d) (bucăţile / bucatele) de pâine au fost puse într-un săculeţ de pânză.
e) (curenţi / curente) de aer cald se simţeau în toate încăperile.

Substantive colective

Să observăm

Citiţi propoziţiile:
Stolul de vrăbii s-a aşezat în nucul din grădină.
Bunicul pregătise un stup pentru noul roi de albine.
Cârdul de gâşte se îndrepta agale spre râu.
– Explicaţi sensul fiecăruia dintre substantivele subliniate.

Să reţinem!

◆ Substantivele care denumesc o totalitate de obiecte de acelaşi fel se numesc substantive **colective**.
exemple: grămadă, armată, naţiune, adunare etc.
◆ Deşi au şi forme de plural, substantivele colective au înţeles de plural şi atunci când au formă de singular.
exemple: grup – grupuri, popor – popoare, mulţime – mulţimi.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi substantivele colective din textele date şi analizaţi-le arătând numărul, genul, cazul şi funcţia sintactică.
a) Iar prin lanul însorit
Merge vestea c-a sosit
Craiul dimineţilor
Paznicul făneţelor. (D. Zamfirescu, *Barza*)
b) Durduind veneau călării ca un zid înalt de suliţi,
Printre cetele păgâne trec rupându-şi large uliţi. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

2. Alcătuiţi cuvinte derivate folosind substantivele şi sufixele date:

brad, fag, tânăr,	-et
stuf, piatră, mărăcine,	-iş
student, boier, nobil,	-ime
porumb, alun, cânepă	-işte

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Anumite substantive, derivate cu ajutorul sufixelor enumerate mai sus, devin *substantive colective* (ajung să denumească un grup de obiecte de acelaşi fel, nediferenţiate între ele).

3. Transcrieţi următoarele enunţuri făcând acordul:
Roiul de albine (au intrat) în stup.
O mulţime de oameni (au umplut) stadionul.
Mulţimile (se îndrepta) către piaţa centrală a oraşului.
Pietrişul (scârţâiau) sub tălpile de cauciuc ale cizmelor.
Cârdurile de vrăbii (s-a răspândit) peste câmp.

Atenţie!

◆ Regula acordului dintre subiect şi predicat trebuie respectată şi în cazul în care un substantiv colectiv îndeplineşte funcţia sintactică de subiect.
exemplu: Poporul sărbătoreşte ziua independenţei naţionale.
Popoarele sărbătoresc ziua internaţională a copilului.

4. Găsiţi câte două adjective potrivite pentru fiecare dintre următoarele substantive colective: *mulţime, popor, armată, grămadă*. Alegeţi patru dintre îmbinările obţinute şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

Cazurile şi funcţiile sintactice ale substantivelor

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Completaţi tabelul cu exemple adecvate, folosind substantivele *bunic* şi *telefon*.

Cazul	Funcţie sintactică	Exemple
Nominativ	subiect	Sună telefonul !
	nume predicativ	
Acuzativ	complement direct	
	complement indirect	
	complement circumstanţial de mod	
	complement circumstanţial de loc	
	atribut prepoziţional	
Genitiv	atribut substantival	
Dativ	complement indirect	
Vocativ	nu are funcţie sintactică	

Scanned with OKEN Scanner

2. Completaţi spaţiile punctate cu substantivele din dreapta la cazul şi numărul indicate în paranteză. Arătaţi funcţia sintactică a fiecăruia dintre aceste substantive.

a) Şi-n ochii lui de ... adânci, vioi şi mari — vultur (sg., Ac.),
Treceau lucioase ... de ... legendari. — umbră (pl., N.), erou (pl., Ac.)
(V. Alecsandri, *Sergentul*)

b) ... limpede şi răcoroasă îi învăluia ... arşi — dimineaţă (sg., N.), obraz (pl., Ac.)
de ... şi ... înnegrite de ... . — soare (sg., Ac.), talpă (pl., Ac.),
(D. R. Popescu, *Senin de august*) — praf (sg., Ac.)

3. Identificaţi substantivele din enunţuri şi indicaţi cazul şi funcţia sintactică a fiecăruia.

a) Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratec. (M. Eminescu, *Călin, file din poveste*)
b) Apoi trimise o pungă de bani argatului. (P. Ispirescu, *Făt-Frumos cel Rătăcit*)
c) Poporul e stâlpul ţării ... fiecare părticică de pământ e văpsită cu sângele lui. (Al. Russo, *Cântarea României*)
d) Sunau clopoţeii telegarilor spărgând în răsunete de argint tăcerile albe. (E. Camilar, *Farmecul depărtărilor*)

4. Alcătuiţi propoziţii în care substantivele *cadou* şi *lemn* să îndeplinească pe rând următoarele funcţii sintactice: subiect, atribut, complement direct, complement indirect. Indicaţi de fiecare dată cazul substantivului.

5. Construiţi propoziţii în care substantivele *radioreporter* şi *floarea-soarelui* să stea pe rând în cazurile genitiv şi dativ şi să îndeplinească funcţiile de atribut substantival şi complement indirect.

6. Completaţi spaţiile punctate cu forma corectă a substantivelor din paranteză. Indicaţi pentru fiecare cazul şi funcţia sintactică.

a) Ceilalţi ... ai consiliului au fost de acord cu ... . (membri / membrii, elevi / elevii)
b) Acest meci a fost condus de cei mai buni ... (arbitri / arbitrii)
c) Amândoi ... au reuşit să ajungă la vasul scufundat. (scafandri / scafandrii)
d) Pe drum s-a întâlnit cu aceşti ... . (copii / copiii)
e) ... împăratului din poveste s-au pregătit de drum. (fii / fiii)
f) La această cursă vor participa ... cei mai buni. (cai / caii)

Alte funcţii sintactice ale substantivelor

I. Funcţia de atribut apoziţional în cazul nominativ

Să observăm

Vecinul meu, Cristian, este un băieţel foarte cuminte.
Profesorul Ionescu va însoţi grupul de elevi în excursie.
Pe masă erau fructe: mere, pere, gutui şi banane.

Scanned with OKEN Scanner

– Ce cuvânt din propoziţie este determinat de substantivele subliniate ? Ce arată aceste substantive ?

– În ce caz stau substantivele subliniate ?

Să reţinem!

◆ Substantivele *Cristian, Ionescu, mere, pere, gutui, banane* aduc o precizare, o explicaţie referitoare la substantivul determinat, stau în cazul nominativ şi îndeplinesc funcţia sintactică de **atribut apoziţional.**

◆ Atributul apoziţional poate fi izolat prin virgulă sau linie de pauză de substantivul determinat sau poate fi neizolat.

exemple: Bibliografia – titlurile de pe listă – este necesară pentru întocmirea lucrării.
Prietenii, Dinu şi Costi, mă aşteptau în curte.
Oraşul Bucureşti se află situat în sudul ţării.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi substantivele în cazul nominativ cu funcţia sintactică de atribut apoziţional.

a) Şi satul Broşteni fiind împrăştiat, mai ca toate satele de la munte, nu se ruşina lupul şi ursul a se arăta ziua miaza-mare prin el. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Bat la uşa amicului meu Piscupescu, profesor la cursul secundar. (I.L. Caragiale, *Lanţul slăbiciunilor*)

c) Oaspeţii caselor noastre, cocostârci şi rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi şi au fugit de zile rele. (V. Alecsandri, *Sfârşit de toamnă*)

2. Completaţi enunţurile cu substantive în cazul nominativ cu funcţia sintactică de atribut apoziţional.

a) În oraşele ..., ..., ... se vor construi în curând baze de antrenament pentru sportivi.
b) Cumpărăturile, ... şi ... erau pe masă.
c) Am vorbit despre pictori – ..., ..., ... – şi apoi am vizitat muzeul.
d) I-am văzut pe copii, ... şi ... îndreptându-se spre şcoală.

3. Alcătuiţi două enunţuri în care atributul apoziţional să fie exprimat prin substantive comune şi două enunţuri cu atribute apoziţionale exprimate prin substantive proprii.

II. Funcţia de nume predicativ în cazul genitiv

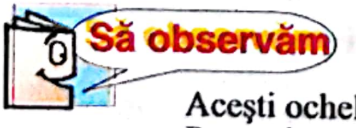

Să observăm

Aceşti ochelari sunt ai bunicii.
Penarul este al lui Mihai.
Rucsacul nu este al Mariei.

– Găsiţi predicatul fiecărei propoziţii.
– Ce exprimă cuvintele subliniate ?
– Ce funcţie sintactică au substantivele subliniate şi în ce caz stau ?

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ Substantivele în cazul genitiv pot îndeplini funcţia de **nume predicativ** atunci când arată posesia şi sunt aşezate după verbul copulativ, formând împreună cu acesta predicatul nominal.

◆ Substantivele în cazul genitiv cu funcţia sintactică de nume predicativ sunt însoţite de articolul posesiv care se acordă în gen şi număr cu numele obiectului posedat.

exemplu: Aceşti ochelari sunt *ai* bunicii.
Rucsacul nu este *al* Mariei.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi substantivele în cazul genitiv cu funcţia sintactică de nume predicativ.

a) Dar tot meritul este al poporului român, care a cerut-o cu atâta energie, încât a speriat pe cei care altfel s-ar fi împotrivit. (C. Petrescu, *Un om între oameni*)

b) Moşia de peste trei mii de pogoane se zice c-ar fi fost cândva a Cantacuzineştilor, dar azi e a unui căpitan de la Piteşti. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Completaţi enunţurile cu substantive în cazul genitiv însoţite de pronume posesive:

a) A descoperit că mănuşile erau ... .
b) Florile de pe masă sunt ... .
c) Să ştii că aceste cărţi nu sunt ... .
d) În trecut această bijuterie a fost ... .
e) Caietele sunt ... şi nu ... .

– Ce funcţie sintactică au substantivele în cazul genitiv ?

3. Construiţi propoziţii în care substantivele *prieten*, *coleg*, *vecin*, *străin* să îndeplinească funcţia de nume predicativ în cazul genitiv.

III. Funcţia de nume predicativ în cazul acuzativ

Să observăm

Scaunele de pe terasă sunt din răchită.
Călătorii din compartimentul vecin sunt de la munte.
Costumele pentru spectacol sunt cu nasturi coloraţi.

– Găsiţi predicatul fiecărei propoziţii.
– Ce exprimă substantivele subliniate ?
– În ce caz stau substantivele subliniate ?
– Ce funcţie sintactică au substantivele subliniate ?

Să reţinem!

◆ Substantivele în cazul acuzativ cu funcţia sintactică de **nume predicativ** arată o caracteristică a subiectului şi sunt însoţite de prepoziţii.

exemple: scaunele din răchită
călătorii de la munte
costumele cu nasturi

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi substantivele în cazul acuzativ care au funcţia sintactică de nume predicativ.

a) – Încet, încet, încetinel, că uşile nu sunt de fier. (B. St. Delavrancea, *Hagi-Tudose*)

b) Tăcerea e de piatră; un molid
Şi-a-ncremenit în luna plină ramul. (I. Pillat, *Toamna*)

c) Muscelele dorm sub zăpadă de trei palme ... Cerul e ca leşia. (B. St. Delavrancea, *Sultănica*)

2. Completaţi enunţurile cu substantive în cazul acuzativ însoţite de prepoziţii.

a) Raftul din hol este ... .
b) Rucsacul împrumutat este ... .
c) Aceste obiecte nu sunt ... .
d) Tortul de ziua mea a fost ... .
e) Nucile sunt ... .

3. Construiţi propoziţii în care substantivele *metal*, *cheie*, *apă* să îndeplinească funcţia sintactică de nume predicativ în cazul acuzativ.

4. Se dau substantivele: *scară, uşă, noapte, pagină, ploaie, scânteie, cheie, iarnă, vară*. Grupaţi-le în felul următor:

a) formă de genitiv: scării, uşii ...
b) formă de genitiv articulată cu articol nehotărât: unei scări, unei uşi ...

Alegeţi patru dintre substantivele obţinute la punctul a) şi patru de la punctul b) şi integraţi-le în enunţuri.

5. a) Completaţi spaţiile punctate cu formele de genitiv singular ale substantivelor date: *câmpie, discuţie, hârtie, poezie*.

Tabloul înfăţişa cu multă expresivitate imaginea ... în amurg.
A urmărit cu deosebit interes desfăşurarea ... .
Datoria lui era să verifice calitatea ... .
A citit una câte una toate strofele ... .

b) Indicaţi funcţia sintactică a substantivelor în cazul genitiv.

c) Scoateţi din fiecare propoziţie substantivul comun în genitiv şi cuvântul determinat de acesta şi puneţi substantivul la forma de plural păstrând cazul (exemplu: *imaginea câmpiei – imaginea câmpiilor*). Integraţi în enunţuri îmbinările obţinute.

Scanned with OKEN Scanner

Test grilă

Substantivul

1. În propoziția Se scutură din salcâmi o ploaie de miresme. substantivele în cazul acuzativ sunt: a) se scutură, o ploaie;
b) din salcâmi, de miresme;
c) o ploaie, de miresme.

2. În propoziția Copii! aduceți un ulcior / De apă de sub stâncă. cuvântul subliniat este: a) substantiv, nr. singular, gen masculin, caz N., subiect;
b) substantiv, nr. plural, gen masculin, nearticulat, caz V.;
c) substantiv propriu, nr. plural, gen masculin, caz Ac., complement direct.

3. În propoziția În frunzișul sălciilor acestora se strâng stoluri întregi de păsări. cuvintele subliniate sunt: a) substantive defective de numărul singular;
b) substantive la numărul singular;
c) substantive colective.

4. În propoziția Câteodată închidea ochii la obrăznicile copiilor. substantivul în cazul genitiv este: a) ochii;
b) la obrăzniciile;
c) copiilor.

5. În propoziția Acolo-i mormântul lui Cuza-Vodă. cuvântul subliniat este:
a) subst. comun, nr. singular, gen masculin, caz Ac., complement circumstanțial de loc;
b) subst. comun simplu, nr. sing., gen neutru, articulat cu art. hotărât -l, caz N., subiect;
c) subst. comun compus, nr. singular, gen feminin, nearticulat, caz N., nume predicativ.

6. În propoziția Nu pot ruga nimic pe un despot. substantivul este:
a) în cazul N. – subiect;
b) în cazul Ac. – complement direct;
c) în cazul D. – complement indirect.

7. În versurile Garoafele din glastră / Vorbesc de-o fată blondă. substantivul în cazul Ac. complement indirect este: a) din glastră;
b) garoafele;
c) de-o fată.

8. În propoziția El e poet. substantivul este: a) în cazul N., subiect;
b) în cazul Ac., complement direct;
c) în cazul N., nume predicativ.

9. În propoziția Acela este de la mare. substantivul este:
a) în cazul D., complement indirect;
b) în cazul G., nume predicativ;
c) în cazul Ac., nume predicativ.

10. În propoziția Turmele de colo sunt ale lui Mătăhuz-Împărat. substantivul propriu este: a) în cazul N., subiect;
b) în cazul G., nume predicativ;
c) în cazul D., complement indirect.

Scanned with OKEN Scanner

Corespondenţa (II)

Scrisoarea

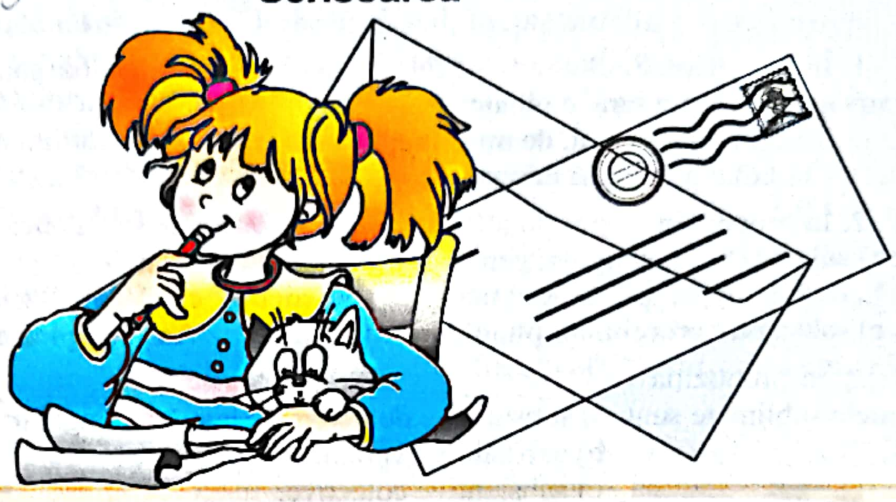

Sinaia, 12 iulie 1997

Dragă Valentina,

Ieri am primit scrisoarea ta şi m-am bucurat că te-ai gândit să îmi mai dai veşti despre tine şi despre ceilalţi prieteni ai noştri.

Imediat după ce am citit-o, am mers la doamna Grigore care a fost foarte amabilă şi mi-a dat setul de partituri. Ţi le trimit cât pot de repede.

Eu mă simt foarte bine la bunici. N-ai să ghiceşti niciodată ce cadou mi-au făcut de ziua mea: o pisicuţă. E exact ce-mi doream mai mult. E mică, cu blăniţă albă cu pete negre şi cu nişte ochi verzi extraordinari. Pentru că e rotundă ca o bilă am botezat-o, firesc, Biluţa. Sună bine! De abia aştept să ne întâlnim ca să o vezi şi tu. Are atâta chef de joacă, e practic neobosită.

Cam asta ar fi cea mai proaspătă şi importantă veste de pe aici. Îţi urez mult spor la exersat!

Cu drag,
Elena

– Numiţi elementele pe care le au în comun: telegrama şi scrisoarea;
cartea poştală şi scrisoarea;
– Ce diferenţe există între aceste tipuri de corespondenţă?
– În ce situaţii scriem scrisori?

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ **Scrisoarea** este un mesaj scris prin care se transmit informaţii sau se împărtăşesc gânduri şi sentimente.

◆ Scrisoarea trebuie să conţină în mod obligatoriu: *data şi locul, formula de adresare, formula de încheiere, semnătura.*

◆ Conţinutul se organizează în funcţie de *destinatar* (conform relaţiei care există între acesta şi expeditor) şi în funcţie de *mesajul transmis* (scrisoare amicală, familială, de felicitare, de mulţumire, de recomandare etc.).

◆ Scrisoarea propriu-zisă (conţinutul) trebuie să aibă o *introducere*, un *cuprins* precis şi clar formulat şi o *încheiere.*

◆ Semnătura trebuie să fie în concordanţă cu formulele de adresare şi de încheiere. Se semnează întâi cu prenumele şi apoi cu numele de familie; scrisorile amicale şi familiale se semnează numai cu prenumele.

Să folosim ce am reţinut

1. Găsiţi formule de adresare şi de încheiere cât mai potrivite pentru scrisori trimise: unui prieten, unei rude mai în vârstă, unei cunoştinţe mai îndepărtate, dirigintelui.

2. Integraţi într-un text de scrisoare următoarele informaţii:
   a) Familia ta s-a mutat într-o altă localitate.
   b) Ai fost într-o excursie care ţi-a plăcut foarte mult.
   c) Ai fost martor la o întâmplare neobişnuită.
   d) Ai nevoie de nişte informaţii pe care nu poate să ţi le dea decât o rudă mai îndepărtată.

3. Transcrieţi textele următoare, corectând greşelile gramaticale, de ortografie, de punctuaţie şi de aşezare în pagină. Ce credeţi că reprezintă textele de mai jos?

a) Predeal 17 iunie 1997 dragă laurenţiu m-am gândit mult la tine în ultima vreme îmi pare rău că nu vei putea veni la noi în vacanţă (...)

b) (...) ca săţi dai seama cum este aici îţi descriu programul unei zile dimineaţa un mic dejun gustos şi consistent apoi plecarea munţii sunt neînchipuit de frumoşi am văzut atâtea lucruri minunate încât voi avea ce săţi povestesc un an întreg (...)

c) (...) chiar dacă aici este aşa de bine să ştii că mie mie dor de tine şi abia aştept să ne vedem acasă o să aştept până atunci ca săţi arăt colecţia mea de plante p s ţiam pregătit o surpriză careţi va plăcea teribil de mult alexandru

– Alegeţi unul dintre textele date şi completaţi-l în aşa fel încât să obţineţi o scrisoare.

Atenţie!

◆ Este bine ca la începutul scrisorii să vă interesaţi de persoana căreia îi scrieţi şi abia după aceasta să-i vorbiţi despre propriile interese.

◆ Nu abuzaţi de post scriptum. Îl folosiţi numai dacă este necesar.

4. Alcătuiţi o scrisoare amicală sau familială.

O, rămâi...

de *Mihai Eminescu*

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinţ,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri şi cuminţi;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol.

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri."

Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupră-mi clătinând;
Şuieram l-a ei chemare
Ş-am ieşit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

(*1879, 1 februarie*)

Să discutăm despre text

1. Prin ce îl farmecă pădurea pe cel care ştie să o înţeleagă?
2. În ce versuri se sugerează ideea că vârsta copilăriei este o vârstă a basmelor?
3. Cum explicaţi perceperea diferită a timpului (strofa a V-a)? De ce este folosit verbul *se par* ?
4. De ce, o dată cu trecerea timpului, tainele pădurii nu mai pot fi descifrate?
5. Ce sentimente se desprind din ultimele două strofe ale poeziei?
6. Ce sugerează punctele de suspensie din titlu?
7. Identificaţi figurile de stil din poezie.
8. Ce rol are repetiţia din primul vers ?

Să reţinem!

◆ **Opera lirică** este o creaţie literară în care sunt exprimate în mod direct idei, sentimente şi impresii.

Să folosim ce am reţinut

1. Demonstraţi că poezia *O, rămâi...* de M. Eminescu este o operă lirică.
2. Daţi exemple de opere lirice studiate în clasa a V-a.

Să observăm

1. Explicaţi de ce primele cinci strofe sunt scrise între ghilimele. Ce marchează adverbul *astfel* din penultima strofă?
2. La ce persoană sunt verbele din primele cinci strofe?
3. Ce rol are opoziţia dintre persoana I şi persoana a II-a? Dar opoziţia dintre persoana I şi persoana a III-a din penultima strofă?

• În primele cinci strofe apare o altă voce decât cea a poetului: vocea pădurii.
• Ultimele două strofe conţin răspunsul la chemarea pădurii.

Să reţinem!

◆ Autorul recurge la persoana I (eu) pentru a-şi transmite gândurile intime.
◆ **Eul liric** aparţine vocii distincte a fiecărui poet.

Să folosim ce am reţinut

Pornind de la model, plasaţi într-o schemă, pe caiete, relaţia autor-eu liric.

autor → operă epică → narator

[ ] → operă lirică → [ ]

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ **Versificaţia** este tehnica alcătuirii versurilor.

◆ Elementele versificaţiei sunt: **versul, strofa, măsura, ritmul, rima.**

Pleşuvii munţi îngenuncheau în zare.
(I. Pillat, *Drum de seară*)

◆ **Versul** este un rând dintr-o poezie.

Smochinul s-a uscat, de ger.
Stă trist în curte: un cuier.
Şi am chemat ciocănitoarea
Să-i facă ea verificarea.
(M. Sorescu, *Smochinul galben*)

◆ **Strofa** este un grup de două sau mai multe versuri.

Di-mi-nea-ţa, când mă scoa-lă,
1 2 3 4 5 6 7 8
Sto-lul e o ci-ri-pea-lă.
(T. Arghezi, *Nepăsare*)

◆ **Măsura** este dată de numărul silabelor dintr-un vers.

◆ Grupul format dintr-o silabă accentuată (notată ⊥) şi o silabă neaccentuată (notată ∪) constituie un *picior metric*.

◆ **Ritmul** unei poezii este dat de succesiunea silabelor accentuate şi neaccentuate dintr-un vers.

Ritmul poate fi:

trohaic (alcătuit din trohei – picioare metrice de câte două silabe, prima accentuată şi a doua neaccentuată)

Doi-nă, doi-nă, cân-tec dul-ce
⊥ ∪ / ⊥ ∪ / ⊥ ∪ / ⊥ ∪
Când te-a–ud nu m-aş mai du-ce (*Folclor*)
⊥ ∪ / ⊥ ∪ / ⊥ ∪ / ⊥ ∪

troheu

iambic (alcătuit din iambi – picioare metrice de câte două silabe, prima neaccentuată şi a doua accentuată)

A fost o-da-tă ca-n po-veşti
∪ ⊥ / ∪ ⊥ / ∪ ⊥ / ∪ ⊥
A fost ca ni-cio-da-tă (M. Eminescu, *Luceafărul*)
∪ ⊥ / ∪ ⊥ / ∪ ⊥ / ∪

iamb

Ritmul trohaic este întâlnit îndeosebi în creaţiile populare.

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Ce măsură au următoarele versuri ?

Fugar din odaie, cu soarele-n sfadă
Iau lenea-n spinare şi trec în livadă (...)
Miresme, târându-şi suave lungi rochii,
Se pleacă asupra-mi şi lin mi-nchid ochii. (V. Voiculescu, *Somnul de după-amiază*)

2. Stabiliţi ritmul versurilor:

a) Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele
Ducând gândurile mele
Şi norocul meu cu ele. (M. Eminescu, *Ce te legeni*)

b) Şi era una la părinţi
Şi mândră-n toate cele
Cum e fecioara între sfinţi
Şi luna între stele. (M. Eminescu, *Luceafărul*)

3. Stabiliţi măsura şi ritmul poeziei *O, rămâi* ... de M. Eminescu.

Să reţinem!

◆ **Rima** este potrivirea sunetelor finale în două sau în mai multe versuri, începând cu ultima silabă accentuată.

◆ Rima este de mai multe feluri:

Un cotoi afurisit — a
L-am căutat şi l-am găsit. — a
Cum mâncase el friptura, — b
L-am găsit răcindu-şi gura. — b
(M. Sorescu, *De-o morală*)

a) **împerecheată** (a-a/b-b)

Nu mai sunt pe luncă flori, — a
Văile-s deşarte, — b
Ţipă cârduri de cocori — a
Pribegind departe! — b
(St. O. Iosif, *Cântec*)

b) **încrucişată** (a-b/a-b)

Pe-unde-a fost cumplire-odată — a
Doarme-acum întreaga fire, — b
Peste-un iad de zvârcolire — b
Cade-o pace-ntunecată. — a
(G. Coşbuc, *Pe dealul Plevnei*)

c) **îmbrăţişată** (a-b-b-a)

Iar Manole sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Şi un vis visa... (*Monastirea Argeşului*)

d) **monorimă** (versurile au rimă identică)

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Ce tip de rimă au următoarele versuri?

a) Iată soarele e sus
Şi flăcăul doarme dus.
E flăcău de şase ani
Cu obrajii dolofani.
(T. Arghezi, *Noapte bună*)

b) Limba noastră-i numai cântec
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre.
(A. Mateevici, *Limba noastră*)

c) Doină, doiniţă!
De-aş avea o puiculiţă
Cu flori galbine-n cosiţă,
Cu flori roşii pe guriţă ... (V. Alecsandri, *Doine*)

2. Completaţi versurile cu cuvinte potrivite. Ce tipuri de rimă aţi obţinut?

a) Eu sunt omul ...
Cine vine să mă vadă?
Doi cărbuni sunt ...
Şi am nasul de ardei. (M. Sorescu, *Omul de zăpadă*)

b) De ce te uiţi aşa, când seara ...
În ochii mei cu ochii tăi de salbă,
Că nu-ţi mai iei privirea de la mine
Gingaşă, graţioasă mâţă ... (T. Arghezi, *Alba*)

Colţul cuvintelor

1. Care este forma literară a cuvintelor: *asamăn, naltei* (ierbi)?
2. Motivaţi de ce apar cuvintele *domol* şi *lin* referitoare la sunetele din pădure. Găsiţi câte două antonime ale acestor cuvinte.
3. Ce sens are în text cuvântul *farmec* ?
4. Ce sinonime găsiţi pentru următoarele cuvinte: *taină, domol, văpaie, veac, lin*?
5. Găsiţi contexte substantivale potrivite adjectivelor:

lin — gol — plin

6. Daţi exemple de expresii în care apar substantivele *ochi* şi *picior*.
7. Alcătuiţi familia lexicală a cuvântului *pădure*.
8. Ce sinonime cunoaşteţi pentru cuvântul *a zice*? Dar pentru *a înţelege*?

Temă pentru acasă

1. Memoraţi poezia *O, rămâi...*
2. Alcătuiţi o compunere cu titlul *O plimbare prin pădure*.
3. Citiţi poezia *Freamăt de codru* de M. Eminescu şi demonstraţi că este o operă lirică.

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Povestea codrului

de *Mihai Eminescu*

Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale.

Lună, Soare şi Luceferi
El le poartă-n a lui *herb*[1],
Împrejuru-i are dame
Şi curteni din neamul Cerb.

Crainici, iepurii cei repezi
Purtători îi sunt de veşti,
Filomele[2]-i ţin orchestrul
Şi izvoare spun poveşti.

Peste flori ce cresc în umbră,
Lângă ape pe potici,
Vezi bejănii de albine,
Armii grele de furnici...

Hai şi noi la craiul, dragă,
Şi să fim din nou copii,
Ca norocul şi iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-a părea cum că natura
Toată mintea ei şi-a pus
Decât orişice păpuşă
Să te facă mai presus;

[1] *herb*, s. n. = stemă, blazon
[2] *filomelă*, s. f. (înv.) = privighetoare

Scanned with OKEN Scanner

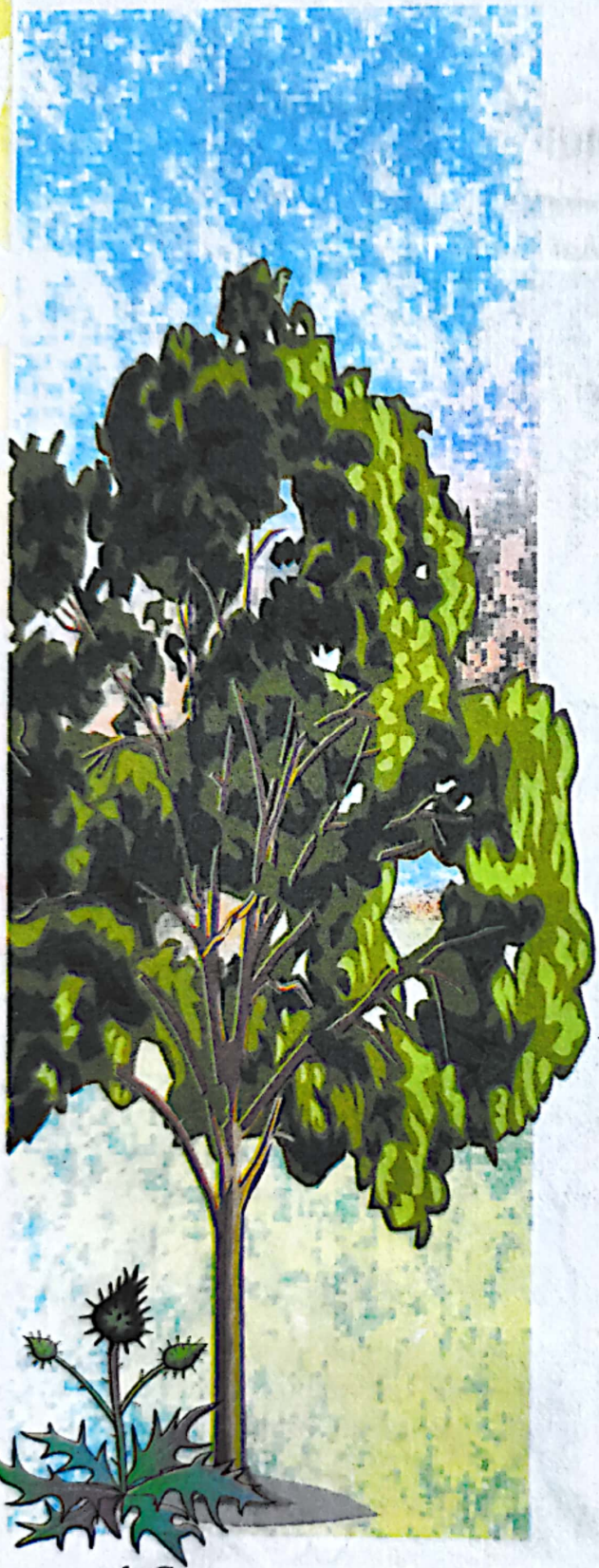

Amândoi vom merge-n lume
Rătăciţi şi singurei,
Ne-om culca lângă izvorul
Ce răsare sub un tei;

Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Şi prin somn auzi-vom bucium
De la stânele de oi.

Mai aproape, mai aproape
Noi ne-om strânge piept la piept...
O, auzi cum cheam-acuma
Craiul sfatu-i înţelept!

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Împrejuru-ne s-adună
Ale Curţii mândre neamuri:

Caii mării, albi ca spuma,
Bouri nalţi cu steme-n frunte,
Cerbi cu coarne rămuroase,
Ciute sprintene de munte –

Şi pe teiul nostru-ntreabă
Cine suntem; stau la sfaturi,
Iară gazda noastră zice,
Dându-şi ramurile-n laturi:

– O, priviţi-i cum visează
Visul codrului de fagi!
Amândoi ca-ntr-o poveste
Ei îşi sunt aşa de dragi!

1. Cum e prezentată *împărăţia codrului*? Ce vietăţi trăiesc în ea?
2. Ce elemente comune găsiţi între *O, rămâi...* şi *Povestea codrului*?
3. Ce alte poezii eminesciene în care apare codrul mai cunoaşteţi?
4. *Povestea codrului* este o operă lirică? Argumentaţi-vă răspunsul!

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

PRONUMELE

Să ne aducem aminte din clasa a V-a

1. Alegeţi varianta corectă pentru fiecare dintre enunţuri. Cu ajutorul enunţurilor corecte alcătuiţi definiţia pronumelui şi a pronumelui personal.

I
a) Pronumele este parte de propoziţie neflexibilă.
b) Pronumele este parte de vorbire flexibilă.

II
a) Pronumele se conjugă.
b) Pronumele se declină.

III
a) Pronumele arată o acţiune.
b) Pronumele ţine locul unui substantiv.

I
a) Pronumele personal este parte de propoziţie neflexibilă.
b) Pronumele personal este parte de vorbire flexibilă.

II
a) Pronumele personal se declină.
b) Pronumele personal se conjugă.

III
a) Pronumele personal indică diferite persoane gramaticale.
b) Pronumele personal denumeşte o persoană.

2. Completaţi următorul tabel folosind cuvintele date: singular, persoana I, persoana a II-a, persoana a III-a, masculin, feminin, eu, tu, noi, voi, ei, ele.

persoana	numărul			
			plural	
a II-a				
		ea	ei	

3. Subliniaţi pronumele personale din textele date şi analizaţi-le după model.

pronume	formă	persoană	număr	gen	caz	funcţie sintactică

a) O saluţi, o chemi, şi vine
Din ce-i spui şi ce-i vorbişi,
Ea se uită lung la tine
Dintr-o parte şi pieziş. (T. Arghezi, *Gâri-Gâri*)

b) – Aşa vreau eu! se împotrivi Olguţa.
– Olguţa, fă-mi şi mie o plăcere... Eu ţi-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

Scanned with OKEN Scanner

c) – Cetatea n-avem gând să i-o dăm cu una, cu două, măcar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din puşce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăutru. (C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

4. Completaţi tabelul folosind enunţurile date mai jos:

a) Noi cunoaştem aceste locuri.
b) Invitatul este el.
c) Pe noi ne-a lăudat profesorul.
d) Au venit cu mine.
e) A scris ca noi.
f) A plecat spre voi.
g) Toate cadourile sunt pentru tine.
h) În ziarul de astăzi a apărut articolul despre voi.
i) Astăzi ne întâlnim cu părinţii lor.
j) Aceste flori sunt ale ei.
k) Ne-a promis că vine.
l) Tu, vino aici!

Cazurile şi funcţiile sintactice ale pronumelui personal.

Cazul	Funcţie sintactică	Exemplu
Nominativ	subiect	
Acuzativ		
	nume predicativ	
Genitiv		
Dativ		
Vocativ		

5. Completaţi spaţiile punctate cu formele neaccentuate ale pronumelui personal:

a) – Lasă- ... aici pe vinovat, armaşe.

Milescu intră slobod şi rămase la uşă cu fruntea coborâtă.

Vodă tăcu o vreme, privindu- ... După aceea făcu un pas spre dânsul:

– Milescule, ... zise, am cugetat la fapta ta, punând- ... în cumpănă, şi n-aş putea spune că ... găsesc vinovat.

– Măria-ta, îngână Milescu, ceartă- ... cum vei socoti, numai dăruieşte- ... viaţa. Dacă am păcătuit din prostie ori neştiinţă, pune- ... să răscumpăr. (M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

b) – Ad' să-... pupe mam-mare, că trece!

Şi- ... pupă în vârful nasului; apoi aşezându-... frumos beretul:

Scanned with OKEN Scanner

Parcă- ... şade mai bine cu beretul! zice mam-mare scuipandu-... să nu-deoache, apoi ... sărută dulce.

– Cu ce nu-... şade lui bine? adaugă tanti Miţa, şi-... scuipă şi dumneaei şi-.. sărută. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

c) Mama ... - ... cânta şi ea
Şi la viersul lui cel dulce,
Puiul ei se potolea
Şi-... lăsa frumos să-... culce (St. O. Iosif, *Cântec sfânt*)

6. Analizaţi *-i* din propoziţiile următoare:
I-am rugat să-i ducă lui Mircea nişte mere.
Nu-i aici şi nici nu-i probabil să vină.
Nu-i deranjaţi!

7. Răspundeţi la următoarele întrebări folosind forme neaccentuate ale pronumelui personal la cazul indicat, după modelul dat:
– Ce i-au luat? (D.)
– *I*-au luat un tort de ciocolată.
– Ce mi-ai adus? (D.)
– Unde este rucsacul? (Ac.)
– Ce faci? (D.)
– Ai văzut filmul? (Ac.)
– De ce plângi? (Ac.)
– Ce-i spunem? (D.)

8. Construiţi câte un enunţ în care pronumele personale *dânsul*, *dânsa* să fie pe rând: subiect, complement direct, atribut, nume predicativ.

9. Alegeţi forma corectă a pronumelui personal în următoarele enunţuri. Explicaţi alegerea făcută.
a) V-a / va spus unde este?
b) Nu ştiu unde la / l-a pus.
c) Ţii / ţi-i bine geanta?
d) Vii / vi-i la noi?
e) Ea l-a / la văzut la / l-a piaţă.
f) Ţi-i / ţii bine? Să-ţi dau o aspirină.
g) Nu v-a / va merge acolo.
h) Nu vi-i / vii dau!

10. Înlocuiţi pronumele personale cu formele adecvate ale pronumelui personal de politeţe. Explicaţi prin ce se deosebesc enunţurile obţinute de cele date.
a) Tu mergi mâine la expoziţie?
b) Ei vizitează oraşul pentru prima dată.
c) Ea ne roagă să plecăm.
d) El ne-a condus până la gară.
e) Voi aţi fost prin parc?
f) Pe tine te-am aşteptat.

11. Alcătuiţi enunţuri în care pronumele personal de politeţe, persoana a III-a singular şi plural, masculin şi feminin, să aibă următoarele funcţii sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele reflexiv

Să observăm

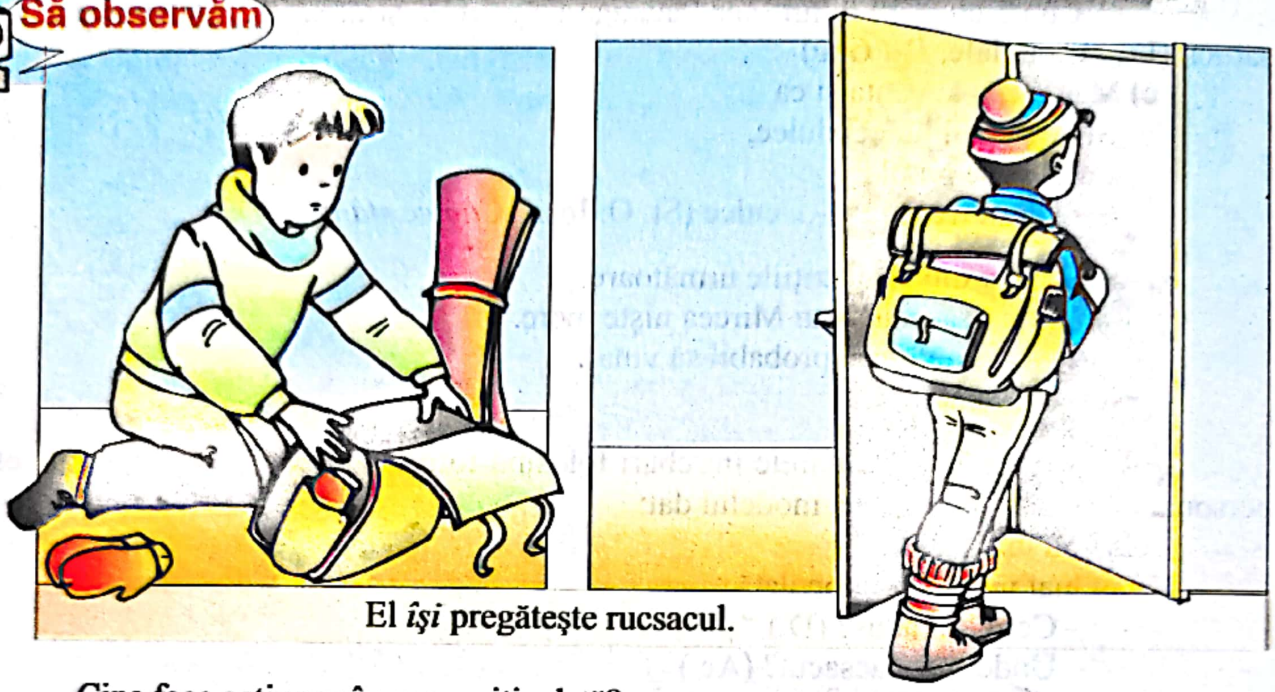

El *îşi* pregăteşte rucsacul.

– Cine face acţiunea în propoziţia dată?
– Cui aparţine obiectul la care se referă acţiunea?
– Asupra cui se răsfrânge acţiunea exprimată de verb?
– În ce caz stă pronumele subliniat?

Să reţinem!

◆ Pronumele care ţine locul obiectului asupra căruia se exercită direct sau indirect acţiunea verbului, fiind identic cu subiectul propoziţiei, şi având aceeaşi persoană cu verbul, se numeşte **reflexiv**.

◆ Forme reflexive propriu-zise există numai pentru persoana a III-a (*pe sine, sie, sieşi*).

◆ Pentru celelalte persoane se folosesc formele neaccentuate ale pronumelui personal, cu valoare de pronume reflexiv.

Nr.	Acuzativ			Dativ		
	pers. I	pers. a II-a	pers. a III-a	pers. I	pers. a II-a	pers. a III-a
sg.	mă, m-	te	pe sine, se, s-	îmi, mi-	îţi, ţi-	sieşi, îşi, şi-
pl.	ne	vă, v-	se, s-	ne	vă, v-	îşi, şi-

Să folosim ce am reţinut

1. Completaţi spaţiile punctate cu formele potrivite ale pronumelui reflexiv:
a) Râde de alţii dar ... nu ... vede. (Ac.)
b) Animalele sălbatice ... caută singure hrana. (D.)

Scanned with OKEN Scanner

c) ... - am convins singuri. (Ac.)
d) ... îmbrac şi apoi ... fac temele. (Ac.)
e) ... pui lucrurile în ordine. (D.)
f) ... încălţă, ... potrivi rucsacul în spate şi ieşi vesel. (Ac.)

2. Găsiţi pronumele reflexive din textele date şi completaţi tabelul:

pronume reflexiv	persoană	număr	caz

a) Vedea poteca de atâtea ori bătută, şi pe potecă se vedea pe ea cu Bator de căpăstru ... Îl vedea şi se auzea acolo, departe, pe sine cum îl îmbuna: „Stai, mă, Batore, sărace!" (I. Agârbiceanu, *Fefeleaga*)

b) Vrabie gospodină, tu te simţi fericită că ţi-ai asigurat un apartament şi că ai cumpărat lemne pentru iarnă. Acum poate să viscolească, ţi-ai zis. (T. Arghezi, *Acasă la noi*)

c) Feciorul de împărat vedea şi simţea toate; dar leac sieşi nu-şi ştia găsi. (Al. Odobescu, *Pseudo-kineghetikos*)

3. Transformaţi formele neaccentuate ale pronumelor personale în cazurile D. şi Ac. în pronume reflexive, după modelul:

*Dan **mi**-a pus haina pe umeraş.*
*Dan **şi**-a pus haina pe umeraş.*

a) Ea mă întreabă.
b) Ei ne aduc fructele.
c) Îţi recit poezia mai târziu.
d) Mi-ai cumpărat multe lucruri.
e) V-am văzut în oglindă.
f) M-aţi convins în ceea ce priveşte corectitudinea lucrării.

Atenţie!

◆ Dacă pronumele are alt număr şi altă persoană decât verbul determinat, atunci este pronume personal.
exemplu: Tu îl îmbraci pe fratele mai mic.
Eu îţi cumpăr guma.

4. Construiţi enunţuri în care formele neaccentuate *mă*, *te*, *îmi*, *îţi* să fie pe rând pronume personale şi pronume reflexive.

5. Completaţi spaţiile punctate cu forme ale pronumelui reflexiv, persoana a III-a, cazul D. sau Ac. în funcţie de context:

a) Am aflat că...-a reparat singur bicicleta. (D.)
b) Ajuns la capătul puterilor el nu ... mai înţelegea nici ... . (Ac.)
c) Ei ... zâmbesc reciproc. (D.)
d) ...-a şoptit pe sub mustaţă că nu va pierde. (D. sing.)
e) Ambele dispozitive ... rotesc în acelaşi timp. (Ac.)
f) ... ştie ... dar pe noi nu ne cunoaşte încă. (Ac.)

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Pronumele reflexiv *sine* se întrebuinţează numai însoţit de o prepoziţie (pe, la, pentru).

exemplu: Era un egoist, *se* gândea numai *la sine*.

◆ De obicei, *sine* este precedat de forma neaccentuată *se*, pentru a asigura claritatea exprimării.

6. Găsiţi pronumele reflexive din textele următoare şi completaţi tabelul:

pronume reflexiv	formă	persoană	număr	caz	cuvânt determinat	funcţie sintactică

a) Lauda de sine nu miroase a bine. (*Proverb*)

b) – Apropie-te, vere Cozmuţă! ...

După ce au purces, ... moş Petrea i-a făcut loc lângă sine lui Cozmuţă. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*).

c) Şi-a ales cea mai mare şi mai frumoasă ladă. (I. Creangă, *Fata babei...*)

Să reţinem!

◆ Pronumele reflexiv îndeplineşte în propoziţie funcţiile sintactice de:

a) *atribut pronominal prepoziţional*: Încrederea *în sine* l-a ajutat foarte mult.

b) *complement direct*: *Te* pregăteşti pentru examen?

c) *complement indirect*: *Mi*-am promis să fiu curajos. (D.)
Îi place să vorbească *despre sine*. (Ac.)

d) *complement circumstanţial de loc*: Lucrurile sale le-a pus *lângă sine*.

Să folosim ce am reţinut

7. Analizaţi pronumele reflexive din textele de mai jos, arătând persoana, numărul, cazul şi funcţia sintactică.

a) După a zecea afirmaţie, Olguţa se încruntă, contrazisă de cele două sute de negaţii care-şi aşteptau rândul în ciubăraşul negru al călimării de cristal. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

b) Din smucitura lu' mam-mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe îşi pierde un moment centrul de gravitate şi se reazimă în nas de clanţa uşii de la cupeu. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

c) Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toţi o apă ş-un pământ. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

8. Completaţi spaţiile punctate cu formele cerute de context: *s-a*, *s-au*, *s-ar* ori *sa*, *sau*, *sar*. În care dintre aceste forme apar pronume reflexive?

a) Dar toată jalea a fost în deşert: ce-a fost verde ... uscat, ce-a-nflorit ... scuturat. (Al. Odobescu, *Pseudo-kineghetikos*)

Scanned with OKEN Scanner

b) Domniţa Catrina primi în plin lovitura ... . Dacă ar fi fost în picioare, ... fi cumpănit.

– Ştii, domniţă Catrină, urmă Domnul, că acest nebun ... fi lăudat cândva că ar putea să-mi fie ginere fără voie? (M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

c) Dacă ... lăsat zburdălniciei lor şi ... văzut la câmp, nu ... mai gândit în urmă. (P. Ispirescu, *Făt-Frumos cel rătăcit*)

d) – Nu cumva să găsesc vreun fir de mac printre năsip ... vreunul de năsip printre mac că atuncea am stricat pacea. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

e) Ei joacă, ... şi se-nvârtesc
Împiedicaţi în zdrenţe. (St. O. Iosif, *Artişti*)

9. Completaţi tabelele după modelul dat:

a)

verb	verb la modul gerunziu	verb la modul gerunziu + pron. reflexiv -şi	enunţ
a vedea	văzând	văzându-şi	Văzându-şi lucrurile aruncate, s-a apucat de strâns.
a ţine a face a alege a trage			

b)

verb	verb la modul infinitiv	verb la modul infinitiv + pron. reflexiv -şi	enunţ
opreşte	a opri	a-şi opri	Era obişnuit a-şi opri maşina lângă trotuar.
împletea prindeam cunoştea păstrase			

10. Alegeţi forma corectă a pronumelui reflexiv în următoarele enunţuri:

a) (S-ar / sar) fi pregătit mai bine pentru acest examen dacă ar fi avut toate cărţile.

b) Ea (s-a / sa) speriat din cauza zgomotului.

c) (S-au / sau) distrat foarte bine la petrecerea colegei lor.

d) (Neam / ne-am) întâlnit ca să stabilim cum vom lucra.

Alcătuiţi enunţuri în care să folosiţi celelalte cuvinte, specificând ce părţi de vorbire sunt.

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv

Să observăm

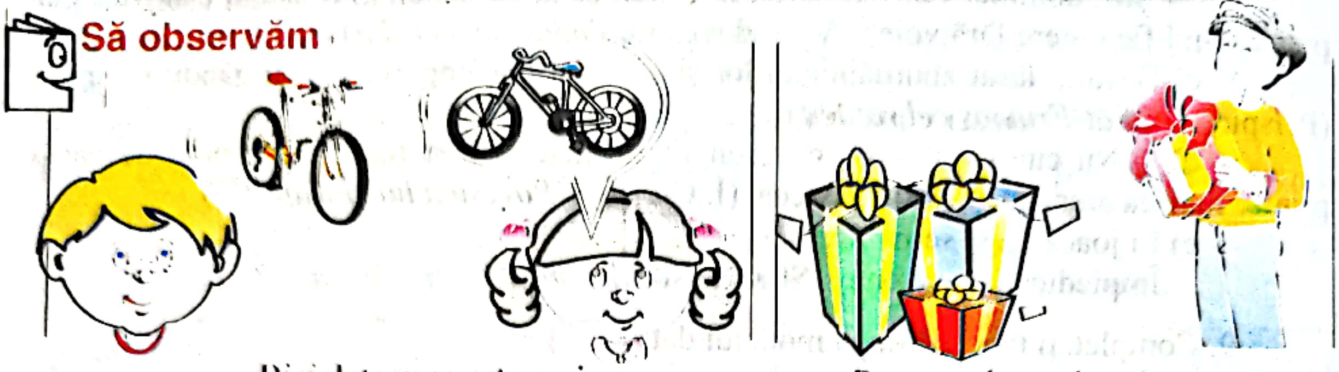

Bicicleta mea este roşie.
A mea este albastră.

Pune acolo pachetul tău.
Pune-l pe al tău.

Stabiliţi pentru fiecare ilustraţie cine este posesorul şi care este obiectul posedat. Ce arată cuvintele subliniate? Al cui loc îl ţin în propoziţie?

Să reţinem!

◆ Pronumele care ţine locul atât **al posesorului**, cât şi **al obiectului posedat** se numeşte **posesiv**.

◆ Formele pronumelui posesiv sunt:

I. Un singur posesor		pers. I	pers. a II-a	pers. a III-a
un obiect posedat	masculin (câine)	al meu	al tău	al său
	feminin (minge)	a mea	a ta	a sa
mai multe obiecte posedate	masculin (câini)	ai mei	ai tăi	ai săi
	feminin (mingi)	ale mele	ale tale	ale sale

II. Mai mulţi posesori		pers. I	pers. a II-a
un obiect posedat	masculin (câine)	al nostru	al vostru
	feminin (minge)	a noastră	a voastră
mai multe obiecte posedate	masculin (câini)	ai noştri	ai voştri
	feminin (mingi)	ale noastre	ale voastre

◆ Pentru persoana a III-a când sunt mai mulţi posesori pronumele posesiv nu are forme. În locul lui se folosesc *formele de genitiv plural ale pronumelui personal*: *al* (*a*, *ai*, *ale*) *lor*.

Să folosim ce am reţinut

1. Completaţi tabelul de mai jos cu pronumele posesive din enunţurile date, respectând modelul:

pronume posesiv	obiectul posedat	posesorul	numărul şi persoana pronumelui	genul şi numărul obiectului posedat
al meu	stiloul	(eu)	pers. I singular	neutru singular

a) – Stiloul Mihaelei scrie bine?
– Nu, al meu scrie mai bine.
b) – A văzut desenele Ioanei?
– Nu, pe ale mele le-a văzut.
c) – Cărţile de pe masă sunt ale tale?
– Nu, sunt ale voastre.
d) – Balconul cu multe flori este al familiei Ionescu?
– Nu, este al nostru.
e) – Mircea mi-a dat penarul colegului de bancă?
– Nu, pe al său ţi l-a dat.

2. Completaţi enunţurile cu formele potrivite ale pronumelui posesiv:

a) Bineînţeles. Când găseşti un diamant care nu-i al nimănui, e (pers. a II-a). Când găseşti o insulă care nu-i a nimănui, e (pers. a II-a). Când ai cel dintâi o idee, o brevetezi: e (pers a II-a). (A. de Saint-Exupéry, *Micul Prinţ*)

b) (pers. I) pierduţi sunt, paşă, toţi!
O, mântuie-i de vrei, că poţi! (G. Coşbuc, *El-Zorab*)

Să reţinem!

◆ Pronumele posesive se declină având la N. şi Ac. aceleaşi forme: *al meu, ai mei, al tău, ai tăi, al său, ai săi* etc.

exemple: *Ai mei* sunt plecaţi. (caz N. – subiect)
I-am văzut pe *ai mei*. (caz Ac. – complement direct)
Florile sunt *ale mele*. (caz N. – nume predicativ)

◆ La cazul Ac. pronumele posesiv este întotdeauna însoţit de prepoziţie.

◆ La cazurile D. şi G. pronumele posesiv are numai următoarele forme care se referă la mai multe obiecte posedate: *alor mei, alor tăi, alor săi, alor noştri, alor voştri.*

exemple: A apreciat munca *alor noştri*. (caz G. – atribut)
Le-a spus *alor voştri* totul. (caz D. – complement indirect)

Să folosim ce am reţinut

3. Înlocuiţi construcţiile subliniate cu pronumele posesive potrivite; respectaţi persoana şi cazul indicate în dreapta; faceţi modificările necesare în propoziţii. Găsiţi funcţia sintactică a fiecărui pronume posesiv.

a) Cărţile mele sunt pe masă. (pers. I, caz N.)
b) Am ascultat discurile tale. (pers. a II-a, caz Ac.)
c) A ascultat sfatul părinţilor săi. (pers. a III–a, caz G.)
d) A arătat prietenilor noştri toate tablourile. (pers. I, caz D.)
e) A adus flori pentru bunicii noştri. (pers. a II-a, caz Ac.)

Scanned with OKEN Scanner

pronume posesiv	obiectul posedat	posesorul	numărul şi persoana pronumelui	genul şi numărul obiectului posedat
al meu	stiloul	(eu)	pers. I singular	neutru singular

a) – Stiloul Mihaelei scrie bine?
– Nu, al meu scrie mai bine.
b) – A văzut desenele Ioanei?
– Nu, pe ale mele le-a văzut.
c) – Cărţile de pe masă sunt ale tale?
– Nu, sunt ale voastre.
d) – Balconul cu multe flori este al familiei Ionescu?
– Nu, este al nostru.
e) – Mircea mi-a dat penarul colegului de bancă?
– Nu, pe al său ţi l-a dat.

2. Completaţi enunţurile cu formele potrivite ale pronumelui posesiv:

a) Bineînţeles. Când găseşti un diamant care nu-i al nimănui, e (pers. a II-a). Când găseşti o insulă care nu-i a nimănui, e (pers. a II-a). Când ai cel dintâi o idee, o brevetezi: e (pers a II-a). (A. de Saint-Exupéry, *Micul Prinţ*)

b) (pers. I) pierduţi sunt, paşă, toţi!
O, mântuie-i de vrei, că poţi! (G. Coşbuc, *El-Zorab*)

Să reţinem!

◆ Pronumele posesive se declină având la N. şi Ac. aceleaşi forme: *al meu, ai mei, al tău, ai tăi, al său, ai săi* etc.

exemple: *Ai mei* sunt plecaţi. (caz N. – subiect)
I-am văzut pe *ai mei*. (caz Ac. – complement direct)
Florile sunt *ale mele*. (caz N. – nume predicativ)

◆ La cazul Ac. pronumele posesiv este întotdeauna însoţit de prepoziţie.

◆ La cazurile D. şi G. pronumele posesiv are numai următoarele forme care se referă la mai multe obiecte posedate: *alor mei, alor tăi, alor săi, alor noştri, alor voştri.*

exemple: A apreciat munca *alor noştri*. (caz G. – atribut)
Le-a spus *alor voştri* totul. (caz D. – complement indirect)

Să folosim ce am reţinut

3. Înlocuiţi construcţiile subliniate cu pronumele posesive potrivite; respectaţi persoana şi cazul indicate în dreapta; faceţi modificările necesare în propoziţii. Găsiţi funcţia sintactică a fiecărui pronume posesiv.

a) Cărţile mele sunt pe masă. (pers. I, caz N.)
b) Am ascultat discurile tale. (pers. a II-a, caz Ac.)
c) A ascultat sfatul părinţilor săi. (pers. a III–a, caz G.)
d) A arătat prietenilor noştri toate tablourile. (pers. I, caz D.)
e) A adus flori pentru bunicii noştri. (pers. a II-a, caz Ac.)

Scanned with OKEN Scanner

4. Construiţi câte o propoziţie în care pronumele *ai mei* şi *ai săi* să îndeplinească pe rând următoarele funcţii sintactice: subiect, complement direct, complement indirect, atribut pronominal.

5. Completaţi enunţurile cu pronume posesive potrivite. Precizaţi pentru fiecare cazul şi funcţia sintactică.

a) Ghetele mele sunt maro iar .... sunt negre.
b) Camerele ... au vedere spre mare.
c) Mi-am găsit pixul. Tu l-ai găsit pe ... ?
d) El m-a întrebat unde au fost ...? ...

Să reţinem!

◆ Pronumele posesive care însoţesc substantivul ce denumeşte obiectul posedat şi se acordă în gen, număr şi caz cu acesta devin **adjective posesive.**

exemple: Culorile *mele* sunt mai potrivite.
Geanta *mea* este încăpătoare.

◆ Adjectivul posesiv se acordă:
– în număr şi persoană cu numele posesorului;
– în gen, număr şi caz cu numele obiectului posedat.

exemplu: Prietenii *mei* au plecat.
obiectul posedat: *prietenii* | gen masculin, nr. plural, caz N.
adjectivul posesiv: *mei* | pers. I, nr. singular, gen masculin, caz N.
numele posesorului: eu | pers. I, nr. singular

◆ Adjectivul posesiv are funcţia sintactică de *atribut adjectival*, pentru că determină un substantiv, acordându-se în gen, număr şi caz cu acesta.

Să folosim ce am reţinut

6. Găsiţi adjectivele posesive din textele următoare şi analizaţi-le.

a) – Ţineţi minte cuvintele lui Ştefan, care v-a fost baci până la adânci bătrâneţe, că Moldova n-a fost a strămoşilor mei, n-a fost a mea şi nu e a voastră, ci a urmaşilor voştri şi-a urmaşilor urmaşilor voştri, în veacul vecilor. (B. St. Delavrancea, *Apus de soare*)

b) Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă. (G. Coşbuc, *O scrisoare de la Muselim-Selo*)

c) – Fătul meu ... Mâna mea s-a muiat ... nu mai poate rădica buzduganul ăsta, vechiul meu tovarăş ... ; ia-l acuma tu în mâinile tale şi proaşcă să faci cu dânsul în duşmanii noştri. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

7. Găsiţi adjectivele posesive potrivite pentru substantivele date şi alcătuiţi enunţuri cu patru dintre ele:

pers. I.	pers. a II-a	pers. a III-a
mănuşile	şcoala	fraţii
cizmele	vocile	manualul
fereastra	grădina	bicicleta

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Adjectivul posesiv *sale* se foloseşte numai dacă este vorba de un singur posesor
xemple: *Mircea* are multe jocuri. Jocurile *sale* sunt interesante.
◆ *Lui, ei* şi *lor* sunt pronume personale chiar şi când stau pe lângă un substanti
entru că nu se acordă cu acesta.
xemple: Am primit scrisoarea *lui*. Scrisorile *lui* sunt pe masă

8. Puneţi în locul punctelor adjective posesive sau pronume personale la persoana
a III-a, cazul G., în funcţie de context.

a) Biată fata unchiaşului torcea, ţesea, făcea pâine, mătura şi scutura fără să zică
ici pâs!, dară baba punea parte fiicei ... şi pâra la unchiaş pe fiica ... . (P. Ispirescu, *Fata noşului cea cuminte*)

b) În lunga ... carieră, Arghezi a rămas mereu în mijlocul poporului ... , s-a
sociat tuturor luptelor ... , i-a exprimat năzuinţele şi i-a hrănit visările. Tinerii de azi se vor putea mândri odată că au fost contemporanii ... . (T. Vianu, *Tudor Arghezi*)

Atenţie!

◆ Adjectivul posesiv este la cazul G. numai dacă substantivul determinat este la G.:
xemple: Mânerul geamantanului meu s-a rupt.
Marginile fotografiei tale s-au îndoit.

9. Puneţi în locul punctelor adjectivul posesiv *sale* sau pronumele personal la persoana a III-a cazul G, în funcţie de context, şi completaţi enunţurile:

a) Copacul cu frunzele ...
b) Mărul şi părul cu fructele ...
c) Copacii cu frunzele ...
d) Mircea, în lecturile ...
e) Elevii, în lucrările ...
f) Ionuţ şi Mircea, în compunerile ...

10. Completaţi spaţiile punctate cu unul din cuvintele: *sa, s-a, săi, să-i* şi explicaţi
n fiecare caz alegerea făcută.

a) Hotărârea ... fusese aprobată de toţi dar pe urmă ... răzgândit.
b) Am admirat compoziţia ... şi l-am rugat pe Mircea ... transmită părerile oastre.
c) Părinţii ... au hotărât ... spună despre accident.
d) I-ar fi plăcut ... vadă pe toţi prietenii ... dar trebuia să mai aştepte.

11. Alegeţi formele corecte ale pronumelor şi adjectivelor posesive:

a) Prietenii noştrii / noştri vor veni imediat.
b) Ai voştrii / voştri întârzie o oră.
c) A privit spre colegii să-i / săi şi a înţeles.
f) Camera sa / s-a şi-o aranjase singur.

Pronumele demonstrativ şi adjectivul pronominal demonstrativ

Să observăm

Aceasta este casa mea.

Casa aceasta este a mea.

Acela este fratele meu.

Băiatul acela este fratele meu.

– Ce cuvânt înlocuiesc cuvintele subliniate? Ce sunt ele ca parte de vorbire?

Să reţinem!

◆ Pronumele care înlocuieşte numele unui obiect şi îl deosebeşte de alte obiecte de acelaşi fel arătând apropierea, depărtarea (în spaţiu sau timp) ori identitatea obiectului cu sine însuşi sau cu alt obiect, se numeşte **demonstrativ**.

◆ Pronumele demostrative se clasifică după înţelesul pe care îl au.

Cazurile N. – Ac.

gen	nr	de apropiere	de depărtare	de identitate
masc.	sg.	acesta / ăsta*	acela / ăla*, cel*	acelaşi
	pl.	aceştia / ăştia*	aceia / ăia*, cei*	aceiaşi
fem.	sg.	aceasta / asta*	aceea / aia*, cea*	aceeaşi
	pl.	acestea / astea*	acelea / alea*, cele*	aceleaşi

* forme populare

Cazurile G. – D.

gen.	nr.	de apropiere	de depărtare	de identitate
masc.	sg.	acestuia / ăstuia*	aceluia / ăluia*	aceluiaşi
	pl.	acestora / ăstora*	acelora / ălora*	aceloraşi
fem.	sg.	acesteia / ăsteia*	aceleia / ăleia*	aceleiaşi
	pl.	acestora / ăstora*	acelora / ălora*	aceloraşi

* forme populare

Scanned with OKEN Scanner

◆ Pentru genul neutru pronumele demonstrativ are la singular aceeaşi formă ca la masculin, iar la plural aceeaşi formă ca la feminin.

◆ Pronumele demonstrativ care însoţeşte numele unui obiect şi îl determină, acordându-se în gen, număr şi caz cu acesta, devine **adjectiv pronominal demonstrativ**.

exemple: Camera aceasta este luminoasă.
Am scris cu acest creion.
Camerele acelea sunt încuiate.

◆ Adjectivul pronominal demonstrativ poate să stea *în faţa* substantivului determinat sau *după* acesta.

exemple: Casa aceasta este mare. Covorul acela este scump.
Această casă este mare. Acel covor i-a plăcut mamei.

◆ Adjectivul pronominal demonstrativ de identitate stă întotdeauna *în faţa* substantivului determinat.

exemplu: Acelaşi creion era pe birou.

Să folosim ce am reţinut

1. Subliniaţi pronumele şi adjectivele pronominale demonstrative şi completaţi tabelul de mai jos.

pronume demonstrativ	adjectiv pronominal demonstrativ	felul	gen, număr	caz

a) – Dacă nu mă înşel, acesta e un fenomen de magie. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

b) – Ei, da ce-i scandalul acesta? Ce faci acolo, Dănuţ? (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

c) Fapta ta cea mai bună e aceea de care ţi-ai adus aminte mai puţin. (N. Iorga, *Cugetări*)

d) În după-amiaza aceleiaşi zile în care trecuseră călăraşii, Iovan s-a dus, după obiceiul lui, la moară. (M. Sadoveanu, *Ostrovul Lupilor*)

e) Aceeaşi strofă, aceeaşi melodie simplă, acelaşi ritm timid şi melancolic de muzicuţă mecanică, picurând într-un salon cu mobile decolorate. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

2. Completaţi spaţiile punctate cu adjective demonstrative potrivite.

de apropiere	*de depărtare*	*de identitate*
scaunul	râul	..... drumuri
..... case	..... poiană	..... timp
..... fereastră	băiatul	..... oră
stejarii	..... frunze	..... localităţi
scriitorul	balcoanele	..... brazi

Alegeţi patru dintre sintagmele obţinute şi formulaţi enunţuri cu ele.

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Când este aşezat înaintea substantivului determinat, adjectivul pronominal demonstrativ masculin pierde la N. şi Ac. particula finală -a:
exemplu: băiatul *acesta/acest* băiat.

◆ La forma de feminin, cazurile N. şi Ac., particula finală -a este înlocuită cu -ă:
exemplu: rochia *aceasta/această* rochie.

3. Completaţi următoarele enunţuri cu formele potrivite ale pronumelui demonstrativ:

a) .... a venit imediat.
b) Strânge ..... de aici!
c) ..... nu i-a plăcut întrebarea.
d) Am citit răspunsurile .....
e) I-am văzut pe .....
f) Vinovatul este .....

– Ce funcţie sintactică are fiecare pronume demonstrativ?
– Completaţi următorul tabel:

Funcţiile sintactice ale pronumelui demonstrativ

cazul	funcţia sintactică
Nominativ	
Acuzativ	
Dativ	
Genitiv	

4. Găsiţi substantive potrivite pentru următoarele forme ale adjectivului demonstrativ. Fiţi atenţi la acord!

de apropiere	*de depărtare*	*de identitate*
acesta	acel	..... drumuri
acesteia	acelea	..... timp
pe acest	ca aceea	..... oră
aceşti	aceia	..... localităţi

Alegeţi patru dintre sintagmele obţinute şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

5. Subliniaţi pronumele şi adjectivele pronominale demonstrative şi analizaţi-le sintactic şi morfologic. Transformaţi pronumele demonstrative în adjective pronominale demonstrative.

A
a) Aceste întrebări i-au nedumerit pe ascultători.
b) Întrebările acestora nu au primit răspuns.

B
a) Aleseseră drumul acela consultând harta.
b) Au fost de acord cu propunerile aceluia.

C
a) Acelaşi zâmbet cunoscut îi lumina faţa.
b) Vorbele aceleiaşi o puseseră pe gânduri.

Scanned with OKEN Scanner

6. Înlocuiți formele *cel*, *cea* cu pronumele demonstrativ *acela*, *aceea*.

a) Pe cel care este foarte bun trebuie să îl înscrie în noua competiție.

b) Cel care i-a îndrumat pe poteca cea abruptă cunoștea bine locurile.

c) Au stat de vorbă cu cea care fusese martora ultimelor evenimente.

d) O privea pe cea care vorbea și se gândea la toate premiile câștigate până atunci.

e) Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o fată și-un voinic (*Folclor*)

7. Construiți câte un enunț în care *cel*, *cea* să fie pe rând: pronume demonstrativ, adjectiv pronominal demonstrativ.

8. Analizați pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din textele de mai jos.

a) În odăița de la mijloc era cancelaria, iar în cea dinspre uliță locuia șeful postului. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

b) În țara orbilor cel cu un ochi este împărat. (*Proverb*)

c) Cine se lovește cu capul de pragul de sus vede și pe cel de jos. (*Proverb*)

9. Alegeți forma corectă a pronumelui și a adjectivului pronominal demonstrativ:

a) Poezia aceea / aceia ne-a plăcut foarte mult.

b) Aceeași / acciași plopi străjuiau și acum poarta de la intrare.

c) Copiii aceea / aceia se joacă de mult pe aici.

d) Se gândea la aceiași / aceeași persoană.

e) Am văzut acelaș / același bătrân stând în fața porții.

f) L-am recunoscut pe ce-l / cel care îmi arătase timbrele.

g) Am privit spre ce-a / cea care mă așteptase la gară.

h) Ceă / ce-a căutat acolo, cel / ce-l interesa să vadă cartea acea / aceea?

10. Completați locurile libere cu adjectivele pronominale demonstrative de identitate, făcând acordul în gen, număr și caz cu substantivele determinate:

a) Fratele și sora își căutară puncte de privire în diferite direcții. Amândoi semănau și aveau ... fețe bune și ... ochi arzători. (M. Sadoveanu, *Nopțile de Sânziene*)

b) ... bătrânică, sprintenă și veselă și dulce la vorbă, ... ochi mici, întrebători, ... hip uscat, înfofolit în ... maramă albă, mai mărunțică doar, încolo neclintită. (A. Vlahuță, *Din alte vremi*)

11. Construiți întrebări pentru următoarele răspunsuri:

a) Aceia erau aici.

b) Același penar și aceeași gumă.

c) Nu, aceștia nu erau acasă.

d) Ba da, ei stau pe aceeași stradă.

e) I-am întâlnit ieri în fața acestui magazin.

f) Caietele acestea și acest manual.

g) În același sertar.

h) Floarea aceea.

i) Cu aceiași prieteni.

Scanned with OKEN Scanner

Test grilă

Pronumele

1. În propoziţia El este Andrei., cuvântul subliniat ţine locul:
   a) unui verb;
   b) unui substantiv;
   c) unui adjectiv.

şi este: a) pronume personal;
   b) verb;
   c) substantiv.

2. Pronumele este parte de vorbire care: a) se conjugă;
   b) se declină;
   c) nu îşi schimbă forma.

3. În propoziţia: El şi-a uitat mănuşile la noi. există:
   a) trei pronume personale;
   b) două pronume posesive şi un pronume personal;
   c) două pronume personale şi un pronume reflexiv.

4. Pronumele posesiv care însoţeşte un substantiv şi se acordă cu acesta în număr şi caz devine: a) adjectiv;
   b) atribut;
   c) adjectiv pronominal posesiv.

şi are funcţie sintactică de: a) atribut adjectival;
   b) complement direct;
   c) subiect.

5. Pronumele a) personal şi personal de politeţe;
   b) reflexiv şi demonstrativ;
   c) posesiv şi demonstrativ.

devin adjective pronominale atunci când însoţesc:
   a) un substantiv şi se acordă cu el;
   b) un verb;
   c) un adjectiv.

6. În propoziţia: Haina lui este în cuier. cuvântul subliniat este:
   a) pronume reflexiv;
   b) adjectiv pronominal posesiv;
   c) pronume personal.

şi are funcţie sintactică de: a) atribut pronominal;
   b) atribut adjectival;
   c) subiect.

7. În propoziţia: Întrebările acestora sunt interesante. cuvântul subliniat este:
   a) adjectiv pronominal demonstrativ;
   b) pronume demonstrativ;
   c) pronume posesiv.

Scanned with OKEN Scanner

8. Propoziţia corectă este:
a) Mircea, Marius şi fraţii săi merg în excursie.
b) Mircea, Marius şi fraţii lor merg în excursie.
c) Mircea, Marius şi fraţii lui merg în excursie.

9. În propoziţia: Albumul este al meu. cuvântul subliniat este:
a) pronume personal;
b) pronume reflexiv;
c) pronume posesiv.
şi are funcţia sintactică de: a) subiect;
b) nume predicativ;
c) atribut pronominal.

10. În propoziţia: Şi-au ales cele mai bune locuri. cuvântul subliniat este:
a) conjuncţie;
b) pronume personal;
c) pronume reflexiv.
şi are funcţie sintactică de: a) complement indirect;
b) atribut pronominal;
c) subiect.

Moduri de expunere

1. Observaţi ilustraţia de mai jos.

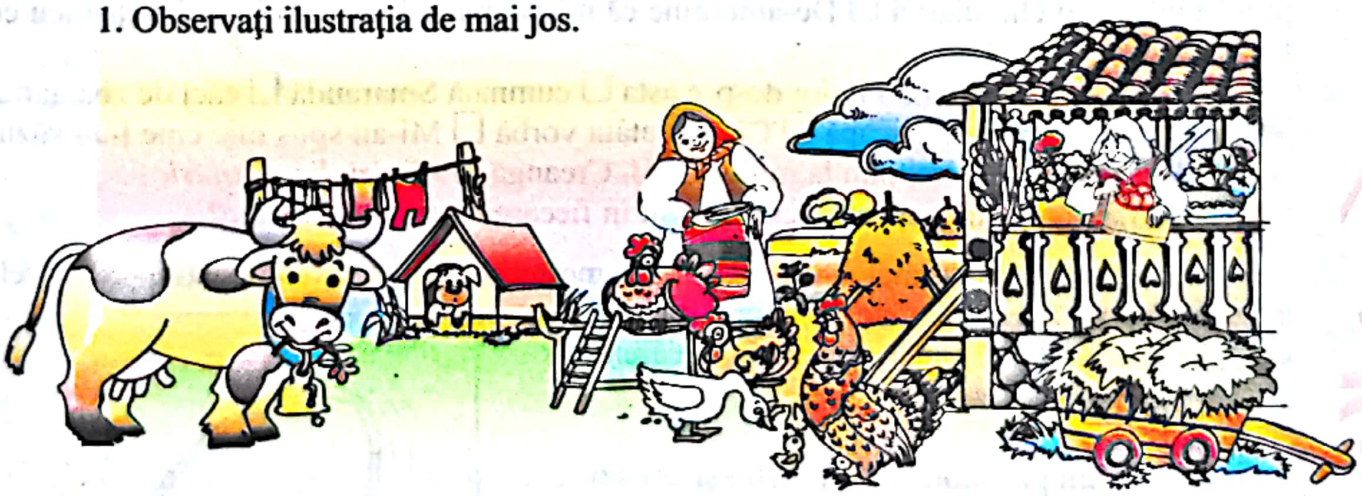

a) Alcătuiţi în scris o scurtă *descriere* a ilustraţiei.
b) Alcătuiţi o scurtă *naraţiune* la persoana a III-a, pe baza ilustraţiei.
c) Imaginaţi-vă discuţia celor două personaje. Alcătuiţi în scris un scurt *dialog*.

2. Continuaţi textul sub forma:
a) unei descrieri; b) unui dialog; c) unei naraţiuni.
Dănuţ se aşează lângă fereastră, hotărât să citească. Abia deschise cartea când, afară, se auzi un zgomot ...

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆ Când scriem un text trebuie să fim atenţi la:
- alegerea unui mod de expunere adecvat subiectului;
- alegerea cuvintelor celor mai potrivite;
- construcţia corectă şi logică a enunţurilor;
- organizarea logică şi coerentă a enunţurilor în text;
- respectarea regulilor de punctuaţie;
- respectarea regulilor de ortografie;
- respectarea regulilor de aşezare în pagină.

3. (A) Transcrieţi următoarele texte punând în locurile indicate semnele de punctuaţie adecvate: . , ! ? " " : ; –

a) Din satul în care poposise peste noapte ☐ popa Grigore porni la drum dis-de-dimineaţă ☐ Plecase de acasă de patru zile cu desagii în spate şi cu popasuri din sat în sat ☐ peste noapte ☐ Nu trăgea la preot ☐ ci la casa ce-i ieşea mai întâi în drum ☐ Nu-i trebuia mâncarea nimănui ☐ avea în desagi ☐ (I. Agârbiceanu, *Slăbiciunea părintelui Grigore*)

b) Curând zări o grădină cu fel de fel de flori ☐ Trecu pârleazul ☐ şi ☐ *mehenghi*[1] ☐ se furişă întâi pe la ferestrele casei ☐ Perdelele erau încă lăsate ☐ Ce să vadă ☐ Nimic ☐ în schimb ☐ de jur împrejurul privazurilor ☐ cununi de zorele se împleteau ☐ cu florile deschise ☐ fragede ☐ liliachii bătând în albastru ☐ sinilii bătând în roz ☐ acoperite de rouă ☐ ca nişte nestimate ☐ ☐ Fragede flori ☐ ☐ gândi fluturaşul ☐ (E. Gârleanu, *Hoinar*)

c) ☐ Ce spui ☐ cumnată ☐ Da că l-aş ucide în bătaie ☐ când aş afla că el a prins pupăza s-o chinuiască ☐ De-amu bine că mi-ai spus ☐ las pe mine ☐ că ţi-l ieu eu la depănat ☐

☐ Nici nu te mai îndoi despre asta ☐ cumnată Smarandă ☐ căci de zbânţâitul ista al dumitale nimica nu scapă ☐ Ce mai atâta vorbă ☐ Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o ☐ gâtul îmi pun la mijloc ☐ (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

(B) Ce mod de expunere este folosit în fiecare dintre textele date?

4. Enunţurile din următoarele texte s-au amestecat între ele. Reordonaţi-le în aşa fel încât fiecare text să corespundă imaginii din dreapta. Ce moduri de expunere sunt folosite în fiecare text?

a) – Am pus momeala în cârlig şi am azvârlit cât mai departe. Aştept eu cam un sfert de ceas ... şi ce să vezi?!

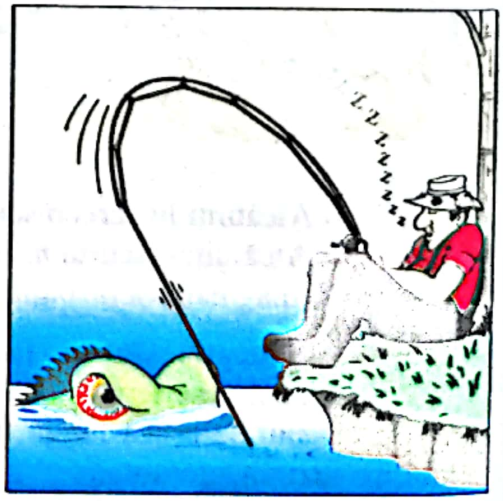

[1] *mehenghi*, s. n. = glumeţ, poznaş

– Îţi era frică?

– Ei, frică! Fac lucrul ăsta de când mă ştiu!

– Nu cumva exagerezi? Doar nu vrei să spui că în copilărie ...

– Când eram mic, îl însoţeam pe bunicul. Ca să nu mă pierd, mă ţineam de tolba lui mereu încărcată. De la el am moştenit "microbul" ăsta!

– Păcat, mare păcat! Sper să-ţi fie învăţătură de minte, că ... are balta peşte!

b) Înaintam cu grijă. Nu trebuia să se audă nici cel mai mic zgomot. Încă un pas, doi ... Frunzele verzi fremătau uşor la fiecare adiere. În iarba moale, urmele uscate ale toamnei trecute alcătuiau pete întunecate. Razele puternice ale soarelui poleiau totul în jurul meu cu o lumină aurie. Inima îmi bătea, să-mi spargă pieptul.

– Adu-mi, te rog, costumul cel roşu, cu fireturi aurii, şi pelerina albă de mătase, tivită cu ciucuri. Şi pantalonii roşii cu *vipuşcă*[1] albă şi aurie. Cizmele negre de lac sunt gata pregătite.

– A muşcat?

– Ba bine că nu! Un ditamai crapul cu solzi lucioşi şi argintii, gras, o mândreţe!

– Îl şi vedeai în tigaie, nu?

– Da, numai că, bucuros, m-am grăbit, am tras prea repede şi mi-a scăpat ...

c)

– Am pregătit un număr nou.

– Ce anume?

– Samson sare printr-un cerc de foc şi revine pe *trepiedul*[2] lui.

– Atât? E totuşi un tigru inteligent, chiar dacă e foarte tânăr.

– A, nu! Apoi înconjoară arena de două ori, jucându-se cu o minge ... pe măsura lui!

5. Alcătuiţi câte o scrisoare, adresată: a) unui prieten; b) unui profesor; c) unei rude îndepărtate, în care să folosiţi două dintre modurile de expunere studiate (naraţiunea şi descrierea)

[1] *vipuşcă*, s. f. = fâşie îngustă de stofă, cusută ca garnitură de altă culoare la unele uniforme

[2] *trepied*, s. n. = scaun sau suport cu trei picioare

Scanned with OKEN Scanner

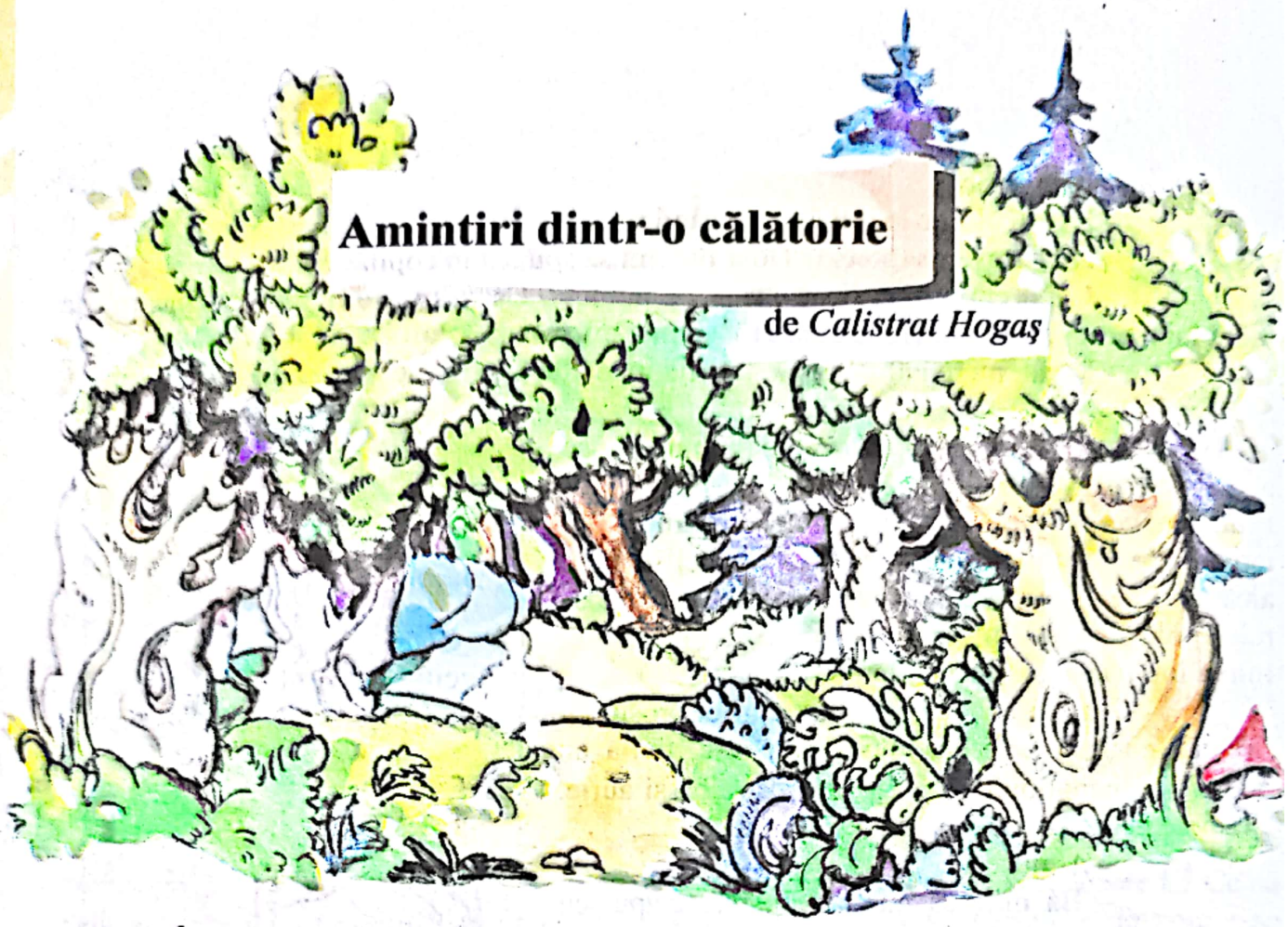

Amintiri dintr-o călătorie

de *Calistrat Hogaş*

(...) În zori, a doua zi, apucarăm drumul Văraticului. Călăuzul nostru, un băietan ca de cincisprezece ani, nu ştia decât pe cel mai lung şi mai rău; pe acela, deci, apucarăm şi noi. Cât merserăm prin umbră, drumul fu plăcut. Fagi şi paltini cât lumea de bătrâni, cu trunchiuri albe şi goale, îşi împreunau sus de tot frunzişurile lor şi alcătuiau deasupra capetelor noastre o boltă de umbră şi verdeaţă. Singurul glas al locurilor acestora e numai glasul vântului, care se taie, suspinând (...) dureros, în frunza ascuţită a bradului; şi glasul acesta are un farmec nespus...

Toţi câţi trecuseră pe aici, călători, poate, ca şi mine, îşi zgâriaseră numele lor în scoarţa netedă a fagilor. Cu drept sau fără drept, găseam vinovaţi, în gândul meu, pe toţi aceşti zgârietori de copaci, care avuseseră deşertăciunea vrednică de râs de a-şi eterniza numele în pustiu; şi cu atât mai mult îi găseam vinovaţi, cu cât mi se părea mie că urma omului în aceste locuri răpea ceva din măreţia singurătăţii şi se amesteca jignitor în sublimul întregului.

Peste puţin, scăpătarăm de la umbră şi ieşirăm într-un luminiş de *seminceri*[1]. Ne aflam în *parchetele*[2] de pe Cracăul-Negru. Din depărtare, prin aerul sec, ajungea până la noi glasul omului şi al toporului. Din când în când o trăsnitură colosală umplea văile munţilor: erau fagii, paltinii sau brazii ameţitor de înalţi, care, în căderea lor prăpăstioasă, sfărâmau şi doborau tot în calea lor.

[1] *semincer*, s. m. = arbore lăsat la tăierea pădurii pentru sămânţă
[2] *parchet*, s. n. = fiecare din suprafeţele în care este împărţită o pădure

Scanned with OKEN Scanner

Ziua era la amiază şi un aer înflăcărat ne înconjura din toate părţile. Soarele, alb de fierbinte ce era, ploua cu foc peste capetele noastre; cu toate acestea noi ne urmam drumul pe *hogaşul*[1] săpat de butuci în coasta muntelui şi, numai cât în răstimpuri, eram siliţi a ocoli, prin *smiduri*[2], băltoagele glodoase şi verzi ce ne tăiau drumul. Eram atât de grăbiţi să poposim undeva la umbră, încât nici nu mai băgam în samă pe un întreg popor de broscoi cu ochi holbaţi şi verzi care – ieşiţi pe jumătate din umedele şi glodoasele lor locuinţi – ne salutau orăcăind şi apoi dispăreau iute la apropierea noastră.

După ce ne oprirăm puţin la o colibă părăsită, cumpănirăm în valea Cracăului. Ajunşi la acest pârău limpede ca o picătură de rouă, ne stâmpărarăm setea şi începurăm iarăşi a urca, de-a curmezişul, un şir de coline lutoase şi seci, acoperite cu tufari de aluni, mesteacăni şi arini. De pe cea din urmă colină ce se înalţă deasupra Văraticului, o întinsă privelişte se deschise ochilor noştri: sub noi, Valea-Sacă se răsfăţa cu casele ei albe şi curate, între două dealuri acoperite cu grădini, fâneţe şi sămănături. Mai departe, între răsărit şi miazăzi, Bălţăteştii, cu măreţele-i grădini şi aşezămintele sale de băi, păreau că vor să se ascundă după nesfârşitele şiruri de plopi înalţi, de mesteacăni blonzi şi de brazi posomorâţi; cu toate acestea, o rază de soare, căzută din cer peste acest cuib de zână pierdut între îndoiturile verzi ale dealurilor, răsfrângea până la noi lumina strălucitoare de pe plăcile metalice, cu care e acoperit. În faţă orizontul era închis de cele din urmă ramuri ale râpoşilor munţi de *marnă*[3] cenuşie ai Neamţului, care se întindeau ca o fâşie de fum plumburiu pe zarea cerului depărtat... La picioarele lor, oraşul alb cu pârâul său limpede scânteia sub lumina soarelui. Alături, în umbra depărtării, stătea nemişcată şi gânditoare, (...) vestita Cetate a Neamţului, cetatea lui Ştefan, martoră nepieritoare a gloriei noastre trecute. Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn, spre a ne odihni şi a ne sătura ochii şi sufletul de această măreaţă privelişte şi, când soarele aproape scăpătase după Ciungi, intrarăm în Văratic.

Să discutăm despre text

1. Prin ce impresionează drumul prin pădure?
2. Cum este prezentată amiaza?
3. Ce privelişte se deschide în faţa ochilor călătorilor?
4. Identificaţi imaginile vizuale şi auditive din text.
5. Care este opinia voastră despre *zgârietorii de copaci*?

[1] *hogaş*, s. n. = făgaş
[2] *smid*, s. n. = desiş
[3] *marnă*, s. f. = (aici) rocă

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ **Descrierea** este un mod de expunere care constă în prezentarea aspectelor caracteristice ale unui loc, obiect sau ale unei fiinţe.

◆ Descrierea poate fi în proză sau în versuri.

Să observăm

În grupurile de cuvinte: *farmec* ***nespus***, ***întinsă*** *privelişte,* ***nesfârşitele*** *şiruri de plopi înalţi, de measteacăni* ***blonzi*** *şi de brazi* ***posomorâţi***, cuvintele subliniate exprimă trăsături speciale ale obiectelor.

Scriitorul foloseşte termenii respectivi pentru a exprima impresia puternică produsă de aceste obiecte.

Să reţinem!

◆ **Epitetele** sunt cuvinte care exprimă însuşiri deosebite ale unui obiect sau ale unei acţiuni, aşa cum se reflectă în simţirea şi în fantezia scriitorului.

◆ De obicei, adjectivele pot deveni epitete.

◆ Clasificarea epitetelor

În funcţie de **partea de vorbire** ale cărei însuşiri le determină există:

- **epitete ale substantivului:** • Ziua era mohorâtă, dar la lumina *dulce* a mestecenilor îmi plăcea să stau şi să privesc dezastrul Suhei. (G. Bogza, *Privelişti şi sentimente*)
- **epitete ale verbului:** • *Durduind* soseau călării ca un zid înalt de suliţi. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)
  • Iar pădurea *lin* suspină ... (M. Eminescu, *Călin, file ...*)

În funcţie de **aşezarea** sa, epitetul poate fi:

- **epitet postpus** (aşezat după cuvântul determinat):
  • Umplu aerul *văratic* de mireasmă şi răcoare (M. Eminescu, *Călin, file ...*)
  • Ieşi Zamfira-n mers *isteţ,* / Frumoasă ca un gând *răzleţ,*
  Cu trupu-nalt, cu părul creţ, / Cu pas *uşor*. (G. Coşbuc, *Nunta Zamfirei*)
- **epitet antepus** (aşezat înaintea cuvântului determinat):
  • *Vesela verde* câmpie acu-i tristă, vestejită. (V. Alecsandri, *Sfârşit de toamnă*)
  • *Lin* viorile răsună ... (M. Eminescu, *Călin, file din poveste*)

În funcţie de **numărul cuvintelor** ce însoţesc cuvântul determinat, epitetele pot fi:

- **epitete simple:** Fumuri *albe* se ridică... (V. Alecsandri, *Miezul iernei*)
- **epitete duble:** *Gânditoare şi tăcută* lunca-n cale-i se opreşte (V. Alecsandri, *Concert în luncă*)
- **epitete multiple:** Ceva creşte acum în tine, *amar* şi *dârz, încruntat* şi *nemilos*. (G. Bogza, *Privelişti şi sentimente*)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi epitetele din textul studiat.

2. Identificaţi şi clasificaţi epitetele din textele următoare:

a) Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână şi avea o fată balcâză şi lălâie, de-ţi era frică să înnoptezi cu dânsa în casă. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde curge-n vale un râu mititel,
Plânge şi suspină tânăra domniţă,
Dulce şi suavă ca o garofiţă. (D. Bolintineanu, *Muma lui Ştefan cel Mare*)

3. Se dau următoarele adjective: *zglobiu, mare, imens, ameţitor, rotund, limpede, greu, fulgerătoare, neclintită, albastre, gras*. Selectaţi-le pe cele care pot deveni epitete; puneţi-le în contexte potrivite.

Să reţinem!

Fragmentul *Din când în când o trăsnitură colosală umplea văile munţilor: erau fagii, paltinii sau brazii ameţitor de înalţi, care, în căderea lor prăpăstioasă, sfărâmau şi doborau tot în calea lor.* conţine exagerări ale trăsăturilor unor obiecte.

◆ **Hiperbola** este mărirea exagerată a trăsăturilor unei fiinţe, unui fenomen sau ale unui obiect.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi hiperbolele din textul *Amintiri dintr-o călătorie*.

2. Selectaţi hiperbolele din textele următoare:

a) Ai pământ şi ape multe
Vântul stă să şi le-asculte,
Şi izvoare
Călătoare,
Crapii-n ele-s cât berbecii,
În pomi piersici cât dovlecii,
Pepenii de zahăr roşu,
În grâu, spicul cât cocoşul! (T. Arghezi, *Mamă Ţară*)

b) Şi pe oasele lor s-a aşezat şi stă tot pământul Moldovei, ca pe umerii unor uriaşi! (B. Delavrancea, *Apus de soare*)

3. Identificaţi figurile de stil din textele date:

a) Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de atâtea veacuri! (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

epitet

b) Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi
Răspândind fiori de gheaţă pe ai ţării umeri dalbi. (V. Alecsandri, *Iarna*)

c) Frigul nu s-a îmblânzit îndată. A trecut vreme şi vreme până ce zăpezile şi gheaţa s-au topit ici-colo, la o suflare de vânt caldă, venită de departe, dinspre cine ştie ce ţări şi alte lumi. Toată întinderea era albă şi sclipitoare. Vârfurile munţilor de pe insulă luceau ca oglinzile. Departe, pe linia mării, pluteau alte ostroave uriaşe de gheaţă, se depărtau şi se apropiau, se lipeau: făceau un pod singur şi nesfârşit; iar altădată, când se uita într-acolo, vedea un gol mare şi verde de apă. Acolo a zărit el trecând, pe gheaţa plutitoare, alte ursoaice cu puii alături. (C. Petrescu, *Fram, ursul polar*)

d) Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârţâie sub picioare. (V. Alecsandri, *Mezul iernei*)

4. Selectaţi epitetele din următoarele îmbinări de cuvinte:
măr roşu, cer senin, întunecimea magică a pădurii, obraji trandafirii, somn lin, hol îngust, glas tânguios, iarbă înrourată, şoapte dulci, plicuri albe, tei sfânt, pace adâncă.

Colţul cuvintelor

1. Care este forma literară a cuvintelor: *mânăstiri, locuinţi, pârău, stâmpărară, mesteacăn, sămănături, băltoage*?
2. Alcătuiţi enunţuri cu următoarele cuvinte: *boltă, sublim, colosal, orizont, vestit, glorie.*
3. Găsiţi sinonimele cuvintelor: *neted, sec, a poposi, măreţ, a scânteia, nemişcată, nepieritoare, miazăzi.*
4. Selectaţi din text patru cuvinte derivate. Indicaţi sufixele cu care s-au format.
5. Ce părţi de vorbire sunt cuvintele subliniate?

Mai departe, între *răsărit* şi *miazăzi*, Bălţăteştii, cu *măreţele-i* grădini şi aşezămintele sale de băi, *păreau* că vor să se ascundă după nesfârşitele *şiruri* de plopi înalţi.

Temă pentru acasă

Alcătuiţi un tabel cu figurile de stil identificate în textul studiat. Ce figură de stil predomină? De ce?

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Veneam la vale*

de *Geo Bogza*

Veneam la vale, bogat de marea bogăţie a toamnei.

Mirosul de fum al gărilor nu putea să alunge din nările mele puternica mireasmă a atâtor roade, prin care trecusem cu nesaţ un lung şir de zile, pe când străbăteam miazănoaptea ţării. Acolo, începând de la pasul Prislopului, plămânii mei absorbiseră tot felul de răşini de brad, puternice şi tari, concentrând în ele esenţa sălbatică a pădurii, până ce tot coborând spre şesurile Prutului le fusese dat să respire, într-o zi de sărbătoare cu *hramul*[1] multor biserici, aroma uriaşului târg din Săveni. Cât vedeai cu ochii, se întindea marea de oameni şi de căruţe încărcate cu toate roadele toamnei. Când întrebai oamenii de unde sunt, rosteau cu vorbă dulce, moldovenească, numele unor aşezări din care multe erau vestite pentru ctitoriile lui Ştefan cel Mare. Am străbătut, fără grabă şi mereu desfătându-mă, acel târg în lung şi în lat, acea mare mulţime forfotitoare de bărbaţi cu sprâncene groase şi de femei rumene în obraji, întrebându-i de preţul vitelor (...).

Aşa veneam la vale, plin de culori şi de miresme, *entuziast*[2] şi melancolic, bogat de marea bogăţie a toamnei.

Autorapidul, prins în ultima clipă, părăsise ca un fulger roşu Suceava. Prin faţa mea oraşul aluneca repede, desfăşurat pe dealuri şi ridicat spre cer de tot felul de turle. Ştiam că aceasta e ultima privelişte spre care îmi încordez ochiul în acea zi. Eram atât de încărcat de tot ceea ce văzusem, încât abia aşteptam să alunec peste şesurile domoale ale Moldovei, desprins de forţa şi frumuseţea lumii în care trăisem. (...)

* La origine, această scriere a avut caracter publicistic, a fost un reportaj. Graţie viziunii artistice şi forţei de evocare deosebite ale autorului, reportajul a căpătat valoare literară.

1. Ce moduri de expunere se întâlnesc în acest fragment?
2. Ce figuri de stil predomină?

[1] *hram*, s. n. = sărbătoare a patronului unei biserici
[2] *entuziast*, adj. = însufleţit

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

NUMERALUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia numeralului.

I. a) Numeralul este parte de vorbire neflexibilă.
b) Numeralul este parte de vorbire flexibilă.

II. a) Numeralul exprimă denumirea unui obiect.
b) Numeralul arată un număr, numărul obiectelor sau ordinea lor prin numărare.

III. a) Numeralul se declină.
b) Numeralul se conjugă.

2. Identificaţi numeralele din textele de mai jos. Grupaţi-le pe două coloane: numerale cardinale, numerale ordinale.

a) Astăzi în sufragerie
Dormitau pe-o farfurie,
Necăjite şi mânjite,
Zece ouă înroşite.
(G. Topîrceanu, *La Paşti*)

b) Am un stejar cu douăsprezece ramuri,
pe fiecare ramură patru cuiburi,
în fiecare cuib şapte ouă.
(Ghicitoare)

c) – Doamne, binevoieşte atunci a afla că cer un bob de grâu pentru cea dintâi căsuţă a acestei table de joc, două boabe pentru a doua căsuţă, patru boabe pentru a treia, opt pentru a patra şi tot aşa în progresie geometrică, până la a şaizeci şi patra căsuţă. (M. Sadoveanu, *Soarele în baltă*)

3. Transcrieţi cu litere numerele date şi completaţi tabelul după model.

cifră	numeral cardinal	numeral ordinal	
		feminin	masculin
4	patru	a patra	al patrulea

7, 17, 14, 50, 101, 16, 60, 18, 19.

4. Completaţi spaţiile punctate cu numeralele cardinale *unu* sau *doi*, punându-le la forma cerută de context. Explicaţi alegerea făcută.

Prin curte se plimbau agale ... gâşte.
... carte am găsit-o în biblioteca bunicului iar pe celelalte ... le voi căuta la biblioteca şcolii.
Din neatenţie, a spart ... pahare.
... pulovăr era pe scaun iar celelalte ... rămăseseră în şifonier.
Am rugat ... prieteni să mă ajute la culesul piersicilor.
Am vrut să-i dau ... canari dar n-a primit decât ... .
În programul de astăzi este prevăzută şi vizitarea a ... muzee.

Scanned with OKEN Scanner

5. Combinaţi numeralele din prima coloană cu substantivele din a doua coloană. Alegeţi patru dintre combinaţiile obţinute şi integraţi-le în enunţuri.

o, al şaptelea, a noua, patru,	scaun, zi, element, măr,
al doisprezecelea, şase, un	idee, desene, săptămâni

6. Alcătuiţi câte două propoziţii în care *o* şi *un* să fie pe rând numerale şi articole nehotărâte.

Valoarea substantivală şi adjectivală a numeralului
Funcţiile sintactice

Să observăm

Cele două s-au aşezat cuminţi pe canapea.	A pus apă în două pahare.
Al doilea a întârziat.	A adus şi al doilea tablou.
I-am aşteptat pe cei trei până târziu.	Au hotărât să cumpere trei buchete de flori.
I-a spus celui de-al doilea să plece.	Al treilea scaun este la mine în cameră.

– Ce funcţii sintactice au numeralele din prima coloană? Dar numeralele din a doua coloană?

Să reţinem !

◆ Atunci când numeralul este folosit singur, fără să însoţească un substantiv, şi îndeplineşte aceleaşi funcţii sintactice ca şi substantivul (*subiect, complement direct, complement indirect* etc.), el are **valoare substantivală**.

exemplu: numeralele din prima coloană au valoare substantivală.

◆ Numeralul care însoţeşte un substantiv şi are funcţia sintactică de *atribut adjectival* are **valoare adjectivală**.

exemplu: numeralele din a doua coloană au valoare adjectivală.

◆ Numeralele cu valoare adjectivală se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat. Acordul se face prin:

– forma numeralului: întâiul băiat (masculin singular)
întâia carte (feminin singular)

– articolul cel sau cea: cel dintâi băiat (masculin singular)
cea dintâi carte (feminin singular)

Să folosim ce am reţinut

1. Analizaţi numeralele din textele date. Grupaţi-le pe două coloane: numerale cu valoare substantivală şi numerale cu valoare adjectivală.

Scanned with OKEN Scanner

a) În urmă sosiră şi carele de la câmp, şi patru pluguri cu patru boi fiecare intrară în curtea largă, iar în urma lor venea călare, pe un murg buiestraş, Vasile, feciorul mai mare al stăpânului. (I. Slavici, *Gura satului*)

b) – Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeţi călătorului străin. Călătorul străin (...) se aşează jos lângă cei doi. (I. Creangă, *Cinci pâini*)

c) În ziua dintâi, doi vânători periră. A doua zi şi a treia zi mai căzură cinci şi se răniră doi. (C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

d) Sunt cinci degete la o mână şi nu seamănă toate unul cu altul. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

2. Alcătuiţi enunţuri în care numeralele *doi* şi *al doilea* cu valoare substantivală să îndeplinească următoarele funcţii sintactice: subiect, complement direct, complement indirect.

3. Alcătuiţi enunţuri în care numeralele *şapte* şi *al şaptelea* cu valoare adjectivală să aibă funcţia sintactică de atribut adjectival.

Atenţie!

◆ Numeralele de la douăzeci în sus au *valoare substantivală* şi când sunt urmate de un substantiv. Acest substantiv, legat de numeral prin prepoziţia *de*, are funcţia sintactică de atribut prepoziţional.
exemplu: Am citit douăzeci şi şase *de* pagini din roman.

4. Combinaţi numeralele din prima coloană cu substantivele din a doua coloană. Alegeţi patru dintre îmbinările obţinute şi integraţi-le în enunţuri.

douăzeci, douăzeci şi nouă, o sută,	elevi, pagini, monede,
patruzeci şi şase, şaizeci şi doi, o mie	locuri, creioane, foi.

5. Daţi numeralelor din paranteze forma cerută de context. Arătaţi pentru fiecare numeral cazul, funcţia sintactică şi valoarea pe care le are.

A descifrat cu greu scrisul (cel de-al doilea). Noi vom fi (cel dintâi).
Lucrarea (cel de-al treilea) este scurtă. Am mers în urma (cea de-a treia).
Acolo ne vom întâlni cu (cea de-a doua). Florile sunt ale (cea de-a şaptea).

Atenţie!

◆ Numeralul cu *valoare adjectivală*, care determină un substantiv cu prepoziţie aflat în cazul acuzativ, se aşază între prepoziţie şi substantivul determinat.
exemplu: Şi-a notat totul pe *două* pagini.
◆ Prepoziţia se analizează împreună cu substantivul.

6. Găsiţi numeralele din textele de mai jos şi analizaţi-le după modelul dat.

a) A venit un şarpe şi a înghiţit o răutate şi au rămas opt răutaţi... A venit al patrulea şi au mai rămas cinci răutăţi. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

b) Cei doi nu prea voiau să primească, dar după multă stăruinţă din partea celui de-al treilea au primit. De la o vreme, călătorul străin şi-a luat ziua bună de la cei doi. (I. Creangă, *Cinci pâini*)

un – numeral cardinal, cu valoare adjectivală, gen masculin, caz N., atribut adjectival.

Scanned with OKEN Scanner

Numeralul colectiv

Să observăm

Au venit prietenele mele. Amândouă mi-au adus flori.
Pisoii se joacă prin toată casa. Ambii sunt gri şi au lăbuţe albe.
Tustrei hotărâseră să participe la acest concurs.
Toţi douăzeci au ridicat mâna să răspundă.

– Ce părţi de vorbire sunt cuvintele subliniate? Ce exprimă acestea?

Să reţinem!

◆ Numeralele care exprimă însoţirea a două sau mai multe obiecte se numesc numerale **colective**.

◆ Numeralele colective care exprimă ideea de grup de *doi, două* sunt *amândoi, amândouă* şi *ambii, ambele* (acestea sunt întotdeauna articulate, iar substantivul pe care îl determină este nearticulat).

exemplu: ambii băieţi, ambele fete

◆ Numeralele colective de la *trei* în sus se formează de la numeralele cardinale respective, precedate de *tus-*, *câte*(*şi*) sau de cuvântul *toţi*. Numai numeralele compuse cu *trei* au forme diferite după gen, celelalte nu-şi schimbă forma.

exemple: Tustrei merg la gară. Tustrele au plecat la bunici.
Câteşitrei au venit acasă. Câteşitrele au cumpărat flori.

◆ La fel ca şi numeralele cardinale, numeralele colective pot avea *valoare substantivală*, dacă nu apar pe lângă un substantiv, sau *valoare adjectivală*, dacă însoţesc şi determină un substantiv.

exemple: Amândoi au scris părinţilor.
(valoare substantivală, subiect)
Tuspatru pisoii beau lapte.
(valoare adjectivală, atribut adjectival)

Să folosim ce am reţinut

1. Formaţi numeralele colective ale următoarelor numerale cardinale: patru, cinci, nouă, patruzeci, douăzeci şi şase. Integraţi-le în enunţuri.

2. Identificaţi numeralele colective din textele de mai jos şi analizaţi-le.

a) Ochilă atunci se ie şi el după Harap-Alb şi pornesc tuscinci înainte. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) Şi mănâncă ei la un loc tustrei, până ce gătesc de mâncat toate cele cinci pâini. (I. Creangă, *Cinci pâini*)

Scanned with OKEN Scanner

c) Amândoi prietenii şi-au strâmbat nasurile unul către altul. S-au îmbrăţişat. (M Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

d) După aceasta au ieşit amândouă împărătesele în grădină ca să se plimbe. (I. Creangă, *Povestea porcului*)

e) În câteva zile, toţi patru pereţii erau lipiţi şi văruiţi. (I. Slavici, *Popa Tanda*)

3. Declinaţi în propoziţii numeralul colectiv *amândoi*.

Numeralul fracţionar

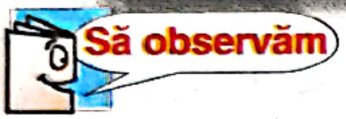

Jumătate din măr rămăsese pe colţul mesei.
A împărţit plăcinta în mod egal: fiecare a primit un sfert.
O cincime din populaţia regiunii trăieşte într-o zonă muntoasă.
– Ce exprimă cuvintele subliniate?
– Ce sunt acestea ca parte de vorbire?

Să reţinem!

◆ Numeralele care se folosesc pentru denumirea unei fracţii se numesc numerale **fracţionare**.

exemplu: O zecime ($\frac{1}{10}$) din suprafaţa continentului este acoperită de păduri.

◆ Cu excepţia numeralelor *jumătate* şi *sfert*, numeralele fracţionare se formează de la numeralele cardinale cu ajutorul sufixului *-ime*.

exemple: doi – doime sută – sutime
trei – treime mie – miime

◆ Numeralele fracţionare se declină şi se articulează la fel ca substantivele:

exemplu: Grupa se împărţise – o *jumătate* era în clasă, cealaltă *jumătate* era pe terenul de sport.
A împărţit roata de caşcaval în *sferturi*.

Să folosim ce am reţinut

1. Scrieţi numeralele fracţionare corespunzătoare următoarelor fracţii:

$\frac{1}{4}, \frac{1}{6}, \frac{1}{8}, \frac{2}{3}, \frac{5}{10}, \frac{2}{100}, \frac{4}{100}, \frac{2}{1000}$

Alegeţi patru dintre numeralele obţinute şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

2. Alcătuiţi propoziţii în care numeralele fracţionare *jumătate* şi *optime* să îndeplinească funcţiile sintactice de: subiect, complement direct, nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

3. Găsiţi numeralele fracţionare din textele următoare şi analizaţi-le.

a) Dacă poate să-l facă, facă-l, moşnege; şi atunci fata şi jumătate din împărăţia mea ale lui să fie. (I. Creangă, *Povestea porcului*)

b) Măsura de trei pătrimi este formată din trei timpi, fiecare având valoarea de pătrime. (Educaţie muzicală – manual pentru clasa a V-a)

4. Citiţi următoarele construcţii cu numerale ordinale:

secolul al XVI-lea, prima jumătate a secolului al XX-lea, secolul al II-lea d. Hr., secolul al V-lea î. Hr., Napoleon I, Henric al IV-lea, Ludovic al XIII-lea, premiul I, locul al II-lea, capitolul al XV-lea, a II-a ediţie a Festivalului Naţional "George Enescu".

– Ce fel de cifre sunt cele de mai sus?

– Alegeţi patru dintre construcţiile date şi integraţi-le în enunţuri.

Atenţie!

◆ Numeralul *întâi* folosit după un substantiv feminin la numărul singular, nu se articulează cu articolul hotărât *-a*.

exemplu: clasa I – clasa întâi
partea I – partea întâi
banca I – banca întâi

Este greşit să scriem sau să pronunţăm: *clasa întâia*.

Articularea numeralului *întâi* se face doar în cazul în care acesta este plasat înaintea substantivului: ***întâia carte***.

Test grilă

Numeralul

1. În propoziţia În două mâini cu zece degete e toată puterea şi iscusinţa omului. există : a) două numerale ordinale;
b) trei numerale cardinale;
c) două numerale cardinale.

2. În enunţul (...) unde erau trei, eu eram al patrulea. cuvântul subliniat este:
a) numeral cardinal;
b) numeral colectiv;
c) numeral ordinal.
şi are funcţia sintactică de: a) subiect;
b) atribut adjectival;
c) nume predicativ.

3. În propoziţia Amândouă mai fuseseră acolo. cuvântul subliniat este:
a) substantiv;
b) numeral ordinal;
c) numeral colectiv.

Scanned with OKEN Scanner

şi are funcţia sintactică de: a) nume predicativ;
b) complement direct;
c) subiect.

4. În propoziţia Am scris jumătate din compunere. cuvântul subliniat este:
a) substantiv;
b) numeral cardinal;
c) numeral fracţionar.
şi are funcţia sintactică de: a) subiect;
b) complement direct;
c) complement circumstanţial de mod.

5. În următoarele construcţii: soacra cu trei nurori, cinci pâini, premiul întâi cuvintele subliniate sunt: a) adjective;
b) numerale cu valoare adjectivală;
c) numerale cu valoare substantivală.

6. În propoziţia A adus o sută de creioane. cuvântul subliniat este:
a) numeral cardinal cu valoare substantivală, caz Ac., complement direct;
b) numeral fracţionar, caz Ac., complement direct;
c) numeral cardinal cu valoare adjectivală, caz Ac., atribut adjectival.

7. Următoarele numere: 14, 19, 17, 18 se scriu astfel:
a) patrusprezece, nouăsprezece, şaptişpe, optâşpe;
b) paişpe, nooşpe, şaptesprezece, optsprezece;
c) paisprezece, nouăsprezece, şaptesprezece, optsprezece.

8. În enunţul Când doi se ceartă al treilea câştigă. cuvântul subliniat este:
a) numeral ordinal cu valoare adjectivală, caz N., subiect;
b) numeral colectiv cu valoare substantivală, caz N., subiect;
c) numeral ordinal cu valoare substantivală, caz N., subiect.

9. În propoziţia Era odată o babă şi un moşneag. cuvintele subliniate sunt:
a) numerale cardinale;
b) numerale fracţionare;
c) articole nehotărâte.

10. În propoziţia Cărţile celor doi erau foarte neîngrijite. cuvântul subliniat este:
a) numeral ordinal cu valoare adjectivală, caz G., atribut genitival;
b) numeral cardinal cu valoare substantivală, caz G., atribut genitival;
c) numeral colectiv cu valoare substantivală, caz G., atribut genitival.

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

ADJECTIVUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia adjectivului.

I. a) Adjectivul este parte de propoziţie neflexibilă.
b) Adjectivul este parte de vorbire flexibilă.

II. a) Adjectivul arată numărul obiectelor.
b) Adjectivul arată însuşirile sau calităţile obiectelor.

III. a) Adjectivul determină un substantiv şi se declină.
b) Adjectivul determină un verb şi se conjugă.

2. Identificaţi adjectivele din textele de mai jos şi analizaţi-le după modelul dat.

a) Peste dealuri zgriburite
Peste ţarini zdrenţuite
A venit aşa, deodată,
Toamna cea întunecată (G. Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)

b) Amândoi erau ciolănoşi, sprâncenaţi, arşi de soare şi cu mustăţi dese castanii. Aveau mâini mari, pe care le strângeau din când în când (...) (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

zgriburite – adjectiv, număr plural, gen neutru, caz Ac., atribut adjectival.

3. Puneţi cuvintele din paranteză la forma corectă. Explicaţi alegerea făcută.

a) Paza (bun) trece (primejdiile) rea.
b) Un măr (putrede) strică o grămadă mare de (măr) frumoase.
c) Limba e dulce şi (amar), după fapte.
d) Omul nu e niciodată (bătrână) când e vorba de învăţătură.

4. a) Formaţi adjective de la cuvintele de mai jos cu ajutorul sufixelor şi al prefixelor: Olt, scorbură, trandafir, serios, vinovat, ramură, aramă, văzut.

b) Găsiţi pentru fiecare adjectiv obţinut la punctul a) un substantiv potrivit.

exemplu: Olt – oltenesc – scoarţă oltenească.

c) Alegeţi patru dintre îmbinările de la punctul b) şi integraţi-le în enunţuri.

5. Alcătuiţi enunţuri în care adjectivele *minunat, neastâmpărat, călduros, plăcut* să fie pe rând atribute adjectivale şi nume predicative.

6. Alegeţi forma corectă a adjectivelor date şi completaţi spaţiile punctate.

zglobii / zglobiile, argintii / argintiile, fumurii / fumuriile

Peştişorii ... înotau în acvariu.
Ochelarii ... au rămas multă vreme uitaţi în sertar.
... vrăbiuţe se adunaseră pe terasa casei.
Crestele ... ale valurilor străluceau în lumina lunii.
... geamuri ale clădirii îi dădeau un sentiment de nesiguranţă.
Se oprise şi privea cu interes ... rame ale oglinzilor.

Scanned with OKEN Scanner

Articolul demonstrativ (adjectival)

Să observăm

Scaunul *cel* mare este în balcon.
Astăzi mama şi-a pus căciula *cea* nouă.
Mâine voi încălţa ghetele *cele* călduroase.
– Ce părţi de vorbire leagă cuvintele subliniate?

Să reţinem!

◆ Articolul care însoţeşte un adjectiv (sau un numeral) făcând legătura cu substantivul determinat de acesta se numeşte articol **demonstrativ (adjectival)**.

exemple: copacul *cel* falnic
cei doi drumeţi

◆Articolul demonstrativ se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat de adjectivul (sau numeralul) pe care îl însoţeşte.

exemple: Tâmplarul va repara fotoliul *cel* vechi.
Tapiţeria fotoliului *celui* vechi s-a rupt.

◆ Formele articolului demonstrativ

caz	masculin		feminin	
	singular	plural	singular	plural
N. Ac.	cel	cei	cea	cele
D. G.	celui	celor	celei	celor

◆ Articolul demonstrativ nu are singur înţeles şi nici nu poate avea funcţie sintactică. În analiza gramaticală el se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoţeşte.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi articolele demonstrative din textele de mai jos. Arătaţi, oral, pentru fiecare, ce parte de vorbire însoţeşte şi care este substantivul determinat.

a) – Asta-i fata moşneagului cea cuminte ... îi răspunse moş Costache, făcând aluzie la o veche cunoştinţă a Vioricăi, din cel dintâi basm al nopţilor copilăriei. (M. Sadoveanu, *Dimineţi de iulie*)

b) Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băţ de obraznici ce erau, iară cel mic era harnic şi cuminte. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

2. Folosind articolele demonstrative corespunzătoare, alcătuiţi construcţii după modelul dat.

Scanned with OKEN Scanner

substantive	adjective	construcţii
nori	cenuşiu	norii cei cenuşii

geam *transparentă*, bucătărie *modern*, sertar *încăpătoare*, zid *rezistentă*, ceas *veche*.

3. Completaţi spaţiile punctate cu articole demonstrative potrivite.

a) Aici, la fântâna ... adâncă de treisprezece stânjeni şi-a trăit multă vreme viaţa ... mai bun prieten al copiilor. (M. Sadoveanu, *Orbul*)

b) Şi îndată s-au adunat toate vietăţile, ... din apă, ... de pe uscat şi ... zburătoare. (I. Creangă, *Povestea porcului*)

c) – Bine-ai venit la noi, Făt-Frumos! Te-am cunoscut după chipul tău ... falnic şi după calul tău ... năzdrăvan. (V. Eftimiu, *Omul de piatră*)

4. În funcţie de context, alegeţi forma corectă din paranteză.

La tot (cel / ce-l) întrebi răspunde monosilabic.
(Cei / ce-i) prezenţi s-au bucurat de cadourile primite.
Omul (cel / ce-l) bun avea câte un sfat pentru fiecare necăjit (cei / ce-i) călca pragul.
Astăzi ne vor vizita (cele / ce le) două surori.
Întotdeauna sunt atente la (cele / ce le) spui.
Am stat de vorbă cu vecina (cea / ce-a) nouă.
Era mult zgomot şi n-am auzit (cea / ce-a) spus.

Atenţie!

◆ Formele articolului demonstrativ se scriu întotdeauna într-un singur cuvânt. Nu le confundaţi cu omofonele lor: *ce-i, ce-l, ce le, ce-a* care însoţesc de obicei un verb.

5. Se dau următoarele adjective: *bun, rea, mici, înalte, înţelept*. Puneţi lângă fiecare articolul demonstrativ corespunzător şi construiţi enunţuri în care aceste adjective să aibă valoare de substantiv.

exemplu: cel bun ⟶ *Cel bun* era gata să-i ajute oricând.

Declinarea adjectivelor. Funcţiile sintactice

Să observăm

Haina <u>nouă</u> este pe umeraş.
Am cumpărat o haină <u>nouă</u>.
Nasturii <u>noii</u> haine sunt mari.

– Analizaţi adjectivele subliniate arătând pentru fiecare numărul, genul, cazul şi funcţia sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ Adjectivele se declină împreună cu substantivul pe care îl însoţesc şi îl determină, acordându-se în gen, număr şi caz cu acesta.

exemplu: N. Ursul *isteţ* a devenit vedetă la circ.
Ac. Spectatorii l-au aplaudat pe ursul *isteţ*.
G. Ne-a plăcut foarte mult numărul ursului *isteţ*.
D. Dresorul i-a dat bomboane ursului *isteţ*.

◆ Adjectivul poate sta *în faţa* substantivului determinat sau *după* acesta.

exemple: prieten *bun* *bunul* prieten

◆ Atunci când stă *în faţa* substantivului determinat, adjectivul este *articulat* şi în timpul declinării *îşi schimbă forma*.

exemple: N. Soseşte *bunul* meu prieten.
G. Sfatul *bunului* meu prieten m-a ajutat mult.

◆ Adjectivele pot îndeplini în propoziţie funcţia sintactică de:

– *atribut adjectival*: Am primit un cadou *frumos*.
– *nume predicativ*: Colegul meu este *punctual*, nu întârzie niciodată.

◆ Adjectivele au funcţia de *atribut adjectival* şi atunci când determină substantive aflate în cazurile N. sau D.

exemple: *Vestitul* urs se născuse la Polul Nord.
Ursului *alb* îi era frig.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi adjectivele din textele următoare şi analizaţi-le după modelul dat.

a) Fumuri albe se ridică în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos. (V. Alecsandri, *Miezul iernei*)

b) Tu erai mândră atunci, o, ţară nemângâiată ... dragostea moşiei întărea ca o za de oţel latele tale piepturi şi braţele lor erau tari. (A. Russo, *Cântare României*)

2. Declinaţi în propoziţii construcţiile *munte înalt* şi *vechea jucărie*.

3. Construiţi propoziţii în care adjectivele *isteţ, molcom, rapid, negru* să îndeplinească pe rând funcţiile sintactice de atribut adjectival şi nume predicativ.

4. Cu adjectivele date completaţi următorul tabel după model:

masculin		feminin	
singular	plural	singular	plural
simplu	simpli	simplă	simple

simplu, folositor, gălbui, crud, lung, maro, geamăn, cumsecade, vernil, sfios, blând, viteaz, moale.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ După posibilitatea de a-şi schimba forma pentru a se acorda cu substantivul determinat adjectivele sunt de două feluri:

I. **variabile** – îşi schimbă forma în funcţie de genul şi numărul substantivului;

II. **invariabile** – au o singură formă pentru toate genurile şi numerele.

Adjective variabile cu	exemple			
	masculin		feminin	
	singular	plural	singular	plural
4 forme	perete *alb*	pereţi *albi*	floare *albă*	flori *albe*
3 forme	şarpe *lung*	şerpi *lungi*	rochie *lungă*	rochii *lungi*
2 forme	codru *vechi*	codri *vechi*	hârtie *veche*	hârtii *vechi*

Să folosim ce am reţinut

5. Se dau adjectivele:

albastru, mândru, gri, rotofei, vioi, cuminte, formidabil, tenace, argintiu, prevăzător, bej.

a) Grupaţi adjectivele date în funcţie de numărul de forme pe care le pot avea.

b) Combinaţi substantivele *haine, nişte vrăbii, apă, o mamă* cu adjectivele subliniate. Alcătuiţi enunţuri cu aceste construcţii.

6. Faceţi acordul adjectivelor din paranteză cu substantivele pe care le determină.

a) Din noianul (neagră) de nouri însă, soarele scăldat în sânge împroşca în feţele drumeţilor o beteală de raze (purpurie). (L. Rebreanu, *Proştii*)

b) Departe, pe linia mării, pluteau alte ostroave (uriaş) de gheaţă, se depărtau şi se apropiau, se lipeau: făceau un pod (singură şi nesfârşită). (C. Petrescu, *Fram, ursul polar*)

c) Ici şi colo se ridică
Câte-un nour (albi) de praf ...
Străjuind şoseaua (mic)
Stâlpii (rară) de telegraf. (G. Topîrceanu, *La vânătoare*)

– Arătaţi pentru fiecare adjectiv cazul, funcţia sintactică, câte forme are.

7. Combinaţi adjectivele *răcoros* şi *uimitor* cu substantive de genul feminin, numărul plural. Alcătuiţi enunţuri în care combinaţiile obţinute să stea în cazurile genitiv şi dativ.

8. Analizaţi adjectivele din textul de mai jos după modelul dat:

E mare, negru ca întunericul; numai vârfurile labelor sunt albe, ca şi când lumina zilei le-ar fi pătat într-adins. Din capul cu fruntea puternică, mare, ochii negri înfloresc noaptea ca două scântei. (E. Gârleanu, *Filozoful*)

exemplu: mare – adjectiv variabil cu două forme, simplu, număr singular, gen masculin, caz N., nume predicativ.

Gradele de comparaţie ale adjectivului

Să observăm

Mihai este înalt.

Mircea este mai înalt decât Mihai.
Mihai este mai puţin înalt decât Mircea.

Mircea este la fel de înalt ca şi Dan.

Mircea şi Dan sunt cei mai înalţi din clasă.

Marius este foarte înalt.

Să reţinem!

◆ **Gradele de comparaţie** sunt forme pe care le ia adjectivul pentru a exprima în ce măsură un obiect posedă o însuşire în raport cu alte obiecte sau cu sine însuşi în situaţii diferite.

exemple: Smochinele sunt *mai dulci* decât strugurii.
În august strugurii sunt *mai puţin dulci* decât în septembrie.

◆ I. **Gradul pozitiv** al adjectivului arată însuşirea unui obiect fără a fi comparată cu a altui obiect sau cu a sa în situaţii diferite.

exemple: Plăcinta este *gustoasă*.
Mărul este *dulce*.

◆ II. **Gradul comparativ** al adjectivului arată o însuşire a unui obiect prin comparaţie cu alte obiecte care au aceeaşi însuşire.

Scanned with OKEN Scanner

Gradul comparativ	se formează din	exemple
de superioritate	adjectivul la gradul pozitiv însoţit de adverbul *mai*	Nectarul este *mai dulce* decât siropul.
de egalitate	adjectivul la gradul pozitiv însoţit de cuvintele *tot atât, tot aşa, la fel de*	Nectarul este *la fel de dulce* ca şi mierea.
de inferioritate	adjectivul la gradul pozitiv însoţit de adverbele *mai* şi *puţin*	Siropul este *mai puţin dulce* decât mierea.

◆ III. **Gradul superlativ** al adjectivului arată măsura cea mai înaltă sau cea mai scăzută a însuşirii unui obiect.

Gradul superlativ		se formează din	exemple
relativ	de superioritate	comparativul de superioritate însoţit de articol demonstrativ	*Cea mai dulce* băutură este nectarul.
	de inferioritate	comparativul de inferioritate însoţit de articol demonstrativ	*Cea mai puţin dulce* băutură este apa.
absolut		adjectivul la gradul pozitiv însoţit de adverbul *foarte* (sau *prea, nespus, grozav, nemaipomenit*)	Nectarul este *foarte dulce.*

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi adjectivele din textele următoare şi grupaţi-le în funcţie de gradul lor de comparaţie.

a) Cel mai înalt dintre munţi este Ceahlăul, care, dacă ar fi intrat în basmele celor vechi, ar fi fost tot atât de vestit ca şi Olimpul. (D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*)

b) Apoi lumina jucăuşă de pe cer s-a stins deodată. S-a întins iarăşi întunericul negru. (C. Petrescu, *Fram ursul polar*)

c) Cică era odată într-un sat un om grozav de leneş. (I. Creangă, *Povestea unui om leneş*)

d) La aceste fapte de arme s-a învrednicit şi el însuşi a lua parte şi nu s-a putut spune nici o clipă că sabia sa a fost mai puţin harnică decât a feciorului său. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

2. Formaţi gradul comparativ (de superioritate, de egalitate, de inferioritate) de la următoarele adjective: *iute, vioi, puţin, strălucitor.* Alegeţi câte o formă a comparativului de la fiecare adjectiv şi alcătuiţi enunţuri.

Atenţie!

◆În limba română există construcţii care au valoare de superlativ absolut.

exemple: supărat foc = foarte supărat
o groază de lume = foarte multă lume
un om harnic, harnic = un om foarte harnic

Scanned with OKEN Scanner

◆ Ideea de superlativ se poate exprima şi prin derivarea adjectivului la gradul pozitiv cu prefixe sau sufixe cu sens superlativ.

– prefixe: *prea-, extra-, supra-, super-, ultra-*.

exemple: preabun, extrafin, supraîncărcat, supercorect, ultraelegant.

– sufixe: *-isim;*

exemple: rarisim, simplisim.

3. Găsiţi adjective sinonime cu expresiile date şi indicaţi gradul lor de comparaţie: ca scos din cutie, ca vai de el, tot unul şi unul, c-o falcă-n cer şi una-n pământ.
Alcătuiţi enunţuri în care să folosiţi expresiile de mai sus.

4. Cu ajutorul prefixelor formaţi gradul superlativ absolut de la adjectivele date: delicat, dezvoltat, plin, mătăsos, sensibil, aglomerat, cunoscut, modern.
Alcătuiţi enunţuri cu superlativele adjectivelor subliniate.

◆ În limba română există şi adjective care nu au grad de comparaţie:

– adjective care prin înţelesul lor exprimă însuşiri care nu pot fi comparate;

exemple: complet, egal, întreg, mort, viu, principal, strămoşesc;

– adjective moştenite sau împrumutate, care în limba latină erau forme ale comparativului sau ale superlativului.

exemple: major, minor, inferior, superior, optim, suprem, interior, exterior, minim.

5. Grupaţi următoarele adjective în funcţie de capacitatea de a avea sau nu grad de comparaţie:
curios, alb, cinstit, superior, veşnic, plimbăreţ, terminat, optim, valoros, fundamental, galben, inferior, unic, rece, solid, enorm, colosal, obraznic, complet, voluminos.
Alcătuiţi enunţuri cu adjectivele subliniate.

6. Identificaţi adjectivele din textele de mai jos şi analizaţi-le după modelul dat.

a) Acum eram liber! ... liber! În ceasul acela am gustat cea mai mare fericire în sufletul meu, căci nimic pe lume nu e mai scump şi mai slăvit decât libertatea; ea este darul cel mai nepreţuit. (V. Alecsandri, *Istoria unui galbân şi a unei parale*)

b) În livezile mănăstirii mai erau încă meri înfloriţi; soarele îi pătrundea de o aburire trandafirie. Slujba dintâi se mântuise la biserica cea mare din cetăţuie, când toaca bătu din nou în turnul de la poartă, după care clopotul cel bătrân începu a suna rar, numai într-o dungă. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

liber – adjectiv variabil cu 4 forme, grad pozitiv, gen masculin, număr singular, caz N., nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

Test grilă

Adjectivul

1. În propoziţia Grei, dar plăcuţi ani am petrecut noi împreună. adjectivele sunt:
   a) noi, împreună;
   b) grei, plăcuţi;
   c) ani, am petrecut.

2. Adjectivele din propoziţia Valurile mohorâte şi grele ale acestei neprietenoase mări aveau un luciu metalic. determină substantivele: a) valurile, mări, luciu;
   b) acestei, metalic, aveau;
   c) mohorâte, acestei, mări.

3. Adjectivele adânc, cenuşiu şi prevăzător sunt: a) variabile cu 3 forme;
   b) invariabile;
   c) variabile cu 4 forme.

4. În propoziţia Ar fi fost mai raţional să se organizeze mici expoziţii. adjectivul are funcţia sintactică de: a) subiect;
   b) atribut adjectival;
   c) complement indirect.

5. În enunţul Ba sunt de toate, ziseră cele două, dar sunt ale mămucăi. cuvintele subliniate sunt: a) articol hotărât, articol nehotărât;
   b) numeral, substantiv;
   c) articol demonstrativ, articol posesiv.

6. În propoziţia Pădurea era foarte tristă şi foarte pustie. adjectivele au funcţia sintactică de: a) complement direct;
   b) nume predicativ;
   c) atribut adjectival.
   şi sunt la gradul: a) superlativ relativ;
   b) comparativ de superioritate;
   c) superlativ absolut.

7. În propoziţia Secerişul fusese tot atât de greu ca şi mai înainte. adjectivul este la gradul: a) superlativ relativ;
   b) comparativ de inferioritate;
   c) comparativ de egalitate.

8. Propoziţia corectă e: a) Aceasta este cea mai completă colecţie de tablouri.
   b) Acolo e o colecţie foarte completă a tablourilor lui C. Ressu.
   c) Aici se află colecţia completă a tablourilor lui C. Ressu.

9. În enunţul Se făcea că el era într-o grădină frumoasă, frumoasă ... adjectivul este la gradul: a) comparativ de superioritate;
   b) superlativ relativ de superioritate;
   c) superlativ absolut.

10. În enunţul Le-au spus străinilor celor necăjiţi să mai aştepte. adjectivul este:
   a) în cazul N., subiect;
   b) în cazul D., atribut adjectival;
   c) în cazul G., nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

Portretul lui Ştefan cel Mare

Fost-au acestu Ştefan-vodă om nu mare de statu, mânios şi degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospeţe omorâea fără *judeţu*[1]. Amintrilea era om întreg la fire, nelenеşu, şi lucrul său îl ştia a-l acoperi şi unde nu gândeai acolo îl aflai. La lucruri de războaie meşter, unde era nevoie însuşi se vârâea, ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăptieze, şi pentru aceia raru războiu de nu biruia. Şi unde biruiau alţii, nu perdea nădejdea, că ştiindu-se căzut jos, se ridica deasupra biruitorilor.

(Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*)

(...) Cartea pe care o cetise cu destulă greutate prea sfinţitul Iosif, punând între dânsa şi ochii sfinţiei sale o făclie de ceară, cuprindea veste de sosire a măriei sale Ştefan-Vodă la *hramul*[2] sfintei mănăstiri Neamţu (...).

Oştenii se rânduiau zid la dreapta şi la stânga; cinstita adunare a locului, cu prea sfinţitul în frunte, trecea la apa Nemţişorului. Omenirea adunată îşi încremenise *talazurile*[3] sub soarele puternic al ceasului al treilea al amiezei.

Sunară trâmbiţi.

În prund, în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemţişorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare prea sfinţitul Iosif se opri, ca să primească alaiul măriei sale.

Călăreţii îşi struniră caii, scânteind din coifuri şi platoşe. Măria sa privi o clipă împrejurimile. Copiii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce frâiele şi scările. Când descălecă Domnul, într-o singură mişcare călăreţii puseră piciorul la pământ. Alexăndrel-Voievod, feciorul bălan al Domniei, sări de-a dreptul din şa.

[1] *judeţu*, s. n. = (aici) judecată
[2] *hram*, s. n. = sărbătoare a patronului unei biserici
[3] *talaz*, s. n. = val; (aici) rând al mulţimii de oameni

Scanned with OKEN Scanner

Purta, ca şi părintele său, *brocart*[1] de Veneţia, *giugiuman*[2] de *samur*[3] şi marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoţeau pe stăpân, adică portarul Sucevii, Bodea, Toma logofătul şi Iuga postelnicul, îşi lăsară caii în mâna slujitorilor şi grăbiră la trecătoarea pârâului.

Cântăreţii soborului începeau, cu glasuri destul de aspre, *axion*[4] pentru slava măriei sale: "Cade-se să te fericim ..."

Vodă Ştefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vieţii sale, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustaţa uşor cărunţită. Avea o puternică strângere a buzelor şi o privire verde, tăioasă. Deşi scund de statură, cei dinaintea sa, opriţi la zece paşi, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe când suna încă axionul, vlădica Iosif înaintă, cădelniţând între făcliile diaconilor, apoi, primind sfânta Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfăţişă măriei sale ca să-i sărute icoanele de smalţ, aşezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creştinesc şi sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un semn mic, din ochi, pe coconul său să săvârşească acelaşi lucru. Poporul şi dregătorii se aplecară adânc în faţa slăvitei feţe a măriei sale. Prea sfinţitul sărută mâna cu pecetea de aur: Vodă îşi împlini aceeaşi datorie către bătrânul stareţ. Îndată *medelnicerul*[5] sfântului lăcaş păşi înainte, înfăţişând pânea şi sarea. Domnul frânse o viţă a colacului. Abia o atinse de buze şi se puse în mişcare cu pas viu. Prundul începu să sune de paşii cailor (...).

(Mihail Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

Să discutăm despre text

1. Ce trăsătură fizică a domnitorului Ştefan cel Mare se remarcă în ambele portrete?

2. Din ce cauză, în portretul realizat de cronicarul Grigore Ureche, termenul propriu (*scund*) este substituit prin antonimul lui negat (*nu mare de stat*)?

3. Ce calităţi ale domnitorului se observă în potretul făcut de Gr. Ureche? Dar defecte?

4. Cronicarul foloseşte de două ori verbul *a birui*; credeţi că, dacă ar fi folosit sinonimul său, *a înfrânge* (de exemplu: *îl înfrângeau alţii*), portretul domnitorului ar fi conţinut o calitate sau un defect?

5. Din ce pasaj al primului portret desprindeţi iubirea de ţară şi de popor a voievodului? Cum se manifestă aceasta?

6. Ce trăsături morale remarcaţi în portretul realizat de M. Sadoveanu?

[1] *brocart*, s. n. = ţesătură de mătase împodobită cu fire de aur sau de argint
[2] *giugiuman*, s. n. = căciulă
[3] *samur*, s.m. = animal cu blană foarte preţioasă
[4] *axion*, s. n. = cântare bisericească de slavă
[5] *medelnicer*, s. m. = titlu dat boierului care turna domnului apă ca să se spele pe mâini şi îi aducea pâine şi sare

Scanned with OKEN Scanner

7. Ce sugerează puternica strângere a buzelor subliniată în al doilea portret? Dar epitetul *tăioasă*? Sunt detalii semnificative? De ce?

8. Identificaţi elementele care alcătuiesc portretul lui Alexăndrel-Voievod. Din ce se deduce că este încă un copil?

9. Ce calităţi ale domnitorului se desprind din ambele potrete?

10. Identificaţi figurile de stil.

Să observăm

Între operele literare care includ cele două portrete există o distanţă în timp de aproximativ trei sute de ani.

Portretul realizat de Gr. Ureche este mai aproape de realitate.

M. Sadoveanu realizează un portret imaginar (fictiv). Scriitorul a folosit ca sursă de inspiraţie opera lui Gr. Ureche.

Raportul dintre realitate şi ficţiune în opera literară poate fi reprezentat de schema:

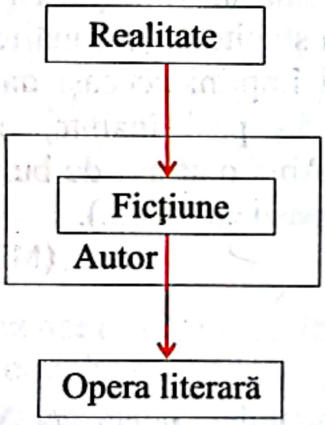

Să reţinem!

◆ **Portretul** constă în înfăţişarea trăsăturilor fizice şi morale ale unui personaj, în scopul individualizării lui.

◆ Portretul este un tip de descriere.

◆ Portretul include, în general: *aspectul fizic,*
vestimentaţia,
gesturile,
însuşirile sau defectele,
ticurile,
obiceiurile.

◆ Mai rar, obiectul unui portret poate fi şi o fiinţă necuvântătoare.

Să folosim ce am reţinut

Pornind de la texte şi de la imagine, alcătuiţi portretul domnitorului Ştefan cel Mare.

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

Observaţi primele două fraze ale portretului realizat de Gr. Ureche, separate de adverbul *altminteri*. Ele conţin serii de trăsături morale care sunt puse în opoziţie de către cronicar: mânios, nestăpânit / înţelept, energic.

Scopul este scoaterea în relief a trăsăturilor din a doua serie, pentru a contura mai bine personalitatea domnitorului.

◆ **Antiteza** este o figură de stil care constă în asocierea a două idei, imagini, situaţii sau personaje aflate în opoziţie.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi antitezele din textele următoare:

a) Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul...
Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este... (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) Fata babei era slută, leneşă, ţâfnoasă şi rea la inimă. Fata moşneagului era frumoasă, harnică, ascultătoare şi bună la inimă. (I. Creangă, *Fata babei şi fata moşneagului*)

c) Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nţelegi tu oare
Cum că eu sunt nemuritor
Şi tu eşti muritoare? (M. Eminescu, *Luceafărul*)

d) În al patrulea an de şcoală primară, Niţă ajunsese să scrie aşa de frumos, încât, adesea, puse alături, caietul lui ai fi zis că este modelul de caligrafie, tipărit, iar modelul de caligrafie, scris de mână; pe câtă vreme, Ghiţă scrie nu se poate mai urât. (I. L. Caragiale, *Triumful talentului...*)

2. Se dau următoarele caracteristici:
voce caldă, zgârcit, aspru, nas cârn, firav, laş, ochi albaştri, robust, cinstit, amabil, voce autoritară, ochi negri, gras, blând, scund, bădăran, slab, nas mare, înalt, curajos, generos.

a) Grupaţi-le pe două coloane: trăsături fizice şi trăsături morale.

b) Grupaţi trăsăturile în aşa fel încât să obţineţi caracteristicile a două personaje aflate în antiteză.

3. Ce fel de portret se realizează în următorul text?

Fata Kivului e cum arar se mai află sub soare. Chipul ei parc-ar fi zugrăvit; alb şi cu două *răsuri*[1] pe obraji. Ochii negri ca mura, frumoşi de pică, dar când îi încruntă te sperie ca întunericul. Părul lins, cu unde albăstrui. Se poartă cu tâmple. Aşa a apucat de la mă-sa şi mă-sa de la mă-sa, obicei adus de la obârşia Ialomiţei, unde nu se ştia de creţuri şi colţişori. (B. Delavrancea, *Sultănica*)

Găsiţi figurile de stil folosite în realizarea potretului. Ce rol au?

[1] *răsură*, s. f. = măceş

Scanned with OKEN Scanner

Colţul cuvintelor

1. Care este forma actuală a cuvintelor: *vărsătoriu, omorâea, vârâea, nu perdea*? Dar a cuvintelor *cetise, trâmbiţi, pânea*?

2. Alcătuiţi enunţuri cu următoarele arhaisme: *făclie, coifuri, platoşe, cocon, pecete*.

3. Ce scop are existenţa arhaismelor în textul lui M. Sadoveanu? Căutaţi în dicţionar sensul cuvintelor *logofăt* şi *postelnic*.

4. Selectaţi arhaismele din portretul realizat de Grigore Ureche.

5. Alcătuiţi enunţuri cu sinonimele următoarelor cuvinte: *a birui, nădejde, scund, statură, ospăţ, meşter*.

6. Alcătuiţi familia lexicală a cuvântului *verde* . Subliniaţi sufixele şi prefixele pe care le-aţi folosit.

7. Arătaţi ce părţi de vorbire sunt cuvintele subliniate şi ce funcţie sintactică au:

a) "... avea obrazul *ars proaspăt* de vântul de primăvară".

b) "Cei dinaintea sa, opriţi *la zece paşi*, păreau că se uită la el de jos în sus."

Temă pentru acasă

Citiţi povestirea *Un om năcăjit* de Mihail Sadoveanu şi realizaţi portretul personajului principal.

Portretul

1. Citiţi textul:

(...) Constantin era copil frumos, semănând foarte mult cu Filofteia; era inteligent şi plin de închipuire. Dar era grozav de leneş, indiferent la dojană ca şi la laudă şi fără altă regulă de activitate decât fantezia şi bunul său plac, care, însă, îl împingeau la muncă utilă foarte rar.

În cei cinci ani, câţi a făcut la şcoala din Celei, era, prin isteţimea lui firească, cu mult deasupra conşcolarilor, dar, prin lipsa lui de aplicaţie şi de spirit şcolar, era printre codaşi. Îl interesau lecţiile de istorie şi întâmplările extraordinare. În istorie, la finele clasei a V-a, ajunsese să ştie tot atât cât şi învăţătorul. La celelalte studii era slab din nesilinţă. (Gala Galaction, *Gloria Constantini*)

a) Ce este textul de mai sus?

b) Desprindeţi trăsăturile fizice şi morale ale personajului.

c) Găsiţi, în text, motivaţia pentru fiecare trăsătură fizică şi morală.

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem

◆ **Portretul** unei persoane se realizează prin descrierea trăsăturilor sale fizice şi morale caracteristice.

Să folosim ce am reţinut

2. Se dau următoarele trăsături fizice şi morale: liniştit, bătăios, ambiţios, cu nasul cârn, îngrijit, haine curate, neglijent, cu ochi mari, nerăbdător, sprâncene arcuite, dezordonat, leneş, şifonat, ciufulit, înţelegător, repezit, nasturi rupţi, blând.

a) Alcătuiţi două portrete scurte folosind caracteristicile date mai sus.

b) Daţi câte un titlu fiecărui portret sau găsiţi un singur titlu pentru ambele portrete.

3. Priviţi cele două ilustraţii:

MIHAI

A venit vacanţa!

RADU

A venit vacanţa!

a) Cum va pronunţa Mihai propoziţia de mai sus? Dar Radu? Motivaţi atitudinea fiecăruia.

b) Faceţi câte un scurt portret pentru fiecare. Argumentaţi fiecare trăsătură morală.

4. a) Faceţi portretul unei persoane cunoscute, surprinsă într-un moment când se bucură. Enumeraţi cuvinte, expresii pe care le foloseşte în asemenea împrejurări.

b) Faceţi portretul unei persoane cunoscute, surprinsă într-un moment când este tristă. Enumeraţi cuvinte, expresii pe care le foloseşte în aceste situaţii.

5. Găsiţi câte o replică adecvată fiecărei ilustraţii.

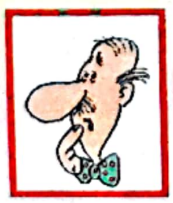

6. a) Ai un profesor nou de geografie. Mama te întreabă cum este noul profesor. Fă-i portretul.

b) Vorbeşte-i colegului (colegei) de bancă despre prietenul cunoscut în tabără.

c) Ai un nou coleg (o nouă colegă) în clasă. Fă-i portretul.

7. Daţi exemplu de situaţii cotidiene când este nevoie să facem portretul unei persoane.

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Vântul din lună

de *Eric Linklater*

(...) În clipa când le văzu intrând pe Dina şi Dorinda, el se ridică şi le întâmpină cu un surâs plin de jale.

– Dragele mele prietene! Elevele mele favorite! Aţi venit să-l vizitaţi pe bătrânul vostru profesor? Câtă bunătate din partea voastră!

Era un om mărunţel, cu o faţă plăcută, proaspăt rasă, albă ca un os de pui. Avea nişte ochi mari, întunecaţi, sub nişte sprâncene groase, negre, care tot săltau şi coborau de câte ori se emoţiona. Câteodată sprânceana stângă părea suită până la jumătatea frunţii, şi alteori cea dreaptă cobora, într-o încruntătură teribilă, pe o singură parte a feţei. Părul îi era foarte des şi niţel buclat, iar într-un punct cobora până la mijlocul frunţii sale palide. Făcea frecvente gesturi cu mâinile, care îi erau lungi şi delicate, şi umbla cu paşi graţioşi şi uşori. Lumea din Băgărici gândea că poartă o îmbrăcăminte ciudată, dar, după părerea Dinei, haina lui verde-închis de velur şi pantalonii lui galbeni din catifea dungată îl prindeau foarte bine, şi Dina mai admira foarte mult şi vesta lui roşie cu nasturi de alamă şi cămaşa lui albă de mătase. Dânsul vorbea perfect limba engleză, dar o umplea cu sunete neobişnuite – cu triluri de *r*-uri şi cu *t*-uri care făceau să ţi se pară că loveşte cineva în masă cu furculiţa de metal cu care dădea tonul la acordatul pianului, şi cu vocale lungi, cântătoare.

– O să vi se pară un loc ciudat, spuse el, acesta unde mă găsiţi, odaia asta unde oamenii îşi atârnă lucrurile la uscat. Dar a trebuit să-mi aduc aici faţa de pernă, pentru că azi-dimineaţă, când m-am trezit, m-a copleşit mâhnirea la gândul că trebuie să stau aici. Şi am început să plâng şi faţa de pernă s-a udat rău. Voi, care sunteţi englezoaice, o să gândiţi că e o prostie din partea unui om în toată firea să plângă. Dar în ţara mea, când oamenii sunt mâhniţi, plâng, fie că-s mari, fie că-s mici. Şi când sunt veseli, râd.

Scanned with OKEN Scanner

– A fost foarte cuminte din partea dumneavoastră să vă puneţi la uscat faţa de pernă înainte de a merge la culcare, spuse Dina.

– Dacă v-aţi fi culcat astă-seară cu perna udă, spuse şi Dorinda, aţi fi făcut guturai şi atunci aţi fi fost şi mai trist.

– Aşa m-am gândit şi eu, făcu domnul Corvo, fiindcă nu-s chiar atât de nerezonabil. De fapt, când mă uit la multe alte persoane pe care le cunosc, găsesc adesea că eu fac parte dintre cei destul de rezonabili (...).

1. Ce trăsături predomină în acest portret?

2. a) Completaţi pe caiete, folosind citate din text:

corpul: - silueta ...
- mâinile ...
- picioarele ...

figura: - conturul feţei ...
- părul ...
- fruntea ...
- sprâncenele ...
- ochii ...
- tenul ...

vestimentaţia ...
ţinuta corpului ...
mersul ...
mimica[1] ...
vocea ...
vorbirea ...
particularităţi morale ...

b) Grupaţi elementele date în funcţie de modalitatea de caracterizare prin care sunt realizate (directă, indirectă).

3. Ce mijloace artistice a folosit autorul pentru a realiza portretul domnului Corvo?

[1] *mimică*, s. f. = expresie a feţei, mină

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

ADVERBUL

Să ne aducem aminte din clasa a V-a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia adverbului.

I. a) Adverbul este parte de vorbire flexibilă.
b) Adverbul este parte de vorbire neflexibilă.

II. a) Adverbul determină un verb, un adjectiv, un substantiv sau un adverb.
b) Adverbul determină un substantiv sau un pronume.

III. a) Adverbul exprimă caracteristica unei acţiuni.
b) Adverbul exprimă denumirea unui obiect.

2. Identificaţi adverbele din textele de mai jos şi cuvintele pe care le determină.

a) Lovea diapazonul de colţul catedrei, îl ducea repede la urechea dreaptă şi, încruntând puţin din sprâncene, dădea uşor tonul: laaa! (M. Sadoveanu, *Domnul Trandafir*)

b) Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) Străinul veni şi el afară. Acum se văzu că în şerpar mai avea şi un fluier subţire, destul de mic. (C. Petrescu, *Un om între oameni*)

d) Acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate. (Al. Odobescu, *Pseudo-kineghetikos*)

3. Grupaţi următoarele adverbe pe trei coloane: adverbe de mod, adverbe de loc, adverbe de timp.
repede, atunci, uşor, bine, puţin, deoparte, agale, încoace, mereu, odată, când, sus, niciodată, oricând, azi, aşa, altfel, nicăieri, nu, unde, acolo.

4. Cu ajutorul sufixului *-eşte* formaţi adverbe de la următoarele substantive:
tânăr, prieten, iepure, om, voinic, bărbat, român, mânz, grec.
Alegeţi patru adverbe şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

5. Identificaţi adverbele din următoarele texte şi analizaţi-le după modelul dat.

a) Când am ajuns apoi acasă, la Seca Lenca, dascălul era mişcat, Budulea iarăşi râdea în el, Seca Lenca stătea cu fetele ei privind ca la o minune; iară eu nu cunoşteam pe mama lui Huţu, fiindcă n-o văzusem niciodată. (I. Slavici, *Budulea Taichii*)

b) Deasupra se boltea un cer alburiu de singurătate. Mergeau încet pe un drum de ţărână. Un stol de stănci şi grauri pluti alene pe vânt, apoi se lăsă într-o vâlcea. (M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

când – adverb de timp, complement circumstanţial de timp (determină verbul *am ajuns*)

6. Completaţi spaţiile punctate cu forma potrivită a cuvintelor date. Identificaţi adverbele.

Scanned with OKEN Scanner

demult / de mult, altfel / alt fel, numai / nu mai, odată / o dată, deloc / de loc, altădată / altă dată, decât / de cât.

a) Nu ştie ... o strofă.
b) Nu i-a venit ideea să rezolve ... problema.
c) Ţi-am spus să ... bei apă rece după ora de sport.
d) ..., în timp ce se juca în curte, Dănuţ s-a lovit la genunchi.
e) Nu vor merge în excursie ... doi elevi din clasa noastră.
f) Acum nu-şi aminteşte ... unde a pus scrisoarea.
g) A sunat ... la uşă dar nu i-a răspuns nimeni.
h) Din neatenţie a notat ... .
i) ... vor fi mai atenţi şi nu vor mai greşi.
j) Ultima scrisoare am primit-o ... .

Atenţie!

◆ După forma lor adverbele sunt:
– simple;
exemple: aşa, bine, rău, destul, aici, acolo etc.
– compuse;
exemple: astă-vară, după-masă, altădată, niciodată, oarecum, acasă, departe etc.

7. Analizaţi cuvintele subliniate:
a) Ziua ninge, noaptea ninge, dimineaţa ninge iară. (V. Alecsandri, *Iarna*)
b) – Ei, omule! răspunse boierul bărbos; astă-noapte eram tulburat tare. (M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)
c) Căta la noi aşa de blând
Senină şi tăcută. (St. O. Iosif, *Bunica*)
d) Era un vis misterios
Şi blând din cale-afară. (M. Eminescu, *S-a dus amorul*)

Atenţie!

◆ Unele adverbe de mod sunt folosite ca adjective.
exemple: Mergea *încet*.
Bătrânul se plimba cu pas *încet*.
Copilul se depărta cu paşi *înceţi* de malul lacului.
◆ Adverbe ca *bine, rău* devin substantive dacă sunt articulate cu articol hotărât sau nehotărât.
exemple: I-a făcut *un bine*.
A răsplătit *binele* cu *răul*.

8. a) Alcătuiţi enunţuri în care cuvintele *domol, lin, tare, egal* să aibă pe rând valoare de adjectiv şi valoare de adverb.
b) Alcătuiţi enunţuri în care cuvintele *joi, vară, seară, bine* să aibă pe rând valoare de substantiv şi valoare de adverb.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţiile sintactice ale adverbului

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Identificaţi adverbele din textele de mai jos şi indicaţi funcţia sintactică pentru fiecare dintre ele.

a) Madam Popescu mai sărută o dată dulce pe maioraşul, îl scuipă, să nu-l deoache, şi-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută milităreşte şi merge într-un colţ al salonului unde (...) stau grămădite fel de fel de jucării. (I. L. Caragiale, *Vizită*)

b) Ziua, când era căldură mare, stau la umbră în lăstar; după-amiaza, când se potolea vipia, ieşeau cu toţii pe mirişte. (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Puiul*)

Atenţie!

◆ Adverbele pot avea funcţia sintactică de **complement circumstanţial (de loc, de timp, de mod)** atunci când determină un verb.

2. Găsiţi câte trei adverbe de loc, de mod şi de timp şi construiţi câte o propoziţie în care acestea să aibă funcţia sintactică de complement circumstanţial de loc, respectiv de mod şi de timp.

3. Completaţi spaţiile punctate cu adverbele potrivite şi indicaţi pentru fiecare funcţia sintactică.

când, iarăşi, acuma, împreună, dureros, acolo.

a) – Vine, vine ... , puişorul mamii! răspunde cucoana. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

b) ... , mamă, te zăresc
Pe tine-ntr-o căscioară (G. Coşbuc, *Mama*)

c) ... au ajuns acasă, urechile le pocneau ... şi nu mai puteau descleşta fălcile. (M. Sântimbreanu, *O temă grea*)

d) ... e concert, copii;
Merg şi eu, şi tu să vii,
Mergem ... . (G. Coşbuc, *Concertul primăverii*)

4. Completaţi spaţiile punctate cu unul dintre adverbele *când, cum, unde*.

Mihai ştie / ... se va întoarce Dan din tabără.
Şi-a dat seama / ... este corect să procedeze.
Nimeni nu a aflat / ... locuieşte noul nostru coleg.
... merg la şcoală / trec pe lângă muzeu.
Ne va spune / ... vor pleca în excursie.
Mihai ştie / ... se poate ajunge în locul acela.

Să reţinem!

◆ În frază adverbele **când, unde** şi **cum** fac legătura între propoziţii.

Scanned with OKEN Scanner

◆ Aceste adverbe sunt părţi de propoziţie în propoziţiile pe care le introduc.

exemplu: Ştie / *cum* să-i vorbească.

cum – adverb de mod, complement circumstanţial de mod (determină verbul *să vorbească*)

Să folosim ce am reţinut

5. Aflaţi funcţia sintactică a adverbelor *când, cum* şi *unde* din următoarele fraze.

a) Într-o zi, când ningea mai vrăjmaş, Vasile Baciu ieşi din casă. (L. Rebreanu, *Ion*)

b) Dedesubtul Brăcinelului, era o poiană unde baciul aduna fânul. (G. Galaction, *La Vulturi!*)

c) Unde pica nuca, pica şi din Talpa-Iadului bucăţica. (I. Creangă, *Povestea porcului*)

d) Dar împăratul, când a venit în astă-sară de la vânat şi când i s-a adus laptele, a zis la rândul său: "Acest lapte nu se mai bea." (I. Creangă, *Povestea porcului*)

e) Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi. (*Proverb*)

f) Cum nu se dă scos ursul din bârlog (...), aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

6. Identificaţi adverbele din textele date şi stabiliţi pentru fiecare funcţia sintactică şi cuvântul pe care îl determină.

a) Cine se loveşte cu capul de pragul de sus, vede şi pe cel de jos. (*Proverb*)

b) Puteri de nu vei fi având
De plată, vorbă-i lasă
Că-i voi lucra o zi, oricând,
La-ntorsul meu acasă. (G. Coşbuc, *O scrisoare de la Muselim-Selo*)

c) Vede viaţa ca un cal cu ochelari: drumul înainte, fără să ştie ce se petrece la dreapta şi la stânga. (Cezar Petrescu, *Întunecare*)

Să reţinem!

◆ Adverbele care determină un substantiv au funcţia sintactică de **atribut adverbial.**

exemple: Tema *de astăzi* este foarte uşoară.

Scriitorul povesteşte despre oamenii *de altădată*.

◆ Adverbul cu funcţia de atribut adverbial se leagă de obicei de substantivul determinat printr-o prepoziţie.

exemplu: Bunicul îşi aminteşte de iernile *de* odinioară.

Să folosim ce am reţinut

7. Combinaţi substantivele din stânga cu adverbele din dreapta. Alegeţi trei dintre îmbinările obţinute şi integraţi-le în enunţuri.

Scanned with OKEN Scanner

vremurile, sertarul, lemnele, clădire, întâmplarea, păsările	de ieri, de acolo, din stânga, de altădată, de afară, de sus

8. Completaţi spaţiile punctate cu adverbele potrivite. Indicaţi funcţia lor sintactică.
   a) În camera ... se află biblioteca.
   b) Ziua ... are un orar foarte încărcat.
   c) Straturile ... sunt de morcovi iar cele ... sunt cu ceapă.

9. Identificaţi adverbele cu funcţia sintactică de atribut adverbial.
   a) Din mesteacănul de-afară
   Flori îngălbenite curg. (O. Goga, *Amurg*)
   b) În anii de pe atunci primăvara nu venea decât pentru copilul din mine ... adică o primăvară cu izbucniri în afară, în faptele copilăriei. (I. Teodoreanu, *Masa umbrelor*)

10. Combinaţi cuvintele din stânga cu adverbele din dreapta. Alegeţi 4 dintre îmbinările obţinute şi integraţi-le în enunţuri.

desenează, pe stradă, aceştia, să audă, prietenii, cei doi	numai, doar, chiar nici, măcar, mai

Gradele de comparaţie ale adverbului

Maria aleargă *repede*.

Ioana aleargă *mai repede* decât Maria.

Dana aleargă *la fel de repede* ca şi Maria.

Sorina aleargă *mai puţin repede* decât Ioana.

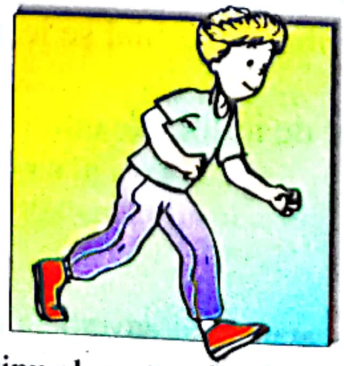

Dinu aleargă *cel mai repede*.

Dan aleargă *foarte repede*.

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

- La fel ca şi adjectivul, adverbul are grade de comparaţie.
- Gradele de comparaţie ale adverbului se exprimă prin aceleaşi construcţii (mai repede, la fel de repede, foarte repede etc.) ca şi la adjective.
- Au grade de comparaţie:

– cele mai multe adverbe de mod;

exemple: frumos, urât, bine, rău, iute, repede, tare etc.

– unele adverbe de loc şi de timp;

exemple: aproape, departe, târziu, devreme etc.

- În limba română există şi în cazul adverbelor construcţii care au valoare de superlativ absolut.

exemple: merge repede, repede = merge foarte repede
cântă tare frumos = cântă foarte frumos
desenează frumos de tot = desenează foarte frumos

Să folosim ce am reţinut

1. Completaţi tabelul folosind adverbele date: *rar, des, iute, încet, sus, târziu*.

Gradul pozitiv	Gradul comparativ			Gradul superlativ	
	de superioritate	de egalitate	de inferioritate	relativ	absolut
rar	mai rar	la fel de rar	mai puţin rar	cel mai rar	foarte rar

Integraţi în enunţuri câteva dintre formele gradelor comparativ şi superlativ ale adverbelor date.

2. Grupaţi adverbele din textele de mai jos în funcţie de gradul lor de comparaţie.

a) Undeva foarte departe, sub râpa dreaptă a muntelui, scânteia o pânză de apă în cădere. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

b) Voi mai sus să vă suiţi — La cea mică puntioară
Şi mai jos să vă lăsaţi — Acolo-i apă amară. (*Folclor*)

c) Ba a mai adus şi pe domnul Iuga în mijlocul lor, tocmai ca să se ajungă mai repede şi mai sigur la o pace frumoasă. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

3. Identificaţi adverbele din textele de mai jos, arătaţi ce funcţie sintactică au şi grupaţi într-o coloană adverbele care nu pot avea grade de comparaţie.

a) – Dar tu să ştii că eu dorm iepureşte; şi pe lângă işti doi ochi, mai am unul la ceafă, care şade pururea deschis şi cu care văd şi noaptea şi ziua tot ce se face prin casă. (I. Creangă, *Soacra cu trei nurori*)

b) Unde ai văzut vreodată aste ţări necunoscute?
Când se petrecur-aceste? La o mie patru sute? (M. Eminescu, *Scrisoarea IV*)

4. Alcătuiţi propoziţii în care să folosiţi următoarele construcţii adverbiale cu valoare de superlativ absolut:
încet-încet, tare demult, mult de tot, sus de tot.

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

PREPOZIŢIA

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia prepoziţiei.

I. a) Prepoziţia este parte de vorbire neflexibilă.
b) Prepoziţia este parte de vorbire flexibilă.

II. a) Prepoziţia face legătura între părţi de propoziţie.
b) Prepoziţia se foloseşte pentru a face legătura între un atribut sau complement şi partea de vorbire pe care acestea o determină.

III. a) Prepoziţia are înţeles de sine stătător şi îndeplineşte diverse funcţii sintactice în propoziţie.
b) Prepoziţia are înţeles de sine stătător şi nu poate îndeplini funcţii sintactice. Este doar un element de legătură (un instrument gramatical).

2. – Identificaţi prepoziţiile din textele de mai jos, şi grupaţi-le în funcţie de felul lor (simple, compuse).

– Specificaţi în cazul fiecărei prepoziţii între ce părţi de propoziţie şi cuvinte determinate face legătura. În ce caz stau substantivele însoţite de prepoziţii?

a) În seara aceea, lumina nu se aprinse la far. Bătrâna rămase lângă apă, până târziu, cu doniţa în mâini ... (R. Tudoran, *Toate pânzele sus!*)

b) Vei privi prin zări senine
Stelele sclipind mărunte,
Cum încet, de peste munte,
Ies de printre brazi. (G. Coşbuc, *Pace*)

Atenţie!

◆ Prepoziţia se foloseşte numai în cadrul unei propoziţii.

3. Faceţi legătura între cuvintele din cele două coloane cu ajutorul unor prepoziţii potrivite.

exemplu: tablou – clasă ⟶ tabloul *din* clasă

Alegeţi două construcţii în care să existe un substantiv şi două în care să existe un verb şi integraţi-le în enunţuri.

locuitor	munte
obiectele	masă
livada	meri
animalele	casă
strigă	distanţă
merge	capăt
se trezeşte	ceas deşteptător
se pregăteşte	concurs

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

◆Unele prepoziţii provin din alte părţi de vorbire:

– adverbe articulate cu articol hotărât;

exemple: înaintea, împotriva, îndărătul, împrejurul, dedesubtul, deasupra.

– substantive;

exemple: graţie, mulţumită.

– verbe (formă de participiu);

exemplu: datorită.

4. Completaţi spaţiile punctate cu prepoziţiile potrivite.

a) ... stratului de zăpadă începuseră să încolţească primii ghiocei.

b) S-a oprit ... vitrinei împodobite cu brăduţi argintii.

c) Am reuşit să câştigăm ... ajutorului prietenilor noştri.

d) ... documentelor pe care ni le-a pus la dispoziţie, am putut să reconstituim evenimentele din acea perioadă.

e) El este cel care a scris ... proiectului prezentat de grupa noastră.

5. Completaţi spaţiile punctate cu prepoziţia *la* sau cu grupul *l-a*. Explicaţi alegerea făcută pentru fiecare caz.

a) Cine-i tânăr şi voinic
Iese noaptea ... *colnic*[1]
Fără par, fără nimic ... (*Folclor*)

b) – Ce-are, mă, băiatul tău, de ce nu ... lăsat să sfârşească? întrebă Cocoşilă. (M. Preda, *Moromeţii*)

c) – ... porţi, flăcăi! zise bătrânul. Încuieţi-le şi grămădiţi bolovani pe ziduri. Aşezaţi-vă toţi pe ... metereze. (C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

d) Niciodată nu i s-a părut Domnicăi mai nimica-toată-de-om decât în ceasul dimineţii cu brumă când ... pregătit pentru cea dintâi zi de şcoală. (I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)

6. Construiţi propoziţii în care substantivele *piatră, pânză, bunic, compunere,* însoţite de prepoziţii, să stea în cazul acuzativ şi să îndeplinească funcţiile sintactice de nume predicativ şi complement indirect.

Să reţinem!

◆ Majoritatea prepoziţiilor simple şi compuse se construiesc cu substantive, pronume, adjective sau numerale în cazul acuzativ.

exemple: M-am întâlnit *cu* prietenul meu.
L-am întrebat *pe* el.
Le-a ales *pe* cele mai frumoase.
Ne-a povestit *despre* cei doi.

[1] *colnic*, s. n. = cărare, potecă, colină

◆ **Cazul genitiv** este cerut de următoarele prepoziţii: *asupra, contra, împotriva, dedesubtul, înaintea, înapoia, împrejurul, deasupra* etc.

exemple: S-au repezit cu toţii *asupra* coşurilor cu fructe.
Împrejurul casei erau multe flori.

◆ **Cazul dativ** este cerut de următoarele prepoziţii: *graţie, mulţumită, aidoma, asemenea, conform, contrar, potrivit, datorită.*

exemple: Totul se desfăşura *conform* programului şi *mulţumită* entuziasmului copiilor serbarea a fost un mare succes.

Să folosim ce am reţinut

7. Identificaţi prepoziţiile din textele de mai jos şi stabiliţi cazurile pe care le cer.

a) Ana rămase privind ca un copil uimit la călăreţul ce stătea ca un stâlp înaintea ei. (I. Slavici, *Moara cu Noroc*)

b) Căci măria sa Ştefan de la Moldova lupta împotriva robiei şi cotropirii, şi la războaiele sale îl sprijinea întreg norodul. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

c) Astfel zise lin pădurea
Bolţi asupră-mi clătinând. (M. Eminescu, *O, rămâi...*)

d) Într-o iarnă, mulţumită unui om de inimă (...) izbutise să pătrundă în corpul privilegiat al hamalilor de la gară. (N. D. Cocea, *Fecior de slugă*)

8. Alcătuiţi propoziţii în care prepoziţiile *contra, împrejurul, înapoia, contrar, conform, aidoma* să însoţească:

a) substantive;
b) pronume;
c) numerale.

9. Puneţi cuvintele din paranteză la cazul cerut de prepoziţiile care le însoţesc.

a) Ş-odată şi sar în ogradă, mă înfăţoşez dinaintea (mama). (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Transfigurată, trecută într-o nouă stare, învestită cu o putere inimaginabilă, unda Oltului se întoarce împotriva (munţi). (G. Bogza, *Cartea Oltului*)

c) Graţie (ea) i-a revenit inspiraţia poetică. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

d) Împotriva (obicei) său, Lăpuşneanul (...) era îmbrăcat cu toată pompa. (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*)

10. Alcătuiţi propoziţii în care prepoziţiile *despre, dintre, dinspre, înspre* să facă legătura între:

a) un complement;
b) un atribut

şi cuvintele determinate de acestea.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

CONJUNCŢIA

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia conjuncţiei.

I. a) Conjuncţia este parte de vorbire flexibilă.
b) Conjuncţia este parte de vorbire neflexibilă.

II. a) Conjuncţia face legătura între părţi de vorbire.
b) Conjuncţia leagă două părţi de propoziţie de acelaşi fel (în propoziţie) sau două propoziţii de acelaşi fel sau diferite (în frază).

III. a) Conjuncţia are înţeles de sine stătător şi funcţie sintactică în propoziţie.
b) Conjuncţia este doar element de legătură (instrument gramatical) fără funcţie sintactică.

2. Identificaţi conjuncţiile din textele date. Specificaţi felul lor şi precizaţi ce părţi de propoziţie sau propoziţii leagă.

a) Prin frunze vechi, viorele (...) şi toporaşi violeţi, şi galbena ciuboţică-a-cucului şi mierea-ursului – răzbătuseră. (M. Sadoveanu, *Primăvara*)

b) Deodată se deschise uşa / şi văd intrând un tânăr slab, palid, cu ochii vii şi visători (...) cu părul negru, lung, cu fruntea înaltă şi inteligentă. (G. Călinescu, *Viaţa lui Mihai Eminescu*)

c) Aveam avantajul / că ştiam precis / ce trebuie / să fac. (Const. C. Giurescu, *Amintiri*)

d) Ipate însă era mâhnit pentru pierderea lui Chirică / ... şi nu ştia / unde l-ar găsi / ca să-i mulţumească pentru atâtea binefaceri. (I. Creangă, *Povestea lui Stan Păţitul*)

3. Grupaţi cuvintele de mai jos pe două coloane: conjuncţii şi prepoziţii. Alegeţi două conjuncţii şi construiţi cu fiecare două propoziţii şi două fraze.
şi, dacă, împotriva, căci, precum, ca să, fiindcă, până la, din, aşadar, deoarece, dintre, printre, iar, conform, însă, că, de pe, cu, deşi, între, potrivit, încât, vasăzică, de la, datorită.

4. Arătaţi valoarea morfologică a cuvintelor subliniate.
Noi vom pleca *iar* voi îi veţi aştepta pe ceilalţi.
Deşi a fost atent *iar* a greşit.
Nici Ileana, *nici* Marius nu au ştiut nimic despre această întâmplare.
Nu a mâncat *nici* piersicile.
Anca *şi* Sorina au făcut cele mai frumoase desene.
Atâta lucru ştia *şi* el.

Atenţie!

◆ **Iar, nici, şi** pot fi *adverbe* (când au înţelesul de *din nou, măcar, chiar*) sau *conjuncţii* (când leagă între ele părţi de propoziţie de acelaşi fel sau propoziţii).

Să observăm

a) Doinele, poveştile, muzica **şi** poezia sunt arhivele popoarelor. (A. Russo, *Poezia poporală*)

b) Bătrânul a intervenit / **şi** băiatul nu l-a făcut de ruşine, / a fost elev strălucit / **şi** a luat diploma cu distincţie. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

c) Nu se cuvenea / să-l supere, / **fiindcă** dascălul Clăiţă era un om neobosit. (I. Slavici, *Budulea Taichii*)

– Ce rol au conjuncţiile **şi**, **fiindcă** în enunţurile de mai sus?

Să reţinem!

◆ În funcţie de felul părţilor de propoziţie şi felul propoziţiilor pe care le leagă, conjuncţiile sunt:

– **coordonatoare** (*şi, dar, iar, însă, ci, sau, ori, deci*); leagă:

a) părţi de propoziţie de acelaşi fel (subiect + subiect, nume predicativ + nume predicativ, complement + complement, atribut + atribut);

b) propoziţii de acelaşi fel într-o frază (propoziţie principală + propoziţie principală, propoziţie secundară + propoziţie secundară).

– **subordonatoare** (*că, să, dacă, fiindcă, deşi, încât, căci, deoarece*); se folosesc numai în frază şi fac legătura între propoziţia principală şi propoziţia secundară subordonată acesteia.

Să folosim ce am reţinut

5. Identificaţi conjuncţiile din textele date şi grupaţi-le în funcţie de rolul pe care îl au: coordonatoare sau subordonatoare.

a) Într-o zi m-am dus la tipografie / să-l iau, / ca să mâncăm împreună. L-am găsit făcând corecturi. Era palid şi foarte obosit la faţă. (Al. Vlahuţă, *Amintiri despre Eminescu*)

b) Mam-mare aşază frumuşel beretul lui Goe (...) / îl întreabă / dacă-l mai doare nasul. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

c) Ei ştiu / că vine timpul florilor, al albinelor şi al mierii. (G. Bogza, *Primăvara în Carpaţi*)

d) Tunurile Ţării Româneşti erau gata / să biruiască spre ele, / dar înaintaşii suiţi în arbori au făcut semn tunarilor / să mai rabde, / pentru că la catargurile navelor flutură flamuri albe. (E. Camilar, *Povestiri eroice*)

6. Completaţi spaţiile punctate folosind conjuncţiile potrivite. Indicaţi felul fiecărei conjuncţii.

Plec acum ... nu întârzii.

... era un om blând, toată lumea îl iubea.

Ne-am odihnit destul ... putem pleca.

Scanned with OKEN Scanner

A muncit mult ... mai are destul de recuperat.

Dragi îmi erau tata ... mama, fraţii ... surorile, ... băieţii satului. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

7. Construiţi câte două propoziţii în care:
   a) elementele subiectului multiplu să fie legate prin conjuncţii coordonatoare;
   b) să existe două atribute legate prin conjuncţie coordonatoare;
   c) să existe două complemente directe legate prin conjuncţie coordonatoare.

8. Completaţi următoarele fraze:
   I-am spus că ... .
   Fiindcă ... nu putem merge în parc.
   Vor pleca în excursie dacă ... .
   Deşi ... planurile vor fi gata la timp.
   Totul e pregătit aşadar ... .
   Se grăbeau aşa de tare încât ... .

Exerciţii de folosire corectă a adverbului, prepoziţiei şi conjuncţiei

1. Indicaţi valoarea morfologică a cuvintelor subliniate.
   a) *Împrejur*, ulmii cântau o doină duioasă. (Al. Macedonski, *Pădurea Ulmilor*)
   b) După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigit *împrejurul* focului ... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
   c) Oamenii nu se zăreau *deasupra*, *dedesubtul* lui, *primprejur* nu era nici o vietate. Se apropie, se lăsă tot mai jos, *deasupra* muntelui, *deasupra* pădurii de brazi. (E. Gârleanu, *Vulturul*)

2. a) Puneţi cuvintele din paranteză la forma corectă, cerută de prepoziţia care le însoţeşte. Alegeţi patru construcţii şi integraţi-le în enunţuri.
deasupra (oraş), deasupra (unul), împotriva (el), datorită (eu), împrejurul (parc), împotriva (cei doi), dinaintea (mulţi), dedesubtul (arbore)
   b) Alcătuiţi enunţuri în care cuvintele subliniate de la punctul a) să aibă valoarea morfologică de adverb.

3. (I) Completaţi spaţiile punctate cu prepoziţia *după* sau prepoziţia *de pe*.
   a) Nu da vrabia din mână pe cioara ... gard. (*Proverb*)
   b) Iar iezii închid uşa ... dânsa şi trag zăvorul. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)
   c) ... el, călcând cu teamă,
   Merg tăcuţii lui prieteni. (G. Topîrceanu, *Balada Munţilor*)
   d) Toţi ciulinii ... vale
   Se pitesc prin văgăuni,
   Iar măceşii ... câmpuri
   O întâmpină în cale (...) (G. Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)

Scanned with OKEN Scanner

(II) Construiţi trei enunţuri în care să folosiţi prepoziţia *de pe* şi trei enunţuri cu prepoziţia *după*.

◆ Prepoziţia **după** se scrie şi se pronunţă cu **-ă** (nu este corectă forma *dupe*).

4. Completaţi spaţiile punctate cu una dintre prepoziţiile date în paranteze.
a) (în / la)
Săptămâna viitoare va pleca ... Braşov.
Marţi voi merge ... bunica.
b) (care / pe care)
Nu am găsit cartea ... mi-ai cerut-o.
Cartea ... era pe masă l-a interesat foarte mult.
c) (din / dintre)
Mi-a fost greu să aleg o singură prăjitură ... cele care erau expuse.
Prăjiturile ... pachetul de la bunica au fost foarte gustoase.
d) (între / dintre)
Cel mai bun ... noi va câştiga.
S-a aşezat ... doi cunoscuţi.

◆ Este greşit să scriem *de la 9 – 17*. Corect este să scriem **de la 9 până la 17.**

5. (I) Completaţi spaţiile punctate cu *sau / s-au* ori *iar / i-ar*. Explicaţi în fiecare caz alegerea făcută.
Nu ... hotărât unde să-şi petreacă vacanţa.
... ajuta pe cei doi dar acum nu are timp.
... ai venit? întrebă ea supărată.
Trandafiri ... garoafe? Care-ţi plac mai mult?
(II) Alcătuiţi câte o propoziţie în care să folosiţi pe rând *iar, i-ar, sau, s-au*.

6. Construiţi enunţuri în care *şi, nici, iar* să aibă pe rând valoarea morfologică de:
a) adverb;
b) conjuncţie.

7. Completaţi spaţiile punctate cu unul dintre cuvintele: *într-un, între, printr-un, printre, dintr-un, dintre*.
... mare oraş, ... atâtea clădiri înalte este uşor să te rătăceşti.
Aflându-se ... prieteni s-a simţit foarte bine.
Se simţea stingher ... atâţia oameni străini.
A căutat diploma o zi întreagă ... toate hârtiile şi în final a găsit-o ... sertar.
Costumul de vânător îl vom face ... palton vechi al bunicului.
... toţi fraţii el era cel mai descurcăreţ.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIE

INTERJECŢIA

Să ne aducem aminte din clasa a V-a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia interjecţiei.

I. a) Interjecţia este parte de vorbire neflexibilă.
b) Interjecţia este parte de vorbire flexibilă.

II. a) Interjecţia denumeşte stări sufleteşti sau sunete din natură.
b) Interjecţia exprimă (fără să denumească) stări sufleteşti, sentimente, îndemnuri, adresări sau reproduce (imită) sunete şi zgomote din natură.

III. a) Interjecţia se pronunţă fără o intonaţie deosebită.
b) Interjecţia are o intonaţie exclamativă specifică şi contribuie la expresivitatea comunicării.

2. Asociaţi stărilor sufleteşti enumerate mai jos interjecţiile adecvate.

admiraţie; entuziasm; ciudă, necaz; îndoială, nesiguranţă; nemulţumire; dispreţ; teamă, spaimă.

eh!, na!, of!, ţţ!, ah!, aoleu!, hait!, vai!, ptii!, ptiu!, halal!, uf!, iii!, tii!, de!, huo!, a!, ehe!, oho!, bravo!, ura!.

3. Identificaţi interjecţiile din textele de mai jos. Spuneţi ce exprimă fiecare.

a) Ninsoarea mai încetase, şi după multă trudă am găsit drumul; şi hai! hai! hai! către seară am ajuns la bunicul David în Pipirig. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) – Uff! mie-mi spui? aşa e cu mutatul, soro! (I. L. Caragiale, *De închiriat*)

c) – Văleu, cumătră, talpele mele! Mă rog scoate-mă, că-mi arde inima-n mine. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

d) – Bre! ce pari de lumânări! O să ardem până la anu' pe vremea asta. (B. St. Delavrancea, *Hagi-Tudose*)

e) – Lupii, Negrilă! strigă Gherasim, izbucnind în râs. Lupii! Şo pe ei! (R. Tudoran, *Toate pânzele sus!*)

Atenţie!

◆ Interjecţiile care imită sunete şi zgomote din natură se numesc **onomatopee**.

exemple: bang!, cioc!, scârţ!, hapciu!, miau!, ham!, cucurigu!.

4. Integraţi în enunţuri următoarele onomatopee:

buf!, zdrang!, bâldâbâc!, şopa-şopa!, pleosc!, hapciu!.

Atenţie!

◆ Unele verbe s-au format prin derivare cu sufixe de la interjecţii (în general onomatopee).

exemple: cirip + -i = a ciripi
sfor + -(ă)i = a sforăi

◆ Unele interjecţii au devenit substantive.
exemplu: hop ⟶ A trecut şi de acest *hop*.

5. Se dau următoarele verbe. Indicaţi pentru fiecare interjecţia de la care s-a format.
a ciocni, a pocni, a zdrăngăni, a mormăi, a behăi, a mieuna, a cotcodăci, a ţăcăni, a lipăi, a pleoscăi.

Interjecţii de adresare

Să observăm

Citiţi propoziţiile următoare:
– Ce mai faci tu, *măi* flăcăule? îl întrebai eu. Ai ieşit cu oile la păscut? (...)
– Dar eşti vrednic tu, *bre* Niculăieş, să porţi un cârd de oi? (M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)
Ce exprimă interjecţiile subliniate?

Să reţinem!

◆ Interjecţiile de adresare se folosesc pentru a chema (a striga) o persoană.
exemple: – Scoală, *mă*! aici ai adormit, pricopsitule? (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)
– *Ehei*! Ăsta-i drumul la Sulina? (R. Tudoran, *Toate pânzele sus!*)

◆ Aceste interjecţii se folosesc singure sau însoţite de un substantiv la cazul vocativ. Ele au în vorbire acelaşi rol ca şi substantivele în vocativ şi respectă punctuaţia cazului vocativ.
exemplu: "Dan zice: *Măi Ursane! acolo e de noi!*" (V. Alecsandri, *Dan căpitan de plai*)

◆ Interjecţii de adresare sunt şi cuvintele folosite pentru a atrage atenţia cuiva asupra unui fapt: *ia, iaca, iacătă, uite*.
exemple: *Iaca* ce-mi scrie frate-meu. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
Uite cocostârcii ... zise el deodată. (M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

◆ Aceste interjecţii înlocuiesc un verb şi nu se despart prin virgulă de cuvintele care le urmează.
exemple: *Ia* opreşte! (urmată de un verb la modul imperativ)
Ia să socotim! (urmată de un verb la modul conjunctiv)
Uite creioanele! (urmată de un substantiv cu funcţie de complement)
Uite că se bucură! (urmată de o propoziţie secundară)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi interjecţiile de adresare din următoarele texte. Grupaţi-le în funcţie de rolul pe care îl au: rol de substantiv în cazul vocativ, rol de verb.

a) Las' că prind pe-Osman, măi frate,
Şi-am să-mbrac cămaşa lui! (G. Coşbuc, *Cântecul redutei*)

b) – Iaca şi Dealul Balaurului, jupâneşică! Ia aici a căzut odată un bălaur grozav de mare, care vărsa jăratic pe gură. (I. Creangă, *Moş Nechifor coţcariul*)

c) – Staţi, bre oameni buni! Staţi, că altfel mă supăr. (M. Sadoveanu, *Din Moldova*)

d) – Ei, stăpâne, cum ţi se pare? (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Atenţie!

◆ Interjecţiile care exprimă un îndemn sau o poruncă (*hai, haide, na, nani, marş!, ptru!*) au un înţeles apropiat de verbele la modul imperativ.

exemplu: *Na*-ţi, mă, banii! zise dracul trimes. (I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*)

◆ După aceste interjecţii se pune virgulă numai dacă sunt urmate de un substantiv în cazul vocativ sau de o interjecţie de adresare.

exemple: – Hai cu mine! / – Hai, mă, cu mine!

2. Alcătuiţi în scris enunţuri în care să folosiţi următoarele interjecţii: *iată, uite, hai, marş, hei*. Fiţi atenţi la semnele de punctuaţie!

3. Puneţi semnele de punctuaţie necesare în următoarele texte.

a) – Ia ascultaţi măi Da de când aţi pus voi stăpânire pe mine (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) – Ia să-mi facă Nică Oşlobanu încredinţarea zise părintele Duhu (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) – Hai măi camarade haide du-te acasă (E. Gârleanu, *Contrabandistul*)

d) – Măi oameni buni măi ia staţi oleacă (M. Sadoveanu, *Din Moldova*)

Interjecţii predicative

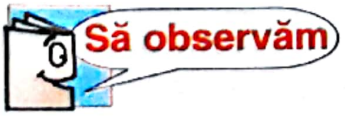

Să observăm

Citiţi propoziţiile:

a) – *Hai*, căluţul meu!
Atunci calul zboară lin ca vântul... (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) Atunci mezinul se vâră iute în horn ... asemene cel mijlociu, *ţuşti!* iute sub un chersin ... (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

– Înlocuiţi interjecţiile subliniate cu un verb, fără să schimbaţi înţelesul enunţurilor.

Să reţinem!

- În mod obişnuit interjecţiile nu au funcţie sintactică.
- În unele construcţii interjecţiile pot avea funcţii sintactice. Cea mai des întâlnită funcţie sintactică a interjecţiei este aceea de **predicat**.

exemple: *Hai* repede, maşina ne aşteaptă acolo!
(vino)
Ş-atunci, *ţuşti!* lângă piciorul lui.
(se repezi)

- Cu funcţie de predicat sunt folosite interjecţiile:

– de adresare: *iată, iaca, uite*;
– care au un înţeles apropiat de cel al modului imperativ: *hai, ho, nani, na*;
– unele onomatopee, care imită zgomotul făcut de o acţiune: *haţ, poc, pleosc*.

Să folosim ce am reţinut

4. Identificaţi interjecţiile cu funcţie de predicat. Verificaţi corectitudinea alegerii făcute înlocuind fiecare interjecţie cu un verb.

a) Şi când răcneşte o dată cât ce poate, eu zvârrr! chibriturile din mână, ţuşti! la spatele lui Zaharia ... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) – Dacă-i aşa, hai şi tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

c) Eu, grăbit, ţâşti! dincolo într-un picior ... alunec şi bâldâbâc în şanţ. (B. St. Delavrancea, *De azi şi de demult*)

5. Alcătuiţi în scris enunţuri în care interjecţiile *zdrang, poc, ia, na* să aibă funcţia sintactică de predicat.

Test grilă

Părţile de vorbire neflexibile

1. În textul ... vremea necontenit i-a lovit până ce le-a plecat frunţile adânc spre pământ. cuvintele subliniate sunt: a) adjective;
b) adverb de loc, adverb de mod;
c) adverb de timp, adverb de mod.
şi au funcţia sintactică de: a) atribut adjectival;
b) complemente circumstanţiale de loc şi de timp;
c) complemente circumstanţiale de timp şi de mod.

Scanned with OKEN Scanner

2. În propoziţiile: a) Stătea în mijlocul ogrăzii.
b) Se aşezase în mijloc.
c) Şi-a încins mijlocul cu un brâu.
cuvintele subliniate sunt: a) prepoziţie, adverb, substantiv;
b) conjuncţie, adjectiv, substantiv;
c) adverb, substantiv, adjectiv.

3. În propoziţia Se bucură nespus de mult. construcţia subliniată este:
a) adjectiv la gradul pozitiv;
b) adverb la gradul pozitiv;
c) adverb la gradul superlativ absolut.

4. În propoziţia Zbura deasupra caselor. construcţia subliniată este:
a) adverb + substantiv în acuzativ;
b) prepoziţie + substantiv în acuzativ;
c) prepoziţie + substantiv în genitiv.

5. În versurile ... sute de catarge
Care lasă malurile.
spaţiul punctat trebuie completat cu prepoziţia: a) între;
b) dintre;
c) din.

6. În enunţurile: a) A întârziat iar.
b) Eu mă străduiesc, iar tu nu eşti atent.
c) Iar lecţiile le fac eu!
cuvintele subliniate sunt: a) conjuncţie, adverb, conjuncţie;
b) adverb, conjuncţie, conjuncţie;
c) adverb, conjuncţie, adverb.

7. În enunţul Ştia că-i cu neputinţă să plece. cuvintele subliniate sunt:
a) conjuncţie, prepoziţie, conjuncţie;
b) prepoziţie, conjuncţie, prepoziţie;
c) prepoziţie, prepoziţie, conjuncţie.

8. În propoziţia La ascultă, stimabile ... cuvântul subliniat este: a) verb;
b) conjuncţie;
c) interjecţie.

9. În enunţul N-apucasem s-o isprăvesc bine ... şi hai! pe la spate d. Caţavencu dă să mi-o ia. cuvântul subliniat este: a) adverb de mod;
b) interjecţie cu funcţia sintactică de predicat;
c) interjecţie fără funcţie sintactică.

10. În enunţul Aş ... Am băgat-o în buzunar. spaţiul punctat trebuie completat cu:
a) semnul întrebării;
b) punct;
c) semnul exclamării.

Scanned with OKEN Scanner

D-l Goe...

de *I. L. Caragiale*

Ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta, mam-mare, mamiţica şi tanti Miţa au promis tânărului Goe să-l ducă-n Bucureşti de 10 Mai.

Puţin ne *importă*[1] dacă aceste trei *dame*[2] se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în capitală numai de *hatârul*[3] fiului şi nepoţelului lor. Destul că foarte de dimineaţă, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, aşteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din *urbea*[4] X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la Bucureşti. Adevărul e că, dacă se hotărăşte cineva să asiste la o sărbătoare naţională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineaţă. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece *a. m.*[5]. D-l Goe este foarte impacient şi, cu un ton de comandă, zice încruntat:

– Mam-mare! de ce nu mai vine? ... Eu vreau să vie!

– Vine, vine acuma, puişorul mamii! răspunde cucoana.

Şi sărută pe nepoţel; apoi îi potriveşte pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripţia pe pamblică: „*le Formidable*", şi sub pamblică biletul de călătorie înfipt de tanti Miţa, că „aşa ţin bărbaţii biletul" .

– Vezi ce bine-i şade lui – zice mam-mare – cu costumul de marinel?

– Mamiţo, nu ţi-am spus că nu se zice marinel?

– Da' cum?

– Marinal...

– Ei! ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat. Aşa se zicea pe vremea mea, când a ieşit întâi moda asta la copii – marinel.

– Vezi că sunteţi proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

– Da' cum, procopsitule? întreabă tanti Miţa cu un zâmbet simpatic.

– Mariner...

– Apoi de! n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta! zice mam-mare şi iar sărută pe nepoţel şi iar îi potriveşte pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuţii filologice: soseşte trenul – şi nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoinţă din partea unor tineri politicoşi, care merg până la o staţie apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat...

[1] *importă*, vb. (înv.) = (aici) a prezenta interes pentru cineva, a interesa
[2] *damă*, s.f. (înv) = doamnă
[3] *hatâr*, s.n. = plăcere
[4] *urbe*, s.f. = oraş, localitate
[5] *a.m.*, adj. = antemeridian, dimineaţă

Scanned with OKEN Scanner

Mam-mare își face cruce, apoi aprinde o țigară... Goe nu vrea să intre în cupeu; vrea să șadă în coridorul vagonului cu bărbații.

– Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri lui d. Goe, și-l trage puțin înapoi.

– Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.

Și după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă și scoate iar capul. Dar n-apucă să răspunză ceva urâtul și mititelul își retrage îngrozit capul gol înăuntru și-ncepe să zbiere:

– Mamițoo! mam-mare! tantii!

– Ce e? Ce e? sar cucoanele.

– Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând cu picioarele. Mi-a zburat pălăria! Să oprească!!!

Tot într-un timp, iacătă conductorul intră să vază cine s-a suit de la stația din urmă.

– Biletele, domnilor!

Cucoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru: fiindcă biletul era în pamblica de la pălărie, și dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

– Parol! chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

– Dar noi n-am declaratără? strigă mamița.

– Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria? zice mam-mare.

– De ce-a scos capul pe fereastră? eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică urâtul.

– Nu-i treaba dumitale! ce te amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...

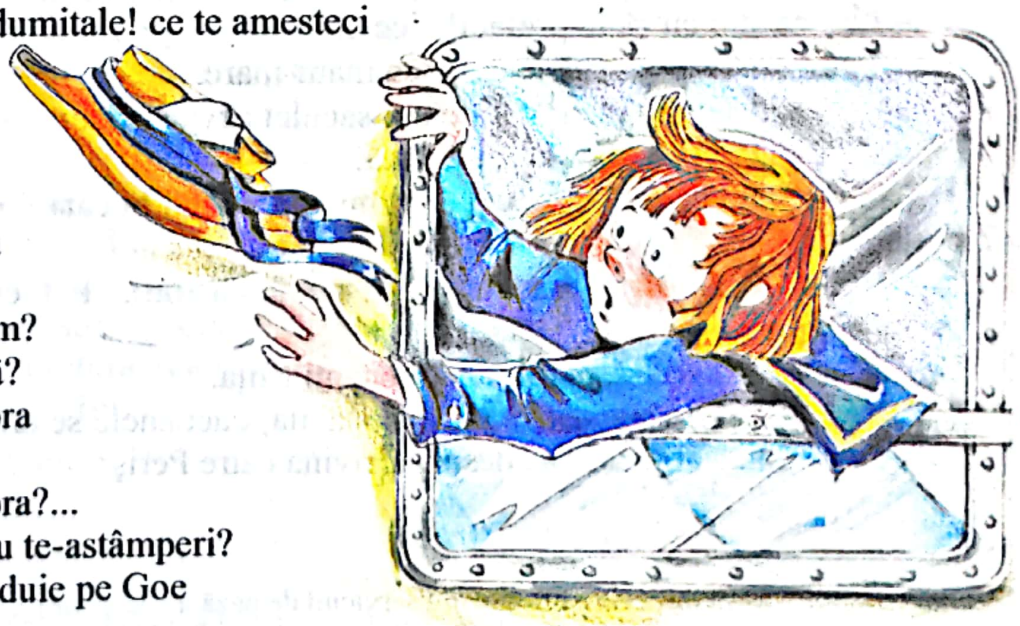

– Uite ce e, cucoană– zice conductorul – trebuie să plătiți un bilet...

– Să mai plătim? n-am plătitără o dată?

– Și pe deasupra un leu și 25 de bani.

– Și pe deasupra?...

– Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamița și-l zguduie pe Goe de mână.

Scanned with OKEN Scanner

– Ce faci, soro? eşti nebună? nu ştii ce simţitor e? zice mam-mare. Şi, apucându-l de mâna cealaltă, îl smuceşte de la mamiţa lui, tocmai când trenul, clănţănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lu' mam-mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe îşi pierde un moment centrul de gravitate şi se reazimă în nas de clanţa uşii de la cupeu. Goe începe să urle... În sfârşit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă d. Goe la Bucureşti cu capul gol? şi toate prăvăliile închise!... s-ar întreba oricine, care nu ştie câtă grije are mam-mare şi câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? Dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? Şi mam-mare scoate din săculeţul ei un beret tot din uniforma *canonierii*[1] *„le Formidable"*.

– Te mai doare nasul, puişorule? întreabă mam-mare.

– Nu... răspunde Goe.

– Să moară mam-mare?

– Să moară!

– Ad' să-l pupe mam-mare, că trece!

Şi-l pupă în vârful nasului; apoi aşezându-i frumos beretul:

– Parcă-i şade mai bine cu beretul!... zice mam-mare scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

– Cu ce nu-i şade lui bine? adaogă tanti Miţa, şi-l scuipă şi dumneaei şi-l sărută.

– Lasă-l încolo! că prea e nu ştiu cum!... Auzi d-ta! pălărie nouă şi biletul! zice mamiţa, prefăcându-se foarte supărată.

– Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam-mare.

Dar mamiţa adaogă:

– Da' pe mamiţa n-o pupi?

– Pe tine nu vreau! zice Goe cu humor.

– Aşa? zice mamiţa. Lasă!... şi-şi acoperă ochii cu mâinile şi se face că plânge.

– Las' că ştiu eu că te prefaci! zice Goe.

– Ţi-ai găsit pe cine să-nşeli! zice mam-mare.

Mamiţa începe să râză; scoate din săculeţ ceva şi zice:

– Cine mă pupă ... uite!... ciucalată!

Mamiţa pupă pe Goe, Goe pe mamiţa şi, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

– Puişorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deştept! zice mam-mare.

– E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Miţa.

Pe când Goe îşi mănâncă afară ciucalata, cucoanele se dau în vorbă de una, de alta... Trenul aleargă acuma despre Crivina către Periş.

[1] *canonieră*, s.f = navă mică de patrulare din serviciul de pază a coastelor maritime şi fluviale

Scanned with OKEN Scanner

– Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamiţo! zice mamiţa către mam-mare.

Mam-mare se ridică bătrâneşte şi se duce în coridor:

– Goe! Puişorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

– Vai de mine! ţipă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Şi toate cucoanele sar...

– A căzut din tren băiatul! Ţaţo, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în uşa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

– Goe! maică! acolo eşti?

– Da!

– Aide! zice mam-mare, ieşi odată! ne-ai speriat.

– Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.

– De ce?... *te doare la inimă* ?

– Nu! Nu pot...

– E încuiat! zice mam-mare, vrând să deschidă pe dinafară.

– Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.

– Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârşit, iacătă conductorul cu biletul: primeşte paralele şi liberează pe captiv, pe care toate trei cucoanele îl sărută dulce, ca şi cum l-ar revedea după o îndelungată absenţă. Şi mam-mare se hotărăşte să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva puişorului. Puişorul vede o linie de metal în colţul coridorului, care are la capătul de sus o maşină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul maşinii şi începe să-l tragă.

– Şezi binişor, puişorule! să nu strici ceva! zice mam-mare...

Trenul îşi urmează drumul de la Periş către Buftea cu mare viteză. Dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte, şi trenul se opreşte pe loc, producând o zguduitură puternică.

– „Ce e? ce e?"... Toţi pasagerii sar înspăimântaţi la ferestre, la uşi, pe scări...

* *a te durea la inimă* (pop.) = a te durea burta; *inimă* (pop.) = burtă

Scanned with OKEN Scanner

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Cineva, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e uşor de constatat; manivela semnalului nu se poate trage decât rupându-se aşa înnodată şi cu nodul plumbuit. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, aşa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-şi încarce iar pompa de aer comprimat şi să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii şi şeful trenului aleargă din vagon în vagon şi cercetează aparatele semnalelor de alarmă.

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă aţa plumbuită şi răsturnată manivela? Ciudat! tocmai în vagonul de unde zburase mai adineaori pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam-mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe. Nu se poate şti cine a tras manivela.

Trenul se porneşte în sfârşit şi ajunge în Bucureşti cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam-mare aşază frumuşel beretul lui Goe, îl scuipă pe puişor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul şi-l sărută dulce.

Apoi cucoanele se suie cu puişorul în trăsură şi pornesc în oraş:

– La bulivar, birjar! la bulivar!...

Să discutăm despre text

1. Care sunt personajele din această operă literară?
2. De ce în introducere personajul principal e numit *tânărul Goe*?
3. Completaţi pe caiete: locul şi timpul acţiunii; personajele; situaţia iniţială; elementele care modifică situaţia iniţială; succesiunea întâmplărilor; finalul.
4. *Darul* oferit lui Goe are efectul aşteptat? De ce?
5. Care este explicaţia comportamentului *tânărului Goe*?
6. Cum explicaţi interogaţiile din final: *Cine? cine a tras manivela?*
7. Daţi exemple de cuvinte, expresii, replici comice din această operă literară.
8. Din ce alte surse mai provine umorul în această operă?
9. Ce moduri de expunere sunt folosite?
10. Ce atitudine are autorul faţă de personaje?
11. Ce elemente (de limbaj şi de comportament) desprindeţi din citatele următoare:

– *Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamiţo, zise mamiţa către mam-mare.*;

– *Ce faci, soro, eşti nebună?*;

Toate trei cocoanele îl sărută dulce, ca şi cum l-ar revedea după o îndelungată absenţă;

– *Nu-i treaba dumitale! Ce te-amesteci d-ta?*;

Mam-mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

În opera literară *D-l Goe...* este povestită o *întâmplare* din viaţa celor patru personaje: călătoria cu trenul la Bucureşti.

◆ **Schiţa** este o naraţiune scurtă, ce prezintă un episod caracteristic din viaţa unuia sau a mai multor personaje.

◆ Acţiunea dintr-o schiţă se petrece într-un interval de timp scurt, cel mult o zi.

Să folosim ce am reţinut

Pornind de la definiţia dată, demonstraţi că opera literară *D-l Goe...* este o schiţă.

Colţul cuvintelor

1. Care este forma corectă a cuvintelor: *să rămâie, pamblică, să râză, n-am plătitără, iacătă, liberează, bulivar*?

2. Găsiţi sinonime pentru cuvintele: *politicos, îngrozit, pretinde, captiv, a examina, ciudat.* Alcătuiţi propoziţii cu acestea.

3. Ce sens are, în text, verbul *s-a prăpădit*? Dar adjectivul *procopsitule*?

4. Găsiţi sinonime ale adjectivului *simţitor*, astfel încât sensul textului să nu se schimbe.

Temă pentru acasă

1. Explicaţi titlul acestei schiţe.

2. Alcătuiţi caracterizarea personajului principal.

3. Citiţi volumul *În vacanţă* de I. A. Bassarabescu. Argumentaţi de ce opera literară *Moş Stan* (din acest volum) este o schiţă.

Vorbirea directă. Vorbirea indirectă

1. Citiţi şi comparaţi textele

a) – Vezi ce bine-i şade lui – zice mam-mare – cu costumul de marinel?

– Mamiţo, nu ţi-am spus că nu se zice marinel?

– Da' cum?

– Marinal...

– Ei! ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat. Aşa se zicea pe vremea mea, când a ieşit întâi moda asta la copii – marinel.

– Vezi că sunteţi proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

b) Mam-mare constată, cu admiraţie, ce bine îi stă lui Goe în costumul de *marinel*. Mamiţa îi atrage atenţia că nu se spune marinel ci *marinal*. Această observaţie nu o convinge pe mam-mare. Este de acord cu mamiţa, dar ea va spune tot ca pe vremea ei, marinel.

În acest moment intervine Goe, întrerupând cu obrăznicie dialogul dintre mam-mare şi mamiţa. El le face proaste pe amândouă, zicând că nu e corect nici marinal nici marinel.

– Ce mod de expunere este folosit în primul text?
– Ce mod de expunere este folosit în al doilea text?
– Cum s-a obţinut al doilea text?

Să reţinem!

◆ Vorbirea unei persoane poate fi reprodusă — direct; indirect.

◆ *Vorbire directă*
exemplu: – Vin mâine la film!
(se reproduc întocmai spusele cuiva)

Vorbire indirectă
exemplu: Mi-a spus că vine mâine la film.
(se păstrează înţelesul celor spuse dar se schimbă forma)

◆ Pentru a trece un text din *vorbire directă* în *vorbire indirectă* se realizează următoarele modificări:

– transformarea persoanelor I şi a II-a singular şi plural a verbelor şi pronumelor în persoana a III-a;

– renunţarea la folosirea liniuţei de dialog; introducerea în text a verbelor de felul: *spune*, *răspunde*, *intervine*, *întrerupe*... etc. şi realizarea tuturor modificărilor pe care acest lucru îl presupune;

– redarea semnelor **?**, **!**, **...** prin cuvinte: *întreabă*, *se miră*, *stă pe gânduri* ... etc.

◆ Transformarea vorbirii indirecte în vorbire directă se realizează parcurgând etapele de mai sus în ordine inversă.

Să folosim ce am reţinut

2. Folosind regulile de mai sus, treceţi următoarele texte din vorbire directă în vorbire indirectă.

a) – Du-te! îi zise apoi. De ce-ai venit? (I. Slavici , *Mara*)

b) – Mamiţoo! mam-mare! tantii!
– Ce e? Ce e? sar cucoanele.
– Să oprească! zbiară şi mai tare Goe, bătând din picioare. (I. L. Caragiale, *D-l. Goe...*)

c) – Şi eu am mers la cursuri de zi. Ăsta nu-i motiv să te mândreşti.
– Erau şi cursuri speciale la şcoala ta? întrebă Falsa Broască Ţestoasă, cam îngrijorată.
– Da – zise Alisa – de Franceză şi de Muzică.
– Şi de spălat? întrebă Falsa Broască Ţestoasă.
– Aş! Nici pomeneală!... Asta nu se învaţă la şcoală! se supără Alisa. (L. Carroll, *Peripeţiile Alisei în Ţara Minunilor*)

d) – Nu mai pot! gemu Olguţa, combativă. M-am umflat. Mamă dragă, fă-mi şi mie o cafea.
– Ia mă rog!

Scanned with OKEN Scanner

– Te rog, mamă!
– Cafeaua nu-i pentru copii.
– De ce?
– Fiindcă enervează.
– Atunci tu de ce bei?
– ... Fiindcă ajută digestia.
– Şi eu n-am digestie?
– Ai şi fără cafea.
– Şi tu ai nervi şi fără cafea, mamă dragă, şopti galeş Olguţa.
– Olguţa, nu te obrăznici!
– Dacă mi-i poftă de cafea.
– Lasă că-ţi dă tata din farfurioară, un pic... un picuşor, de poftă, adăugă domnul Deleanu, simţind privirea de Neptun a doamnei Deleanu îndreptată asupra lui din clocotul cafelei. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*)

Atenţie!

◆ Nu este recomandată folosirea repetată a verbelor *a zice* şi *a spune* în acelaşi text.

3. Citiţi textele. Stabiliţi pentru fiecare câte personaje vorbesc. Desemnaţi pentru fiecare personaj un elev. Transformaţi textele în dialoguri.

a) Dar mai în desară, iaca şi moş Vasile, cu vornicul şi paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina şi-l cheamă să fie de faţă când s-a ispăşi cânepa şi cireşele... căci, drept vorbind, şi moş Vasile era un *cărpănos*[1] şi un puiu de zgârie-brânză, ca şi mătuşa Mărioara. (...) Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, şi vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: „Nu plăteşte bogatul, ci vinovatul". Aşa şi tata: *a dat gloabă*[2] pentru mine, şi pace bună! (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) Un lup văzu o capră care păştea deasupra unei peşteri prăpăstioase. Nefiind el în stare să ajungă la ea, o sfătui să coboare, ca nu cumva să cadă, aşa, din nebăgare de seamă..., spunându-i de asemenea că e mai bună păşunea jos, la el, fiindcă toată iarba tocmai a dat în floare. Capra însă i-a zis: "Nu mă chemi pe mine ca să pasc, ci tu duci lipsă de hrană". (Esop, *Lupul şi capra*)

4. a) Ai fost cu fratele tău la film. Ţie ţi-a plăcut filmul, lui nu i-a plăcut. Când v-aţi întors acasă tatăl vostru v-a întrebat cum a fost filmul. Cum a decurs dialogul?

b) Trebuie s-o convingi pe mama ta să-ţi dea voie să mergi în excursie. Sora ta te susţine, dar bunica e supărată pe tine şi nu e de acord. Cum se va desfăşura dialogul?

[1] *cărpănos*, adj. = zgârcit
[2] *a da gloabă*, expr. = a plăti o amendă (despăgubire) pentru cineva

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXĂ

SINTAXA PROPOZIŢIEI

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Completaţi următoarele enunţuri:
a) Comunicarea cu un singur predicat se numeşte ...
b) Partea de vorbire care îndeplineşte o funcţie sintactică devine în propoziţie ...
c) ... şi ... sunt părţi principale de propoziţie iar ... şi ... sunt părţi secundare de propoziţie.

2. Transformaţi construcţiile de mai jos în propoziţii, după modelul dat.
exemplu: ciripitul vrăbiilor ⟶ Vrăbiile ciripesc.
a) cunoaşterea unui loc interesant;
b) plecarea spre tabără;
c) odihna în poiană;
d) privitul tablourilor;
e) ascultarea unei muzici relaxante;
f) descrierea unui peisaj.

3. Identificaţi părţile de propoziţie din propoziţiile de mai jos şi grupaţi-le pe două coloane: părţi principale de propoziţie, părţi secundare de propoziţie.
a) El duce regelui răspuns. (G. Coşbuc, *Moartea lui Fulger*)
b) Grădina de flori galbene de la capătul lujerului s-a schimbat acum într-o minge de puf. (I. Simionescu, *Flora României*)
c) ... prepeliţa s-a mutat cu puii într-un lan de porumb. (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Puiul*)

4. Citiţi următoarele propoziţii. Ce arată fiecare dintre ele (care este scopul comunicării)?
– În vacanţa mare voi merge în tabără, la munte.
– Marius merge cu tine?
– Nu, el merge la bunicii săi.
– Te-aş ruga ceva!
– Roagă-mă!
– Îmi aduci nişte conuri de brad de la munte?
– Da, cu plăcere.
– Ţi-ar plăcea să facem împreună un ierbar?
– Sigur că da!
– Atunci fii atent ce alte plante mai aduci din tabără!

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ Propoziţiile se clasifică după:

I. Scopul comunicării:

1. *Propoziţii enunţiative* (comunică o informaţie)
   a) propriu-zise: Vine la ora 14.
   b) optative (exprimă o dorinţă): Ar veni la ora 14.
   c) imperative (exprimă o poruncă): Vino la ora 14!
2. *Propoziţii interogative* (se formulează o întrebare, se solicită o informaţie)
   a) propriu-zise: Vei veni la ora 14?
   b) optative: Ai veni la ora 14?

– Propoziţiile enunţiative şi cele interogative pot exprima şi o stare sufletească (admiraţie, mirare, mulţumire, nemulţumire, indignare, îndemn). În acest caz ele se pronunţă cu o intonaţie adecvată (exclamativă) şi se numesc *propoziţii exclamative*.

exemple: Ce-ai spune de acest tablou?! (propoziţie interogativă optativă-exclamativă)

Ce bine este aici! (propoziţie enunţiativă propriu-zisă exclamativă)

II. Structură (alcătuire):

1. *Propoziţii simple* (alcătuite numai din părţi principale de propoziţie: subiect şi predicat sau numai unul din ele)

exemple: – Vine Marius?
– Vine.

2. *Propoziţii dezvoltate* (alcătuite din părţi principale de propoziţie şi una sau mai multe părţi secundare: atribut sau complement)

exemple: Crengile copacilor se îndoaie sub povara fructelor.

III. Aspectul predicatului:

1. *Propoziţii afirmative* (predicatul este exprimat printr-un verb cu aspect afirmativ)

exemplu: Marius vine astăzi.

2. *Propoziţii negative* (predicatul este exprimat printr-un verb cu aspect negativ)

exemplu: Marius nu vine astăzi.

Să folosim ce am reţinut

5. Se dau următoarele propoziţii enunţiative simple:
Sorina desenează. ***Plouă.*** ***A nins.*** ***El a câştigat.***

a) Transformaţi-le în propoziţii dezvoltate.

b) Transformaţi-le în propoziţii interogative exclamative. Citiţi propoziţiile obţinute cu intonaţia adecvată.

c) Transformaţi-le în propoziţii enunţiative optative.

d) Transformaţi-le în propoziţii negative.

SINTAXĂ

PREDICATUL

Să ne aducem aminte din clasa a V-a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia predicatului.

I. a) Predicatul este parte de propoziţie secundară.
b) Predicatul este parte de propoziţie principală.

II. a) Predicatul determină subiectul.
b) Predicatul arată ce face, ce este sau cum este subiectul.

2. Identificaţi predicatele din următoarele texte. Arătaţi felul lor şi prin ce parte de vorbire sunt exprimate.

a) De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint. (M. Eminescu, *Călin, file ...*)

b) Începu să se zărească nedesluşit prin bură, când bărbatul şi-a făcut loc cu iuţime printre slujitorii săi. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

c) Ziua următoare, deşteptându-se din somn, Ghiţă era neliniştit. (I. Slavici, *Moara cu Noroc*)

d) Sunt inimă-n inima neamului meu
Şi-i cânt şi iubirea şi ura. (G. Coşbuc, *Poetul*)

3. Transformaţi următoarele construcţii în propoziţii prin înlocuirea cuvântului subliniat cu verbul din aceeaşi familie lexicală.

exemplu: copilul *iubitor* de joacă ⟶ Copilul *iubeşte* joaca.

a) discuţia *referitoare* la purtarea ta;
b) colegii *participanţi* la discuţii;
c) *sosirea* trenului de la Braşov;
d) *culesul* strugurilor;
e) *adierea* vântului.

Să reţinem!

În limba română predicatul este de două feluri:

1. **Predicat verbal** – este exprimat printr-un verb la un mod personal. Arată ce face subiectul. Împreună cu subiectul (sau fără acesta) poate alcătui o propoziţie de sine stătătoare.

exemple: Radu *a câştigat*.
Să câştigi!

2. **Predicat nominal** – este alcătuit dintr-un **verb copulativ** la un mod personal şi un **nume predicativ**. Arată cine este, ce este sau cum este subiectul.

exemplu: Radu *este câştigătorul*.

Scanned with OKEN Scanner

◆ Verbul copulativ are rolul unui element de legătură între subiect şi numele predicativ.

◆ Numele predicativ arată o caracteristică a subiectului.

exemple: Creioanele sunt *roşii*.
Băiatul este *talentat*.

Să folosim ce am reţinut

4. Puneţi verbele din paranteze la un mod personal. Ce fel de predicate veţi obţine? Câte propoziţii are fiecare text?

a) Împăratul (a duce) fluierul la gură şi (a începe) (a cânta). (V. Eftimiu, *Fluierul ciobănaşului*)

b) (a se îmbrăca); (a se spăla); (a se încălţa) cu nişte pantofi noi; şi mama (a pieptăna) şi (a săruta) pe frunte. (B. St. Delavrancea, *Domnul Vucea*)

Atenţie!

◆ Între predicat şi subiect nu se pune niciodată virgulă.

5. a) Completaţi spaţiile punctate cu formele potrivite ale verbului *a fi*. Ce fel de predicate veţi obţine?

Această haină ... din stofă groasă.
Acela ... colegul meu.
... înţelepte vorbele lui.
... gălăgioase vrăbiile.

b) Completaţi spaţiile punctate cu nume predicative potrivite.

Ochelarii bunicului erau ... .
Au fost ... florile din vază.
Erau ... cei doi.
Mănuşile lui sunt ... .

6. Completaţi spaţiile punctate astfel încât să obţineţi tipul de predicat indicat în partea dreaptă.

Cărţile sunt ... < predicat nominal / predicat verbal

Sunt ... lucrurile < predicat nominal / predicat verbal

Băiatul era ... < predicat nominal / predicat verbal

Vor fi ... < predicat nominal / predicat verbal

Să reţinem!

◆ În limba română există şi alte verbe, în afara verbului *a fi*, care pot fi folosite ca verbe copulative.

Scanned with OKEN Scanner

verb copulativ

Fratele ei *va ieşi* tehnician.
Maria *se face* laborantă.
El *a ajuns* medic.
Văzând cățelul *a rămas* surprins.
Acea descoperire *a însemnat* o victorie.
Părea foarte bucuroasă.
A devenit instructor de zbor.

verb predicativ

Fratele ei *iese* acum din casă.
Maria îşi *face* temele.
El *a ajuns* în faţa hotelului.
A rămas la noi în seara aceasta.
A însemnat fiecare pagină cu creionul.
Părea că plouă.
***A deveni* nu este niciodată predicativ.**

◆ Numele predicativ poate fi exprimat prin:

substantiv în cazul	nominativ	Cățelul meu este *Rex*.
	acuzativ cu prepoziţie	Haina este *de blană*.
	genitiv	Păpuşa este *a fetiţei*.
adjectiv	la toate gradele	Rochia ei este *frumoasă*.
numeral în cazul	nominativ	Lucrarea lui este *a patra*.
	acuzativ cu prepoziţie	Cadoul este pentru *al doilea*.
	genitiv	Desenele sunt *ale celor trei*.
pronume în cazul	nominativ	Casa lor este *aceea*.
	acuzativ cu prepoziţie	Întrebarea este *pentru ea*.
	genitiv	Harta este *a ei*.
verb la modul	infinitiv	Plăcerea lui este *de a desena*.
	supin	Observaţia ta este *de reţinut*.
adverb	de mod	Întrebarea este *aşa*.
	de loc	Persoana este *de acolo*.
	de timp	Tema aceasta este *pentru mâine*.
interjecţie		Va fi *vai* de el!

Să folosim ce am reţinut

7. Identificaţi predicatele nominale din textele de mai jos şi analizaţi-le.

a) Va îmbătrâni timpul. Prezentul va deveni trecut. Trecutul va fi cândva antichitate. Doar Eminescu va fi mereu tânăr ca viitorul. (E. Camilar, *Farmecul depărtărilor*)

b) Pare mai mare (...) căsuţa lui săracă. Faţa lui e rumenă ... . (Al. Vlahuţă, *În vâltoare*)

c) Baciul ne îndemna să rămânem în stână. Toate stăruinţele lui însă rămaseră zadarnice. (C. Hogaş, *Pe drumuri de munte*)

Scanned with OKEN Scanner

8. a) Alcătuiți propoziții în care predicatul nominal să fie exprimat prin verbele copulative și numele predicative de mai jos:
verbe copulative: a deveni, a însemna, a fi, a ajunge, a părea, a se face.
nume predicative: altfel, de neînțeles, mai frumos, celebru, un eșec, cuminte.
b) Alcătuiți propoziții în care verbele subliniate să fie predicate verbale.

9. Identificați predicatele nominale din textele date și analizați numele predicative.
a) Furtuna se face și mai amarnică și se rotește și fâlfâie pe deasupra pădurii ca o scorpie dușmană. (G. Galaction, *Moara lui Călifar*)
b) Tăcută e valea-nflorită
Și-un nor ca o pânz-aurită
Se duce spre apus. (G. Coșbuc, *În miezul verii*)
c) Domnu' nu era nici vesel nici trist nici bătrân. (M. Sadoveanu, *Domnu' Trandafir*)

Să reținem!

- Predicatul nominal poate avea **nume predicativ multiplu.**

exemplu: Cerul era *limpede și albastru.*

- Între elementele numelui predicativ multiplu se pune virgulă sau se pun conjuncții coordonatoare (*și, nici, sau, ori*)

exemple: El era bun, drept, înțelept.
Părea obosit **sau** supărat.

- Între elementele numelui predicativ multiplu se pot intercala alte părți de propoziție.

exemplu: Prăjitura era dulce ca mierea și bine însiropată.

Să folosim ce am reținut

10. Completați propozițiile cu nume predicative multiple:
a) Casele sunt ... , ... și ... .
b) Nu părea nici ... nici .... .
c) După absolvirea colegiului va ajunge ... sau ... .
d) A rămas ... și ... .
e) Acest premiu înseamnă ... ori ... .

11. Identificați predicatele din textele date și analizați-le.
a) A uitat tot ce lăsase departe, în pustietățile de zăpadă și de ghețuri, unde noaptea era de șase luni și ziua de alte șase, unde o zi și o noapte însemnau un an. A uitat. Gândul lui nu se mai întorcea niciodată într-acolo. (Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*)
b) Maneo, Maneo, fiară rea,
Vitejia ți-e fuga,
Că, de m-ai junghiat hoțește,
Mi-ai fugit și mișelește. (*Toma Alimoș*)

Scanned with OKEN Scanner

Budulea Taichii

de *Ioan Slavici*

I

De-mi părea bine?

Dar se-nţelege că-mi părea bine.

Când mi-l aduc aminte pe dânsul, mi se desfăşoară înaintea ochilor întreaga lume a tinereţelor, cu toate farmecele ei, acuma pierdute pentru totdeauna; şi nici unul dintre noi toţi, care împreună am trecut prin acea lume, nu poate să gândească la tinereţele sale fără ca să-i treacă, aşezat, retras şi întotdeauna înţelept, Budulea Taichii pe dinaintea ochilor, pentru că Budulea nu era numai al Taichii, ci şi al nostru al tuturora.

Mie, îndeosebi, mi se cuvenea oarecare întâietate la împărţeala părerilor de bine, pentru că eu îl ştiam încă din copilărie şi eram prieten chiar şi cu Budulea cel bătrân.

Nea Budulea, înainte de toate, avea un picior mai scurt decât cellalt şi era un om scurt, gros, rotund la faţă şi zâmbea mereu când vorbeai cu el. Fără de dânsul nu se putea nici un fel de veselie în sat la noi, fiindcă el cânta mai bine decât toţi şi din vioară, şi din cimpoi, şi din fluier, iară pe Huţu îl ducea întotdeauna cu sine, deoarece Buduleasa fugise cu un scriitor al satului, şi nu putea să-l lase pe copil singur acasă. Când Budulea cânta la vioară, ţinea cimpoile, iară când oamenii se săturau de vioară, Budulea schimba cu feciorul său. Fluierul îl purta Budulea totdeauna în *şerpar*[1]; altfel nu l-am văzut de când îl ţiu minte şi nici nu-mi pot închipui un Budulea făr-de fluier în şerpar.

La *praznice*[2] şi la ziua numelui ştiam de mai nainte că are să ne vie Budulea cu mulţi ani, cu spor în casă şi cu belşug la masă: aşa m-am trezit eu; ce va fi fost mai nainte, nu ştiu.

[1] *şerpar*, s. n. = brâu lat din piele, chimir

[2] *praznic*, s. n. (înv.) = aniversare a zilei de naştere a cuiva

Scanned with OKEN Scanner

Îmi aduc numai aminte că eram copil mic şi că priveam când la piciorul cel scurt al lui Budulea, când la Huţu, care şedea cu cimpoile într-un colţ al casei. Mai ţin apoi minte că i-am dat o bucată de plăcintă, că l-am bătut, fiindcă nu voia să-mi lase cimpoile, şi că era băiat bun, căci nu s-a supărat, deşi era mai mare decât mine.

În urmă, la şcoala din sat, mă bătea câteodată el pe mine, dar nici atunci nu era supărat, deşi totdeauna eu mă legam de el.

Căci dascălul nostru era un om neobosit, şi fiindcă Budulea peste săptămână mergea la lucru, el zicea mereu: "Măi Buduleo, nu mai purta şi copilul cu tine; pune-i o bucată de pâne în traistă şi trimite-l la şcoală, ca să-mi bat şi eu capul cu dânsul". Iară Budulea era om cuminte şi înţelegea că dascălul nu are altă treabă decât să-şi bată capul cu copiii oamenilor. Un singur lucru îl mai punea pe gânduri: parcă tot nu-i venea să creadă că şi Huţu are să înveţe carte.

Când eu începusem a umbla la şcoală, Huţu era printre băieţii de care îmi era frică.

Îl văd parcă şi acum umblând cu o vergea în mână pe dinaintea băncii şi privind de la înălţimea *diregătoriei*[1] sale de *cenzor*[2] cu o straşnică neîndurare asupra noastră, care nu străbătuserăm încă în adâncimile tainicului "Bukiaz-ba". (...)

Povăţuit de mâna lui am trecut aceste adâncimi pe nesimţite.

Întorcându-mă acasă după cele dintâi ceasuri petrecute la şcoală, sufletul îmi era plin de minunăţiile ce văzusem. Închipuirea mea de copil era prea slabă spre a putea aduna atâta sumedenie de copii la un loc, şi toţi aceşti copii, pe care-i văzusem acum în aievea, şedeau tăcuţi, nemişcaţi şi cu ochii ţintiţi la învăţător: îmi era ca şi când m-aş fi întors din altă lume, şi când maica mă întreba ce-am văzut la şcoală, în uimirea mea nu ştiam să-i spun altceva decât c-am văzut pe Huţu lui Budulea plimbându-se cu băţul în mână şi că acum nu-l mai cheamă Huţu, ci Mihail Budulea, ca pe taică-său cel cu cimpoile.

Şi, fiindcă eram nerăbdător şi doream să văd iar pe Huţu cu băţul, m-am dus şi după-prânz la şcoală. Simt şi acum adânca dezamăgire ce mă cuprinsese când văzui un alt băiet cu vergeaua, căci în zadar, atât de straşnic ca el nu mai era nici unul. (...)

După aceea m-am dus iar la şcoală. Mama-mi dăduse două pere, una pentru mine, alta pentru Huţu. Eu le-am păstrat pe amândouă pentru dânsul; dar am plecat plângând de la şcoală şi plângând am ajuns acasă, fiindcă el nu le ceruse de la mine, iară eu nu îndrăzneam să i le dau.

Şi fiindcă prea eram nenorocit, mama a trimis pe Barbura să aducă pe Huţu, pentru ca să-i dau cele două pere: iară de aci înainte, mergând la şcoală, el trecea totdeauna şi mă lua şi pe mine.

Pus fiind astfel sub ocrotirea celui mai straşnic dintre "cenzorii" din şcoală, nu mă mai temeam de nimeni şi de nimic.

[1] *diregătorie*, s. f. = (aici) funcţie
[2] *cenzor*, s. m. = (aici) supraveghetor

Scanned with OKEN Scanner

Ştiam, afară de aceasta, că şi eu trebuie să mă fac odată ca Huţu, şi pentru aceea îi prindeam apucăturile şi, înainte de toate, din copil neastâmpărat ce eram, mă făcui băiat aşezat şi înţelept ca dânsul. Nu-i vorba, el era tot mai aşezat şi mai înţelept decât mine; dar când îl vedeam pe el zicând *Tatăl nostru*, cântând *irmosul*[1] ori citind *Apostolul* în biserică, inima îmi bătea mai tare, căci un glas tainic îmi şoptea: "Şi tu vei fi odată ca dânsul". Mergeam dar totdeauna cu el, de el ascultam totdeauna şi la dânsul căutam scăpare când eram năpăstuit.

Căci Huţu era puternic, pentru că dascălul nu ţinea la nimeni mai mult ca la dânsul.

[Dascălul Clăiţă îl sfătuieşte pe Budulea să-şi trimită feciorul la şcoală în oraş. Învăţând mai departe, Huţu va putea ajunge dascăl în sat.]

Ştia tot satul că Huţu are să meargă la şcoala în care învăţ eu şi că are să se întoarcă dascăl, deşi eu voiam să mă fac popă.

Ne-am dus apoi la oraş, adecă nu ne-am dus, fiindcă eu plecasem câteva zile mai-nainte, iară dascălul Clăiţă venise cu Budulea şi cu Huţu în urmă, dar ne-am întâlnit în oraş.

Dascălul era foarte necăjit. Lumea se stricase cu desăvârşire şi directorul de la *preparandie*[2] nu voia să-l primească pe Huţu fiindcă era o lege nouă, ca să nu primească decât pe aceia care au făcut patru clase primare.

Budulea era, dimpotrivă, aşezat şi vesel. Îi părea bine că nu l-au primit pe Huţu la preparandie: voia să-l dea la şcoala unde eram şi eu.

Huţu, în sfârşit, era nenorocit. Dascălul îi dăduse nişte pantaloni roşi, un *surtuc*[3] petecit şi o pălărie purtată, pentru că acum nu se mai putea să umble în strai ţărănesc. Nu i se potriveau deloc hainele; el însuşi nu simţea bine în ele; îi era ruşine parcă de lume şi păşea lat şi ţiindu-şi mânile depărtate de trup, pentru ca nu cumva, umblând, să-şi roadă mânecile şi pantalonii. Erau hainele în care umblase odată dascălul; şi-l treceau fiorii când se gândea că acum el însuşi le poartă şi se strică.

[1] *irmos*, s. n. = primul vers sau prima strofă dintr-o cântare bisericească
[2] *preparandie*, s. f. = şcoală pentru pregătirea învăţătorilor
[3] *surtuc*, s. n. = haină bărbătească de stofă

Scanned with OKEN Scanner

Eu eram fericit. Acum atârnau toate de mine, fiindcă eu cunoşteam pe profesorul de a treia clasă primară şi puteam să-i duc la dânsul, şi să-i recomand, şi să-i spun că Huţu e din sat de la noi, şi că e un băiat cumsecade.

[Profesorul Wondracek îl supune pe Huţu unui scurt examen.]

– Băiatul nu ştie mult – zise el în sfârşit – dar îl primesc, fiindcă e feciorul d-tale, şi dacă va fi silitor, are să treacă examenul. E destul de mare, adaugă el aşezat, pentru ca să înţeleagă că-i şade rău între copii dacă nu învaţă bine, pentru că atunci e ca măgarul între oi.

Atât îmi trebuia şi mie.

Întrebaţi dacă-mi părea bine?

Dar se înţelege că-mi părea bine: nici nu mai mergeam, zburam spre casă, pentru că Huţu trebuia să locuiască cu mine; el era şi trebuia să rămână sub scutul şi povăţuirea mea. Şi cum mergeam, eu mergeam iute, fiindcă eram fericit, dascălul Clăiţă grăbea, fiindcă era un om neobosit, Budulea cel bătrân şchiopăta sprinten şi pe mărunţite cu noi, fiindcă nu-şi mai găsea rostul şi ar fi voit să afle vreun om ca să-i spună cele petrecute, şi numai Huţu venea aşezat şi cu paşii măsuraţi în urma noastră, ca şi când nici n-ar şti de ce e vorba.

– Vino, măi, mai iute, îi zisei eu nerăbdător.

– Lasă, că vă ajung eu, răspunse el zâmbind.

II

Eram cinci inşi la precupeaţa Lenca Liuchici şi aveam două paturi şi o masă, iară Huţu se culca pe jos, fiindcă taică-său îi adusese o saltea cu paie, două perini, o velinţă, trei rânduri de albituri, două pâni mari, un săculeţ de fasole, altul cu făină de mămăligă şi o bucată de slănină, ca să-i fie pe două săptămâni. *Seca*[1] Lenca avea două fete şi un copil, era sârboaică şi vindea peşte în piaţă; ea se certa totdeauna pe sârbeşte când era acasă, şi pe româneşte în piaţă, dar altminteri era o femeie bună şi ţinea la noi, fiindcă eu şi Ioţa îi plăteam şi cu mâncarea, iară ceilalţi doi, care erau preparanzi, şi Huţu, îi plăteau pentru pat şi pentru locul saltelei, mai având ca să le fiarbă, din al lor, şi de mâncare, când aveau câte ceva. Huţu nu plătea decât pe jumătate, adecă şaizeci de *creiţari*[2] pe lună, fiindcă îi aducea în toate dimineţile coşurile cu peşte verde şi pe cel cu peşte uscat, făcea foc, mătura în casă, spăla vasele, căra apă şi aducea iar coşurile acasă, când se însera, şi atunci mă duceam şi eu să-i ajut, pentru că-mi plăcea să port coşul cu peşte, şi peştele mirosea frumos.

Aşa se petreceau lucrurile pe vremea aceea, şi vremile erau atunci minunate.

[1] *seca*, s. f. = termen de adresare; mătuşă

[2] *creiţar*, s. m. = monedă folosită în Transilvania în secolul XIX

Scanned with OKEN Scanner

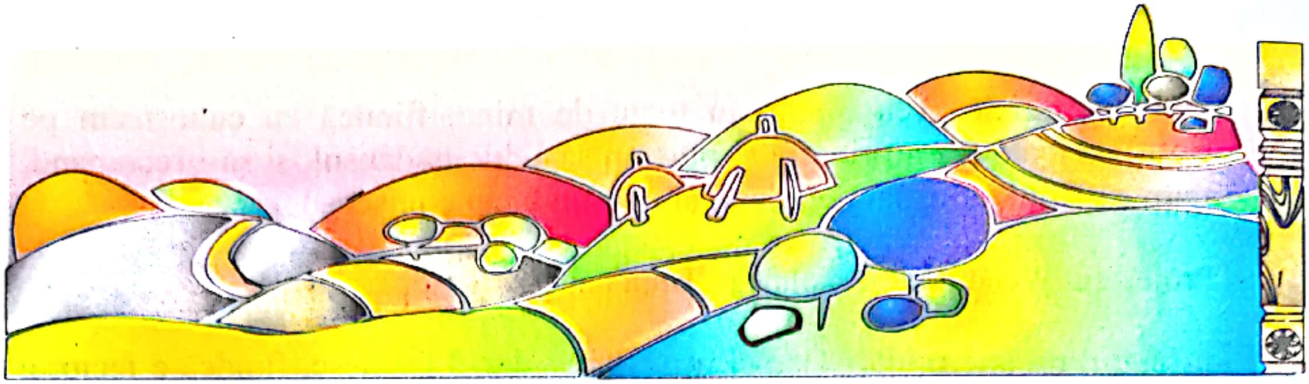

Budulea cel cu fluierul în şerpar venea în toate vinerile şi ne aducea câte ceva de acasă. El pleca de joi şi venea încet, dar totdeauna cu traista plină. Iară când întâlnea vreun drumeţ, prindea vorbă cu el şi, dacă drumeţul nu-l întreba, el îi spunea fără să fie întrebat: "Mă duc şi eu la oraş, fiindcă am un fecior la şcolile cele mari. Are să iasă dascăl. Eu sunt Budulea, cimpoieşul de la Cocorăşti." Iară Seca Lenca se bucura totdeauna când joi de cu seara ne pomeneam cu el, pentru că Budulea ştia o mulţime de minciuni şi niciodată nu venea cu mâna goală. Vineri după-amiază Budulea iar se întorcea acasă şi le spunea drumeţilor că a fost la oraş, fiindcă are un fecior la şcolile cele mari.

Dar după ce se întorcea acasă, Budulea se făcea trist. De când avea şi el un fecior la şcolile cele mari, se gândea mereu că, oare ce poate să se fi ales de Safta; nu se putea el bucura aşa singur, când şi ea trebuia să se bucure cu el dimpreună. Şi când se gândea cum s-ar bucura Safta dac-ar afla că feciorul ei are să fie dascăl, ochii i se umpleau de lacrămi şi credea că, moartă să fie, ar scoate-o din pământ.

Şi pentru aceea Budulea nu-şi mai găsea tihna de mai nainte şi era mereu dus pe gânduri.

Apoi a venit peste câteva săptămâni dascălul Clăiţă şi cu Budulea şi cu nevasta lui Budulea, care era mama lui Huţu, şi părea acum mai bătrână decât Budulea.

Dascălul era foarte aşezat, ca şi când ar sta înaintea episcopului. Budulea râdea în el, ca omul care a făcut o poznă din cele mai bune, iară Buduleasa era nerăbdătoare, ca şi când ar fi stat pe spini şi pe jeratic.

Dar ziua aceea nu era vineri, şi noi eram la şcoală.

Budulea s-a gândit dar să vie ca să-l ieie pe Huţu şi să-l ducă acasă, dar să nu-i spuie nimic, pentru ca să vadă ce zice.

Fiind însă că noi eram în clasă şi profesorul ne vorbea tocmai despre cele patru părţi cardinale ale universului, Budulea a deschis uşa, a băgat capul prin deschizătură şi-a strigat tare:

– Măi Budulea taichii!

De-atunci a rămas Huţu "Budulea Taichii".

D-nul profesor Wondracek a sărit mânios, fiindcă Huţu s-a ridicat şi-a zis:

– Noi suntem, domnule profesor! iară băieţii au început să râdă.

Dar când Budulea a intrat, a zis: "Vreau să-l duc acasă, ca să vadă pe maică-sa", domnul Wondracek nu mai era mânios şi mi-a dat şi mie voie să plec, pentru că şi eu voiam să văd pe mama lui Huţu.

Scanned with OKEN Scanner

Huţu însă nici nu mergea iute.

El era băiat de cinci ani când plecase maică-sa; o ţinea bine minte, şi, precum a aşteptat zece ani ca să o vadă, mai putea aştepta încă cinci minute.

Când am ajuns apoi acasă, la Seca Lenca, dascălul era mişcat, Budulea iarăşi râdea în el, Seca Lenca stătea cu fetele ei privind ca la o minune; iar eu nu cunoşteam pe mama lui Huţu, fiindcă n-o văzusem niciodată.

Huţu o cunoştea şi s-a dus să-i sărute mâna, dar ea n-a primit, ci i-a zis că s-a făcut mare şi s-a uitat la el. Şi el s-a uitat la ea şi i-a zis că a îmbătrânit. Apoi n-au mai zis nimic, ci au stat faţă în faţă şi s-au uitat amândoi aşa în vânt.

– Nu-ţi pare bine că vezi pe maică-ta? a grăit atunci Budulea apropiindu-se.

– Îmi pare bine, taică, a răspuns Huţu şi şi-a băgat mâna în buzunarul pantalonilor.

După aceea Huţu a ieşit afară şi a început să plângă, iară maică-sa a ieşit după el, ca să plângă şi ea; am început să plâng şi eu, fiindcă nu mai văzusem pe Huţu niciodată plângând. Dar Budulea râdea acum şi se uita la noi; pentru aceea am ieşit şi eu afară şi, când am văzut că Huţu plânge, iar mumă-sa îl ţine în braţe şi îl sărută, m-am oprit cuprins de fior înaintea lor.

Întrebaţi dacă îmi părea bine?

Îmi venea parcă să ţip de bucurie, dar am plecat, ca să nu-i supăr.

De aici înainte Budulea venea cu nevasta la oraş şi le zicea drumeţilor: "Mergem la oraş fiindcă avem un fecior la şcoala cea mare. Are să iasă dascăl". Iară când venea singur, el le zicea: "Mergem când eu, când nevastă-mea la oraş fiindcă avem un fecior la şcolile cele mari. Învăţătura cere multă cheltuială şi nu putem să ne pierdem ziua amândoi, adecă atât eu, cât şi nevasta mea. Eu sunt Budulea, cimpoieşul de la Cocorăşti".

III

(...) La capătul anului lucrurile s-au schimbat. Eu am plecat acasă, iar Budulea Taichii a rămas la domnul profesor Wondracek.

Dascălul Clăiţă era nenorocit, fiindcă auzise că domnul Wondracek voieşte să treacă pe Huţu la şcolile latineşti. Era o curată hoţie să ia băiatul pe care l-a crescut el în şcoala lui şi să-l nenorocească, depărtându-l de la dăscălie, pentru ca să-l scoată, te pomeneşti ce, popă, ba poate chiar advocat.

– E rău, foarte rău, zicea el. Pentru că să vezi d-ta: e adevărat că trebuie să fie şi popi şi alt neam de oameni, dar cel mai mare lucru e dascălul, şi aşa oamenii cei mari aleşi trebuie să fie dascăli.

Însă Budulea nu voia să înţeleagă nenorocirea ce i se pregătea lui Huţu. El ştia un lucru: că fluierul lui are şase *borte*[1], şi când auzea că Huţu are să înveţe

[1] *bortă*, s. f. = gaură, orificiu

Scanned with OKEN Scanner

latineşte, greceşte, ba chiar şi nemţeşte, îi venea să sară cuc de bucurie şi, mergând la oraş, le zicea drumeţilor: "Am un fecior la învăţătură. Are să iasă dascăl mare. Vorbeşte sârbeşte şi ungureşte, iar acum învaţă latineşte, greceşte şi nemţeşte: nu-i mai lipseşte nici o limbă pentru ca să fie cele şase depline".

Căci, după cum ştia Budulea, nu erau atunci pe lume decât şase limbi, fiindcă franţuzeasca era un fel de nemţească, rusească un fel de sârbească, iar turceasca un fel de limbă păgânească, pe care puteai s-o înţelegi în latineşte, căci, după cum spunea dascălul Clăiţă, şi latineasca era o limbă păgânească. Huţu putea dar să se înţeleagă cu toată lumea.

Drumeţii dădeau din cap şi, întorcându-se acasă, spuneau că este la Cocorăşti un cimpoieş care are un fecior foarte învăţat, ce ştie toate limbile, şi că l-au văzut chiar ei pe acel cimpoieş, care e un om scurt, gros, şchiop de piciorul stâng, rotund la faţă şi zâmbeşte totdeauna când vorbeşti cu el.

[Huţu îşi continuă studiile la şcoala din oraş, însă se hotărăşte să devină preot. Pentru că ar fi trebuit să îl aştepte prea mulţi ani, dascălul Clăiţă o mărită pe Livia, promisă lui Huţu, cu un alt fecior din sat. Huţu se gândeşte să se călugărească, dar amână timp îndelungat decizia. În final, după aproape zece ani, se îndrăgosteşte de Mili, sora Liviei, se căsătoreşte cu ea şi are un băiat, primul nepot al lui Budulea.]

Să discutăm despre text

1. Care sunt personajele acestei opere literare?
2. De ce Huţu este un model pentru copiii din sat? Care sunt calităţile sale?
3. Din ce cauză Huţu se simte stingher în hainele primite de la dascălul Clăiţă?
4. Care era *nenorocirea* ce i se pregătea lui Huţu? De ce dascălul Clăiţă se necăjise ?
5. Alcătuiţi portretul lui Budulea, cimpoieşul din Cocorăşti.
6. De ce le spune Budulea tuturor drumeţilor că are un fecior la *şcolile cele mari*?
7. Faceţi câte o scurtă caracterizare a dascălului Clăiţă şi a profesorului Wondracek.
8. Recitiţi fragmentul din finalul părţii I. Observaţi şi comentaţi felul în care merge spre casă fiecare personaj.
9. Ce semnificaţie are replica din finalul părţii I?
10. Explicaţi de ce naratorul afirmă: *Budulea nu era numai al Taichii, ci şi al nostru, al tuturora.*
11. Ce moduri de expunere apar în această operă literară?

Să reţinem!

Naraţiunea *Budulea Taichii* conţine mai multe momente din viaţa lui Huţu, desfăşurate pe o perioadă întinsă de timp, începând cu primii ani de şcoală în sat, continuând cu eforturile făcute pentru studiile la oraş, alegerea profesiunii de preot, căsătoria, întoarcerea în sat.

◆ **Nuvela** este o creaţie în proză, mai întinsă decât schiţa, dar mai scurtă decât romanul, cu o acţiune complexă, care înfăţişează episoade semnificative din viaţa unuia sau mai multor personaje.

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

Demonstraţi că opera literară *Budulea Taichii* este o nuvelă.

Colţul cuvintelor

1. Subliniaţi sufixele cu ajutorul cărora s-au format unele dintre cuvintele din următorul fragment: *Am un fecior la învăţătură. (...) Vorbeşte sârbeşte şi ungureşte, iar acum învaţă latineşte, greceşte şi nemţeşte: nu-i mai lipseşte nici o limbă.*

2. Daţi sinonimele următoarelor cuvinte: *sumedenie, aievea, aşezat, năpăstuit, drumeţ, tihnă, poznă, a se sili, obicei, velinţă*.

3. Găsiţi antonimele cuvintelor: *ordonat, răbdătoare, fericit, învăţat*. Explicaţi prin ce procedeu s-au format aceste antonime.

4. Găsiţi trei contexte în care să apară sensuri diferite ale cuvântului *straşnic*.

5. Alcătuiţi cinci enunţuri în care verbul *a roade* să aibă sensuri diferite.

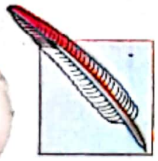

Temă pentru acasă

1. Citiţi în întregime nuvela *Budulea Taichii* de I. Slavici.

2. Citiţi şi povestiţi una dintre nuvelele *Fefeleaga* de I. Agârbiceanu, *Popa Tanda* de I. Slavici, *Niculăiţă Minciună* de I. Al. Brătescu-Voineşti.

Cum povestim

1. Citiţi textul:

– Ultima întâmplare, urmez eu, s-a petrecut alaltăieri. Eram cu tovarăşi. Când aude Cezar două focuri unul după altul, unul ici şi unul colo, o porneşte la fugă, pe şleah, înapoi. După el nu mă mai pot întoarce, că am tovarăşi. Mă cuprinde ş-un desgust de asemenea dihanie fără judecată, şi-l las să se ducă şi să se prăpădească. S-a dus şi nu l-am mai văzut. M-am luat cu tovarăşii, din ogor în ogor şi de pe mirişte pe mirişte, – şi, într-un târziu, când ne-ntoarcem la căruţă, m-apucă, aşa, o părere de rău că mi-am prăpădit cânele. Pornim pe şleah îndărăt. Şi ce să vezi dumneata? La cotul drumului, în dreptul Moineştilor, din nişte tufe dosite în laturea şanţului, numai ce văd c-apare Cezar. Saltă vesel către noi şi se bucură că nu m-a prăpădit. (M. Sadoveanu, *Ţara de dincolo de negură*)

a) Care este situaţia iniţială? Dar cea finală? Ce anume schimbă situaţia iniţială?

b) În ce ordine sunt povestite faptele?

c) Ce rol au termenii subliniaţi?

Scanned with OKEN Scanner

Să reţinem!

◆ O povestire este alcătuită din mai multe întâmplări (fapte) aşezate în ordine cronologică şi legate logic între ele.

◆ Claritatea (coerenţa) unei povestiri se asigură prin:

– păstrarea timpului (prezent sau trecut) pe parcursul întregii povestiri;

– alegerea personajelor care au un rol important în desfăşurarea întâmplărilor;

– respectarea ordinii în succesiunea în timp (cronologică) a faptelor.

◆ Orice povestire cuprinde: *o situaţie iniţială*, în care intervine *un element perturbator*, care determină *desfăşurarea întâmplărilor* în aşa fel încât, după ce se trece printr-un *punct culminant*, se ajunge la *situaţia finală*.

Să folosim ce am reţinut

2. Priviţi desenele.

Când se bucura că a trecut o oră, a sunat cineva la uşă.

Lui Radu îi vine ideea de a rezolva problema în mod practic.

Dintr-un robinet curg 5 litri de apă/minut. Câţi litri de apă curg într-o oră?

Mircea îl ajută aducând în baie toate sticlele din casă.

Trecuse abia o jumătate de oră şi totul era plin de apă.

?

a) Stabiliţi ordinea logică şi cronologică a întâmplărilor ilustrate prin desenele date.

b) Care este situaţia iniţială? Dar cea finală? Care este elementul perturbator?

c) Urmărind ilustraţiile puse în ordine, povestiţi păţania celor doi prieteni. Imaginaţi-vă ce ar putea conţine desenul lipsă şi pe baza lui stabiliţi situaţia finală.

d) Puneţi un titlu povestirii.

3. Ai primit de ziua ta o bicicletă (o rochie). Povesteşte-i prietenului tău (prietenei tale) această „întâmplare" care te-a bucurat mult.

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXĂ

SUBIECTUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia subiectului.

I. a) Subiectul este parte secundară de propoziţie.
b) Subiectul este parte principală de propoziţie.

II. a) Subiectul arată o caracteristică a predicatului.
b) Subiectul arată cine face acţiunea exprimată prin predicatul verbal sau cine are caracteristica exprimată prin numele predicativ.

2. Găsiţi predicatele şi apoi subiectele din următoarele enunţuri. Indicaţi prin ce parte de vorbire este exprimat fiecare subiect.

a) Trenul îşi urmează drumul de la Periş către Buftea cu mare viteză. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)
b) – Tu ai mai fost la şcoală (...). (I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)
c) Dar şi asta-i o avere, când e omul sănătos. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)
d) Cei doi nu prea voiau să primească. (I. Creangă, *Cinci pâini*)
e) Ochilă atunci se ie şi el după Harap-Alb şi pornesc tuscinci înainte. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
f) A ierta e uşor, a uita e greu. (*Proverb*)

3. Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele de mai jos să devină subiecte:
ninsoare, Petre, doi, ei, acela, a măsura, de prins.

Atenţie!

◆ Subiectul poate fi exprimat prin substantiv în cazul nominativ sau prin alte părţi de vorbire care îl pot înlocui (pronume, numeral, verb la infinitiv, verb la supin).

4. Completaţi următoarele enunţuri potrivit indicaţiilor din paranteză.

a) ... se îndepărta încet, încet. (subst. comun în cazul N.)
b) ... citeau şi ... scriau. (numeral cardinal în cazul N.)
c) Priveau ... pe geam aşteptând sosirea bunicului. (numeral colectiv)
d) Este interzis ... în acest perimetru. (verb la modul infinitiv)
e) Este dificil ... în aceste condiţii. (verb la modul supin)

5. Alcătuiţi propoziţii în care să aveţi următoarele subiecte multiple:
brazi, stejari şi fagi; eu şi cei doi; a vedea, a auzi; de cules şi de sortat; acesta şi celălalt.

Atenţie!

◆ Subiectul exprimat printr-o singură parte de vorbire se numeşte **subiect simplu**.

Scanned with OKEN Scanner

◆ Subiectul exprimat prin două sau mai multe părţi de vorbire se numeşte **subiect multiplu.**

6. Identificaţi predicatele şi apoi subiectele din următoarele enunţuri. Arătaţi felul subiectelor (subînţeles sau inclus).

a) Pe lângă plopii fără soţ
Adesea am trecut. (M. Eminescu, *Pe lângă plopii fără soţ*)

b) L-am ascultat pe Oance, privind la stele şi depănând de colo până colo, pe cuiele lor, firul poveştii lui. (G. Galaction, *Copca Rădvanului*)

c) Străin la vorbă şi la port
Luceşti fără de viaţă. (M. Eminescu, *Luceafărul*)

d) Şi sărută pe nepoţel; apoi îi potriveşte pălăria. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

7. Alcătuiţi trei propoziţii cu subiect inclus şi trei propoziţii cu subiect subînţeles.

Atenţie!

◆ În propoziţiile cu *subiect inclus* predicatul este exprimat printr-un verb la persoana I sau a II-a, numărul singular sau plural.

exemple: Ţi-*am spus* vestea cea bună? (pers. I sg.)
Aţi ascultat acest cântec? (pers. a II-a pl.)

◆ În propoziţiile cu *subiect subînţeles* predicatul este exprimat printr-un verb la persoana a III-a, numărul singular sau plural.

exemplu: *Erau* acolo, ne *aşteptau*.
(pers. a III-a pl.)(pers. a III-a pl.)

Acordul predicatului cu subiectul

1. Puneţi la forma potrivită cuvintele din paranteză.

a) Un drum îngust şi mlăştinos (străbat) acea luncă înveselită. (Al. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

b) (Cel) din satele vecine au venit şi astăzi. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

c) Ele (sare) în bulgări fluizi peste prundul din răstoace
În cuibar rotit de ape, peste care luna (zac) (M. Eminescu, *Călin - file ...*)

d) (Locuinţa) conţin unelte mai numeroase şi mai variate. (Cresc) numărul şi varietatea topoarelor, apar tot mai des (unealta) de fierărie. (H. Daicoviciu, *Dacii*)

e) Fata babei era (slute, leneşe, ţâfnoase) şi rea la inimă. (Fetele) moşneagului era însă frumoasă, harnică, ascultătoare şi bună la inimă. (I. Creangă, *Fata babei ...*)

Să reţinem!

◆ Predicatul verbal şi verbul copulativ se acordă cu subiectul în persoană şi număr.

Scanned with OKEN Scanner

exemple: Marius *îngrijeşte* florile. / Elevii *îngrijesc* florile
Marius *este* atent. / Elevii *sunt* atenţi.

◆ În propoziţiile cu subiect multiplu acordul se face la plural.

exemplu: Bunicul şi bunica *privesc* la televizor.

◆ Dacă înaintea elementelor componente ale subiectului multiplu apar conjuncţiile *ori, sau, fie* (care arată că acţiunea este făcută numai de unul dintre subiecte) acordul se face la singular.

exemple: Ori Dan, ori Mircea *a uitat* uşa deschisă.
Fie ea, fie el îţi *dă* telefon.

◆ Când unul dintre subiecte este la persoana I predicatul verbal şi verbul copulativ se pun la persoana I plural.

exemple: *Eu* şi tu *ne vom bucura* de acest succes.
Eu şi Mihaela *suntem* la fel de înalte.

◆ Când subiectele sunt la persoana a II-a şi a III-a predicatul verbal şi verbul copulativ se pun la persoana a II-a plural.

exemple: Şi *tu* şi *ea sunteţi* bine pregătiţi.
Voi şi *el formaţi* o echipă.

Să folosim ce am reţinut

2. Faceţi acordul predicatelor din stânga cu subiectele din dreapta, la orice mod şi timp doriţi. Dezvoltaţi propoziţiile simple obţinute.

a pregăti a ajuta	Eva el	a câştiga a merge	noi tu şi voi	a primi a greşi	şi noi şi voi sau tu sau el	a fi talentat a se face medic	Ana şi Ina fraţii

3. Alcătuiţi propoziţii în care subiectul să fie exprimat prin următoarele cuvinte: cârd, stoluri, ambele, toţi, nimeni, nici unul.

4. Puneţi predicatul la forma potrivită:
Cine (a întârzia) astăzi la prima oră?
Câţi (a citi) aceste poezii?
Fiecare (a rezolva) singur problema.
Câte (a fi aranjat) în dulap?
Fiecare (a părea atent).
Nimeni (a fi plictisit).

5. Faceţi acordul între subiectele multiple din stânga şi predicatele nominale din dreapta. Dezvoltaţi propoziţiile simple obţinute.

Dan şi Ada Cana, castronul şi farfuriile	(a deveni coleg) (a fi albastru)	Puii şi vrabia Scoica şi algele Pisica şi câinele	(a fi zgribulit) (a fi desenat) (a rămâne duşman)

6. Corectaţi dezacordurile din următoarele enunţuri şi explicaţi în ce constă greşeala.
a) Fiecare dintre ele doreau să obţină premiul.
b) Nici unul dintre colegi nu au fost de acord cu el.
c) Publicul au aplaudat îndelung.
d) Lumea din sală au fost impresionaţi de interpretarea actriţei.
e) Familia lor au plecat în vacanţă.
f) Luna viitoare se va sărbători 100 de ani de la deschiderea acestui muzeu.

Scanned with OKEN Scanner

Propoziţii fără subiect

Să observăm

Citiţi următoarele propoziţii:

Astăzi a plouat toată ziua.
Peste o oră se înserează.
Este bine aşa.
Îmi pare rău pentru tine.

– Identificaţi predicatele şi subiectele.

Să reţinem!

- Propoziţiile de mai sus nu au subiect.
- În propoziţiile care nu au subiect predicatul este exprimat prin:

– verbe care nu au un autor al acţiunii: plouă, ninge, tună, fulgeră etc.;
– expresii: e bine, e rău, a-i părea bine, a-i arde de ceva, a i se urî de ceva etc.

Să folosim ce am reţinut

1. Alcătuiţi propoziţii dezvoltate în care predicatele să fie exprimate prin următoarele verbe şi expresii:
a fulgui, a se întuneca, a se lumina, este minunat, este regretabil, a-i părea rău.

2. Identificaţi propoziţiile fără subiect din următoarele texte.

a) Înnoptează. La licărirea unui opaiţ tustrei stau jos, în jurul unei mese mici, rotunde, cu picioarele scurte. Vântul duduie în horn. Afară fulguieşte mereu. (Al. Vlahuţă, *Socoteala*)

b) Îmi pare rău că n-am luat măcar spânul cel de-al doilea cu mine. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

3. Identificaţi subiectele din următoarele enunţuri şi specificaţi pentru fiecare felul (inclus, subînţeles, nu există).

a) Când ies dimineaţa din casă, o trăsură de trap mare intră pe strada mea. (I. L. Caragiale, *Bacalaureat*)

b) Stau câteodată şi-mi aduc aminte ... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) Plouă mărunt peste zăpada puţin îngheţată. (Z. Stancu, *Desculţ*)

d) Zboară, murgule, prin ploaie,
Nu te teme de vâltoare! (P. Cerna, *Floarea Oltului*)

e) De câte ori începea, făcea într-un fel nou. (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Privighetoarea*)

f) Aşa înaintară prin umezeala rece. Suiră, jumătate de ceas, dealul spre redută. Acolo, tăcere. (M. Sadoveanu, *Luarea Griviţei*)

g) – Nu se zice nici marinal, nici marinel ... (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Test grilă

Părţile principale de propoziţie

1. În propoziţia Noaptea o petrecură sfătuind împrejurul focurilor. predicatul este
   a) sfătuind;
   b) o petrecură;
   c) petrecură.

2. În propoziţia În aer e parfum de roze. predicatul este: a) e parfum (nominal);
   b) e (verbal);
   c) în aer e (nominal).

3. În enunţul Dacă ar fi să iasă toţi învăţaţi ... cuvântul subliniat este:
   a) complement circumstanţial de mod;
   b) atribut adjectival;
   c) nume predicativ.

4. În propoziţia Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră. predicatul este exprimat prin: a) verb predicativ;
   b) verb copulativ şi nume predicativ;
   c) interjecţie predicativă.

5. În propoziţia Multe sunt de făcut. numele predicativ este exprimat prin:
   a) substantiv;
   b) verb la supin;
   c) adjectiv.

6. În propoziţia Ostenit, din aripi bate, / Ca un vis pribeag, un graur. subiectul este:
   a) un vis;
   b) ostenit;
   c) un graur.

7. În propoziţia M-am învălit bine în cojoc. subiectul este: a) inclus;
   b) subînţeles;
   c) nu există subiect.

8. În propoziţia Ziua, la amiaza mare, se întunecase. subiectul este:
   a) ziua;
   b) la amiaza mare;
   c) nu există subiect.

9. În propoziţia Un grup de turişti a vizita muzeul. forma corectă a verbului subliniat este: a) a vizitat;
   b) au vizitat;
   c) vor vizita.

10. Propoziţia corectă este: a) Fiecare a ales.
    b) Fiecare au ales.
    c) Fiecare vor alege.

Scanned with OKEN Scanner

Cererea

Citiţi următorul text:

Domnule Director,

Subsemnatul, Costache Mircea, elev în clasa a VI-a a Şcolii Generale Nr 16 din Braşov, vă rog să-mi eliberaţi o adeverinţă din care să rezulte că, în acest an şcolar, frecventez cursurile clasei a VI-a. Adeverinţa îmi este necesară pentru obţinerea abonamentului de autobuz.

Costache Mircea

Braşov, 29 septembrie 1998

Domnului Director al Şcolii Generale Nr 16 Braşov

– Identificaţi elementele componente ale cererii.

◆ **Cererea** este un text cu destinaţie oficială prin care se solicită rezolvarea unei probleme.

◆ Cererea trebuie să cuprindă: o *formulă de adresare* (care indică funcţia celui căruia îi este adresată), *numele şi prenumele solicitantului*, *domiciliul* sau *ocupaţia şi locul de muncă* ale solicitantului, *formularea scurtă şi clară* a solicitării, *motivarea* pe scurt a solicitării, *semnătura* solicitantului, *locul şi data* întocmirii, *funcţia* celui căruia i se adresează cererea şi *instituţia* pe care o conduce.

◆ Cererea se scrie pe o coală întreagă de hârtie, se lasă loc în partea stângă sus (pentru formularea rezolvării de către cel căruia îi este adresată) şi în partea stângă a paginii (pentru a putea fi perforată şi îndosariată).

1. Completaţi următorul model de cerere, pentru situaţiile date:

Domnule ...

Subsemnatul ... , elev în clasa ... la ... vă rog ... (solicitarea) ... (motivul solicitării).

Data şi locul Semnătura

a) copia după foaia matricolă care atestă participarea la anumite cursuri;
b) adeverinţă de participare la o competiţie sportivă, pentru motivarea absenţelor;
c) fişa cu vaccinurile de la spital, pentru înscrierea la clubul sportiv.

2. Corectaţi următoarea cerere:

Domnule primar

Subsemnatul Ion Popescu vă rog să-mi eliberaţi o adeverinţă din care să reiasă că nu am datorii băneşti la primărie.

Ion Popescu

Mărţişor

de *Ion Pillat*

Priveşti de pe poteca ce urcă-n deal la noi,
Din zbor întâia barză cum cade pe zăvoi.

Vezi trenul care intră încet de tot în gară
Şi omul care sapă şi plugul care ară.

A nins cu nea de floare pe prunii din livezi
Şi munţii de la Rucăr cu iarna lor îi vezi

Auzi pe sub podgorii un câine care latră,
Te simţi legat de toate – nu poţi urni o piatră.

Aceste lucruri simple ce veşnice îţi sunt!
Ce sfântă bucurie descoperi pe pământ.

Ce limpede te cheamă un cuc: o dată, două –
De fiecare dată ţi-e inima mai nouă.

De fiecare dată mai trainic te uneşti
Cu farmecul acestor privelişti câmpeneşti.

În gară, iată trenul a început să mişte.
Toţi pomii ninşi, pe dealuri îi flutură batiste.

Gâlgâitor, din iarbă un şipot s-a trezit
În tine şi prin ramuri e cerul limpezit.

Ce râsete, ce chiot pe drumurile viei –
Pe unde-au mers părinţii îţi duci şi tu copiii.

O nouă viaţă astăzi de viaţa veche legi,
Dau muguri pretutindeni din veştedele crengi.

Cu apa ei lumina ţi-a botezat câmpia.
Ce pace e pe omul în alb ce sapă via,

Pe barza ce se duce pe Argeş tot în sus,
Pe-adâncul rost al vieţii la care te-ai supus.

Să discutăm despre text

1. Ce anotimp e înfăţişat în poezie?
2. Prin ce elemente este descris acest anotimp?
3. Există o corespondenţă între om şi natură? Argumentaţi.
4. Selectaţi versurile în care sunt exprimate sentimentele poetului generate de schimbările din natură.

Scanned with OKEN Scanner

5. Identificaţi imaginile vizuale şi auditive din această poezie.
6. Selectaţi figurile de stil din poezia *Mărţişor*.
7. Ce rol are repetiţia *de fiecare dată*?
8. Stabiliţi măsura şi rima poeziei.

Să reţinem!

◆ **Pastelul** este opera lirică în versuri în care este descris un tablou din natură (un anotimp, un peisaj, aspecte din universul plantelor sau al animalelor)

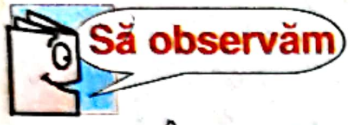

În versul ***A nins cu nea de floare** pe prunii din livezi*, cuvintele subliniate alcătuiesc o metaforă.

Să reţinem!

◆ **Metafora** este o figură de stil prin care semnificaţia obişnuită a unui cuvânt este transferată asupra altuia, pe baza unei asemănări.

exemple: Stă *iarba cu săbiile trase*,
Iar tu, libertate, apari. (A. Blandiana, *Doină)*

Tot ce stă *în umbra crucii*, împăraţi şi regi s-adună
Să dea piept *cu uraganul* ridicat de Semilună.
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Să folosim ce am reţinut

1. Demonstraţi că poezia *Mărţişor* de I. Pillat este un pastel.
2. Identificaţi o metaforă din pastelul studiat.
3. Identificaţi metaforele din versurile următoare:

a) O! tablou măreţ, fantastic!... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca veşnice făclii. (V. Alecsandri, *Miezul iernei)*

b) Tovarăşul meu, în toamna vieţii, urca sprinten cărările. (C. Hogaş, *Pe drumuri de munte*)

c) Perişorul lui,
Pana corbului,
Ochişorii lui,
Mura câmpului,
Mustăcioara lui,
Spicul grâului,
Feţişoara lui,
Spuma laptelui. (*Mioriţa*)

Scanned with OKEN Scanner

Colţul cuvintelor

1. Găsiţi sinonimele cuvintelor: *a intra, veşnic, trainic, pretutindeni, rost.*
2. Alcătuiţi enunţuri cu diferitele sensuri ale verbelor *a lega* şi *a merge.*
3. Alcătuiţi enunţuri cu adjectivul *nouă* la alte grade de comparaţie decât cele din text.
4. Găsiţi diminutivele cuvintelor: *potecă, plug, deal, lucru, ramuri, muguri.* Explicaţi cum s-au format acestea.

Temă pentru acasă

Citiţi poezia *Iarna* de Vasile Alecsandri şi argumentaţi de ce este un pastel.

SINTAXĂ

ATRIBUTUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia atributului.

I. a) Atributul este parte principală de propoziţie.
b) Atributul este parte secundară de propoziţie.

II. a) Atributul determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume, numeral).
b) Atributul determină un verb.

III. a) Atributul răspunde la una din întrebările care?, ce fel de?, (a, al, ai, ale) cui?, câţi?, câte?, al câtelea?, a câta? pusă cuvântului determinat.
b) Atributul răspunde la una din întrebările pe cine?, ce?, despre cine?, despre ce? pusă verbului.

2. Identificaţi atributele din textele de mai jos şi analizaţi-le, arătând prin ce sunt exprimate, felul lor, ce cuvânt determină şi la ce întrebare răspund.

a) S-a dus zăpada albă de pe întinsul ţării
S-au dus zilele Babei şi nopţile vegherii. (V. Alecsandri, *Sfârşitul iernei*)

b) Ţinând picioarele pe mocheta de culoarea paiului în perioada secerişului, trecu în baie. (F. Neagu, *Frumoşii nebuni ai marilor oraşe*)

c) Atuncea ea ridică puţin capul şi zăreşte venind un car tras de doi boi. (I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

3. Găsiţi pentru fiecare dintre cuvintele date câte un atribut adjectival şi un atribut substantival genitival. Alegeţi patru dintre îmbinările obţinute şi integraţi-le în enunţuri.

Scanned with OKEN Scanner

exemplu: pădure *umbroasă* (atribut adjectival), pădure *a satului* (atribut substantival genitival)
cuvinte date: uşa, acela, rafturile, cinci.

Să reţinem!

◆ În funcţie de partea de vorbire prin care este exprimat atributul poate fi: **adjectival, substantival, pronominal, verbal, adverbial.**

◆ **I. Atributul adjectival** poate fi exprimat prin:

– **adjectiv propriu-zis**: Printre cetele *păgâne* trec rupându-şi *large* uliţi.
– **adjectiv pronominal posesiv**: Domnul *nostru*-ar vrea să vază pe măritul împărat.
– **adjectiv pronominal demonstrativ**: Din momentul *acela* el nu mai auzi nimic...
– **adjectiv provenit din participiu**: ... veneau sâmbătă noaptea cu câte un picior *frânt* sau cu boii *stâlciţi* ...
– **adjectiv provenit din gerunziu**: ... neguri *fumegânde* pluteau în văzduhul adânc.
– **numeral cardinal cu valoare adjectivală**: Trecuseră *trei* zile.
– **numeral ordinal cu valoare adjectivală**: *A doua* zi şi *a treia* zi mai căzură cinci.
– **numeral colectiv cu valoare adjectivală**: Nu semănau *amândouă* surorile.

OBSERVAŢII

Adjectivul cu funcţie de atribut adjectival se acordă în gen, număr şi caz cu cuvântul determinat.
Atributul adjectival • poate sta în faţa cuvântului determinat sau după acesta;
• nu se desparte de obicei prin virgulă de cuvântul determinat;
Atributele adjectivale care determină acelaşi cuvânt se despart între ele prin virgulă sau se leagă prin conjuncţia *şi*.

◆ **II. Atributul substantival** este de mai multe feluri:

– **apoziţional**, exprimat prin **substantiv în cazul N.**: ... noi, *copiii*, eram mulţi.
– **genitival**, exprimat prin **substantiv în cazul G.**, însoţit sau nu de articol posesiv:
Era partea cea mai primejdioasă ***a drumului***.
Luna trecuse de pe crestele *Parângului* peste pădurile întunecate.
– **prepoziţional**, exprimat prin **substantiv în cazul Ac.** cu prepoziţie:
După ce trecu peste un grăunte ***de piatră*** ...

OBSERVAŢII

Atributul substantival nu se desparte de obicei prin virgulă de cuvântul determinat.
Atributul substantival apoziţional se izolează prin virgule de restul propoziţiei.
Articolul posesiv care precede atributul se acordă în gen şi număr cu cuvântul determinat.

Să folosim ce am reţinut

1. Identificaţi atributele adjectivale exprimate prin adjective pronominale şi numerale şi analizaţi-le după modelul dat.

Scanned with OKEN Scanner

aceeaşi – atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de identitate, nr. singular, gen feminin, caz Ac. (determină substantivul *grijă*).

a) Cu aceeaşi grijă a ales pe ceilalţi boieri din treapta a doua şi a treia. (M. Sadoveanu, *Viaţa lui Ştefan cel Mare*)

b) Şi-n aceeaşi vreme, într-o scăpărare orbitoare, cele dintâi raze ale soarelui se topiră în ochii celor doi îndrăgostiţi. (E. Gârleanu, *Cucoşul*)

2. Puneţi atributele adjectivale din paranteze la forma corectă:

Când citim în (veche) carte a istoriei (străbun)
Virtuţi (mare), (ilustră) fapte ale naţiei (român)
Care inimă stă rece? Care suflet nemişcat? (Gr. Alexandrescu, *Unirea Principatelor*)

3. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate din textele următoare:

a) În trecătoarea aceea printre ape şi prin lunca nestatornică a râului, era partea cea mai primejdioasă a drumului. (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

b) Mă gândesc câteodată că bronzul clopotelor cuprinde istoria omenirii. Stau în amurg şi ascult dangătele rare, solemne ale clopotului... (E. Camilar, *Clopote în amurg*)

4. Completaţi spaţiile punctate cu articolele posesive adecvate şi analizaţi atributele substantivale genitivale însoţite de aceste articole.

De după depărtările umbroase ... pământului se deschise, ca un colosal semicerc de aur înflăcărat, geana aprinsă ... soarelui şi, cât ai clipi, trunchiurile neclintite şi netede ... brazilor se poleiră de o lumină curată şi rece. (C. Hogaş, *Pe drumuri de munte*)

5. Identificaţi atributele substantivale apoziţionale din textele de mai jos şi analizaţi-le.

a) Era pentru noi, corăbierii, ca o zi de sărbătoare, când puteam să gustăm un prânz liniştit, întinşi la umbră, pe iarba verde. (Al. Odobescu, *Tigrul păcălit*)

b) Stăteau tovarăşii lui Potcoavă, cu Niţă Frunză, logofătul, şi cu alţi slujitori. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

Să reţinem!

◆ **III. Atributul pronominal** este de mai multe feluri:

– **genitival**, exprimat prin pronume în cazul G.:

personal: Şuieram l-*a ei* chemare.
demonstrativ: A ascultat sfatul *aceluia*.
posesiv: Se mira de hărnicia *alor noştri*.

– **prepoziţional**, exprimat prin pronume cu prepoziţie în cazul Ac. sau G.:

personal: Oşteni *ca noi* se mai găsesc ...
reflexiv: Lauda *de sine* nu miroase a bine.
posesiv: Glas *ca al meu* nu se află în nouă hotare.
demonstrativ: Lupta *împotriva acestora* i-a secătuit puterile.

– **în cazul D.** (dativ posesiv), exprimat prin forma neaccentuată de D. a pronumelui:

personal: Ochii ei albaştri clipiră sub lungile-*i* gene bălaie.
reflexiv: Niculăiţă *şi*-a băgat banii în chimir.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢII

Atributul pronominal
- poate sta în faţa cuvântului determinat sau după acesta;
- nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat;
- stă în alt caz decât cuvântul determinat.

Atunci când forma neaccentuată a pronumelui personal stă în cazul D. şi are funcţie sintactică de atribut pronominal, având acelaşi înţeles cu adjectivul posesiv, vorbim de *dativul posesiv*.

exemplu: sania-*mi* cea mică (-mi = a mea)

◆ **IV. Atributul verbal** poate fi exprimat prin:

– **verb la modul infinitiv**: Humuleştenii ... au fericirea *de a vedea* lume...

– **verb la modul supin**: Fântâna era adâncă şi nu avea nici roată, nici cumpănă, ci numai o scară *de coborât* până la apă.

– **verb la modul gerunziu**, neacordat cu substantivul determinat:
Haina-i *măturând* pământul / Şi-o târăşte abia, abia.

OBSERVAŢII

Atributul verbal
- stă întotdeauna după cuvântul determinat;
- nu se desparte prin virgulă de cuvântul determinat;
- exprimat prin verb la modurile supin sau infinitiv este însoţit, de obicei, de prepoziţie.

◆ **V. Atributul adverbial** poate fi exprimat prin:

– **adverb de loc**: Bătrâna asculta vorba şi gălăgia *de afară*.

– **adverb de timp**: Aşa erau iernile *de altădată*.

– **adverb de mod**: ... se auzea susurul *alene* al vântuleţului de vară.

OBSERVAŢII

Atributul adverbial
- stă întotdeauna după cuvântul determinat;
- este însoţit de obicei de prepoziţii (cu excepţia atributelor exprimate prin adverbe de mod);
- nu se desparte prin virgulă de substantivul determinat.

Să folosim ce am reţinut

6. Identificaţi atributele pronominale din textele de mai jos şi analizaţi-le.

a) – Nu te mai necăji, maiorule, că sunt fraţi de-ai noştri, sunt români... (Camil Petrescu, *Bălcescu*)

b) Dar, cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-i mâncau câinii din traistă. (I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*)

7. Puneţi pronumele din paranteză la forma necesară pentru a deveni atribute pronominale. Alegeţi patru dintre îmbinările obţinute şi integraţi-le în enunţuri.

toate caietele (aceşti); maşina (el) roşie; prieten ca (tu); un an dintre (aceste); mâncare pentru (acela); rude de ale (voştri); dorul de (voi); bagajele (ai tăi).

8. Completaţi spaţiile punctate cu formele pronumelui la dativ posesiv la persoana indicată în dreapta. Alcătuiţi enunţuri cu îmbinările obţinute.

exemplu: ochii- ... albaştri (pers. a III-a) ⟶ ochii-i albaştri

Scanned with OKEN Scanner

pantofi- ... cel nou (pers. a III-a); casa- ... cea frumoasă (pers. a II-a); interesanta- ... expunere (pers. a II-a); gândurile- ... apăsătoare (pers. I); frumoasele- ... flori (pers. a II-a).

9. Identificaţi atributele verbale din textele de mai jos şi analizaţi-le.

a) Când văzu argintarul cloşca cloncănind şi puii piuind, cu totul şi cu totul de aur, înţelese că trebuie să fie lucru măiestru. (P. Ispirescu, *Prâslea cel voinic şi merele de aur*)

b) Cu drept sau fără drept, găseam vinovaţi, în gândul meu, pe toţi aceşti zgârietori de copaci, care avuseseră deşertăciunea ... de a-şi eterniza numele în pustiu. (C. Hogaş, *Pe drumuri de munte*)

c) De s-ar face dealul şes / Şi pădurea drum de mers / Să văd pe unde-am purces. (*Folclor*)

10. Îmbinaţi substantivele din stânga cu adverbele potrivite din dreapta. Construiţi propoziţii cu îmbinările obţinute.

grupa, obiectele, ziua, întâmplarea, mersul, lucrul	aievea, de atunci, de acolo, de mâine, din stânga, agale

Instrucţiuni

Să observăm

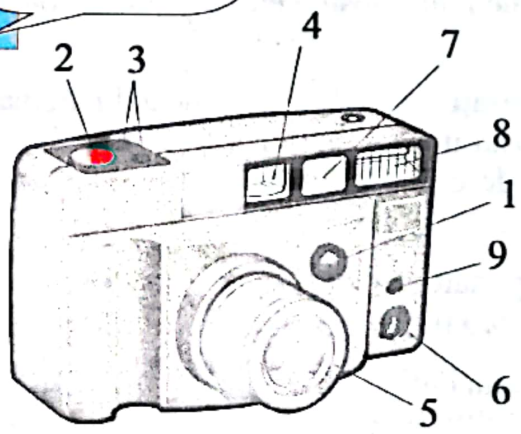

1. Buton declanşator
2. Contoar pentru film
3. Buton de apropiere sau de depărtare a imaginii
4. Vizorul obiectivului
5. Obiectiv
6. Buton de pornire a aparatului
7. Senzor de lumină
8. Blitz electronic
9. Indicator de încărcare a blitz-ului

Modul de folosire

I. Se deschide capacul obiectivului (5).
II. Se apasă pe butonul de pornire a aparatului (6).
III. Aparatul se încălzeşte automat.
IV. Se fixează asupra subiectului de fotografiat şi se reglează distanţa vizuală (3).
V. Se apasă pe butonul declanşator (1).
VI. Se ţine aparatul nemişcat în timpul fotografierii.
VII. Se respectă ordinea operaţiunilor.

– Ce exprimă enunţurile de mai sus? Cum sunt construite acestea?

– Transformaţi enunţurile impersonale în construcţii cu subiect inclus şi verb la modul imperativ (ex.: Apasă pe butonul 3). Comparaţi textul iniţial cu cel obţinut astfel.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie!

- **Instrucţiunile de folosire** a diverselor aparate sunt destinate tuturor persoanelor care le vor folosi, de aceea formularea lor este impersonală.
- În formularea diverselor instrucţiuni se folosesc enunţuri scurte, clare, precise.
- Verbele utilizate sunt la modul infinitiv (a se folosi, a se utiliza), imperativ (deschideţi, fixaţi) sau sunt formulări impersonale de felul: se foloseşte, este recomandabil.
- Pentru a exprima interdicţia se foloseşte forma negativă a verbului.

exemplu: nu se foloseşte, a nu se folosi.

1. Formulaţi în scris cinci instrucţiuni privitoare la folosirea fierului de călcat. Folosiţi enunţuri impersonale.

2. Transformaţi enunţurile date după model.

verb la formă impersonală	verb la modul infinitiv	verb la modul imperativ
Se păstrează la temperatura camerei.	*A se păstra* la temperatura camerei.	*Păstrează* la temperatura camerei.

Se verifică poziţia acului indicator. / Se fereşte de lumină.
Se conectează la sursa de curent. / Se apasă pe butonul 5. / Se introduce în apă.

3. Pe baza tęxtului dat formulaţi trei instrucţiuni folosind enunţuri impersonale.

Cum se recuperează filmul.

După terminarea celor 24 - 36 de poziţii apăsaţi butonul (8) şi ridicând pârghia de pe butonul (7), începeţi să rotiţi butonul (7) în sensul indicat de săgeată (în sensul acelor de ceasornic), până la rularea completă, moment de care vă veţi da seama deoarece nu se mai întâmpină nici o rezistenţă la rulare.

4. Formulaţi în scris patru reguli de bună purtare, folosind forma negativă a verbului.
exemplu: Nu aruncaţi hârtii pe stradă!

5. Construiţi enunţuri negative după modelul dat.
exemplu: Nu aprindeţi focul!

6. Fratele vostru mai mic pleacă, pentru prima dată, în excursie la munte. Scrieţi un bilet cu opt instrucţiuni pe care ar trebui să le respecte.
exemplu: Nu te îndepărtezi de grup.

7. Părinţii voştri au plecat pentru două zile de acasă. Care ar fi cele zece instrucţiuni pe care vi le-ar lăsa?

Bivolul şi coţofana

de *George Topîrceanu*

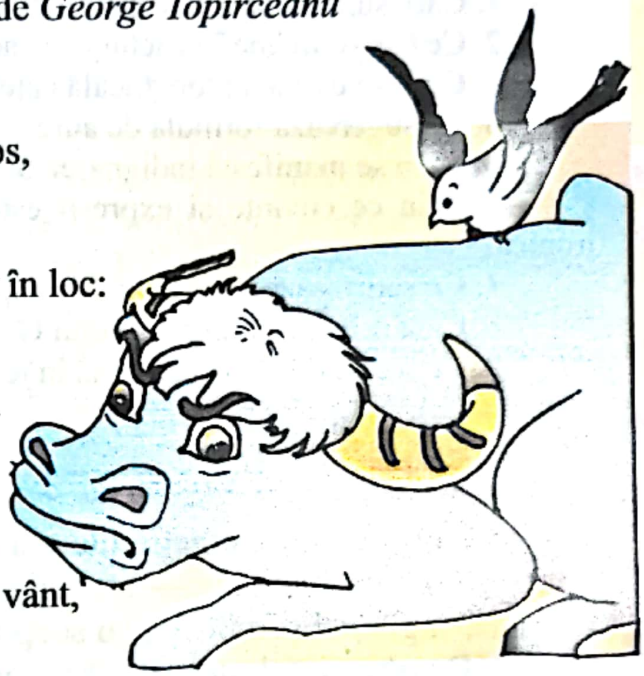

Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros,
Se plimba o coţofană
Când în sus şi când în jos.
Un căţel trecând pe-acolo s-a oprit mirat în loc:
– Ah, ce mare dobitoc!
Nu-l credeam aşa de prost
Să ia-n spate pe oricine ...
Ia stai, frate, că e rost
Să mă plimbe şi pe mine!

Cugetând aşa, se trage îndărăt să-şi facă vânt,
Se piteşte la pământ
Şi deodată – zdup! – îi sare
Bivolului în spinare ...

Ce s-a întâmplat pe urmă nu e greu de-nchipuit.
Apucat cam fără veste, bivolul a tresărit,
Dar i-a fost destul o clipă să se scuture, şi-apoi
Să-l răstoarne,
Să-l ia-n coarne
Şi cât colo să-l arunce, ca pe-o zdreanţă în trifoi.

– Ce-ai gândit tu oare, javră? Au, crezut-ai că sunt mort?
Coţofana, treacă-meargă, pe spinare o suport
Că mă apără de muşte, de ţânţari şi de tăuni
Şi de alte spurcăciuni ...

Pe când tu, potaie proastă, cam ce slujbă poţi să-mi faci?
Nu mi-ar fi ruşine mie de viţei şi de *malaci*[1],
Bivol mare şi puternic, gospodar cu greutate,
Să te port degeaba-n spate? ...

[1] *malac*, s. m. = bivol

Scanned with OKEN Scanner

Să discutăm despre text

1. Care sunt personajele din această operă literară?
2. Ce tipuri umane întruchipează aceste animale?
3. Cum se explică îndrăzneala cățelului?
4. Ce sugerează formula de adresare *frate*? Dar termenii *javră* și *potaie proastă*?
5. Cum se manifestă indignarea bivolului?
6. Prin ce cuvinte și expresii este realizată nota umoristică a textului? Dar cea ironică?
7. Ce satirizează autorul în *Bivolul și coțofana*?
8. Care este atitudinea poetului G. Topîrceanu față de personajele prezentate?
9. Ce figuri de stil predomină în text? De ce?

Să reținem

◆ **Fabula** este o creație literară în versuri sau în proză, în care autorul, prin intermediul personajelor — animale, lucruri, plante – puse în situații omenești, satirizează greșeli și defecte, cu scopul de a le îndrepta.

◆ De obicei, fabulele au următoarea structură:
– **povestirea** unei întâmplări;
– **morala,** adică învățătura care se desprinde, direct sau indirect, din text.

◆ Figura de stil dominantă este *personificarea*.

Să folosim ce am reținut

1. Care este morala fabulei *Bivolul și coțofana*?
2. Ce moduri de expunere conține textul?

Colțul cuvintelor

1. Căutați în dicționar sensurile cuvântului *dobitoc* și apoi comentați versul *Ah, ce mare dobitoc!*. Care dintre sensuri vi se pare mai potrivit? De ce?
2. Ce sinonime are cuvântul *greutate* din text?
3. Selectați neologismele din această fabulă și alcătuiți enunțuri cu acestea.

Temă pentru acasă

Citiți textul *Câinele și cățelul* de Grigore Alexandrescu. Demonstrați că această operă literară este o fabulă.

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Păstorul care făcea glume proaste

de *Esop*

Un păstor, care îşi ducea turma sa departe de sat, făcea mereu gluma următoare: strigând pe săteni în ajutor, le spunea că au venit lupii la oi. De două-trei ori, locuitorii satului, speriaţi, alergară în ajutorul lui, pentru ca să se înapoieze apoi în hohotele de râs ale păstorului. Până la urmă, se întâmplă să vină lupii cu adevărat. În vreme ce lupii hărtăneau turma, iar el striga pe săteni în ajutor, aceia, crezând că glumeşte, ca de obicei, nu se sinchisiră cât de puţin de el. Şi aşa s-a făcut c-a rămas văduvit de oi.

Fabula ne arată că mincinoşii dobândesc un singur lucru: să nu mai fie crezuţi nici chiar atunci când spun adevărul.

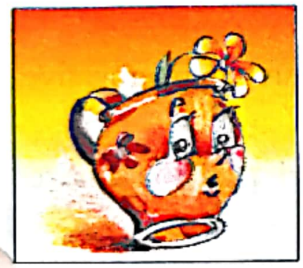

Oala de lut şi oala de fier

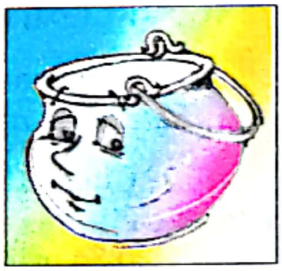

de *Jean de La Fontaine*

Odată oala cea de fier
Pofti pe cea de lut la drum,
Dar dânsa nu primi nicicum,
Găsind că este mai cu loc
Ca să mijească lângă foc
Decât să plece-n lumea largă;
Că-i trebuia aşa puţin
Un te-miri ce ca să se spargă:
"E altceva cu dumneata
Şi nu ştiu ce te-ar reţinea,
Căci poţi să duci la tăvăleală".
"Te iau pe chezăşia mea",
Răspunse atunci cealaltă oală.
"Căci de cumva vreun lucru tare
Îţi iese-n drum din întâmplare,
M-oi pune între el şi tine
Şi te-oi feri cum e mai bine".
Cealaltă n-a mai zis nimică
Şi-atunci cu scumpa ei amică
Porneşte alături la plimbare.
Şi cum se duc pe trei picioare
Şontâc-şontâc aşa cum pot.
Şi tot ciocnite bot în bot,
La zdruncinarea cea mai mică,
Nu merseră prea mult în cale
Şi biata oală cea de lut
De a ei tovarăşă izbită
Întreagă hârburi s-a făcut
Făr-să mai aibă ce să zică.
Ia seama bine cu cine stai să te-nsoţeşti
Ca una din aceste oale
De vrei cumva să n-o păţeşti

1. Ce învăţăminte tragem din morala fabulei lui Esop? Dar din morala fabulei lui La Fontaine?
2. Ce moduri de expunere apar în cea de-a doua fabulă?

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Păstorul care făcea glume proaste

de *Esop*

Un păstor, care îşi ducea turma sa departe de sat, făcea mereu gluma următoare: strigând pe săteni în ajutor, le spunea că au venit lupii la oi. De două-trei ori, locuitorii satului, speriaţi, alergară în ajutorul lui, pentru ca să se înapoieze apoi în hohotele de râs ale păstorului. Până la urmă, se întâmplă să vină lupii cu adevărat. În vreme ce lupii hărtăneau turma, iar el striga pe săteni în ajutor, aceia, crezând că glumeşte, ca de obicei, nu se sinchisiră cât de puţin de el. Şi aşa s-a făcut c-a rămas văduvit de oi.

Fabula ne arată că mincinoşii dobândesc un singur lucru: să nu mai fie crezuţi nici chiar atunci când spun adevărul.

Oala de lut şi oala de fier

de *Jean de La Fontaine*

Odată oala cea de fier
Pofti pe cea de lut la drum,
Dar dânsa nu primi nicicum,
Găsind că este mai cu loc
Ca să mijească lângă foc
Decât să plece-n lumea largă;
Că-i trebuia aşa puţin
Un te-miri ce ca să se spargă:
"E altceva cu dumneata
Şi nu ştiu ce te-ar reţinea,
Căci poţi să duci la tăvăleală".
"Te iau pe chezăşia mea",
Răspunse atunci cealaltă oală.
"Căci de cumva vreun lucru tare
Îţi iese-n drum din întâmplare,
M-oi pune între el şi tine
Şi te-oi feri cum e mai bine".
Cealaltă n-a mai zis nimică
Şi-atunci cu scumpa ei amică
Porneşte alături la plimbare.
Şi cum se duc pe trei picioare
Şontâc-şontâc aşa cum pot.
Şi tot ciocnite bot în bot,
La zdruncinarea cea mai mică,
Nu merseră prea mult în cale
Şi biata oală cea de lut
De a ei tovarăşă izbită
Întreagă hârburi s-a făcut
Făr-să mai aibă ce să zică.
Ia seama bine cu cine stai să te-nsoţeşti
Ca una din aceste oale
De vrei cumva să n-o păţeşti

1. Ce învăţăminte tragem din morala fabulei lui Esop? Dar din morala fabulei lui La Fontaine?
2. Ce moduri de expunere apar în cea de-a doua fabulă?

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări. Răspunsuri

1. Priviţi ilustraţiile:

a) Formulaţi pentru fiecare ilustraţie câte o întrebare şi un răspuns.
b) Daţi exemplu de situaţii cotidiene când suntem nevoiţi să întrebăm.

2. Citiţi următoarele enunţuri în aşa fel încât să devină întrebări.
a) Acolo ai fost ieri.
b) Te-ai hotărât să mă ajuţi.
c) Ştii cine a câştigat.
d) Plecăm săptămâna viitoare.

3. Cu ajutorul următoarelor cuvinte alcătuiţi cât mai multe enunţuri interogative: *cum*, *unde*, *cine*, *acolo*, *al cui*, *dacă*, *oare*, *cât*, *de ce*, *care*, *aici*.

4. Citiţi întrebările de mai jos. Transformaţi-le în răspunsuri prin modificarea intonaţiei.
a) Să mai aştepte?
b) Va sta acolo două zile?
c) Nu are timp?
d) Aşa se rezolvă?

Să reţinem!

- Pentru a obţine o informaţie corectă întrebarea trebuie formulată clar.
- Întrebările se pronunţă cu o intonaţie adecvată.
- Răspunsul se structurează în funcţie de întrebare şi poate fi alcătuit din:
  – un singur enunţ sau chiar un singur cuvânt:
  exemple: Ne place foarte mult!
  Da!
  – o serie de enunţuri legate logic între ele:
  exemplu: Nu am avut timp. M-a rugat mama s-o ajut în grădină. Mâine, după ce îmi fac temele, voi putea veni.
- Enunţurile care alcătuiesc un răspuns pot fi:
  – afirmative: Da, am fost acolo.
  – negative: Nu, nu au ajuns.
  – imperative: Mergi înainte şi intri în curtea cu gard verde.
  – declarative (propoziţii enunţiative): Munţii Bucegi se află în partea de est a Carpaţilor Meridionali.

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

5. Formulaţi întrebări în aşa fel încât să obţineţi următoarele răspunsuri:

a) Aici am făcut un scurt popas.
b) Pe strada vecină.
c) Am văzut luminile.
d) Plecau grăbiţi.
e) Nu l-am întrebat aşa ceva.
f) Aşteaptă puţin, merg să mă uit.

6. Daţi câte un răspuns a) scurt, concis
b) detaliat
la fiecare din întrebările:

– Unde se află gara?
– Ce sport vă place cel mai mult?
– Unde veţi merge în vacanţa de vară?
– De ce ai întârziat?

7. Eşti reporter la radioul şcolii. Un elev din clasa a VII-a a câştigat locul I la compionatul judeţean de atletism. Îi iei un interviu. Ce întrebări îi vei pune?

8. Alcătuiţi câte trei întrebări şi răspunsurile corespunzătoare pentru următoarele situaţii de comunicare.

a) Vă dă telefon bunica.
b) Vă interesează următorul anunţ: *Vând câine de talie mică şi papagal vorbitor. Telefon 9873241.*
c) Mama vă trimite la cumpărături.
d) O colegă vă invită la ziua ei.

9. Formulaţi patru întrebări referitoare la textul următor:

Primele cărţi nu se deosebeau ca format de manuscrisele vremii lor şi nu specificau anul tipăririi şi atelierul sau numele meşterului. Aşa se face că bibliologii au trebuit să ducă o muncă asiduă şi migăloasă pentru identificarea primei tipărituri cu litere mobile, ieşite din atelierul de la *Maienţa*[1] – a primei cărţi tipărite în Europa. (H. Matei, *Tiparul*)

10. Citiţi următoarele enunţuri.

a) Ce este între două zile ploioase? (o noapte)
b) Ce arde fără să fie cald? (ardeiul)
c) Cine are urechi şi nu aude? (acul)
d) Ce trece prin apă şi nu se udă? (umbra)

– Ce fel de enunţuri sunt?
–Cum sunt ele construite?
– Alcătuiţi şi voi enunţuri asemănătoare.

[1] *Maienţa* = numele vechi al oraşului Mainz din Germania

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXĂ

COMPLEMENTUL

Să ne aducem aminte din clasa a V–a

1. Alegeţi enunţurile corecte şi alcătuiţi cu ajutorul lor definiţia complementului.

I. a) Complementul este parte principală de propoziţie.
b) Complementul este parte secundară de propoziţie.

II. a) Complementul determină un verb.
b) Complementul determină un substantiv sau un substitut al acestuia.

III. a) Complementul răspunde la una din întrebările: (a, al, ai, ale) cui?, care?
b) Complementul răspunde la una din întrebările: pe cine?, ce?, despre cine?, despre ce?, cui?, unde?, când?, cum? pusă verbului determinat.

2. Identificaţi complementele din textele date, grupaţi-le în funcţie de felul lor (direct, indirect, circumstanţiale) şi arătaţi prin ce sunt exprimate.

a) Amicul meu salută foarte familiar pe domnul din trăsură. (I. L. Caragiale, *Amicul X*)

b) Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă. (G. Coşbuc, *O scrisoare de la Muselim-Selo*)

c) Noaptea o petrecură sfătuind împrejurul focurilor. (Al. Vlahuţă, *România pitorească*)

d) Îndată toţi alergară pe ziduri. (C. Negruzzi, *Sobieski şi românii*)

e) Mam-mare se ridică bătrâneşte şi se duce în coridor. (I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

3. Identificaţi complementele care determină alte părţi de vorbire decât verbul.

a) – Ascultă, prietine Agapie, deocamdată aud vorbe şi eu sunt deprins cu faptele. Am înţeles de la căpitanul Petrea că vadul Lipşei nu-i departe de târgul Moghilăului. (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

b) Na-ţi calul cu armele / Şi-mi lasă tu zilele (*Folclor*)

Atenţie!

◆ Complementul poate determina şi alte părţi de vorbire:

adjectiv: Aşa era mama ... *plină* de minunăţii.

adverb: Ne vizitează *destul* de des.

interjecţie cu funcţie de predicat: Pupăza zbârr! *pe o dugheană*.

Să reţinem!

◆ Complementele se împart în două grupe mari:

I. Complemente circumstanţiale – arată împrejurările (locul, timpul, modul) în care se petrece acţiunea exprimată de verb.

Scanned with OKEN Scanner

A. Complementul circumstanţial de loc poate fi exprimat prin:
– **substantiv în cazul Ac. cu prepoziţie**: S-au oprit *în poiană*.
– **substantiv în cazul G. cu prepoziţie**: A săpat *în jurul copacului*.
– **numeral în cazul Ac. cu prepoziţie**: Au mers *spre cei doi*.
– **numeral în cazul G. cu prepoziţie**: *Deasupra celor doi* se afla tabloul.
– **pronume în cazul Ac. sau G.: personal** - A mers *până la el*.
demonstrativ - *Lângă acela* este muzeul.
posesiv - S-au îndreptat *spre a noastră*.
– **adverb de loc** însoţit sau nu de prepoziţie: Au ajuns ***până acolo***.
Se opresc *aici*.

B. Complementul circumstanţial de timp poate fi exprimat prin:
– **substantiv în cazul Ac. cu prepoziţie**: A venit *la ora* stabilită.
– **substantiv în cazul G. cu prepoziţie**: A plecat *înaintea datei* hotărâte.
– **numeral în cazul Ac. cu prepoziţie**: A sosit *după cei doi*.
– **numeral în cazul G. cu prepoziţie**: A predat lucrarea *înaintea celor trei*.
– **pronume în cazul Ac. sau G. cu prepoziţie**:
personal: Vine *după mine*.
demonstrativ: Soseşte *înaintea aceluia*.
posesiv: Pleacă *înaintea alor tăi*.
– **adverb de timp** însoţit sau nu de prepoziţie: Va începe pregătirea ***de mâine***.
Azi pleacă grupul nostru.
– **verb la modul infinitiv**: A aranjat totul *înainte de a pleca*.
– **verb la modul gerunziu**: *Uitându*-se pe geam i-a văzut.

C. Complementul circumstanţial de mod poate fi exprimat prin:
– **substantiv în cazul Ac. cu prepoziţie**: A scris *cu atenţie* biletul.
– **substantiv în cazul D. cu prepoziţie**: A reuşit *datorită tenacităţii*.
– **numeral în cazul Ac. cu prepoziţie**: Grupul s-a împărţit *în două*.
– **pronume în cazul Ac. cu prepoziţie**: **personal** - Se poartă *ca mine*.
demonstrativ - Vorbea *ca aceea*.
posesiv - A venit *fără ai săi*.
– **verb la modul infinitiv** (cu prepoziţia *fără*): Păşea *fără a se grăbi*.
– **verb la modul gerunziu**: Alerga *făcând* semne cu mâna.
– **adverb de mod**: Se îmbrăca *tinereşte*.

OBSERVAŢII

Complementele circumstanţiale
- răspund la una din întrebările: unde?, (de, până, pe) unde?, încotro?, când?, (de, până) când?, cât timp?, cum?, în ce fel?, în ce mod?, cât?, cât de?;
- pot sta după cuvântul determinat sau înaintea acestuia;
- nu se despart prin virgulă de cuvântul determinat;
- determină un verb.

Complementul circumstanţial de mod poate determina şi o interjecţie cu valoare predicativă, un adjectiv sau un adverb.

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Completaţi propoziţiile respectând indicaţiile din paranteză. Arătaţi felul complementelor obţinute.

a) În clipa aceea văzu ... – (pe cine?) – (ce?) – (unde?, pe cine?)

b) Ei se apropiau ... – (când?, de cine?) – (cum?, de ce?) – (cu cine?, de ce?)

2. Identificaţi complementele circumstanţiale din textele de mai jos şi analizaţi-le, arătând felul lor şi prin ce sunt exprimate.

a) Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt. (M. Eminescu, *Călin - file ...*)

b) Iarna, vara, pe ploaie, pe ninsoare, era osândită la spălat în casă. (V. Alecsandri, *Istoria unui galbân şi a unei parale*)

c) Atunci calul zboară lin ca vântul. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

3. Asociaţi prepoziţiile din stânga cu părţile de vorbire din dreapta. Alegeţi câte patru îmbinări din fiecare grupă şi alcătuiţi propoziţii în care acestea să îndeplinească funcţia sintactică indicată în paranteză.

a) pe, deasupra, printre / acoperiş, lor, ei, acestora, ale noastre, acolo (complement circumstanţial de loc)

b) după, înaintea, la / oră, acestuia, lui, două, cină, celor doi, alor săi (complement circumstanţial de timp)

4. Puneţi verbele din paranteză la modul corespunzător pentru a îndeplini funcţia sintactică indicată.

a) Mergea repede (a da) din mâini şi (a vorbi) răstit.
– complement circumstanţial de mod

b) (A asculta) povestirea prietenului său se gândea cât de norocos a fost.
– complement circumstanţial de timp

c) Grăbindu-se, a ajuns înainte de (a se aduna) toată lumea.
– complement circumstanţial de timp

d) Stăteau în bancă fără (a se uita) unul la altul şi aşteptau să sune clopoţelul.
– complement circumstanţial de mod

Să reţinem!

II. Complemente necircumstanţiale

A. Complementul direct poate fi exprimat prin:

– **substantiv în cazul Ac.**, însoţit sau nu de prepoziţie: L-a întrebat *pe bunic*.
A găsit *stiloul*.

– **pronume în cazul Ac.**: **personal** - *L*-a chemat *pe el*.
posesiv - Îi cunoaştem *pe ai tăi*.
demonstrativ - L-a pedepsit *pe acesta*.
reflexiv - *S*-a văzut în oglindă.

– **numeral cardinal în cazul Ac. cu prepoziţie**: I-a ascultat *pe cei doi*.

– **numeral ordinal în cazul Ac. cu prepoziţie**: L-a recomandat *pe al doilea*.

Scanned with OKEN Scanner

– **verb la modul infinitiv**: Ştie *a cânta*.
– **verb la modul gerunziu**: Auzea *tropăind* paşi.
– **verb la modul supin**: I s-a dat *de rezolvat* această problemă.

B. Complementul indirect poate fi exprimat prin:

– **substantiv în cazul D.**: Îi voi da *colegului* acest creion.
– **substantiv în cazul Ac.**: Am discutat *despre emisiune*.
– **substantiv în cazul G.**: S-au năpustit *asupra cireşelor*.
– **pronume în cazurile Ac., D., G.**: **personal** - *I*-am adus hainele.
demonstrativ - S-a gândit *la celălalt*.
posesiv - S-a gândit *la al său*.
reflexiv - *Şi*-a adus materialele.
– **numeral cardinal în cazurile Ac., G., D.**: A telefonat *celor doi*.
– **numeral ordinal în cazurile Ac., G., D.**: S-au aliat *împotriva celui de-al doilea*.
– **verb la modul infinitiv**: Era obişnuit *a nota* schimbările.
– **verb la modul gerunziu**: S-a plictisit *tăcând*.
– **verb la modul supin**: Se va sătura *de scris*.

OBSERVAŢII

Complementele direct şi indirect:
- determină un verb sau o interjecţie cu valoare predicativă;
- de obicei stau după cuvântul determinat;
- nu se despart prin virgulă de cuvântul determinat.

Complementul direct arată obiectul asupra căruia se exercită direct acţiunea verbului determinat şi răspunde la întrebările pe cine?, ce?.

Complementul indirect
- arată obiectul asupra căruia se răsfrânge indirect acţiunea verbului sau căruia i se atribuie o acţiune, o însuşire sau o caracteristică exprimată prin cuvântul determinat;
- determină şi un adjectiv sau un adverb.

Să folosim ce am reţinut

5. Identificaţi complementele necircumstanţiale din textele date şi analizaţi-le, arătând felul lor şi prin ce sunt exprimate.

a) – Am acolo, în stânga scării (c-am făcut o scară pentru scăldat) o adâncitură, în care arunc în toate serile câte o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert: nadă la peşte. (I. Al. Brătescu-Voineşti, *Privighetoarea*)

b) S-a sculat bietul Ali de pe jos, s-a scuturat de colb, apoi, uitându-se la binefăcătorul lui, i-a mulţumit îngânând cuvinte de adâncă recunoştinţă. Pe urmă, a mulţumit Ali şi lui Mahomet. (E. Gârleanu, *Recunoştinţa*)

6. Puneţi cuvintele din paranteză la forma potrivită. Indicaţi pentru fiecare cazul. Construiţi propoziţii în care îmbinările obţinute să aibă funcţia sintactică de complement indirect.

asupra (orăşel), contra (acesta), împotriva (ai tăi), conform (orar), mulţumită (ei), potrivit (cei doi).

Scanned with OKEN Scanner

7. Construiţi propoziţii în care cuvintele date să fie pe rând subiecte şi complemente directe:
substantivele *fotoliu, balcon, film*; pronumele *acesta, al meu, el*; numeralele *doi, al treilea, un sfert*.

8. Construiţi propoziţii în care cuvintele date să fie pe rând atribute şi complemente directe.
substantivele *colegului, vecinului, bunicii*; pronumele *acestuia, alor săi, lui*; numeralele *celor trei, primului, celui de al doilea*.

9. Analizaţi cuvintele subliniate din textele de mai jos.

a) Şi aşa încetul cu încetul, a început să-l uite pe Dinu ... Poate ar fi muncit-o şi pe ea vreodată gânduri mai luminoase. (I. Agârbiceanu, *Fefeleaga*)

b) Frumos şi-a dat căciula pe spate şi s-a uitat în sus, iar mie mi s-a părut că văd în el ... toată mândria neamului românesc. (Al. Vlahuţă, *România pitorească*)

c) ... grozav îi plăcea lui popa Furtună să bată drumul şi câmpurile ... nu prea îi şedea popii puşca, dar dacă i-ar fi trecut cuiva prin minte să-l oprească de la vânătoare ... el ar fi făcut ca nepotu-său Iorgovan. (I. Slavici, *Pădureanca*)

10. Puneţi verbele din paranteză la modul corespunzător pentru a îndeplini funcţia sintactică indicată.

a) Când a terminat (a citi) l-a auzit (a cânta) pe fratele său.
– complement indirect

b) S-a plictisit (a sta) în casă şi dornic de (a merge) la film l-a sunat pe Dan.
– complement indirect

11. Completaţi spaţiile punctate cu părţi de vorbire diferite care să aibă funcţia de complement indirect. Alegeţi patru dintre îmbinările obţinute şi integraţi-le în enunţuri.
a colabora cu ...; a colabora la ...; a se mulţumi cu ...; a rezulta din ...; a scăpa de ...; încrezător în ...; mulţumit cu ...; mulţumit de ... .

Test grilă

Părţile secundare de propoziţie

1. În propoziţia Lucrul făcut nu se mai poate desface atributul este:
a) atribut adjectival;
b) atribut verbal;
c) atribut pronominal.

2. În propoziţiile Creionul acela îl voiam. şi Creionul aceluia este bun. cuvintele subliniate sunt:
a) atribut adjectival, atribut adjectival;
b) atribut pronominal, atribut adjectival;
c) atribut adjectival, atribut pronominal.

Scanned with OKEN Scanner

3. În propoziția Trecuseră trei zile. atributul este:
a) atribut substantival;
b) atribut adjectival;
c) atribut pronominal.

4. În propoziția Era mândru de ghetele-i noi. sunt două atribute:
a) atribut adjectival, atribut adjectival;
b) atribut pronominal în dativ, atribut adjectival;
c) atribut adjectival, atribut adverbial.

5. În propoziția Băiatului (acest) i-am dat guma. forma corectă a cuvântului din paranteză este:
a) acesta (atribut pronominal);
b) acestuia (atribut adjectival);
c) acestui (atribut adjectival).

6. În propoziția Nu-l văzusem de mult pe Sever. există:
a) două complemente indirecte și un complement circumstanțial de mod;
b) două complemente directe și un complement circumstanțial de timp;
c) complement indirect, complement circumstanțial de timp, complement direct.

7. În propoziția Zările de farmec pline
Strălucesc în luminiș.
complementul indirect determină:
a) verbul;
b) adjectivul;
c) substantivul.

8. În propoziția Băiatul nu se temea a pleca singur. există:
a) complement indirect, complement circumstanțial de timp;
b) complement direct, complement circumstanțial de mod;
c) complement indirect, complement circumstanțial de mod.

9. În propoziția Sara pe deal buciumul sună cu jale. există:
a) complement circumstanțial de timp, complement circumstanțial de loc, complement indirect;
b) complement circumstanțial de timp, complement circumstanțial de loc, complement circumstanțial de mod;
c) complement circumstanțial de loc, complement circumstanțial de timp, complement circumstanțial de mod.

10. În propoziția Ea era corectă cu cei din jur. cuvântul subliniat are funcția sintactică de:
a) complement circumstanțial de mod;
b) atribut adjectival;
c) nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

Doina

Doină, doină, cântic dulce,
Când te-aud, nu m-aş mai duce!
Doină, doină, viers cu foc,
Câ.d răsuni, eu stau în loc!
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă-ngân cu florile
Şi privighetorile.
Vine iarna viscoloasă
Eu cânt doina-nchis în casă,
De-mi mai mângâi zilele,
Zilele şi nopţile.
Frunza-n codru cât învie,
Doină cânt, de voinicie,
Cade frunza gios, în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai ţin.
Doina cânt, doina şoptesc,
Tot cu doina vieţuiesc.

(Vasile Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*)

Să discutăm despre text

1. De ce doina este numită *cântic dulce*?
2. Ce elemente ale naturii se întâlnesc în aceste versuri?
3. Care este sensul verbului *a îngâna*? Dar al verbului *a mângâia*?
4. Ce sugerează versurile: *Frunza-n codru cât învie, / Doină cânt, de voinicie*?
5. Explicaţi simetria din ultimele patru versuri.
6. De ce se repetă, în text, pronumele personal *eu*?
7. Selectaţi epitetele şi repetiţiile din text.
8. Stabiliţi ritmul şi rima acestei doine.

Să reţinem!

◆ **Doina** este o creaţie lirică populară, în versuri, specifică folclorului românesc, care exprimă sentimente profunde.

◆ Există mai multe tipuri de doine, în funcţie de sentimentele exprimate: de dor; de jale; de dragoste; de *cătănie*[1]; de haiducie; de înstrăinare .

Să folosim ce am reţinut

Ce tipuri de doine identificaţi în exemplele următoare?

[1] *cătănie*, s. f. (înv.) = militărie, serviciu militar

Scanned with OKEN Scanner

a) Foicică trei migdale,
S-o cănit codrul pe poale,
Haiducii coboară-n vale.
Când frunza s-a-ngălbenit,
Voinicelul şade trist.
Şi frunza când a picat,
Voinicelul mi-a plecat.
Răsai iute, bobule,
Şi-nfrunzeşte, codrule!
Când văd frunza verde-n tine,
Creşte inimioara-n mine.
(*Antologie de literatură populară*)

b) Plânge-mă, mamă, cu dor
Că ţi-am fost voinic fecior,
Şi de grijă ţi-am purtat,
Ogorul ţi l-am lucrat.
Iar de când m-am cătănit,
Viaţa mi s-a otrăvit.
Că tânjesc în ţări străine
Şi tot plâng gândind la tine.
(V. Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*)

c) Frunză verde şi-un dudău,
Doamne, mult mi-i traiul greu;
Mult mi-e greu şi mult mi-a fi,
Prin străini cât oi trăi.
Doamne, cum puseşi la cale,
Ape seci, locuri de jale,
Munţi şi dealuri la hotar,
S-o duc, Doamne, mai amar.
(T. Pamfile, *Cântece bătrâneşti; Doine*)

d) Celui ce-a lăsat oftatul
Iartă-i, Doamne, păcatul.
Că omul dacă oftează
Parcă se mai uşurează.
Doamne, cu al meu oftat
Soarele s-a-ntunecat,
Parcă eu l-am blestemat;
De oftat ce-am oftat eu
Pieptul tot mă doare greu.
De oftat ce-am oftat tare,
Furca pieptului mă doare.
(Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*)

Colţul cuvintelor

1. Formaţi diminutivele cuvintelor *dor, foc, loc, voinic, codru*. Subliniaţi sufixele pe care le-aţi folosit.

2. Găsiţi cinci expresii care să conţină verbul *a bate*. Alcătuiţi enunţuri cu aceste expresii.

3. Alcătuiţi familia lexicală a cuvintelor *frunză, voinic, galben*.

4. Ce părţi de vorbire sunt cuvintele subliniate din versurile de mai jos?

a) Teiule cu foaia *lată*,
Nici un vânt să nu te bată,
Că *bine* mi-ai prins *odată*!

b) Când auz cucul *cântând*
Şi mierliţa *şuierând*
Eu merg prin codru plângând.

c) Numai pluguşorul meu
Şade la perete *rău*!

d) Şi-am zis verde foi mărunte,
Duce-m-aş pe drum de munte.

e) Foaie verde mărăcine,
Eu cunosc *vara* când vine.

Temă pentru acasă

Memoraţi *Doina*.

Scanned with OKEN Scanner

Text auxiliar

Poezie populară

de *G. Ibrăileanu*

Poezia populară nu se păstrează în cărţi, ci în mintea oamenilor, iar oamenii nu sunt *pasivi*[1] ca hârtia. Ei nu ţin minte decât numai ceea ce-i impresionează profund. Şi când o poezie impresionează sute de ani în şir însamnă că are aprobarea unui număr nesfârşit de oameni înşiraţi de-a lungul vremii. Şi mai însamnă că o poezie astfel *selectată*[2] are (...) acea calitate care se numeşte caracter general omenesc – dacă a putut corespunde sufletului atâtor oameni, atâtor feluri de oameni, din atâtea vremuri deosebite. (...)

O poezie populară e concepută de un om care simte, şi niciodată de unul care vrea să fie poet. E concepută într-un moment de inspiraţie, şi niciodată în unul de voinţă. E realizată fără calculele impuse de anumite forme fixe. Rămâne, numai dacă place. Înfruntă vremea numai dacă place îndelung generaţiilor următoare. E analizată, criticată la infinit şi necontenit corectată, purtând cu vremea tot mai mult *pecetea*[3] sensibilităţii unui întreg popor. Iată de ce poezia populară e atât de profundă, atât de frumoasă, atât de universal omenească.

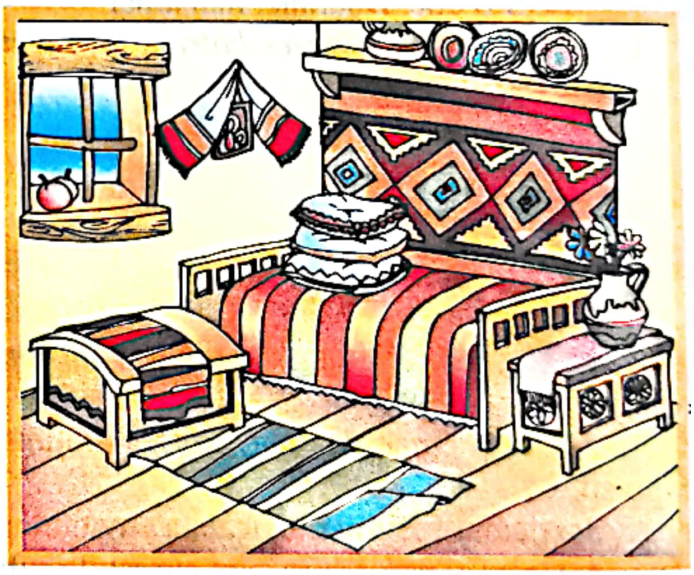

1. Ce explicaţie daţi afirmaţiei (...) *oamenii nu sunt pasivi ca hârtia*?
2. Ce înseamnă *corectarea* unei poezii populare? Cine face acest lucru?
3. Explicaţi citatul următor: *O poezie populară e concepută de un om care simte şi niciodată de unul care vrea să fie poet.*
4. Care este condiţia ca o poezie populară să înfrunte vremea? Această condiţie este valabilă pentru toate creaţiile populare?
5. Ce caracteristici ale operei literare populare se desprind din acest text?

[1] *pasiv*, adj. = inactiv; (aici) care nu reacţionează
[2] *selectat*, adj. = ales
[3] *pecete*, s. f. = (aici) marcă, urmă, semn distinctiv

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXĂ

SINTAXA FRAZEI

Să observăm

De ziua ei a primit rochia *dorită*.	De ziua ei a primit rochia [1]/ *pe care şi-a dorit-o*[2]/.
Mi-a transmis *rugămintea* părinţilor.	Mi-a transmis [1]/ *ceea ce m-au rugat părinţii*[2]/.

– De ce enunţurile din stânga sunt propoziţii, iar cele din dreapta sunt fraze?
– Ce cuvânt este determinat de părţile de propoziţie subliniate?
– Ce cuvânt este determinat de propoziţiile subliniate?

Să reţinem!

◆ Comunicarea care conţine două sau mai multe predicate se numeşte **frază.**

◆ Legătura între propoziţii se realizează cu ajutorul unor *conjuncţii, pronume* sau *adverbe.*

◆ Cuvântul determinat de o propoziţie subordonată se numeşte **element regent.**

◆ Felul propoziţiilor în frază:

I. După **înţeles,** propoziţiile sunt de două feluri:

principale – au înţeles de sine stătător **secundare** – înţelesul lor depinde de înţelesul altei propoziţii din frază.	Mergem la joacă[1]/ după ce ne facem tema[2]/. 1 - propoziţie principală 2 - propoziţie secundară (depinde ca înţeles de propoziţia 1)

II. După **relaţia dintre ele,** propoziţiile sunt de două feluri:

regente – conţin elementul regent determinat de propoziţia subordonată **subordonate** – depind de o propoziţie regentă.	Am stabilit [1]/să ne întâlnim [2]/după ce ieşim de la şcoală.[3]/ 1 - propoziţie regentă pentru propoziţia 2 2 - propoziţie subordonată propoziţiei 1 şi regentă pentru propoziţia 3 3 - propoziţie subordonată propoziţiei 2

◆ Între propoziţiile unei fraze există două feluri de raporturi sintactice:
– **raport de coordonare** - se stabileşte între propoziţii de acelaşi fel;
– **raport de subordonare** - se stabileşte între propoziţia regentă şi cea subordonată.

◆ Pentru a despărţi o frază în propoziţii procedăm astfel:
– citim cu atenţie întreaga frază şi subliniem predicatele;
– încercuim cuvintele care fac legătura între propoziţii;
– delimităm propoziţiile prin bare şi le numerotăm.

exemplu: După aceea, Budulea *a venit* la mine[1]/ **şi** m-*a rugat*[2]/ **să**-i *scriu* lui Huţu[3]/ **pentru ca** *să vie* acasă.[4]/

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Completaţi enunţurile de mai jos astfel încât să devină fraze.

Mihai ar fi dorit ... . va pleca la timp. Ilustrata ... mi-a plăcut mult.
După ce a citit ... . Dacă va câştiga ... . A plecat atât de târziu ... .

2. Transformaţi fiecare serie de propoziţii într-o singură frază, făcând toate modificările necesare.

a) Plouă. Şi-a schimbat programul. Nu mai merge la bibliotecă.
b) Mâine mergem la ştrand. Vremea va fi frumoasă. Vom înota. Vom face plajă.
c) Am reparat bicicleta. M-a ajutat Victor. Acum mergem la plimbare.
d) Astăzi sunt foarte ocupat. Îmi pregătesc lecţiile. Merg la prietenul meu. După masă merg la meciul de handbal.

3. Transformaţi următoarele propoziţii în fraze, după modelul dat.

I-a plăcut filmul <u>văzut</u> astăzi. → I-a plăcut filmul[1]/ <u>pe care l-a văzut astăzi</u>.[2]/

a) Mergi <u>de vezi</u> şi <u>de învaţă</u>. (Al. Odobescu, *Pseudo-kineghetikos*)
b) Codrii îmi păreau ca nişte ape turburi <u>fugind</u> la miazăzi. (B. St. Delavrancea, *Poveste*)
c) Era prea ironic, pentru <u>a crede</u> în el sau în alţii. (N. Iorga, *Alexandru Odobescu*)
d) Creangă râdea plin, hohotitor, <u>cutremurând</u> pereţii. (G. Călinescu, *Ion Creangă*)

4. Indicaţi pentru fiecare propoziţie subordonată elementul regent.

a) Îmi aduc aminte[1]/ cum s-a făcut o sară caldă[2]/ şi luna se ridica deasupra livezilor.[3]/ (M. Sadoveanu, *Printre gene*)
b) Când coboară întunericul,[1]/ lumini se aprind la ferestre.[2]/ (G. Bogza, *Cartea Oltului*)
c) Venise[1]/ fără să ştie[2]/ pentru ce a venit[3]/ şi ce vrea.[4]/ (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanu*)

5. Completaţi enunţurile cu propoziţii a) *coordonate* cu propoziţia dată şi b) *subordonate* propoziţiei date.

A adus cărţile ... (a) / ... (b) El lucra liniştit ... (a) / ... (b)
Toată lumea era grăbită ... (a) / ... (b) Maria a adus tot ... (a) / ... (b)

6. Construiţi fraze în care legătura dintre propoziţii să se realizeze prin: conjuncţiile *şi, nici, dar, că, dacă, deoarece*; adverbele *când, cum, unde*; pronumele *care, ce.*

7. Despărţiţi în propoziţii frazele de mai jos. Arătaţi felul propoziţiilor, după modelul dat.

a) Ai să înţelegi îndată[1]/ ce caut în sat la dumneavoastră când ţi-oi spune cum mă cheamă. (M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)
b) Intră în coridorul şcolii şi se apropie de fiu-său atât de repede, încât copiii din sală se speriară şi crezură că omul vrea să bată pe vreunul din ei. (M. Preda, *Moromeţii*)
c) Seca Lenca nu ne dădea lumânare, ci trebuia să ne cumpărăm noi din banii noştri. (I. Slavici, *Budulea Taichii*)

exemplu: a) propoziţia 1 - propoziţie principală, regentă pentru propoziţia 2 (elementul regent - verbul *ai să înţelegi*)

Scanned with OKEN Scanner

Constantin Brâncovanul

Brâncovanul Constantin
Boier vechi şi domn creştin,
De averi ce tot strângea,
Sultanul se îngrijea
Şi de moarte-l hotăra,
Căci vizirul îl pâra.
Într-o gioi de dimineaţă,
Zi scurtărei lui de viaţă,
Brâncovanul se scula,
Faţa blândă el spăla,
Barba albă-şi pieptăna,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Şi amar se spăimânta!
– „Dragii mei, coconi iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi,
Că pe noi ne-a-ncongiurat
Paşa cel neîmpăcat,
Cu ieniceri, cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari!"
Bine vorba nu sfârşea,
Turcii-n casă iuruşea,
Pe tuspatru mi-i prindea
Şi-i ducea de-i închidea
La Stambul în turnul mare
Ce se-nalţă lângă mare,
Unde zac feţe domneşti
Şi soli mari împărăteşti.
Mult acolo nu zăcea,
Că sultanu-i aducea
Lângă foişorul lui,
Pe malul Bosforului.
– „Brâncovene Constantin,
Boier vechi, ghiaur hain!
Adevăr e c-ai chitit
Pân a nu fi mazilit
Să desparţi a ta domnie
De a noastră-mpărăţie?
Că de mult ce eşti avut
Bani de aur ai bătut,
Făr-a-ţi fi de mine teamă,
Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!"
– „De-am fost bun, rău la domnie,
Dumnezeu singur o ştie;
De-am fost mare pre pământ,
Cată-acum de vezi ce sunt!"
– „Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene.
De-ţi e milă de copii
Şi de vreai ca să mai fii,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească."
– „Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Iar pe toţi de ne-ţi tăia,
Nu mă las de legea mea!"
Sultanul din foişor
Dete semn lui Imbrohor.
Doi gelaţi venea curând,
Săbiile fluturând,
Şi spre robi dacă mergea,
Din coconi îşi alegea
Pe cel mare şi frumos
Şi-l punea pe scaun gios
Şi cât pala răpezea,
Capu iute-i reteza!
Brâncovanul greu ofta
Şi din gură cuvânta:
– „Doamne! fie-n voia ta!"
Cei gelaţi iarăşi mergea

Scanned with OKEN Scanner

Şi din doi îşi alegea
Pe cel gingaş mijlociu
Cu păr neted şi gălbiu,
Şi pe scaun îl punea
Şi capul îi răpunea!
Brâncovanul greu ofta
Şi din suflet cuvânta:
– „Doamne! Fie-n voia ta!"
Sultanul se minuna
Şi cu milă se-ngâna:
– „Brâncovene Constantin,
Boier vechi şi domn creştin!
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ţi i-ai perdut,
Numai unul ţi-a rămas!
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească!"
– „Mare-i Domnul Dumnezeu!
Creştin bun m-am născut eu,
Creştin bun a muri vreu...
Taci, drăguţă, nu mai plânge,
Că-n pept inima-mi se frânge.
Taci şi mori în legea ta,
Că tu ceriu-i căpăta!"
Imbrohorul se-ncrunta,
Gelaţii se-nainta
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatei fecioraş,
La pământ îl arunca
Şi zilele-i rădica.
Brâncovanul greu ofta
Şi cu lacrimi cuvânta:
– „Doamne! fie-n voia ta!"
Apoi el se-ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copii se arunca,
Îi bocea, îi săruta,
Şi turbând apoi striga:
– „Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi feciori de câni!
Trei coconi ce am avut
Pe tustrei mi i-aţi perdut!
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu:
Să vă ştergeţi pre pământ,
Cum se şterg norii la vânt,
Să n-aveţi loc de-ngropat,
Nici copii de sărutat!"
Turcii crunt se oţărea
Şi pe dânsul tăbăra,
Haine mândre-i le rupea,
Trupu-i de pele jupea,
Pielea cu paie-o împlea,
Prin noroi o tăvălea
Şi de-un paltin o lega
Şi râzând aşa striga:
– „Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain!
Cască ochi a te uita
De-ţi cunoşti tu pielea ta?"
– „Câni turbaţi! Turci, liftă rea!
De-ţi mânca şi carnea mea,
Să ştiţi c-au murit creştin
Brâncovanu Constantin!"

Să discutăm despre text

1. Din ce cauză sultanul porunceşte să fie adus la Stambul domnitorul român?
2. Ce motive îl fac pe sultan să îi propună voievodului schimbarea credinţei?
3. Care este semnificaţia versurilor următoare:

De-am fost bun, rău, la domnie,
Dumnezeu singur o ştie;
De-am fost mare pre pământ,
Cată-acum de vezi ce sunt!

4. Recitiţi fragmentele următoare:
   a) Brâncovanu greu ofta / Şi *din gură* cuvânta.

Scanned with OKEN Scanner

b) Brâncovanu greu ofta
Şi *din suflet* cuvânta

c) Brâncovanu greu ofta
Şi *cu lacrimi* cuvânta

Ce momente marchează în desfăşurarea acţiunii? Ce semnificaţie au cuvintele subliniate?

5. Care este punctul culminant al acestei opere literare?
6. Remarcaţi şi explicaţi diferenţa între:
   a) Brâncovene Constantin / *Boier vechi, ghiaur hain*;
   b) Brâncovene Constantin, / *Boier vechi şi domn creştin*;
   c) Brâncovene Constantin, / *Ghiaur vechi, ghiaur hain!*.

Ce momente marchează în desfăşurarea acţiunii?

Să reţinem!

◆**Balada** (cântecul bătrânesc) este opera epică, în versuri, inspirată de obicei din tradiţia istorică sau populară, în care se povesteşte o acţiune eroică sau o întâmplare însemnată.

◆Personajele unei balade au calităţi excepţionale. Aceste personaje pot fi pozitive şi negative.

◆În funcţie de subiectul lor, baladele se clasifică în: **păstoreşti** (*Mioriţa*), **haiduceşti** (*Pintea viteazul*), **vitejeşti** (*Novac şi corbul*), **istorice** (*Constantin Brâncovanu*).

Să folosim ce am reţinut

Citiţi balada *Pintea viteazul*. Caracterizaţi personajul principal, selectaţi elementele neobişnuite şi elementele care marchează prezenţa naturii.

Să reţinem!

◆Opera literară populară – are autor *anonim*;
– este creaţie *colectivă*;
– s-a transmis *oral* din generaţie în generaţie.

◆Creaţia literară populară cuprinde:
– opere lirice: *doina;*
– opere epice în versuri – *balada, legenda*;
în proză – *basmul, legenda, snoava.*

Să folosim ce am reţinut

Completaţi schema de mai sus cu exemple de opere literare studiate în anii anteriori.

Colţul cuvintelor

1. Identificaţi arhaismele din text şi explicaţi-le cu ajutorul dicţionarului.

Scanned with OKEN Scanner

2. Cu ce sens este folosit în text cuvântul *lege*? Alcătuiți un enunț cu un alt înțeles al acestui cuvânt.

3. Găsiți cinci expresii care să conțină cuvântul *față*. Alcătuiți propoziții cu acestea.

4. La ce mod și timp sunt verbele: ne-*ți tăia*, *fie*-n voia ta, *dare-ar* Domnul ...?

5. Indicați sinonimele cuvintelor: *blând, a se spăimânta, gingaș, neîmpăcat, viclean, neted, a răpune, mândru.*

6. Cum s-au format cuvintele *mijlociu, fecioraș* și *împărătesc* ?

7. Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor *pământ* și *mare*.

Temă pentru acasă

Prezentați trăsăturile caracteristice ale personajului principal din această baladă.

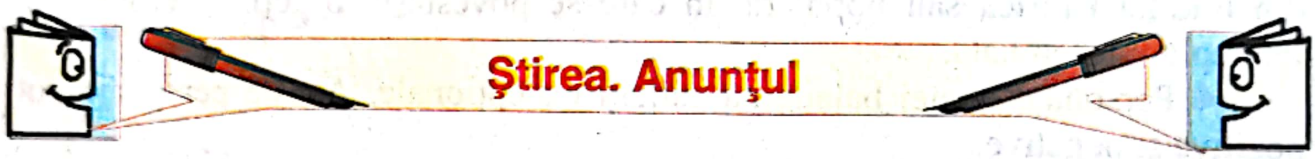

Știrea. Anunțul

Citiți următoarele texte:

I. Sala Teatrului Mic din Milano va fi inaugurată în perioada 26 ianuarie – 10 martie cu noua producție a operei *Nunta lui Figaro* de W. A. Mozart, spectacol pus în scenă de Giorgio Strehler; orchestra simfonică Giuseppe Verdi din Milano va fi condusă de dirijorul român Ion Marin.

II. Repar frigidere, congelatoare, la domiciliu. Tel. 221 45 62.
Pierdut pașaport pe numele Dumitrescu D. Anton. Îl declar nul.
Vând căței de rasă iubitorilor de animale. Tel. 572 19 63, după ora 16.

– Ce este primul text? Dați-i un titlu.
– Ce reprezintă celelalte texte?

Să reținem!

◆ **Știrea** este un text publicistic scurt, care prezintă informații esențiale legate de un fapt sau un eveniment de strictă actualitate.

◆ Enunțurile care alcătuiesc știrea trebuie să fie precise și clare și să ilustreze obiectiv evenimentul prezentat.

◆ **Anunțul** este un text publicistic foarte scurt prin care se comunică informații referitoare la: vânzări, cumpărări, închirieri, pierderi, comemorări etc.

◆ Un anunț trebuie să conțină: *informația propriu-zisă* (formulată scurt și clar) și *modalitatea prin care se ia legătura* cu cel care dă anunțul (adresă, telefon).

◆ Pentru publicarea anunțului (cu excepția anunțurilor umanitare) se plătește fiecare cuvânt.

Scanned with OKEN Scanner

Să folosim ce am reţinut

1. Pornind de la cuvintele date formulaţi două ştiri, care să conţină două alineate fiecare.

a) spectacol, Teatru Naţional, turneu, *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, regizor, distribuţie.

b) meci amical, echipă, Sala Sporturilor, bilete, organizator, antrenor, suporteri, arbitru.

2. Formulaţi patru anunţuri (de maxim zece cuvinte fiecare) respectând următoarea schemă: *scopul* anunţului (vânzare, cumpărare, schimb, pierdere); *informaţia* propriu-zisă; *felul în care se ia legătura* cu cel care dă anunţul (telefon, adresă).

3. Alcătuiţi câte o ştire scurtă folosind informaţiile cuprinse în afişele de mai jos.

4. Explicaţi de ce textele de mai jos nu pot fi anunţuri. Rescrieţi-le sub formă de anunţuri.

a) În seara zilei de 13 aprilie, când ne întorceam din parc, Rex, câinele pe care îl iubeşte toată familia, a alergat după o pisică şi nu s-a mai întors. Toată familia este îngrijorată. Oferim recompensă celui care îl va aduce pe Rex acasă.

b) Miţa, pisica noastră, are trei pisoiaşi drăguţi, pufoşi şi jucăuşi. Noi stăm la bloc şi nu putem să-i ţinem pe toţi. Dacă vă plac pisoii sunaţi la numărul de telefon 571 23 40. Suntem acasă toată ziua.

5. Transcrieţi următoarea ştire. Puneţi semnele de punctuaţie necesare. Organizaţi ştirea în două-trei alineate. Găsiţi un titlu potrivit.

Un inventator german Helmut Stockfisch a avut năstruşnica idee de a ataşa un motor binecunoscutelor patine cu rotile. Motorul de 2 CP montat în spatele ghetelor permite atingerea unei viteze maxime de 30 km/h. Pentru reglarea vitezei posesorul patinelor cu rotile are la dispoziţie o telecomandă.

Scanned with OKEN Scanner

Parabola grăuntelui care creşte fără ştirea omului

(Marcu, IV, 26–29)

El a mai zis: "Cu împărăţia lui Dumnezeu este întocmai ca şi cu omul, care a aruncat sămânţa pe pământ, şi doarme şi se trezeşte, zi şi noapte; iar sămânţa încolţeşte şi creşte, fără ca el însuşi să ştie cum. Căci pământul rodeşte de la el singur: mai întâi un fir de iarbă, pe urmă face spicul, pe urmă boabele, care umplu spicul; şi când rodul s-a copt, îndată se pune secera în el, pentru că a sosit vremea secerişului".

Să discutăm despre text

1. Cine este El?
2. Dacă semnificaţia *pământului* este sufletul, ce semnificaţie are termenul *sămânţă*?
3. Cine seamănă cuvântul lui Dumnezeu în sufletele noastre?
4. Cui i se datorează prefacerea noastră lăuntrică?
5. Cu ce putem compara *spicul copt*?
6. Ce grup de cuvinte are sensul de *mântuire*? De ce i s-a dat acest sens?

Să reţinem!

◆ **Parabola** este o povestire scurtă care conţine o învăţătură religioasă sau morală.

Aceasta este desprinsă din evenimente şi activităţi cotidiene, cărora li se dă o semnificaţie superioară.

◆ Parabola se mai numeşte şi *pildă*.

Temă pentru acasă

Citiţi şi interpretaţi *Parabola despre alegerea locurilor* (Luca, XIV, 7–11).

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

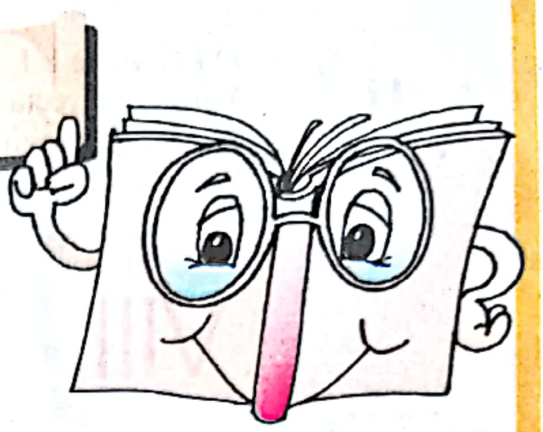

Cartea 3
La Medeleni, de I. Teodoreanu 6
Comunicarea prin dialog 9
Cărţile au suflet, de N. Manolescu . . 11
Fonetică 12
Lexic 15
Telegrama, cartea poştală 33

I.

Amintiri din copilărie, de I. Creangă 35
Adaptarea la situaţia de comunicare 38
Viaţa ca o pradă, de M. Preda 40
Verbul 41
Test grilă (Verbul) 70

II.

Sobieski şi românii, de C. Negruzzi. 71
Relatarea 76
Substantivul 78
Test grilă (Substantivul) 87
Scrisoarea 88

III.

O, rămâi, de M. Eminescu 90
Povestea codrului, de M. Eminescu 95
Pronumele 97
Test grilă (Pronumele) 112
Moduri de expunere 113

IV.

Amintiri dintr-o călătorie, de C. Hogaş . . . 116
Veneam la vale, de G. Bogza 121
Numeralul 122
Test grilă (Numeralul) 127
Adjectivul 129
Test grilă (Adjectivul) 137

V.

Portretul lui Ştefan cel Mare 138
Portretul 142
Vântul din lună, de E. Linklater 144
Adverbul 146
Prepoziţia 152
Conjuncţia 155
Interjecţia 159
Test grilă (Părţi de vorbire neflexibile) 163

VI.

Scanned with OKEN Scanner

VII.

D-l Goe, de I. L. Caragiale 164
Vorbirea directă. Vorbirea indirectă 169
Sintaxa propoziţiei 172
Predicatul 174

VIII.

Budulea Taichii, de I. Slavici 178
Cum povestim 185
Subiectul 187
Test grilă (Părţile principale de propoziţie) ... 191
Cererea 192

IX.

Mărţişor, de I. Pillat 193
Atributul 195
Instrucţiuni 199

X.

Bivolul şi coţofana, de G. Topîrceanu 201
Fabule 203
Întrebări. Răspunsuri 204
Complementul 206
Test grilă (Părţile secundare de propoziţie). ... 210

XI.

Doina 212
Poezia populară, de G. Ibrăileanu 214
Sintaxa frazei 215
Constantin Brâncovanul 217
Ştirea. Anunţul 220
Parabola grăuntelui care încolţeşte fără să ştie omul 222

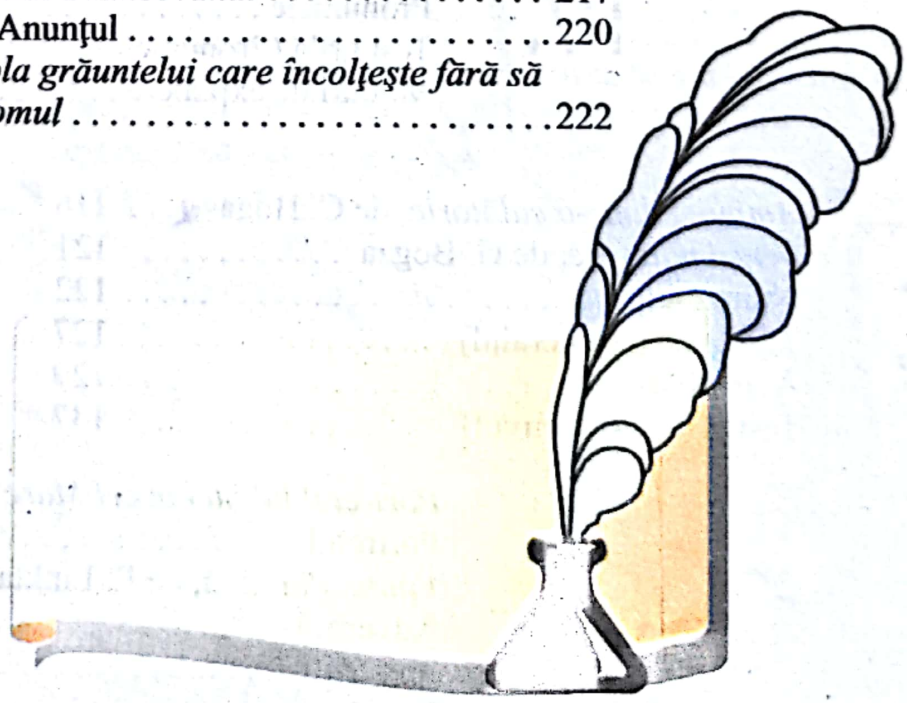

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-30-2276-4

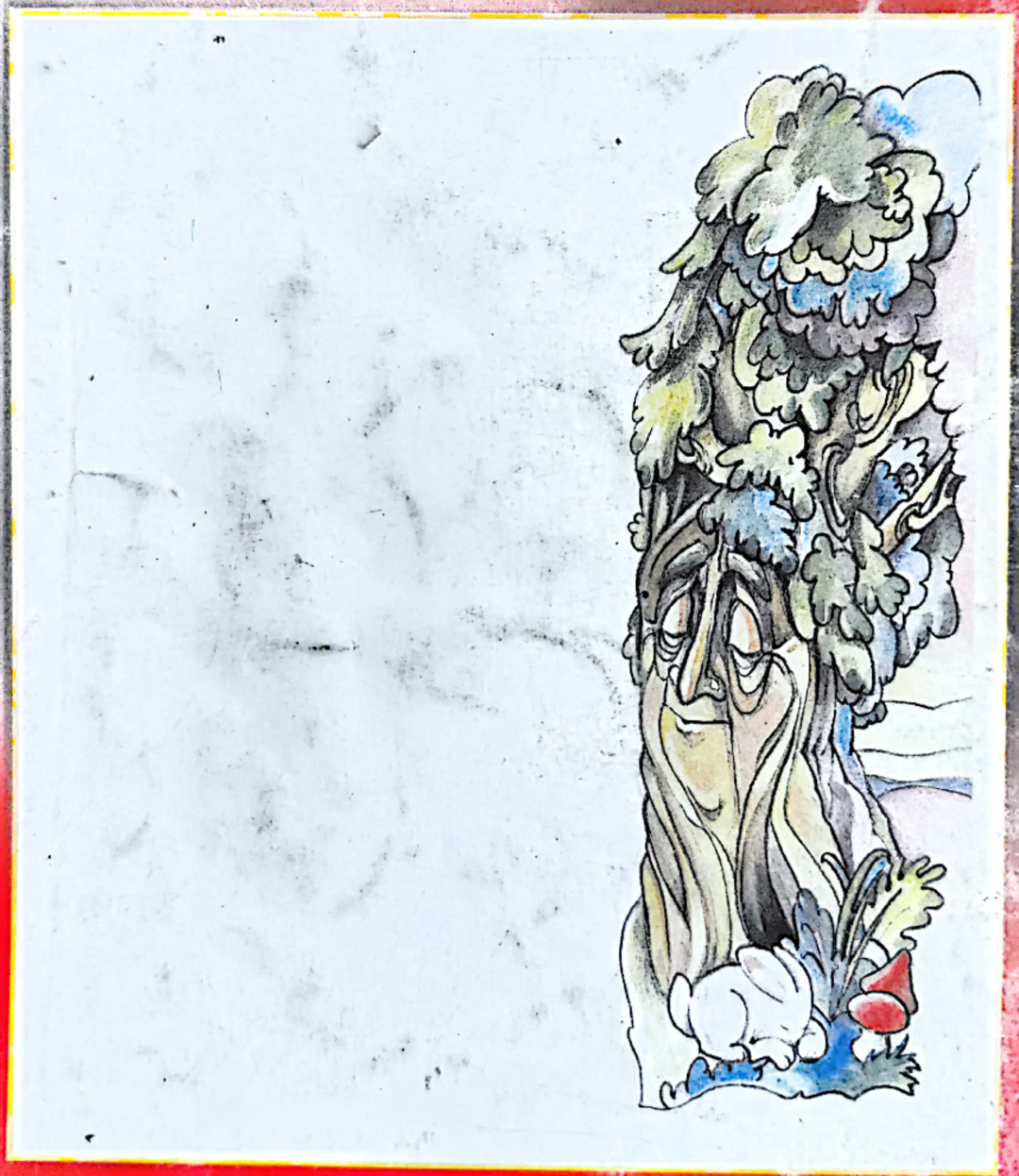

Pret: 24.798 lei

Scanned with OKEN Scanner